

Stichtelyke zinnebeelden gepast op deugden en ondeugden, in LVII tafereelen

<https://hdl.handle.net/1874/37319>

Praz, 1964, p. 375
Landwehr, 1970, 231

IKONOLOGISCH
INSTITUUT DEN
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

J. L. BEIJERS
WED 5-7 / UTRECHT

New and Old Books

Chiebert

Rar

LMY

Houbraken

1

OP DE
TITELPLAAT.

REgtschape leerzugt, door een edel vuur gedreeven,
Toont zich niet duister in 't gelaat van deeze Vrouw,
Die met den vinger wyft de plichten van het leeven,
En stadig arbeid, om 't voortreffelyk gebouw
Van nutte kennis in een klaaren dag te zetten,
Daar 't licht met kragt uit het bespieglend herte straalt.
Verdigte logenen en vuile lasters smetten,
Heeft zy de snoode gryns van 't aangezicht gehaalt.
Men ziet haar jeugdig hoofd versiert met vlugge wicken,
Om af te maalen, hoe haar weetlust ooit voldaan,
Een schat van lessen haalt uit Latium en Grieken,
Met kunst beschreeven in haar deugdgewyde blaên.
Dus zoekt dees Beeltenis vermaakelyk te stichten,
Met lieff'lyk snaarenspeel en puik van schilderkunst;
Zo kan ze 't nageslacht door haaren dienst verplichten,
En winnen overal der volken liefde en gunst.

GEZINE BRIT.

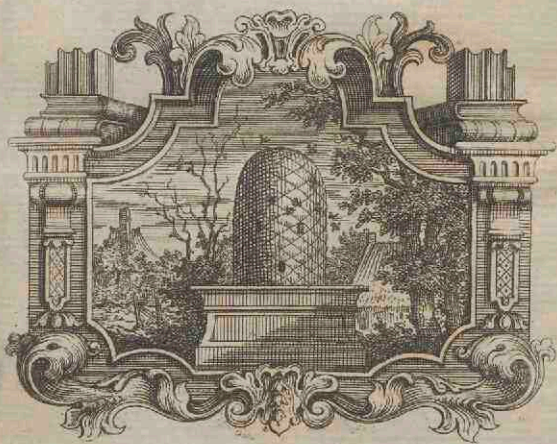

AMSTERDAM
W. Barentsz. De Jongh, off. Tij. de Voortburgwal

Gee
STICHTELYKE
ZINNEBEELDEN

Gepast op
DEUGDEN EN ONDEUGDEN,
In LVII TAFEREELLEN

Vertoont door /
A. HOUBRAKEN,
En verrykt met de
BYGEDICHTEN
VAN
Juffr. GEZINE BRIT.

TAMSTERDAM,
By WILLEM BARENTS.
Boekverkooper op de Nieuwezyds Voorburgwal,
over de Nieuwestraat. 1723.

DEN E. HEERE

KAREL WITTEBOL

RECHTSGELEERDEN.

MYN HEER,

IK neme de vryheit
van U E. op te dragen
deze nieuwe ZIN-
NEBEELDEN, nagelaten
door den nyveren en kunstry-
ken heere ARNOLD HOU-
BRAKEN, uitgedrukt in zin-
nelyke Tafereelen, die ik niet
twyffele of zullen het kunstlie-
vend oog uwer E. vermaken en
vergenoegen. want de dagelyxe

ervarenheit heeft my geleert
dat U E. alle fraeie kunsten
waerdeert en acht, inzonder-
heit de Dichtkunst, waer van
men in dit werk niet alleen vele
ftalen ziet, getrokken uit de
fchriften der braeffte geesten van
ons lant, maer het zelve ook ver-
rykt vint met de uitnemende
Bygedichten der vernuftige Juf-
frouwe GEZINE BRIT,
zoo als ze die op elk Tafereel
ten verzoeken des overleden
Schryvers, en uit inzicht der
verhandelde ftoffe gepast heeft.
Wy weten hoe de geest uwer E.
dage-

dagelyks gaet weiden in den
lustigen beemt van nutbare en
vermakelyke boeken, en daar
uit, even als de by uit de bloe-
men, honigh weet te halen, die
tot verquikking en stichting die-
nen kan, en dus een voorbeeld
strekt aen anderen, om niet al-
leen den dierbaren tydt, waer
in men zyn beroep heeft waer
te nemen, maer de uitspannin-
gen wel en met voordeel te be-
steden. Gelyk ik deze pryssely-
ke gaven, waer mede U E. ten
volle beschonken is, altyd ge-
waerdeert heb, zoo heb ik lang
ge-

getracht van myne achting voor
U E. eenigh openbaar blyk te
geven. Waertoe nu deze ZIN-
NEBEELDEN my gelegen-
heit verschaft hebbende, heb ik
die niet willen laten voorby-
gaen. Ontfang dan, waerde
Heer, deze kleene erkentenisse
van agting, en vergun my te
blyven,

MYN HEER,

Uw E. gehoorzamen dienaar

*c'Amsterdam den
28 November 1722.*

WILLEM BARENTS.

Op de Stichtelyke

ZINNEBEELDEN

Van den Heere

ARNOLD HOUBRAKEN.

ZOo macht HOUBRAKEN na zyn doot nogh
Taferelen,

Die t'effens ons gezicht en onze zinnen streelen.

Dus schaft hy voedsel aen 't aendachtige gemoedt,

Dat zich met lekkerny van hemelspyzen voedt.

Zooblyft zyn kunst en vlyt, zoo hoog in top geheven,

In al de harten der nakomelingen leven.

D. VAN HOOGSTRAATEN.

AAN

AAN DEN

BESCHEIDEN

LEZER.

BEhalven dat de Ledigheid in zig zelve verfoeilyk is, zoo geeft zy aan 't nabedenken een smartelyk berou over den verquisten tydt, die eens voorby geloopen, niet te herroepen is.

Hierom behoorde yder, inzonderheit de jeugt, de spreuk van Theophrastus, *van alles dat verquist word is de tydt het kostelykste*, altydt als een brandend strandtbaken in 't oog te houden, om zig voor de klippen der ydele tydtverquisting te hoeden.

De weerlust dreef my al van der
jeugt

AAN DEN BESCHEIDEN LEZER.

jeugt af aan, (zonder aangezweept te worden) tot het lezen van fraye Historien, spreuken, verstandige redenvoeringen, en geestigezinspelingen over velerhande gevallen, en ik bediende my van dezelve als 't pas gaf: maar als ik naderhant, door meerder bezigheid bezet, bevont dat dezelve my dikwerf, wanneer ik ze wilde te pas brengen, uit het geheugen ontschoten waren, nam ik voor, al wat my naderhant in 't lezen opmerkelyk voorkam, als ook myne bedenkingen over het zelve, met letteren op papier vast te ketenen; 't geen my des te gemakkelyker viel, toen ik voornemens wierd, uit een menigvuldig getal van boeken een kleen boekje t'zamen te stellen, op het voorbeeld van de nyvre byen die uit vele bloemen een weinig honigh verzamelen: waar uit ik dit werkje in zyn ruw beslag zette.

Als dan de lange winteravonden gekomen waren, en my niet lustte Boeken overhoop te halen, of
de

AAN DEN BESCHEIDEN

de gelegenheit dien omflag niet toeliet, overzag ik myne aantekeningen, schikte hier wat toe, daar wat af, vergrootte 't eene met een Historisch verhaal, 't ander met een Fabel of Zinspreuk, na dat de aart van 't een of ander zinnebeeld zulks vereischte, en meer of min stof verschaft: of zette my ('t geen weinig omflag vereischt) tot het ordonneren en tekenen der Tafereelen tot dit pennewerk: en 't zou licht in schrift en tekening voor my alleen gebleven hebben, zoo ik het niet aan den braven Dichter Jacob Zeeus, myn boezemvriend, had laten zien, die in myn opstel behagen nam, en my tot merkelyken luister van dit werkje eigenwillig aanbood, een tienregelig vaarsje onder yder Prenttafereel t'ontwerpen, waar van 'er dit een is:

De Spin, in Rozblaên verscholen,

In Hiacinten en Violen,

Zwelt,

L E Z E R.

Zwelt van vergif, terwyl zy weit
 Op daeu, die zich als zilver spreit
 Langs perken, die, bezet met bloemen,
 De zorg van Bloemaert hoog doen roemen.
 Zoo trekt de Nydt vervloekte stof
 Uit 's naestens welverdienden lof.
 De Deugt staet pal voor monfterdieren.
 De Lafter blixemt op laurieren.

Hy fpoorde my te gelyk aan om het zelve
 te doen drukken, en het aan de lees-
 luftege weerelt op te dragen. Gelyk
 ik dan van dien tyd af de tekeningen
 vervaardigde om die zelf, of door an-
 deren in plaat te brengen. Maar van
 die aanbieding quam niet; want ge-
 melde Zeeus door andere bezigheden,
 en gezelfchappen by te wonen, van de
 Dichtkunft afgetrokken, quam ook te
 fterven, naa dat het plaatwerk meer
 dan vier jaren voltooit was.

Naa het verlooopen van een gerui-
 men tydt, en het navragen van velen
 die verlangen naar het werk hadden
 (want het reeds ruchtbaar geworden
 was)

AAN DEN BESCHEIDEN

was) kreeg ik aanleyding tot de vernuftige Dichtereffe Gezine Brit, huisvrouw van Jacob van Gaveren, be-rucht door 't maken van verscheiden puikdichten. Deze wert door my en haaren Broeder ernstig verzocht om 't geen waar meergemelde Zeeus nalatig in gebleven was, op te nemen, 'tgeen zy, omdat die stof haaren aart vleide, my toestont, en ook in korten tydt voltooide: waar door zy my veel genoegen gaf, aangezien ik myn verlies door overmaat vergoed zag.

Het menigvuldig getal der Zinnebeelden, van lang voorleden tyden af tot heden, door brave vernuften aan de weerelt door hunne pen en printverbeeldingen toegedeelt, konden my geen dienst toebrengen, maar in tegendeel ondiensst; aangezien ik voordagtig toeleg maakte (wyl ik wat nieuws wilde voortbrengen) om de zelve te ontgaan. Ja 't zou my beter geweest hebben dat ik geen van alle ooit gelezen of gezien had; om dat ik dikwils
den

den loop van myn ſchryf- en tekenpen heb moeten ſtuiten, wanneer ik bemerkte dat die met anderen een zelve weg liep: dog hoe opzettelyk ik zulks heb trachten te vermyden, nochtans bevond ik by den uitſlag, dat zommige printverbeeldingen nog al een zweem naar andere hadden: doch echter zoo, dat niet een der zelve in 't geheel of ten deele gevolgt is.

Heb ik dan de voorwerpen myner beſpiegelingen niet zoo afzonderlyk kunnen bedenken of anderen hebben diergelyke ook uit hun vernuft voortgebracht: of heb ik eenige van deze myne Zinſpelingen op andere tyden elders te pas gebracht, ik zal my dekken met het zelve ſchild waar mee de la Serre tot zyn verſchooning zich verdadigt in zyne Voorreden van den Spiegel die niet Vleit; zeggende: *Men zal 't miſſchien vremd dunkt, dat ik dikwils van een zelve ſtoffe in myne werken handel enz. maar indien men de gewigtigheid van 't onderwerp, en 't voordeel dat men*

* *

daar

AAN DEN BESCHEIDEN

daar uit kan trekken opweegt, zal men nimmer moede worden van zoo zuivere waarheden onder verscheiden aangezichten te zien. De bespiegelingen van den geest omtrent dezelve stoffen zijn gelyk de voortbrenging van de natuur in verscheiden slag van Tulpen, die yder jaar van verwe en siersel veranderen: en hoewel zy altyt Tulpen zijn, zoo maakt de Natuur hen zoo verscheiden van hun eerste gelykenis, dat men hen niet anders als met den naam kan kennen. De Geest doet desgelyks met een zelve onderwerp. De verschelinge gedachten, die 'er de versieringen en optooizelen af zijn, maken dat door hun verscheidenheit zoo verscheiden van zig zelf, dat men 't niet meer als 't zelve kent.

Wil een bedilzuchtige zich hier mee niet voldaan houden, maar 't werk beknibbelen, ik ben wel gerust dat deze stof de bescheidenen tot beschermers vinden zal.

Maar waar bemoei ik my mee? oud zeer is niet licht te genezen; en de
oude

LEZER.

oude Hollandsche zinspreuk: *de beste stierluiden staan aan landt*, toont dat dit quaad niet van huiden of van gisteren is ingeslopen.

Om dan den goedwilligen Lezer met geen verdrietige Voorreden op te houden, zal ik hem liefst met weinig woorden eenig bericht rakende de behandeling van dit werkje geven: namentlyk, dat ik in de redenvoeringen, spreuken en zinspelingen, die ik doorgaans tot bevestiging of bewys van 't gene ik gezegt heb aantrek, my bedient heb, zoo wel van de nieuwe als oudtydse geleerden; zoo, om dat al te groote hoogachting voor d'ouden, een blyk van kleenachting is voor de jongeren: als omdat de bevinding ons doet zien dat later Eeuwen mee hare wyze luiden en geslepen vernuften hebben. Uit dien winkel van oude en nieuwydse keurstoffen heb ik deze stalen ontleent, waar mee ik myn kleene kraam heb opgesiert. Valt dit boekje wat kleen, met zoo veel meer

AAN DEN BESCHEIDEN

smaak wort het ten einde gelezen. En schoon de menschen in opzicht van hun smaak! en verkiezing verschillen; nochtans vlei ik my zelven hier in: namelyk dat deze keurstoffe elk behagen moet; want de ervaring heeft ons ook geleert dat dusdanige boekjes altyt welkom zyn geweest, en hunne beminnaars gevonden hebben; ja dat beknopte werkjes gretig gelezen worden, daar groote boeken, waar in de verhandelde stoffen door een langdradigen styl van schryven gerekt zyn, dikwils blyven muffen.

Gelyk de menschen ook doorgaans op verandering gezet zyn, en verscheiden boekjes van diergelyken aart alleen hunne toepassingen uit de Heilige Schrift en Schriftuurtexten hebben, zoo heb ik voordachtelyk myne toepassingen uit den rykdom der oude en nieuwe geleertheit, en de berugteste Schryveren ontleent, naar vereisch der zaken ingeschikt, en op den

te-

L E Z E R.

tegenwoordigen tyd en zeden toegepast.

Maar daar en boven, 't geen den knoop van myn goede verwagting toehaalt, is dit, dat nadrukkelyke vertoonfelen, en krachtige redenvoeringen elk in het byzonder hunne werkingen hebben op het gemoed des menfchen: in welk opzicht ook de Heer D. van Hoogstraten in zyn berymden *Fedrus* heeft aangemerkt: dat de fchipbreukelingen oudtyts plegen, met een Tafereel, waar op hun ongeval ftont afgefchildert, langs de huizen te gaan bedelen; ten einde de menfchen, en door die vertooning, en door hunne klagten, te meer over hun ongeluk bewogen mochten worden.

Dewyl dan vast gaat dat Denkbeelden van zaken, door d'oogen ontfangen, zoo vatbaar op de herfenen zyn, als die door middel en behulp van 't gehoor zyn ingedrukt, zoo

AAN DEN BESCHEIDEN

gaat de uitwerking nog zekerder, als die beide gepaart gaan. Van welk begryp wy ons hebben bedient in dit tegenwoordige werkje: waar in de pryffelyke en verachtelyke gemoedsdriften, in der menschen verscheligen aart en bedryven door beeltenissen zyn afgeschildert, en door redeneringen of misprezen, of 'om nutbaarheid tot navolging en toeëigening aangeprezen; gelyk ook de oeffening tot meerder wetenschappen, die verkregen kunnen worden door 't leezen van geleerde boeken, zelf in buitenuuren, en onder het waarnemen van elks beroep.

Niemant weet wat de kostelyke tydt, die thans meest in ydelheit verquist wort, wanneer die wel besteet en aangeleit is, voor een schat aanbrengt; dan die 'er de proef van heeft.

't Was te wenschen dat vele menschen het misbruik van die heerlyke werktuigen, die de Almagtige in hun
ge-

L E Z E R.

gelegd heeft; op dat zy buiten andere
fchepzelen, als het edelfte dat zyn hand
gewrocht heeft, zouden uitmunten, ter
herte ging: en dat die kostelyke rede,
die door oeffening gepolyft en fchooner
word, dierbaar van hun gefchat wierd;
op dat zy dit alles hunne kinderen moch-
ten aanpryzen. Was dit zoo, men zou
zulk verval onder de Jeugt niet befpou-
ren.

De Godheit heeft den mensch de reden, en 't verftant,

En oordeel ingeplant:

Niet om het fchand'lyk en veracht'lyk te bezinnen,

Maar 't waardigft te beminnen.

Ai keer, en laat, ô Jeugt, verblint door onverftant

U leiden met de hand,

Van 't averegtze fpoor, vol distelen en doren,

Daar ge eind'lyk zoud verfmoren:

Op 'trechte Deugdepadt, daar vele u voorgegaan,

Als heldre ftarren ftaan,

Om op uw aankomft, u van verre voor te lichten,

Door veilige berichten.

Hier

A A N D E N L E Z E R.

Hier is de leidftar, hier de heirbaan tot de Deugt,

En d'eerkroon voor de Jeugt.

Geloof my, nimmer zult ge u in uw levensdagen,

Van mynen raad beklagen.

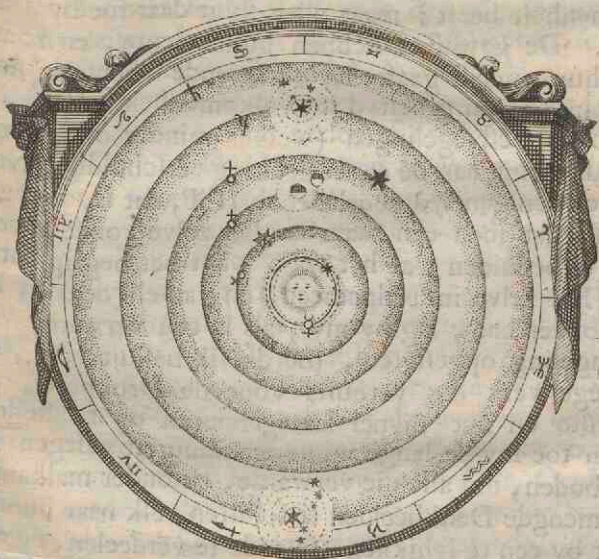
Nu is 'er niets meer nodig te zeggen, dan dat ik den goedwilligen Lezer verzoek dit boekje met aandacht en opmerking, zonder vooroordeel, te doorlezen, en naar mate dat myn pen het oogwit getroffen heeft, myn yver den verdienden lof te geven; op dat dezelve niet worde gebluft, maar opgeheldert, en aangefpoort tot een vervolg dier leerzame ftot.

HOUBRAKENS ZINNEBEELDEN.

I.

HEMELKRINGEN.

't Gaat boven 's menschen verstant.

Zie, hoe dit klein Papiere veld
 Ons't groot heelal, uit 's afgronds duister
 Getoogen, klaar voor oogen stelt,
 In al zyn deelen ryk van luister.
 Terwyl aan 's hemels trans, by trans,
 Geslingert van haar vloedgevaarte,
 Ontelbre starren gaan ten dans,
 En dryven op haar eige zwaarte:
 Een werkstuk, vol van Majesteit,
 En noit volprezen Godlykheid.

A

't Is

I. Z I N N E B E E L T.

^t IS een zekere, en onbetwiftelyke waarheit, *dat alle dingen hun nootzakelyk eerste begin moeten hebben, en in dat opzigt aan hunne eerste oirzaak verschuldigt zyn.*

Niet is 'er in de weerelt dat in den eersten zyne volkomenheit heeft; maar alles stygt daar toe by trappen. De gewassen hebben hunne lente, en zomer die hun rypheit geeft: en de levende schepselen stapen in hunnen groeityd tot volkomenheit. Zelfs deze onze Bespiegelingen (welker minder of meerder goedkeuring aan de eerste denking verschuldigt blyft,) waren eenigen tyd voorleden NIET, dat is, niet zoo IET, dat men een naam aan het zelve konde geven, om te beduiden wat het was: want het begrip dat ik van het zelve in 't algemeen, en van elk deel in het byzonder had, lag by my, als in een verwarde vermengeling opgesloten, tot dat ik besluit nam, dit Spiegelwerk des vernufts voor de Drukpers, ten dienste en nut myner lantsgenooten op te stellen; waar toe my de lange winteravonduuren gelegen tyd aanboden, om alle die verwarde, en onder malkander vermengde Denkbeelden te schiften, elk naar hunnen aart by een te schikken, in orde te verdeelen, en eindelyk hunnen vereisten welstant, en aaneenschakeling te geven; zoo als het heden bevonden wort.

Dusdaniger wyze begrepen de meesten en voornamesten der oude Grieksche geleerden, dat de weerelt, en de onderscheiden Gewrochten, zoo op, als buiten de zelve, hun beginzel en voltoying gekregen hebben; want door dien zy vastelyk van gevoelen waren, dat de weereltstoffs van eeuwigheit was, begrepen zy het worden der dingen, en den oorsprong der weerelt te bestaan in het schikken en toebereiden van de stof, *door een vernuftige oirzaak, die de stoffe*

du bereit heeft. En dit belyden alle de Gezintheden der Heidenſche wyzen, gevraagd over den oirſprong der weerelt, eendragtelyk (behalven alleen de bende der Twyffelaaren) als uit eenen mont.

De ongefchapen ſtoffe was naar hunne meening zoo veel als 't ruwe blok, of ſteen, waar uit door arbeit, konſt, en vernuftige bewerkinge een beelt wort gemaakt.

De Godheid hielden zy voor den Konſtenaar en Werkmeester, die, door ſchiften, verplaatzen, ſchikken, by een-voegen der gelykgeaarde ſtofdeelen, en door van deze wat af te nemen, gene wat toe te voegen, alle de byzondere deelen of lichamen, als zoo menigvuldige beelden, in vorm en aart verſchelende gevormt, voorts elk zyn behoortlyke plaats en werkinge gegeven, en dus de werelt met al de gewrochten op, en buiten de zelve, gemaakt en toebereit heeft. Een begrip dat wel zweemt naar Mozes weereltbeſchryving, uitgezeit dat zy geen recht denkbeeld gehad hebben van het ſtoffelyk begin.

Ondertuffchen gebruiktenze niet alle de zelve benamingen, om de oirzaak van dit werkend beginzel uit te drukken. Anaxagoras ſchryft het toe aan *een groot vernuft*. Plato aan *het woort of de Rede*. Orpheus, aan *d' oudſte en door zig zelf volmaakte, en veel wotende liefde*; dat ook Socrates toefteemt, zeggende: *De liefde is een groote en wonderbare God*. Waar uit blykt dat zy alleen de Godheit onder deze en gene bewoordingen in 't oog hadden. En geen wonder dat de meelten der weereltwyzen onderling in begrip en uitdrukkingen verſchilden: daar zy de ware Leidſtar, namentlyk de leere der openbaringe miſten, welke ons onderwyft hoe alles uit NIET, door een Goddelyk alvermogen geworden is, waar van maar alleen eenigen der zelve een ſlaauwe ſchemeringe zyn ontwaar geworden; 't geen te beſluiten is uit eenige nogtans vermengde woordenſpeelingen, eenige gelykenis heb-

4 H O U B R A K E N S

bende naar die van Mozes, aan wiens gewyde pen wy die kundigheid verschuldigt blyven.

En op dat wy met het openen of verklaren van ons eerste Tafereel, niet te veel buiten ons bestek treden, willen wy den Lezer in opzigt van de schikking onzer Zinnebeelden toespreeken met de woorden van den grootsten der Nederduitsche Dichteren, J. van den Vondel, aan het hoofd zyner *Bespiegelingen van God en Godsdienst*. Daar laat hy zich dus hooren:

Wat is gewenschter dan in ons Bespiegelingen
Het eeuwig schynend licht, den oorsprong aller dingen,
t'Ontmoeten, en van voore in 't aangezicht te zien;
Om andren, of door tong of teekens, te bedien
Den glans, die ons verschynt; zoo menschentong of teken
Dit wonderlyk gezicht en wonder uit kan spreken,
Of in zyn volle kracht afbeelden voor het oog?

Wy smelten onze vordere aanmerkingen in de bespiegelingen des zelve Dichters, op pag. 92.

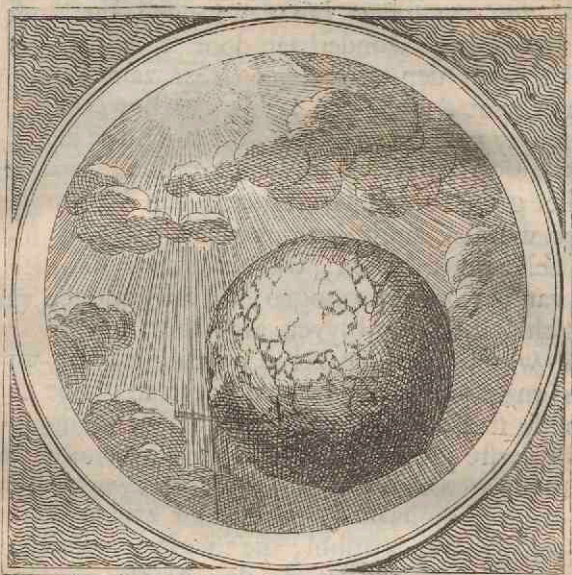
Is elke star zoo groot als d'aardkloot in haar ryzen,
Of grooter, naar 't besluit van alle starrewyzen,
En schynenze evenwel, hoe wydt zy staan van een,
Dus klein op ons gezigt; wie kan van hier beneen
Met zyn gedachtenis het hemelsch ront bepalen?
Daar zoo veel duizenden van diamanten pralen
Aan dien doorluchten ring, gepast als aan de hant
Van Gods onmeetbaarheid, die oost en west bespant?
Heeft deze grootheid noch haar eind en zekre paalen,
Wie kan de oneindigheid van God dan achterhalen?
En wat is dit heelal, indien men God beschou,
In grootheid meerder dan een druppel morgendou?

ZINNEBEELDEN.

II.

WEERELTKLOOT.

Niet zonder oirzaak.

De weereldkloot, van lucht en wolken
Beschaduw't, dryvende op zyn as,
Met bossen, bergen, waterkolken,
En vruchtb're beemden, juist van pas
Gevormt, geschikt in alle deelen,
Die van verscheiden aart en tocht,
Den stand der weereld zaamen streelen,
Zo wys, zo wonderbaar verknocht,
Beschaaamt den ongodist in 't schennen,
Om haare schepping los te ontkennen.

II. Z I N N E B E E L T.

HEt tweede voorwerp onzer bespiegelingen doet zien een schets van den ronden Aartkloot dien wy bewonen, wonderbaar door 't woort van J E - H O V A uit den verwarden *Chaos* zamen geronnen en gevormt, door een wyze van bewerken, die, schoon zy veel ramers heeft, tot noch toe niet is ontdekt, ook nooit zal ontdekt worden, naardien dit als het grootste wonderwerk van den Alvermogenden moet worden aangezien, welkers toegangen, om het zelve na te sporen, wel altyd door het niet willen van het oppervermogen, en onvermogen van het menschelyk begryp blyven afgeschut.

Al wat wy van het zelve weten, is, dat wy volgens onze wyze van begryp bevatten; hoe de vermengde stoffen, die in den woesten mengelklomp van 't eerste grondbeginzel verwart overhoop lagen, elk tot haaren aart zyn gevloeit: de zware stofdeelen tot een vast lichaam gepakt, en zamen geronnen tot een grooten aardbol, die in vierentwintig uren om zynen spil wentelende den Nacht en Dag beperkt.

Deze Spiegel der zichtbare weereit bevestigt aan ons dat zy **N I E T** geweest is, eer zy **W A S**. Een ongodist mag voor de eeuwigheit der dingen pleiten zoo hy wil, om den Schepper in het Schepzel te bezwachtelen: hy mag de orde en wyze der weereitwording naar de beschryving van Mozes betwisten, beschimpen, en zeggen: dat de zelve niet naar de regels der Natuurweetkunde beroogt zyn, hy zal my nogtans deze grontwaarheid niet ontwinnen, namentlyk: dat 'er geen gewrogt buiten zyn oir-zaak bestemt is.

ZINNEBEELDEN. 7

Onder de oudste Grieken zyn 'er vele geweest welke geloofden dat de weerelt van eeuwigheit was. Weer anderen der rechte waarheid onkundig droomden van een reeks van aaneengeschakelde oorzaken, waar uit de dingen veroorzaakt zyn : en van een wyze der menschwording niet ongelyk aan de wording der flakken uit poelslym. Maar zy zyn alle door hunne verwaende wysheit misleidt. Wy vermogen onze gissingen en losse ongegronde denkbeelden zoo verre den toom niet vieren. Onze koers moet met alle voorzichtigheit bepaalt, en door geene verkeerde redeneringen afgewend worden. Het menschelyk verstant heeft niets, waer door het buiten deze paalen verder kan indringen. Bestaet het reukeloos ter zyden uit te slaen, het kan niet geschieden als met het uiterste gevaer der werrelt. Beide ziel en lichaem lyden hier door last. Wy moeten niets buiten Godts woort voor oogen houden. De Bybel alleen moet onze leidstar wezen. Daarom wy ook zeggen met den braven Dichter *Joannes Brant* :

Wy volgen 't spoor van Gods gezanten.

Wy gaan niet verder dan zy gaan.

Laat ons hier byvoegen het geen Lactantius, de welsprekendste van alle de Christenschryveren ons in geschrift heeft nagelaten, in het eerste hoofdstuk des tweeden boex van den oorsprong der Dwalinge.

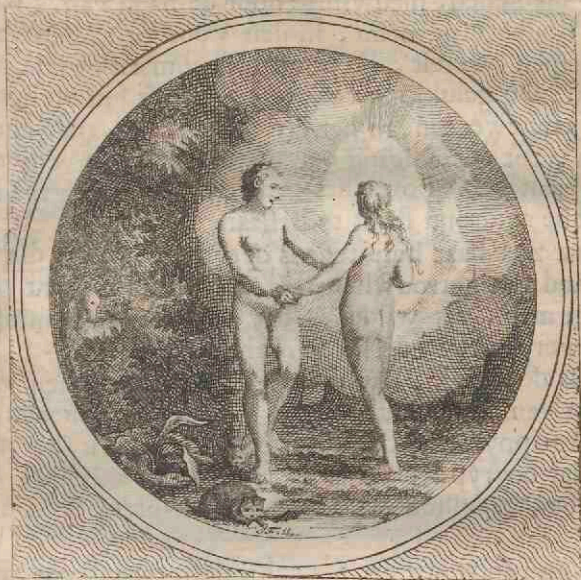
„ Daer laet hy zich dus hooren : Zout gy, indien
 „ gy opgebracht in een wel gebout en opgesiert
 „ huis, noit eenig ander gebou of timmeraedje gezien
 „ had, gedacht hebben dat dat huis van geen
 „ mensch gebout was, omdat gy niet wist, op wat
 „ wyze het bouwen in zyn werk gaet? zeker gy zout
 „ het

„ het zelve vragen over zulk een huis , het geen gy
„ nu vraagt over de werrelt, met wat handen , met
„ wat werktuigen zoo groote werken waren opge-
„ maakt. Vooral indien gy beschoude de overgroote
„ steenen , het ongemeen metselwerk , en grote Ko-
„ lommen , en al het beslag van dit gevaerte zoo
„ groot en verheven als het is, zout gy niet denken
„ dat deze dingen de maet der menschelyke krach-
„ ten te boven gingen ; omdat gy niet wist dat ze
„ niet zoo zeer door krachten , als door overleg
„ en kunst gemaekt waren? Indien nu een mensch,
„ in wien niets volmaekt is , echter meer door re-
„ den en overleg uitvoert , dan zyne kleene krach-
„ ten toelaten, wat is 'er toch, waerom u ongeloof-
„ felyk zou toeschynen dat de werrelt gezegt word
„ van Godt gemaekt te zyn , in wien , omdat hy
„ volmaekt is , noch zyne wysheit eenige palen kan
„ hebben , noch zyne mogentheit eenige maete?

III.

A D A M E N E V A.

Weelde bederft.

Hier ziet men 't eerste Paar in 's weerelds morgenfont,
 Zich voegen hand aan hand op de aangename grond
 Van 't Oosters Paradys, het mild gezegent Eden,
 Om in een zagte bron van aardse zaligheden
 Naar zyn genoegen, zich te baden zonder toom,
 Als 't ooft slechts blyft gespaart van een verboden boom,
 Maar Adam en zyn Gâ, van dwaazen lust bezeten,
 Verliezen hun geluk met eenen appel te eeten;
 En leeren, 't nageslacht tot droefheid van 't heelal,
 Hoe hoogmoed naar de spreuk gaat dikwyls voor den val.

A 5

Hier

III. Z I N N E B E E L T.

Hier ziet gy, als in een spiegel, het eerste Paar menschen, nieuwlings door de hand van 's weerelts Bouheer gevormt, in den Voorhof van de versgeschapen weerelt, als een bruidegom en bruid, ingeleid. De gelukkige voorregten by dit Huwlyk vint men aangewezen, in het vry gebruik van alle Schepzelen, tot verzadiging van hunnen lust, nevens een onbepaalt gebied over het gedierte, dat in der tyd het gansche aardrond stont te beslaan.

Eva ziet haar hulp tegens over haar staan, die zy de hand van getrouwheit toereikt. Dus vertoont zich Adam mee, als wilde hy dat volmaakt en beminlyk voorwerp met wederliefde omhelzen.

't Is denkelyk, dat dit eerste paar menschen volmaakt van stal en schoonheit in Eden verschenen is. De Agrippynsche Dichter geeft blyken dat hy mee van dat begryp is; want hy, in zyn Tooneelspel van Lucifer, Apollion dus spreekende invoert,

De man en vrouw zyn bey volschapen, even schoon,
 Van top tot teen. Met regt spant Adam wel de kroon
 Door kloekheit van gedaante, en majesteit van wezen,
 Als een ter heerschappy des aardryks uitgelezen;
 Maar al wat Eva heeft, vernoegt haar Bruigoms eisch;
 Der leden teederheit, een zagter vel, en vleisch,
 Een vriendelyker verf, aanminnigheit der oogen,
 Een minnelyke mond, een uitspraak, wiens vermogen
 Bestaat in eed'ler klank, twee bronnen van yvoor,
 En wat men best verzwylge, eer dit een geest bekoor.

Gelyk

ZINNEBEELDEN. 11

Gelyk hy zich ook omtrent eenige byzondere deelen der Vrouwelyke schoonheit dus laat hooren:

Der handen scheutigheit, en 't tengere gebeent,
Is met een mollig vleesch, en poczelheit vereent:
De vingers voor wat dun, en voorts volmaakt van deelen,
Zyn grypers, om een hart op 't onvoorzienst te steelen.

Zeker onze Puikdichter doet blyken, dat hy met de Amsterdamsche Konstschilders in zynen tyd omgang gehad heeft, als hy het schoon in de byzondere deelen zoo keurlyk beschryft, dat myn pen vlot geworden, niet aflaten kan zyne schilderagtige uitdrukkingen dus te roemen:

Wie schilderde ons dit Vrouwenbeelt,
Door 't Hemelsche vernuft geteelt,
Met al de schoon gevormde deelen?
Zyn 't ook Apelles Konstpenceelen?
Neen: 't is de Prins van 't Neerduits Dicht;
Wiens pen voor geen penceelkonst zwicht,
Om alles naar zyn aart te malen,
Met vasten omtrek, kleur en zwier,
Als stont het levend op 't papier
Beknoptelyk voor 't oog te pralen.

De begeerte, een nootwendige eigenschap des menschen leven (van welke men zeggen kan, *datze is 't hembt van de ziel, 't welk 't eerst aan- en 't laatst uitgetrokken word*; om dat de bevinding ons leert, dat, hoe kragtiger leven wy hebben, hoe de begeerte ook kragtigtiger in ons bevonden word; waarom de kranken, in welke de levensgeesten ten meerendeele gedooft en uitgebluft zyn, minst begerende zyn) kon nu in dien ruimen beemd der luststrelende voorwerpen haar genoeg en keur zoeken van dingen die
met

met een begeerlyke schoonheid van overal hun toelachten, en van zelf zig schenen aan te bieden.

Uit deze alle had de Weereltschepper eenen boom voor zig uitgezondert; op dat zy hunnen Maker hier door boven zich zelven als Bouheer erkennen zouden, en zyn wet zig ten regel stellen. Dus wilde het Jehova: maar Eva eerst, daar na Adam, begaan zonde, niet willende dat God wil, laten den teugel los, en hollen zoodanig ten bederve, dat de merkteekens en gedachtenissen daar van in 't nakrooft wel altoos zullen levendig blyven.

Wy zien ten leerstuk hier uit: dat de Begeerte natuurlyk en onzondig is, en heur ruim snoer houdt, zoo lang geen wet de zelve beperkt: maar waar Gods gebodt paal zet, worden alle bedryven, die tegen dat richtsnoer aanloopen, voor misdryven opgevat, en zondig verklaart. Waarom ook Adam en Eva, welke tot het gebruiken van alles (uitgezondert iets 't geen van den Wetgever voor zig was buiten gestelt) vryheit hadden: wanneer zy hun drift te veel toegaven, en meer begeerden, dan 't geen zy reedts hadden, zy ook daar by verloren 't geen zy bezaten, even als de Hont in de Fabel. Deze met een stuk vlees in den bek door 't water zwemmende, en gretig naar meer (wy volgen 't rym van Fedrus vertaler) *hapt toe,*

Bedrogen door de waterbeeltenis.

waar door hy

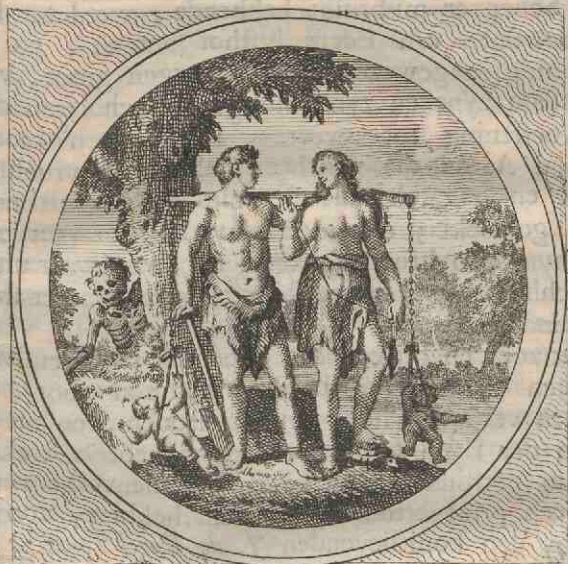
Verliest 't geen hy strak voerde door de stroomen,

En mist het geen hy meende te bekoomen.

IV.

ADAM EN EVA ONDER 'T JUK.

't Houdt de Weereld staende.

Dus heeft de konst, naar ons behaagen,
 De huwlykseendragt afgebeeld,
 Door 't juk dat de Echtgenooten draagen,
 Waar aan weerzyds een kintje speelt,
 Van hun gelieft met ziel en zinnen,
 Terwyl de Schop den man bericht,
 Om voor 't Gezin den kost te winnen.
 De Spinrok leerd de vrouw haar plicht.
 Zo kan uit wel geregelt trouwen
 De Staat en Kerk haar welstand bouwen.

Adam

IV. Z I N N E B E E L T.

A Dam en Eva de gunst en goetheit van hunnen Schepper misbruikt hebbende, werd ter straf het bewonen van Edens lufthof ontzeit, en een bewoning aangewezen op een stuggen gront, waar uit Adam zyne en zynes huisgezins behoeften door bouwwoeffening tot zweetens toe zoeken moest; want d'Aarde die voorheen allerhande vruchten, smaak en oog vleierende uit zig zelve voortbragt, werd gevloekt; des moest hy in 't zweet zyns aanschyns zyn brood zoeken, en Eva (waar uit de menschbouw zyn begin stont te nemen) met smarten kinderen baren.

Het zoet en bitter, dat door een tak alsom waar op byen waaren verbeeld word, kon voor hun, die den verboden honig gelikt hadden, en nu het steken der Byen gevoelden, ten zinnebeeld strekken in hun getrouden staat, en ik dienvolgens met zulk een printvertooning voldaan hebben, zoo my niet by den konstlievenden *J. de Vogel Tomasz.* een bootseerzel van *de Lambilot* waare ontdekt, dat zo fraay van opstal als vernuftig bedacht de keur merkelyk deed tot het laatste overhellen, 't geen wy wat verschikt, doch echter de zinspeling daar in bewaart hebben.

Adam en Eva gaan, (in het bovenstaande printtafereel, om hun naaktheit te dekken, met een geite- of schaapevacht bekleed afgebeeld,) te zamen onder een juk; om de noodwendige gelykdragtigheit in 't torschen van de Huwlykslasten af te schetzen, 't geen nog nader door 't zamenkluiseren van hun beider beenen aangewezen word. In 't byzonder leunt Adam op een spaa, 't zinnebeeld

van

van werkzaamheit , en Eva heeft een Spingereedschap , dat de huislykheit afbeeldt : gelyk ook de Schiltpad die aan haere woning verknogt blyft. Haar voeten passen brooskens of zoolen ; om dat de weg van 't Huwlyk (waar omtrent Eva hier ten zinnebeeld van de eerste huismoeder strekt) zomwyl oneffen en met doornen van ongenuchten bezet is , daar de spreuk : *de getrouden treden niet altyt op rozen* , op ziet. Want inder daat het oude gevoelen der wyzen is , dat het huwelyk wel goet is , maar quaad het geene daar uit de wereltliche zorgen bykomt. Het gene uit zich zelf niet quaat is , wort dikwyls quaat uit de omstandigheden. Het is met de getrouden , als met de wandelaren , die wel een veiligen en schoonen weg betreden , maar door doornen en haagen die aan den wegh staan , en in hunne kleederen hechten , wederhouden worden.

My hebben altydt zeer behaegt de redeneringen , die my voorquamen in zeker bruiloftdicht , gestelt door den zinryken Dichter François van Hoogstraten , Vader van den Heere David van Hoogstraten , door zyne schriften in rym en onrym genoeg bekend. Het geen tot ons oogmerk dient , luit aldus :

De tyden

*Des huwelyx , de jengt zoo aengenaem en schoon ,
Gelyken zeker wel een scherpe doornekroon ,
Doorvlochten hier en daer met kleen getal van rozen ,
Die met haer geur en kleur alleen by korte poozen ,
De prikkelen van zulk een stekelig gewas
Verzachten mogen.*

Kort daer aen brengt hy dit voorbeeld by :

*Men hielt wel eer , als 't op een vieren ging en sluiten
Van huwelyken by d' Atheners eene wys ,
Die hier wel waardig is te melden , schoonze gryz
En afgesleten , nu niet meer wort onderhouden
Als twee gelieven door den Echten bant getrouden*

Geworden waren, wert den Bruidegom, daer hy
 Ten tempel uitquam, met de Bruid aan zyne zy,
 Het spoor gewezen van een kleenen knaep, en jongen
 Met hei de slaapen in een puntigh loof gedrongen,
 En met een korf vol broot aen zynen arm gelaen;
 Een plechtigheit, waer uit de Bruidgom kon verstaen,
 Dat hem het huwelyk niet noodigde om te rusten
 Op eene ledekant van rozen, en zyn lusten
 Slechts maer te boeten en te koelen, maer met een
 Tot diepe zorgen, en om last en zwaarigheên
 Te dragen, als een steun voor huisgezin en kinders.
 Van Adams tyden af bevond men zo veel binders
 In huwelyken, en die zoetigheit met leet
 Zoo onafscheidentlyk vermengelt. In het zweet
 Most vader Adam zelf zyn broot en voedsel zoeken.
 Nogh gaet de jonkheit toe, en jaagt uit alle hoeken
 Met yver aen, als of in 't Huwelyksverbont
 Een enkele zaligheit en hemel open stondt.
 Gelyk de Kamerling in 't hof der Persiaanen
 Des morgens was gewoon den Koning op te manen
 Met dus te roepen: VORST RYS OP OM T' OVERSLAEN
 EN OVERWEGEN, WAT U NOODIGH ZY GEDAEN:
 Zoo roept de haen ook met zyn kraeien alle morgen
 Den Echigenooten toe, en vordert hen tot zorgen
 Voor huis en huisgezin, een klein gebiet en ryk.
 Wie dit betwyffelt, kan een wis en zeker blyk
 Uit hunlien halen, die nu jaeren lang bedreven,
 Op zulk een water in die barning mosten leven.

Eindelyk begluurt dit paar de Dood van achteren
 na, waar van wy breder op 't volgende Tafereel
 spreken zullen.

DE DOOD OP DEN TROON.

Wie kan ze ontvluchten?

Wanneer de zonde 's menschen kroon
 Helaas! te ontydig had bedorven,
 Heeft zich de dood, als op den Troon
 Gevestigd, en de magt verworven,
 Om, buiten keur van onderscheid,
 Al wien ze vind op 's weerelds drempel,
 Van Adams zaad, zyn sterff'lykheid,
 Op 't hooft te drukken, haaren stempel,
 Maar 't Christen hert, Gods bondgenoot,
 Bravcerd de kaaken van de dood.

B

De

V. Z I N N E B E E L T.

DE Doodt (zeiden wy op het voorgaande Tafereel) begluurt Eva van agteren na, die voortaan haar, en 't geen uit haar gebooren zou worden, als de schaduw het beelt op de hielen stont te volgen; waarom de Dood ook in de H. Bladeren voorkomt als een persoon, en wel zoo een die heerschappy en bewint oeffent meer dan eenigh weereltvorst: welke heerschappyoeffening met den tydftip van Adams overtreding haar begin genomen hebbende, hare achtervolging hebben zal, zoo lang 'er menschen op deze werelt zullen wezen. Dit is het, 't geen ons door 't Zinnebeelt aangeduid word: waar in men de Dood als een septervoerend Vorst ziet zitten op eenen verheven troon, en verscheiden vroutjes, zoo wel blanke als door de oosterzon gerooft, voor de zelve staan, zommige ook neergeknielt, biedende hare nieuwgeboren zuigelingen den Troonvorst aan, die van hem met het zegel der sterfelykheit op hunne voorhoofden bestempelt wordende, het vaste merk des doots ontfangen.

Dat het dus gelegen is hebben oulings de Heidenen, zommige zulks getrooft, andere met tegenmorren begrepen.

Wy lezen van Anaxagoras, dat, wanneer hem de tyding gebragt werd, dat zyn zoon gestorven was, hy zig daar van niet heeft ontzet, maar gezegt: *ik wist wel dat ik hem sterfelyk geteelt had.* Maar Krates en Dion beklaagden 't zig, en morden tegen de Natuur; om dat de klippen van langer duur waren dan zy. Theofon, Epikurus, en anderen meer lasterden de

de Natuur met haar wel duizentmaal stiefmoeder te noemen; om dat zy de menschen aan de rampen en elenden die onafscheidelyk volgen, onderworpen, en zoo veele werktuigen van straffen en plagen gemaakt heeft, als zy werken voortgebracht heeft. *Ik wil (zei de La Serre) hun klachten niet tegenspreken om te eerder gedaan te hebben, enz. Men moet tot hooger bedenkingen opklimmen, dewyl de Natuur, die blinde Godheit, waar aan zy hunne klagten slierden, slegs een zwak werktuig van de aanbiddelyke voorzienigheid is, die aan alle dingen beweging en paal stelt.*

De zelve zon, die des avonds in 't westen daalt, ryft des morgens in 't Oosten weder op. De starren, wanneer zy na het afloopen van haaren draaykring, ten einde gekomen zyn, knopen aan het einde haar begin: maar de zon van ons leven (zei gemelde La Serre in zyn *Genuchten des doots*) door een ander lot geleit, heeft nooit meer dan een eenigen opgang in haaren geheelen loop. De Vloeden en Springbronnen zullen altyt vlieten, en ons leven stroomt zonder ophouden naar 't graf, en houdt teffens op van stroomen. De boomen, planten en bloemen, worden yder jaar op nieuw herboren: de Lente strekt hun een wieg om hun jeugt te koesteren, daar onze levens zoo veel lyksakkels zyn, die ons alleen voorlichten op den weg naar 't duister graf. Ik gelyk een Boom (vervolgt de Schryver) waar van myn woorden de bladen, myn begerten de bloemen, en myne werken de vruchten zyn. Ik heb egter niet meer dan een voorjaar, en hier in zyn wy ongelyk door een overmaat van geluk; dewyl wy door een gestadige beweging, en zonder adem te scheppen door de Doodt in zegepraal tot d' onsterfelykheit geleit worden.

Dit sterfot gaat zoo vast, dat niemand van allen, die den stempel der sterffelykheit ontfangen heeft, ooit door de dood daar af verschoont is. Methuzaleg leefde negenhondert en negenentzestig jaren, en stierf. De grootmagtige Alexander sterft in den

herft van zyn leven. Helena, 't wonder der ſchoonheit, Lucretia vermaard om haar kuisheid, Penelope berucht om haar wysheid, Themis om hare gerechtigheid van elk in haaren tyd geprezen, en Antigone, 't ſieraad van 't vrouwelyk geſlacht in Godvruchtigheit, hebben yder op haar beurt, deze droevige ſchatting, die zy aan de Natuur ſchuldig waren, met in 't graf te dalen betaalt.

Deze heeft eene lange, gene een korte rol te ſpe-
len, op den Schouburg van deze werrelt: maar alie
gaan zy (het Spel ten einde gelooopen) op hun tyd
ſchuil agter de Tooneelgordyn, zonder datmen hen
meer ziet.

Des eenen levensdraad ſtrekt zig wel wyder als die
van anderen uit, maar 't ſterflot ſtaat vaſt, en blyft
een noodzakelyk en onvermydelyk gevolg van de
menſchelyke natuur; want

Al wat geboren is, moet eens het leven derven.

Geen troon verſchoont den Vorſt van 't onvermydbaar ſterven.

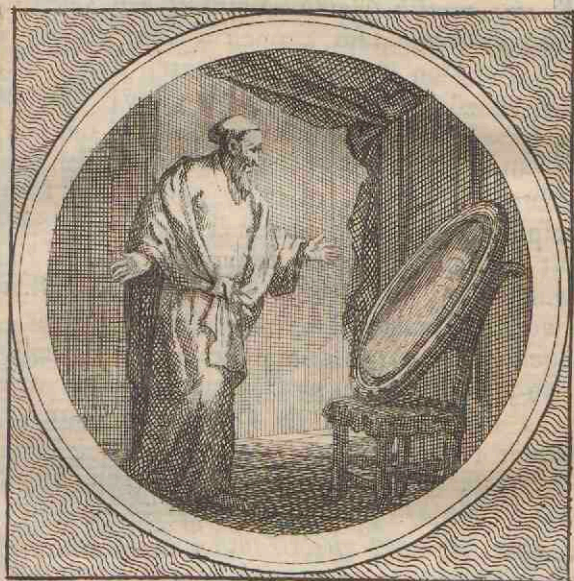
*Of wy kort of lang leven (zeit Socrates) wy leven om te
ſterven. En vervolgens zegt hy: die heeft lang genoeg ge-
leeft, die den tyd, die hem vergunt was, wel beſleed heeft.*

ZINNEBEELDEN. 21

VI.

S P I E G E L.

Beschouw u van binnen.

Gy, die hier voor ons oog verscheenen,

U zelve in een' Spiegel ziet,

Wend uw gezigt vry elders heenen:

Dit is de rechte spiegel niet,

Om uw gedaante aan u te ontdekken.

Het hemelsch woord, die zuivre bron,

Zal zonder vleien al uw vlekken

U klaar vertoonen, als een zon.

Die kennis moet voor alle dingen

Zyn 't wit van uw bespiegelingen.

VI. ZINNEBEELT.

DE eene mensch (zeide Solon) is een Spiegel van den anderen. Dus kunnen wy ook zeggen dat alle Zinnebeelden als Spiegels te agten zyn, die de deugden voorstellen, om den aanschouwer daar door aan te spooren, gelyk ook de gebreken om een afschrik van de zelve te geven. Vind zig dan ymant met gebreken besmet, of is hy geneigt tot Deugt, zoo bespiegelt hy aan 't een en 't ander zig zelve; en leert de ondeugd die hy verborgen draagt, ziende hoe wanstaltig die in anderen is, verfoeyen. Of wort hy inwendige aanritzelingen tot Deugt gewaar, de bespiegelingen van anderen, die het Deugdenspoor betreden, zullen hem met kracht sporen, om de zelve na te volgen en de Deugt om hare eygen schoonheit te beminnen.

Hoe, meent gy dat het schande is, (zeit Apulejus) geduurig in den Spiegel te zien? Heeft de wyzeman Socrates zyne leerlingen niet geraden, datze zig dikmaal zonden spiegelen? op dat, die onder hen behagen in zyn gelaat had, alle zorgen mochte aanwenden, om zyne schoonheit door geen quade zeden te bevlecken; en die zig luttel schoon bevont, trachten mogte zyne wanschappenhheit met het sieraad der Deugden te bekleeden? Dat ook Seneca met deze fraye redenvoeringe te kennen geeft: De Spiegels zyn uitgevonden, op dat de mensch zig zelve zou kennen. Vele dingen zyn hier uit voortgevloeit: voor eerst de kennisse van zig zelf, en dan ook raad voor cenige dingen. Ymant die schoon is, leert hier uit alle schandelykheit, als een whiek, myden; die leelyk is, door deugden te voltooyen, al wat aan de gestalte

ZINNEBEELDEN. 23

stalte des lichaams mag ontbreken. Waarom ook Diogenes, als hy eenen schoonen Jongeling zag, die zig tot de oeffeninge der wysheit wilde begeven, tot hem zeide: *Gy doet zeer wel, dat gy de Deugt met de schoonheit van uw lichaam wilt paren.*

Thales, d'oudste der berugte Griekse wyzen, gevraagt, welk het zwaarste om doen was in de werelt, gaf tot antwoord: *zig zelven te kennen.* Welke spreuk om haare waarde en noodwendige betragtinge, naderhand door een gemeen raadsbesluit, boven het poortaal van Apolloos Tempel te Delphos is geplaatst geworden.

Hier op ziet de geestige Fabel, die men by Fedrus vint, waar van wy de vertaling, zoo als die door den Heere David van Hoogstraten gestelt is, hier by voegen. Dus spreekt de Dichter:

Indien gy de vermaning wilt verstaen,

Die ik u geef, merk meenigmael u aen.

Twee kinders had een man door huwelyxzegen

En huisgeluk by zyne vrouw gekregen:

Een dochter, heel van aenzicht onbesneen,

En eenen zoon, volmaekt van top tot teen.

Dees kykende in den spiegel onder 't spelen

Op 's moeders stoel, geraekten aen't krakkeelen.

De jongen stoft verwaent op zyn gelaet

En schoonheit. Zy dit hoorende wort quaet,

En kan den roem haers broeders niet verdragen,

Als deed hy't om zyn zuster te mishagen.

Zoo var zy't op. Des loopt zy droef te moe

En vol van spyt naer haren vader toe,

En vult wel bits met klagt op klagt zyn ooren,

Dat hy, daer hy een jongen was geboren,

Zich moeide met haar goet. De vader toen

Omhelstze beide, en geeft hun zoen op zoen,

Ver-

Verdcclende zyn liefde, en stilt het klagen,
 En zegt in 't eind: 'k wil dat gy alle dagen
 Den Spiegel zult gebruiken onbelet.
 Gy, op dat gy uw schoonheit niet besmet
 Door ondeugt: Gy, opdat gy moogt verdooven
 Uw leelykheit door zeden waerdt te looven.

Het geen wy uit Seneka en Apulejus tot deze stof-
 fe dienende hier boven hebben bygebracht, is reeds
 door den gemelden Heere aangeteekent, tot verlig-
 ting der aengehaelde Fabel.

Wy voegen 'er by dat Sokrates zyne leerlingen van
 zelf riedt, dat ze zich meenigmael Spiegelen zouden:
 opdat aldus de geen, die behagen in zyne schoonheit
 hadt, goede zorg mogt dragen, dat hy dezelve
 niet quame te onteeren door quade zeden: en opdat
 aen de andere zyde iemant, die geen genoeg in
 zyn gelaet hadt, zyn best mogt doen om zyne leelyk-
 heyt met pryffelyke deugden te bedekken. Plutar-
 chus in zyne *Huwlyxlessen* bestemt dit met deze
 woorden:

*De les van Sokrates is, dat de Jongelingen, zoo ze in
 den Spiegel zien dat ze niet fraai en zyn, het gebrek der
 schoonheit moeten verbeteren door goede zeden: en dat die
 zich schoon bevinden, goede zorg moeten dragen, dat ze
 hunne schoonheit door geene boosheit van zeden besmetten.*

VII.

TUINGEZICHT.

Deugdzaam door dwang.

Het weeldrig boompjen, uit den band
Des Hoveniers met kracht gesprongen,
Verbeeld ons, hoe een laage stand
De boosheid der ondankbre tongen
Beteugelt, die met geld en goed
Voorzien, op regt, nog reeden passen,
Maar trots en waanziek van gemoed,
Elk schynen boven 't hooft gewassen.
O kleinheid, gy begrypt een schat
Van deugd, alom te schaars gevat.

B 5

Men

VII. Z I N N E B E E L T.

MEn ziet in de Print hier voor, een vermakelyk tuingezicht, en daar in een gaandery met levend groen van vruchtboomen bemuurt en overwelft, van welks gebogen takken zig een den band ontsprongen om hoog heft. Voor aan de Baluster of leening een Jongeling en een Filosoof welke schynt (door het daar na toe wyzen met den vinger) over dat voorwerp te spreken en den Jongeling te onderwyzen. Dit is de verbeelding, en dus het doel van 't verbeelde: dat der menschen driften wel beteugelt, maar zelden geheel verwonnen kunnen worden, en dat zoo haast de zelve, den band van tucht ontweldigt, den breidel los vinden, straks proeven geven van haaren weerbarstigen aart.

Menigvuldig zyn de voorbeelden die zulks bevestigen.

Tiberius was gebuigzaam, toegeeflyk, en schikte zyne wyze van leven zoo, dat hy zig bemint maakte by allen, als hy nog onder Keizer Augustus stont, en Germanicus en Drusus nog in leven waren. Heel anders toen hy Sciaan beminde als toen hy hem vreesde.

Nero werd in zyne Jeugt geprezen: maar zoo haast als hy de tucht van zyn leermeester Seneca ontwaflen was, brak hy los tot alle ontucht, en gaf openbare blyken van zynen wreeden en boozen aart.

Met waarheit heeft dan Seneca gezeit: *Zoo wel de gebreken des lichaams, als des gemoets, kunnen wel door de reden verzacht, maar niet geheel verwonnen worden.*

't Gaat

't Gaat hier mede als met den Aap in de Fabel. Deze hoe vast gewent op allerhande Konsten te doen, en zynen meelter daar in te gehoorzamen, deed zyn aart haast blyken wanner hem eenige noten wierden toegeworpen, waar naar hy zoo gretig liep dat hy zyn heele konstrol vergat te spelen. Of als met de kat van den Monnik die gewent was, als hy by avond zyn getyden las, de kaars in hare pooten te houden: zoo dat de Monnik roemde dat hy dit huisdier daar zoodanig vast toe gewent hadde, dat het door geen voorwerpen daar van afgelokt konde worden. Want op de eerste proef werd de Monnik bespot; dewyl zyn tegenwedder een levendige muis in zyn mouw had aan een toutje vast geborgen, dat hy 't elkens voor aan haalde, tot dat de kat de wemeling daar van in 't oog kreeg. Hy dit ziende liet zig de muis ontslippen, waar door de kat in alleryl naar de zelve toe snelde, en bewys deed dat de natuurdriest bovendreef, zoo haast de gelegenheit haar gunstig was.

Ons lust hier weder aen te hechten een Fabel uit den sierlyk vertaalden Fedrus, dewylze tot ons oogmerk dient. Zy betreft de Vos en Jupiter, den oppersten der goden, en luidt aldus:

Hoe hoogh Fortuin u zoekt in top te trekken,
 Zy kan geenszins uw quae natuur bedekken.
 Wanneer de Godt, de dondergodt Jupyn,
 De Vos weleer herschiep in menschenfchyn,
 En zy aldus vereert met zyne minne
 Zat op den troon als eene Koninginne,
 Gebeurde het datze een' Schalbyter zagh,
 Uit zynen hoek gekropen voor den dagh.
 Zy daetelyk naer dezen buit aen 't springen.
 Dat ziet elk aen. Geen Godt kan zich bedwingen

Van

Van lachen: maer de Vader wort beschaemt,
 Om zulk een werk, dat haer geenzins betaemt.
 Hy dryft haer van zich wech verstoort van zinnen,
 En weigert haer naer dezen te beminnen,
 En dryft haer toe in 't endt: Leef gy voortaan
 Op uw manier, gelyk gy zult verstaan.
 Gy hebt geen gunst verdient, maer ongenade,
 Dewyl myn gunst aen u niet komt te stade.

De Heer Hoogstraten, in zyne uitlegginge van deze Fabel, brengt een exempel by uit de schoone Fabelen van Camerarius.

Een Jongeling maakte veel werk van een Kat; zoo verre dat hy door bidden van Venus verkreeg, datze haer in eene Maegt herschiep, en hy hierop met haer in huwelyk tradt. Venus vereerde de Bruiloft met haere tegenwoordigheid. De Godin willende een proef nemen ofze ook met haere oude gedaante haare natuur hadde uitgetrokken, liet schielyk een muis springen. De bruit dit diertje zienden over den vloer loopen, zoo als ze kostelyk opgetoit in het midden der maagden zat, die de bruiloftstacie bywoonden, wert hier op ontroert, doch hielt zich echter in, en bleef zitten. Venus dit ziende liet 'er nogh een loopen. Toen was haer niet langer mogelyk zich te bedwingen. Zy sprong van daer ze zat op den vloer, en vergetende watze geworden was liep de muis achteraan.

Dit wil toonen hoe bezwaarlyk iemants oude natuur verandert wort. Het oude spreekwoord is waarachtigh: Een Aep blyft altydt een aep, al draagt hy eenen purperen rok.

VIII.

BASSE NDE HONT.

Een Redenaar spant de kroon.

Nadien de konst ontydig spreken
 Door 't bassen van den hond vertoont,
 En zwygen heeft by 't graf geleecken,
 Daar niet dan loutre stilheid woont,
 Zo mag men hier ter sneede vraagen,
 Op 't voetspoor van een deftig man,
 Wie nu den lauwerier zal draagen,
 Die zwygen, of wel spreken kan.
 Voor 't eerste zyn de Gricksche wyzen,
 Maar Christnen zullen 't laatste pryzen.

De

VIII. Z I N N E B E E L T.

DE oude Grieken hadden tot een spreuk : Zeg iet dat beter is dan zwygen , of hou uw mont toe. Op zyn tyd te zwygen heet wys te zyn , en op zyn tyd te spreken word geroemt.

Als de gezanten van Lacedemonien aan den Tyran Lygdamo gezonden, dikwerf verzocht en aangehouden hadden om hunnen last te openbaren , en die Prins 't elkens liet zeggen dat hy niet wel te pas was; vertrokken de gezanten toornig te rug , zeggende : datze niet om met hem te worstelen, maar om hem te spreken gekoomen waren. Dit werd van de *Collibus* in zynen *Harpocrates* ofte *Zwygaart* , tegengesproken , maar de spraakzaamheit van woorden geroemt.

Van een zelfde begryp vind ik ook Gratiaan daar hy zeit: *Niet te spreken is niet loffelyk; maar wel, duidelyk en klaar te spreken; anders zouden de kinderen der ziele, (dit zyn gedaechten, en uitdrukkingen) niet aan den dag kunnen komen. Maar het is met veele luiden, gelyk met eenige potten die veel in hebben, en weinig uitgeven. In tegendeel zeggen anderen nog veel meer dan zy weeten. In de voorgaande eeuw zagmen aan 't Hof dat de Advocaat Generaal Joaen Batist de Mesnil, meer zei dan hy wist, maar dat de Procureur Generaal Gillis Bourdin meet wist dan hy zei. Hy maakt wel geen besluit over deze luiden op, maar zeit elders: De Dwaasheit komt altyt in met een open mont, de zotten zyn stout: maar de Wysheit komt in met zeer veele voorhoede: hare voorlopers zyn Opmerking en Onderscheiding, die de wacht voor haar houden, ten einde zy voortgaa zonder iets te waagen.*
Met

ZINNEBEELDEN. 31

Men moet voortgaan met getelde schreden , waar men twyffelt of diepten mochten zyn. Zulk spreken word boven het zwijgen geroemt.

Hercules heeft grooter zegepraal behaalt door zyne bescheiden welsprekenheit , dan door zyn dapperheit. De blinkende keeten uit zyn mont voortkomende (gelyk hy dus op oude marmere gedenkstukken verbeeld staat) verbeelden de kracht der welsprekenheit , waar door hy de menschen van zyn tyd aan de reden bond , en die hem meerder toejuichens aangebragt hebben , dan de knodslagen van zyn gevreesde vuist.

Aanmerking over het zwijgen en spreken.

In het bedryf van 's weereelts schaaren,
Zyn mond en lippen te bewaaren,
Voor al wat quaat, wat vrugtloos luid,
En zich te houden zonder spreken,
Wanneer het hert met toorn ontsteeken,
De tong ter wraak word opgeruit:

Valt ruim zo zwaar voor broffe lippen,
Die licht van 't spoor der deugden slippen,
In ontmoet vaardig tot verwyf,
Als met beleid van kunst en zeden,
Een aangenaame en heusche reeden
Te voeren ter bekwamer tyd.

Op de eerste wyze stil te weezen,
Word zelf een dwaas, voor wys geprezen,
Van 's wyzen mond: in de andre staat
Te zwijgen, toont geen kleine kennis
En deugd, die de algemeene schennis
Van haat en laster tegengaat.

Zo

Zo nut, zo heilzaam is het zwijgen,
Als 't quaalyk spreken felle krygen,
Vol druk en jammer, heeft gebaart,
En door ontelbre snoode vonden,
Meer zielen heeft verdoemt, verslonden,
Dan ooit gesneuveld zyn door 't zwaart.

Nogtans men zwijge de gebreeken.
De gave en kunst van wel te spreken,
Is 't puiksieraat aan 's menschen kroon.
Breng vry, om voor 't gezicht te praalen,
Veel gouden ooft in zilver schaalen,
Een woord ter sneede is eens zo schoon.

Dit blykt ons klaar in Paulus preeken,
Die steenen herten wist te breeken,
Met zynen welbespraakten mond,
Die wonderbaar in zyne reden,
Zich droeg naar 's tyds gelegenheden,
Tot glory van het heilverbond.

Zo komt hy, die, door 's hemels zegen,
In zyne woorden aller wegen
Zich voor te struikelen behoet,
Den hoogsten top van Godsvrucht nader,
En word voor eenen man en Vader
In Christus school gekent, gegroet.

Dus schynt my dit vertoog te ontvouwen,
Hoe 't stille zwijgen is te houwen
Voor minder mocite en lager gunst,
Terwyl om eenen schat van zaaken,
Wanneer het pakt, bekent te maaken,
Vereist word grooter geest en kunst.

G. BRIT.

'T SLOT

IX.

'T S L O T.

't Is Noodzakelyk.

Elk een waardeert het nut gebruik
 Van 't Slot, om de ontrouw te betoomen,
 Dus raakt geen dief in huis ter sluik,
 Nog kan zyn kerker ooit ontkoomen.
 Maar 's hemels zorg, om 's menschen tong,
 Meest al te los, te lang geschooten,
 Te hoeden voor een buitensprong,
 Heeft haar beklemt met dubble slooten.
 Met wysheid voor zyn mond een Slot
 Te hangen, is een gaaf van God.

IX. Z I N N E B E E L T.

DE oude Egiptenaars hebben Harpokrates , die met den vinger zyne lippen hout gesloten , voor den God der Stilzwygenheit afgemaakt : gelyk ook d'oude Romeinen, Angerona, welker beeld de mond was verzegelt of toegebonden, voorts geheel met een kleed omzwagtelt ; waar mede zy wilden beduiden, datmen alle geheimen moest bedekt houden, inzonderheit den mond als met een zegel toedrukken. *Want van geen ding dat by u verborgen is, (was hun zeggen) kont gy zoo geruſt zyn, als dat gy zelf de bewaarder daar van blyft.*

Wy dit lofelyk ſpoor der ouden volgende, vertoonen een Beugelſlot ten voorwerp , om het byzonder gebruik, en bewerkingen die het heeft, over te brengen tot der menſchen bedryven.

Het Slot is een ſluiting voor den onzinnigen , op dat hy niet uitbreeke en zig zelve en anderen ſchade aanbrengt. Het ſluit en verzegelt de goederen, dat geen dieven de zelve ſtelen of wegrooven. Het verzegelt en bewaart de geheimpannen, de ſpil waar op het geheele welwezen van Staat, Koopmanschap, en het burgerlyk bedryf draait, enz. en ſtrekt dus ten Zinnebeeld hoe een geſloten mont, de dieven, of roovers, en verklikkers van onze voornemens en toelag binnensluit, op dat zy niet uitbreken, en ſchade aanbrengen.

Wy zullen in het Voorbeeld van Leêne zien, wat lof de ſtilzwygentheit by d'oude verdient heeft. ¹
Luſt ons voor af zommige Spreuken en Voorbeelden van geagte mannen op 't tapyt te brengen, die ten baak

baak kunnen strekken, zoo om zig zelven te hoeden voor 't stranden, als om de veyligste streek te houden by allerhande voorvallen.

Doorgaans vinden wy, de Filosoofschc Schriften doorbladerende, met grooter lof van een zwygenden mont, als van een welbespraakte tong spreken. Waarom ook de Grieken tot een spreekwys hadden: *Zeg iet dat beter is dan zwijgen, of hou uw mont toe.* En wat was de reden dat de oude Wysgeren in 't algemeen het zwijgen van zoo groote nuttigheit oordeelden te wezen? Ja dat Xenocrates op een gaste-maal, daar de rest der genoode gasten veel snaps hadden, alleen stil zweeg; als dat hy door bevindinge geleert had, *dat door yver veel woorden te spreken, dikwils voor den dach gebrogt wort, 't geen nutter gezweegen waar, en dat vele dingen lachende worden gezeit, die naa-maals schreyende beklagt worden?* Dus als hem gevraagd wierd, waarom hy onder de genooden alleen zweeg, gaf hy tot antwoord: *My is nooit berout dat ik heb gezweegen: maar dikwils dat ik heb gesproken.* Waarom ook Pindarus, als hy Epaminondas wilde pryzen, zeide: *Dat hy niemant ooit gevonden had die meerder wist, en weyniger sprak.* Egter is de stilzwygenheit by deouden zo niet geroemt, of zy hebben ook nog stoffe, tot lof van die deftig, en ten regten tyt wisten te spreken, overgehouden. Waarom ook Theophrastus van Eresus (een Zeeftadt op het Eylandt Lesbus) als hy over zekeren maaltyd zekeren Jongeling zag stil zitten, tot hem zeide: *Indien gy stilzwygt om dat gy onwetend zyt, zoo doet gy wysselyk; maar indien gy verstant hebt, zoo doet gy dwaaslyk dat gy stille zwijgt.* *Zig t'onthouden van spreken, is het zegel van bekwaamheit; want veel spreken verzwakt het verstant, en doet de gedachten in de lucht verdwynen; dog men moet op zyn beurt zomwyl een weynig zeggen, om niet altyd een bloote aanhoorder van een's anders reden te wezen: en dan noch*

moet men spreken als de gemeenen, maar denken als de wyzen. Zulks wil het Beugelslot in de Print ook aanduiden, en te verstaan geven hoe men den mond moet gesloten houden, tot dat de noodwendigheid gebied den zelve te openen, door den sleutel van den eygen en regten bestierder; dat is, de Rede, waar aan de wyze Schepper het bestier van alle des menschen inwendige en uitwendige bedryven heeft overgegeven. En dus wort een voorzigtige tong, en bespraakte mont, door de reden geopent, van een goed gebruik gehouden, en te recht geprezen. Daar en tegen staat een woort, onbezonnen gesproken, bloot voor de berisping, en doet den Spreker van schaamte blozen.

Zeker Bisschop, als hy den Keizer Ferdinand Latyn hoorde spreken, zeide ongevergt, *ó Keizer, dit is niet al te wel volgens de Grammatica, of spreken-konst.* Waar op de Keizer hem met een lagchenden mont antwoordde: *en deze uwe berisping is niet al te wel naar de Ethica, dat is wellevenskonst, uitgesproken.* De Bisschop heeft licht de spreuk: *Voorbarigheid in 't spreken is zelden goet, inzonderheit aan de Hoven, niet gekent, en Asinius Gallus daar niet op gedacht; want dan zoude hy (als Tiberius veinzende voor den Raad sprak: Dat hy alleen te zwak om den last van 't gemeene best te dragen, dat deel dat hem aanbevolen wierd op zig zoude nemen,) geenzins geantwoort hebben: Ik vraag, ó Cezar, wat deel van 't gemeene best gy bestieren wilt.* Welk onvoorzigtig en onbedacht antwoord hem daar na de Dood aangebragt heeft.

X.

STUDENTEKAMER.

Een voor allen te achten.

Wie zich met yver vint ontsteeken,
 Om een voortreffelyken schat
 Van letterkennis aan te kweeken,
 Die 't hart versterke op 's leevens pad,
 Doorlees, geleerde, en wyze blaëren,
 Met aandacht en gestagen vlyt;
 Dus kan hy wysheids vrucht vergaaren,
 Die nooit verandert, door den tyd.
 Zo leerd men zich van 't aards ontwarren.
 Zo stygt men boven al de starren.

X. ZINNEBEELD.

Het tafereel, hier voor geplaatst, vertoont een man die in zyn boekkamer zittende te schryven, t'elkens zyn oog op het uurglas slaat: strekkende dit ten Zinnebeeld van zulke menschen welke hunnen tyd naau in acht neemen, om dien wel en tot nut te besteeden. 't Lust ons, inzonderheit de jeugt, door voorbeelden en fraje spreuken hier toe aan te spoorren.

De Reden is de grootste Schuldeiffcher van den mensch, en hy zal nooit grooter rekening hebben te verantwoorden, dan tytverzuim; want terwyl de vluchtige tydftippen onherroepelyk te post voortgaan, zonder dat men de zelve in haar vlucht kan weerhouden, en wy in dien tyd nog Deugt, of Geleertheid hebben opgeleid, zoo zal het laatste zantje ons het verwyt daar van doen.

Drie dingen (zeit de wyze Chilo) zyn 'er in de werrelt die bezwaarlyk om doen zyn: Gebeime dingen te verzwynen, ongelyk te verdragen, en den ledigen tyd wel te besteeden. Egter zyn 'er beruchte voorbeelden van zulken die van het eene en het andere loffelyke bewyzengegeven hebben. In opzigt van het laatste, dat hier ter inee dient, hoort men Scipio den Afrikaner van zich zelve getuigen: *Ik ben nooit minder ledig, dan wanneer ik ledig ben.* 't Is de vadzige traagheit die de nutte bezigheeden doet verschuiven, van den eenen morgen tot den anderen. In tegendeel pryft Gratiaan zulken, waar van men zeggen kan: *Hy heeft veel gedaan, die niets heeft naagelaaten om morgen te doen.* *Edelmoedige zielen* (zeit de geleerde Balth. Schuppius)

oordeelen, dat men met de uiterste pogingen moet vermyden het leeven in leedigheid door te brengen.

't Geen my meest verdriet (zeit Seneca) is, dat sommigen het grootste deel van hunnen levenstyd in onnutte bezigheden verkwisten.

De spreuken der ouden komen alle te gelyk uit op het zeggen van Theophrastus van Ercus, dien wy zoo even genoemd hebben, *Van alles dat verkwist word, is de tyd het kostelykste*, waar uit dat vaarsje zyne herkomst heeft, 't geen wy hier onder stellen:

Laat het kostelykst van al
U niet roekeloos ontslippen;
Dat 's de Tyd, die snel gaat glippen,
En nooit wederkeeren zal.
Ach! hoe weinig is 't getal
Dat zyn uren meet by slippen!

Eer wy dit Hoofdstuk eindigen, lust ons by toepassing hier by te voegen het geen de geleerde Josef Hall, Bisschop van Exceter en Norwich, heeft uitgebragt in zyne Gedichten, die ons in rym zyn medegedeelt, door F. van Hoogstraten, Vader van Dr. David van Hoogstraten, die ons door zyne letterlekernyen zoo meenigmael onderhout. In die vaerzen wort de traegheit en vadzigheid, dus ten toon gestelt:

Een mensch van leegen luien aart,
En quistigh met den schoonen tydt,
Sleept doorgaans eenen langen staart
Van togten meê. de wellust rydt
Hem daaglyx door de luie leên,
Een plaag aan ledigen gemeen.

Hy volgt met eenen dartlen moedt
 Zyn zondige begeerten na.
 Maar daar hy wentelt in dat zoet,
 Verrast de doot hem vroeg of spá,
 En sleept hem naer de duisternis,
 Waer uit geen wederkeeren is.

Daer onderwyl een arbeidsaem
 En vierigh Christen, die zyn werk
 Behartigt, en zyn winkelkraam
 Vol yvers wisselt in een Kerk,
 Noit door zyn werk verloren gaat,
 Maar vast op zyne beenen staat:

En van geen quaden togt getergt,
 Den honig van gewislen troost
 Voor een' bedompten winter bergt.
 Zyn deugt blinkt als de zon in 't Ooft.
 Hy past op ware lekkerny,
 Gelyk een wyze honigby.

Welzaligh hy, die niet alleen
 Den voortgang van zyn arbeit ziet
 Door 's Hemels gunst, maar die met een
 't Geluk heeft, dat hy dien geniet;
 Dogh 'k zegge, daar ik my al stil
 Bedenke, 't gaa zoo als het wil;

Dit houde ik zeker en gewis,
 Indien niet d'arbeit dien wy doen,
 Het goedt, zoo als ons wenschen is,
 Bereikt, hy zal nogtans verhoên
 Het quaad, dat yder naer zyn magt
 Te myden en te vlieden tracht.

XI.

D E H A A N.

Onwerende wekt hy.

De wakkre Haan, die 't morgenlicht
 Verkondigt met luitruchtig kraaien,
 Beschaamt de traagheid, die haar plicht
 Verzuimt, en zorgloos zich laat paaien
 Van 't zagte dons waar op ze leid,
 En 's levens oogwit zoekt te ontduiken.
 Dat eist, met ernst, met wakkerheid,
 Den kostelyken tyd gebruiken.
 Meest word de Jonkheid van den Haan,
 Gemoedigt op de letterbaan.

De

XI. Z I N N E B E E L T.

DE Haan is een Zinnebeeld van wakkerheit, en yver; waarom hy ook nooit door den vadzigen slaap zig in zynen gewoonen tyd van wakker worden vergift: 't geen hy al vroeg, eer de blozende Morgenstont

Treed prachtig op zyn gouden wagen,
Om 't oog der werrelt te behagen,

met zyn gekraay te kennen geeft; waar door hy andere Hanen zoo veer zyne schorre keel gehoord word, tot een algemeen nakraajen, en den lantman tot zyn beroep wekt.

Even gelyk de morgenstont de planten als met een nieuw leeven herschept, zoo maakt zy ook den geest der menschen in hunne lichamen van vermoeitheit uitgeruist, en de zintuigen door den slaap van alle vermoeyingen ontheft, wakker, vrolyk, luttig, en bekwaam tot hunne oeffeningen. Ja gelyk de Lente-morgezon wel 't aangenaamste, en de meeste bewerking daar omtrent heeft; zoo is ook de lentezon van 's menschen leeven wel de bekwaamste tot de oeffeninge van allerhande weetenschappen; aan de uitwerkzelen te kennen, die, als het roode teeken aan d'Oostermorgenkim, eenen schoonen dag voorspellen.

Voorbeelden van zulken die in hunne lentejeugt teekenen van hun vernuft deeden zien, en tot meerder Jaren gekoomen, de werrelt met den glans hunner geleertheit hebben verlicht, zouden wy by menigten, (de Jeugt ten spoor) kunnen aantoonen.

J. v. Vondel, gaf al vroeg zyn *vernieuwden Gulden Winkel*, de *Warande der Dieren*, en andere teekenen van zyn ryzende zon in 't licht, en rees naderhant tot zulk een hoogte op, dat hy de Prins der Nederduitsche Dichteren genoemd word.

Van

Van Hugo de Groot getuigt Brant, dat hy vroeg zoo veer in de Latynsche taal gevordert was, dat hy met zyn twaalfde jaar op de hoge schole te Leiden gebracht wierd, daar hy in drie jaren arbeids, alles daar hy zig toe geschikt hadde, als Regtsgeleertheit, Godsgeleertheit, Wiskonst en Hemelloopkunde, afgedaan hebbende, nog naauylks vyftien jaren oud zynde, zig in 't gevolg van den Heer Johan van Oldenbarnevelt, in Gezantschap aan den Konink van Vrankryk, Henrik den Grooten, vertrekende, begeven heeft. Aldaar den titel van Regtsgeleerden verkregen hebbende, wert hy van den Koning niet alleen met een Goude keten, maar ook om zyn uitstekende geleertheit in die jaren met 's Konings afbeeltzel beschonken.

P. Rabus, en zyn Konstgenoot de Heer D. van Hoogstraten, die de Latynsche taalgeleertheit hielpen opbouwen, inzonderheit de laastgemelde, die daar in voor een puikdichter, en te gelyk voor een groot verbeeteraar der Nederduitsche taal bekend is, hebben al vroeg een mengelwerkje van hun vernuft ter drukpers gegeven; 't geen het keurig oog van den grooten J. Antonides zoo behaagde, dat hy het ook met dit volgende Lofdicht vereerde:

De teedre Jeucht slaat nu aan mannewerk de hand:
 En't heeft zyn voeglykheit, en staat op zyne beenen.
 Schenkt dan de Hemel nu dus vroeger het verstant?
 Of is Parnas misfehien zoo steil niet als wy meenen?
 Gelooft dat vry: maar houd van klimmen nimmer op.
 Al schynt de toegang licht; de steilte is by den top.

Geraard Brandt, de Historischryver, werd mede in de lente van zyne jeugt door zyn vleierende Zanggodin het Dichtvuur in den boezem gesteken. Dit is te zien in het pleit tegen de uitgave van den *Veinzenden Torquaar*; waar in hy dus zeit: *Zoo dit ongedrukt bleef, my zou geen ondienst geschieden. Dit zyn Gedichte Uitkomsten, aan malkanderen gevoegt in een ouderdom, dien myn eerste*
Mecc-

Mecenas Barleus, kindsheit noemde, enz. Gemelde Heer Barleus beschonk dat Treurspel met dit volgende Vaars:

't Was eertyts mannenwerk. nu komt de teere jeugt,
En davert op 't Tooneel, en tart de gryze haren
In Treurspel uitgetreurt, ja de onbesneede jaren
Verzetten tydt en kunst. de Wysheit ganſch verheugt
En weet niet, of zy is geleert en aangeboren.

En lager :

Dus veinst de jonge Brandt, en doet ons al verwond'ren
Dat jonkheit veinzen kan. hy bergt noch grooter licht,
En als Torquatus veinst, zoo veinst ook zyn gedicht.
't Is weêrlicht tot een proef. Daar na zoo zal hy dond'ren.

Hier mede zal ik afbreken, en sluiten den Inhoud
van het Tafereel voorts in 't volgende Gedicht.

De wakk're Haan, die elk wekt tot zyn plicht,
Vervrolykt zig zoo haast hy 't morgenlicht
In 't Oost' ziet boren

Door 't nachtzwerk, als een beste Diamant
Die zynen glans verspreit aan allen kant,
En laat zich hooren.

Kom leer, en spoor, op 't voorbeeld van den Haan
U zelve, en ook and're om op te staan
In 't morgenkrieken:

Terwyl de Zon uws levens klimt om hoog,
Uw drift, gelyk de pylen uit een boog,
Op snelle wicken

Naar wetenschap, en waarheitskennis draaft,
Eer uw beroep, aan 't werreldlyk verslaaft,
U overrompelt,

En in den vloed van aardsche bezigheit
Gelokt, door winst en blinkend Goud verleit,
Word neêr gedompelt.

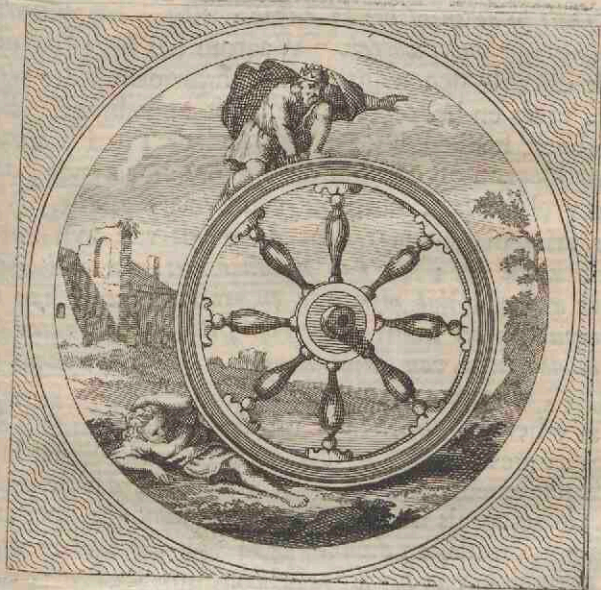
Al wie met ernst, in 't bloeyen van zyn jeugt
En noeste vlyt, de wetenschap en deucht
Komt na te jagen:

Verrykt zich met den ſchat van zyn gewin
En leyt dien op, ten goeden voorraad, in
Zyn oude dagen.

XII.

HET RAD T.

Gevaarlyke toestandt.

Wat zyn tog 's weerelds hooge Staaten?
 Hoe groot en heerlyk uitgekraait,
 Waar op de dwaazen zich verlaaten?
 Een Rat, 't geen stadig rolt en draait.
 Daar ymant glansryk opgezeten,
 Niet zelden, in een oogenblik,
 Van 't waangeluk legt afgesmeeten,
 Vervult met droefheid, schande en schrik.
 Dat kunnen Cezars, Dionyzen,
 En duizent Vorsten meer bewyzen.

Dir

XII. Z I N N E B E E L T.

DIt Zinnebeeld vertoont het los geval, of de gestadige omwentelingen der zaken, en Staten der werrelt, waar van de ouden zeyden, *Daar is geen zekerheit in de menschelyke zaken; alles is een geduurige veranderinge onderworpen.* Waarom het bezeffen dier zaak dikwils den magtigsten, en grootsten der werrelt, vrees en bekommeringe heeft aangebragt. Een voorbeeld hebben wy aan den Keizer Titus Vespasianus. Deezen op een Gastmaal genoodigt zynde, daamen vrolyk was, ontslipte een zwaare zucht. Van zyn vrinden gevraagd naar de reden van zyn zuchten, zeide hy; *Ik kan my daar niet van onthouden, als ik gedenk, dat myn eere en grootheit hangt aan het believen van het wankelbaar geval; dat myne Staaten zyn als in de macht van scheidsmannen, en als verpandt omgelt.* Te weten de Soldaten.

Wy hebben voorhenen uit de Zeedelessen van Seneca aangewezen, hoe de Goederen van 't geval maat geleende goederen zyn, waar uit volgt, dat de genen die de zelve als hun eygen, en bestendige goederen aanzien, volslagen *dwazen* zyn; voor zoo veel zy maat als *huurlingen* van het los geval (om hun Rol op 's werelds toneel te spelen) moeten aangezien worden. By voorbeeld. De geen die dus grootmoedig op 't Toneel treed, met een hooge borst, en het hoofd in den nek, en vermetelyk zegt:

Ik heersch in Argos, en myn Heerschappy en landt
Strekt van den Hellepont tot over zee. De strant
Van gansch Ionië is myn grenspaal. Pelops sterven
Deed my dees groote macht, en Koniukryken erven;

is een huurling die het om een kleine winst doet, en niets eigens daar aan heeft.

Dit

ZINNEBEELDEN. 47

Dit bedacht Zesoftris, Koning van Egipten ten regten tyd, en op het punt als hy stont een onuitwiffelyk voorbeeld van grooten hoogmoet de volgende Eeuwen naa te laten; want hebbende door zyn heldhaftigheid de nabywonende Koningen verwonnen, fpende hy vier der zelve in gareelen om den zeegewagen te trekken, en hem als overwinnaar om te voeren. Maar als hy agt nam dat een der zelve 't elkens agterwaart naar den omzwaay der raderen omzag, zoo hield hy stil, en vraagde waarom hy flaag het oog daar op hadde, en kreeg tot antwoord: *Om dat ik zie, dat zig het benedenste der raderen boven, en het bovenste zig weder naar beneden wend.* Waar door Zesoftris, begryp krygende van den aart van 't Geval, zyn hoogmoedig voornemen flaakte, en de verwonnelingen in vryheit ftede.

In opzicht van dit gemelde geval, zoude ik de Spreuk van Seneca, *Niemand is ooit by Geval wys geworden*, moeten tegenspreken; ten ware men ftede dat een enkel geval d'algemeenheit van die Spreuk niet veranderde.

Nog een Voorbeeld het voorige niet ongelyk konnen wy niet voorbyftappen, zonder daar van, om hnnne gelyke toefpeling, te melden. Keizer Jultinian in triomf op een pragtigen wagen omgevoert wordende, werd ook Gelinus, Koning der Wandalen, geketent aan zyn Zegenwagen met vrouw en kinderen omgeleid. Wat gebeurt 'er? Gelinus begint luidkeels te lagchen, waar door velen meenden dat hy om die fmaatheit vervoerd wert buiten zyn zinnen. Maar dit bemerkende zeide hy: *Ik moet lachen om de veranderlykheit van 't Geval: eerst was ik een Koning, en nu een Gevangen.*

Wie op 't Geluk van 't los geval
Vetrouwen zet, in 's werrels dal;
Steunt op een rietftok.

Men

Men maal 't Geval steeds by een Radt:
 Dat buitelande , en slibberglad
 Is, in 't bewegen;
 Het bovenst wentelt van den top:
 En 't laagste palmt weêr boven op,
 Door wisselingen.
 Dien 't opwaart heft word aangebeên.
 Dien 't neerploft, met den voet getreên
 In deze werrelt.
 Dus zal hy, die op Staat, en Eer
 Zyn hoop vest, zig naar wysheids leer,
 Bedroogen vinden;
 Want 's werrelts goed is enkel wind.
 Maar die de waare Deugd bemint,
 Gaat vast en zeker.

En wilt gy meer Voorbeelden van zulken die de slagen van het geval met een verstandig oog beschouwen en geduldig verdragen hebben , lees de nagebleven Schriften van Plutarchus. Deze zullen u leeren , datmen zig tegen het aanstaande kwaad zoodanig moet bereiden , dat men het ondertusschen niet vrees , of 't kwam. En waerlyk men moet zulk eenen gelukkig agten die door de reden zoo veel kragt verkrygt , dat hy zonder vrees tot het Geval kan zeggen:

Gy kunt myn vreugt, myn staat, myn goet
 Berooven: maar myn vast gemoed
 Niet deeren.

't Helpt veel om het gemoed te harden , en te troosten tegen alle ongeval en wederwaardigheden , datmen opmerkt , dat zulks algemeen is. Elk waant dat een ander gelukkiger is dan hy:

Nochtans heeft elk zyn kruis,
 Of in of buitens huis.

Want

Hy die zoo uiterlyk gelukkig schynt te wezen,
 Vint licht zyn kruis in huis, elendig steeds vol vreezen

Van

Van onlust, knorren, en bedillen, want het wyf
Speelt huisvoogt, en bestiert het alles met gekyf
Tot kat en hond inkluis.

en zy zyn 'er schaars van welke men zeggen kan:

ô Zaalige Atreus zoon, bevryd van smart en druk:
Voorzien van geld en goed; een liev'ling van 't Geluk!

Twee dingen had ik noch aan te toonen (laat het u
niet verdrieten, Lezer, dat ik hier langwylig ben, de
zaak vereift het) namelyk, hoe velen het Geval met
een ftantvastig gemoet hebben tegengegaan, afge-
wacht, en uitgetart: en hoe wy het zelve moeten
aanzien en als Christenen beschouwen.

Seneca pryzende de grootmoedigheid van Q. Sex-
tius, zegt, dat hy zelf het geval uittartte, zeggen-
de, ô Geval! waarom laat gy af? tree aan, gy ziet my
bereid. *Myn gemoed is gestelt als dat van die genen die ge-
legenheit zoeken, om hunne dapperheid te beproeven, plat
uit durven zeggen:*

'k Wens dat een Boszwyn, woest, schuimbekkende, vervoert
Door doile drift, dit vee quam schielyk aan te randen:

Of dat een roffe Leeuw dees prooy, al lang beloert,
Dorst ondernemen met zyn'fellen klauw en tanden,

Op roof en buit gespitt, verwoed te vallen aan.

Eindelyk wat wy van de veranderlykheit van 't Ge-
val als Christenen besluiten, leert ons J. de Bruin in
zyn *Wetsteen der Vernuftten*, op p. 116. daar hy zeit:
*Zoo de menschen volslagen, alle de verscheiden voorkom-
gen van zaken konden voorweten, men zou geen geval in
de dingen bespeuren; overzulk is het geval in het gebrek-
kelyk begryp der zaken, maar niet in de dingen zelfs;
want daar omtrent heeft het een nootzakelyk gevolg.*

Het Geval is dan anders niet; als dat 'er door 't samenloopen van verscheiden oorzaken, dingen gebeuren, tegen het begryp en verwachten der menschen. *Ignoratio rerum & causarum Fortune nomen invenit*, zeit Cicero: dat is: Neem d'onwetenheit der menschen weg, 't Geval zal overal uitgebannen wezen. Dit spoor volgende hebben vele geachte mannen de zoogenaamde uitwerkingen van het geval ontkent: waarom ook Joh. Kalvyn zeit: *Natuur is Gods orde, en 't Geval Gods verborgen wil.*

Daar het dan dus hier mee gelegen is, valt 'er niet anders te doen, dan, het zy in voorspoet, 't zy in tegenspoet, zyn lot geduldig te dragen, en met den staat, waar in men zig bevint, vergenoegt te wezen.

Den grooten Apostel Paulus (schoon ons voor-nemen niet is, voorbeelden uit de Heilige bladeren op onze voorwerpen toe te passen) konden wy niet voor by stappen, zonder aan hem hier by te gedenken. Deze zeit tot een voorbeeld hoe alle Christenen behoorden te wezen: *Ik heb geleert, en wat? in 't geen ik ben vergenoegt te zyn.* Philip. 4: vs. 11. Dus word ook van verscheiden heidenen getuigt: *dat zy geleert hebben in den loop des nooodlots, hoedanig die ook was, vernoegt te wezen.* Dionyzius de Jonge, als hy uit zyn ryk verstootten zynde, gevraagt wiert: *wat nut hem de Filosofie gaf?* zei tot antwoord: *Dat ik deze verandering met gedult opnemen kan.*

DE FORTUIN.

't Bestaat slechts in den naam.

In 't heidendom bestond men 't blind Geval
 Dat naar den streek der winden hier in 't midden,
 Een wimpel zwaait op eenen ronden bal,
 Als een godin, om heil en hulp te bidden.
 Vergeefs. terwijl het albespieglend oog
 Des Hoogsten 't lot van alle menssen regelt,
 Die de een verdrukt, en de andren heft om hoog,
 Hun voorspoet zend, of hunnen ramp verzegelt,
 Naar 't raadbesluit van zyn alwyzen wil.
 Men prys zyn naam, en zwyg ootmoedig stil.

Voorhenen hebben wy breedweidig van het Geval, en des zelfs uitwerkingen gehandelt, als mede wat men volgens de Rede daar van heeft te befluiten. Dit niet tegenstaande heeft het ons gelutt het zelve andermaal, en met zyn ouden Afgodischen naam ten toneel te voeren, om het algemeen bedryf, aan het zelve door het verblinde Heidendom toegeschreven, namelyk voor- en tegenspoet bewerkende, te bespiegelen, om te weten hoe ons zelve daar in te gedragen; als mede om de rede na te vorschen waarom het geblint wierd afgeschildert, waar op ons Zinnebeeld inzonderheid doelt, daar twee menschenbeelden, het een van iemand die vergeefs de Fortuin in ongedult nardraaft, en 't ander iemand die de Fortuin blindeling van zelf in den mont loopt, staan afgeschildert.

Meerendeels komen alle d'afbeeltzels die men van de Fortuin ziet op een uit, behalven dat deze en gen wat in de byvoegzelen verschillen, gelyk ik ook in myn Boek met Zinnebeelden haar den Overvloed, hoorn, en een Roeyspaan, of roer van een Schip heb toegevoegt; waar op de Dichter Jakob Zeeu zinspeelt, als hy zeit:

Het roer beknelt door hare vingeren,
Gesteld op 't Rond,
Getuigt hoe's weerelts zaken slinger
Te los van grond.

Voor af had hy haar naar den ouden zwier aldus afgeschildert

't Geval, dat in verwisselingen
Nooit is getemt,
En dat in staatveranderingen
Te dartel zwemt,
En Ryken, Landen, Steden, Volken,
Door zyne gonst,
Verheft ten toppunt van de wolken,
Of neder bonst;

Gaf eertyts oorzaak van te dwalen
 Aan 't Heidendom,
 Als d'eene schielik quam te dalen,
 En d'ander klom;
 Wanneer het eene Godheit stigtte
 Te dom, en laf,
 Die (naar hun meening) 't al verrigtte,
 En nam, en gaf:
 Met vlegten los en ongebonden,
 Het lichaam bloot
 En d'oogen met een doek omwonden,
 Staande op een kloot.

De oogen met een doek omwonden, zegt onze Dichter, dat is geblint, om aan te toonen dat de Fortuin in hare gunstbewyzen onverschillig is, zonder agt te geven wie het verdient of niet verdient, waerom het niet zelden gebeurt dat zy den behoefligen voorby snelt, en den rykaard nog met overvloediger schatten overpropt, ja zig den vromen ontrekt en den goddeloozen toevloeit, den eersten in tegenspoet laat zugten, en den laatsten in voorspoet en weelde overvloeijen. Een steen des aanstoots die zelf Zalems Harpenaar byna zoude hebben doen struikelen, zoo hy niet door verlichter oogen gezien hadde, dat de voorspoet der Goddeloozen van geen en duur was, en tot hun eindelyk bederf strekte.

Wat staat ons nu te doen en te leeren? het geluk te verachten? neen: als 't ongeluk ons treft, daar in getrooft te wezen is Christelyk; maar het geluk te verwaarloozen schandelyk. Dus moet men, als de gelegenheit voordeel aan bied, de zelve niet van de hand wyzen, om niet voor dwaas gaagt te worden. Die geen gelt op een eerlyke wyze verkregen wil verzamelen, wil moetwillens arm wezen: maar die het zelve dus verkregen hebbende, zyn nutbaar gebruik daar van neemt, en 't wel besleet, verdient geprezen te worden. Want niet het gelt, maar het misbruik van het zelve moet men verachten. Boven

dien is het niet alleen geoorlooft, maar ook yders plicht, als de gelegenheit voordeel aanbied, 't zelve in acht te nemen agtervolgens den raad van Trogus, by Augustyn Niphus: *Dat men zoo dra de Fortuin klopt moet open doen; om datze maar zelden meer als eens in 's menschen leven komt, en eens weg gegaan nooit weder komt.* Dit was het, daar de srydbare Hanibal zig naderhant over beklagde, namentlyk: *Dat hem de Goden de magt benamen om Rome te winnen, toen hy daar begeerte toe had: en dat hem de begeerte begaf, toen hy de gelegenheit daar toe in handen kreeg.*

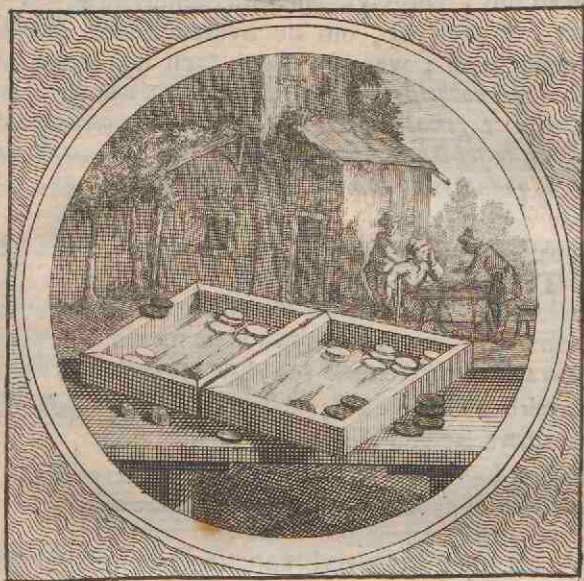
Hier op laat zig ook de Heer D. v. Hoogstraten, in zyne aanmerkingen op Fedrus Fabelen pag. 187. dus hooren: *Hier by komt ook dat geen vlyt, geen deugt, eenig vermogen heeft, zoo lang de gelegenheit, daar 't al van afhangt, ontbreekt: en derhalve wysheit en voorzichtigheit van nooden is, om de rechte gelegenheit te kennen, en zig daar van te bedienen.* Een schoone leerles, dog meest gekent wanneer het te laat is, om zig daar van te kunnen bedienen; wyl wy menschen de dingen meest van agteren beschouwen, of by den uitslag leeren kennen. Wat zal ik hier meer toe zeggen, als dit: *Dat niemant 't aller uuren even wys is; en dat de Voorzichtigen zig by wylen zoo lang bedenken tot dat de Fortuin voor by gerent is.* Over welke wyze van doen zy dikwils by zig zelve verwondert moeten staan, en besluiten met Luc. Rotgans, in zyn Zedelessen uit d'oude verdichezelen op pag. 21.

Wie 't lot door voorzorg in zyn loop wil wederstreven,
Ploegt met zyn kouter, als Ulißes, 't dorre strandt,
Of telt de starren, die om hoog haar schynzel geven,
Of tracht de zee golf leëg te putten met zyn handt.
De stormwindt, op zyn vlerk geborsten uit zyn boeien,
Breekt rotzen, door de hulp van vader Oceaen;
De bergen schokken van hunn' wortels onder 't loejen;
Maar 't Nootlot, 's hemels wil, blyft onbeweegbaar staan.

XIV.

HET VERKEERBORT.

Schaadelyk Huisraat.

Dit Zinnebeeld vertoond ; 't geen elk behoort te weeren.
 't Verkeerbort, kroegenspel, dat dronkaars meest hanteer-
 Wanneer ze 's avonds laat, hun huisgezin ten spyt, (ren,
 Op koste van hun ziel verkwiſten gelt en tyd :
 Die alle ſchaamte en eer gemaklyk overſtappen, (pen,
 Om in dit houten boek, wyl men 't op ſtraat hoort klap-
 Zich te oefſſenen om ſtryt ; een dwaaze en ydle vreugd,
 Daar men van alles ſpreekt, behalven van de deugd,
 En wat de godsdienſt eiſt, elkanderen te leeren.
 Hoe kan het Chriſtenvolk zo ſchandelyk verkeerē !

XIV. Z I N N E B E E L T.

Plutarchus, vergelykt het menschelyke leven by het Verkeerspel, om de overeenkomst die het daar mede heeft; want *het Geluk* (zei hy) *hangt even als 't lot der dobbelsteenen van het blind geval af. Doch het lot door 't geval bestiert, met een goet voordeel op te vatten, en te schikken, zoo 't goed is, tot het meeste nut; of zoo 't quaat is, daar 't weynigst schaden kan, is het doen der wyzen.*

Toepasselyk vinden wy dan dit zeggen by den geestigen Terentius:

Het leven van de menschen

Is even als het verkeerspel. zoo naer uw wenschen

U de teirling niet en dient, en gy dus werpt het geen

U schadelyk is, zoo moet gy het geen de steen

U weigert door de kunst zien te verbeteren en te rechten,

Om te zien of gy de verwinning kunt bevechten.

Dit is, als men het overbrengt tot het menschelyke leven, het werk van een wys man. *Dog een zot, zegt dezelve Plutarchus, is als een zwak lichaam, dat noch kouw nog hitte verdragen kan. Is zyn lot voorspoedig, hy verspilt het; loopt het hem tegen, hy is radeloos in tegenspoet.*

Gelyk de Byen uit wilden Tym goeden honig weten te zuigen, zoo weten ook de verstandigen uit quade, en verdrietige ongevallen nog eenig nut voor zich en anderen te trekken.

Zeno de Citteiter verstaan hebbende dat zyn Schip met de gansche ladinge door onweder in zee gezonken was, zeide, *ó Geval, gy doet wel dat gy*
my

*my tot het flegte kleet en tot de oeffeninge der wysheit
bereit hebt.*

Gelyk de konft van wel fpelen hier in beftaat:
dat de een den anderen een voordeel weet af te
zien; 't geen dan gebeurt, als de een zyn toeleg
door de wyze van fpelen doet bemerken, daar zyn
party zig dan tegen wapent, en dekt. In welk op-
zicht 't Verkeerbort

Ons hier ten leerzaam voorbeeld ftrekt,
Hoe wy ons ongeval, verwekt
Door 't wiffelvallig lot, met oordeel,
En toezicht; moeten zien t'ontgaan,
En ons bedekken voor het ftaan.

Zoo moet men ook de flagen van 't Geval trachten
te voorzien en t'ontwyken. Gebeurt het daar en
tegen datmen op geenerhande wyzen de zelve kan
ontgaan, moet men zig daar tegen wapenen met
gedult, en ftantvastigheit: dog de minften zyn, door
oeffening van hun verftant, zoo veer tot volmaakt-
heit gevordert dat men van hun zeggen kan:

Geen voorfpoet kan hem 't hart verheffen:
Noch ooit verdrukt hem tegenspoet.
Waarom? Hy klimt naar hooger goet,
Daar hem geen aarts belang kan treffen.

Die de Schriften der Heidenen naeukeurig inzier,
zal daer in, hoewel zy alle verlichting, die zy had-
den, alleen de Natuur te danken hadden, dikwils
fpreuken vinden, die eenen behoorlyken aendacht
verdienen. Horatius, een voornaem dichter onder
hen, beftelt ons deze volgende:

Een hart, dat zich heeft naer den eifch bereit,
Is vol van vrees, wanneer 't Geval het vleit,
En hoopt, wanneer 't gedrukt wort door de flagen.
Dus leert het voor- en tegenspoet verdragen.

Een schoone spreuk zeker, welke wel overwogen zynde ons te binnen brengt, hoe alle ondermaansche dingen, om het woort der Natuurkundigen te gebruiken, wonderlyke wisselingen en veranderingen onderworpen zyn: zoo dat het een vremdeling in de werrelt zyn moest, die hier aan zou bestaan te twyffelen. Maer deze Lierdichter en zyne tytgenooten begrepen dit voor zoo verre wel, maer stegen niet op langs de trappen der Rede tot de ware oirzaek dier uitwerkingen, als ze meenden dat de Fortuin veel zeggens had in die gedurige wisselingen, die de menschelyke zaken telkens een ander aenzicht geven. Waer uit men gissen kan dat hier moet gebragt worden, het geen de Redekunstenaars melden van de oirzaken by toeval. Teweten de onkunde der oirzaken heeft den naem van Fortuin of Geval verzonnen. Want als 'er iet buiten overleg of verwachting voorvalt, draagt dat gemeenlyk den naem van Fortuin. Waarom Juvenalis niet t'onrecht dit volgende, zoo als de Heer Bake het ons uit hem vertolkt heeft, te boek geslagen heeft:

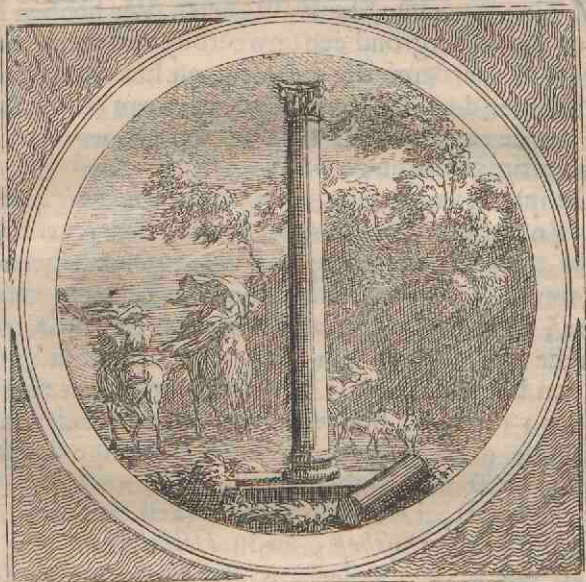
Een Godheit is 'er, die bestiert al ons bestaan,
 Zoo wysheit ons geleit op deeze heldenbaan.
 Maer wy verheffen u, zoo blint als woeste volken,
 Fortuin, tot een godin, en hooger dan de wolken.

Wy hechten uit al het voorgaende ons besluit dan hier op vast, dat een wys man, gedrukt door de zwaerte van tegenspoedt, hoopt op beter tyden, en eenparig van gemoet zich troost met dit vooruitzicht: gelyk hy in den bloei zyner zaken gedachtig is dat na schoon weder donkere wolken kunnen opkomen.

XV.

DE PYLAAR.

Onverwinnelyk.

Of schoon een storm van tegenspoed,
 Van haat en laster, los gebroken,
 De zagte rust van 't vroom gemoed
 Aan alle kanten komt bestooken,
 't Is vruchteloos. de deugd staat pal,
 En kan door hoop op 't eeuwig leeven,
 Al 's weerelds druk en ongeval
 Met dappren moed te boven streeven.
 Gelyk een marmere Pylaar
 Stantvastig blyft in al 't gevaar.

De

XV. Z I N N E B E E L T.

DE Pylaar is by d' ouden altyt genomen voor een Zinnebeeld van Stantvastigheid. Wy hebben hier by op den agtergrond een onweerbuy vertoont, aan de vliegende kleederen der beelden, en het omverhaelen der boomen door den stormwind gezweept, te merken; om dat de tegenheden de ware proefzyn waar aan een stantvastig gemoedt getoetst wort.

De spreuk van Seneca, is, *De wyze schikt zig naar den tyd*. En die van den Wysgeer Stilpo, *Yder is zoo elendig als hy zig zelven acht te zyn*. (Want gelyk 't geen wy begeren, in onze verbeeldinge waardiger geschat wort, dan wanneer 't zelve verkregen is; alzoo is ook de verbeelding van eenig gevreesd quaad grooter dan het quaad zelf;) zyn van byzonderen nadruk, en doen ons zien hoe vele van d'oude Heidenen tot schaamte der Christenen door d'oeffeninge der wysheit in de standvastigheid van hun gemoed gevordert zyn geweest. De wysbegeerte (zei Seneca) wort verdeelt in *Wetenschap*, en in *Hebbelykheit* des Gemoets: want die geleert is wat men doen en laten moet, is nog niet wys, zoo zyn ziel niet door 't gene hy geleert heeft als berschapen is. En op een andere plaats: *Daar is onderscheit tusschen de Wysheit en de Wysbegeerte: want 't en kan niet zyn dat het gene begeert wort, 't zelve kan zyn dat begeert. Want gelyk 'er groot onderscheit is tusschen de Gierigheid en het Geld, vermits het eerste begeert, en 't ander begeert wort; zoo verscheelt ook de Wysheit, en Wysbegeerte; want de wysheit is d'uitwerking en 't loon van de wysbegeerte.* En wilt
gy

gy van deze uitwerkinge nader berigt wezen, hoor hem daar hy zeit: *Die zyne Hartstogten onder geoorzaamheit gebragt heeft, kan zeggen een groote verwinninge behaalt te hebben. Vraagt gy, wat hebt gy verwonnen? niet de Perzen, niet de Mediers, niet de srydbare volken aan gene zyde van Dacie: maar wat grooters. Ik heb de Gierigheid, d'Eerzucht, de vreeze des Doods, de verwinnaers der volkeren, verwonnen.*

Men ziet dit zeggen met de daad van hem bevestigd. Want als de wreedaard Nero hem de dood liet aanzeggen zoo bereidde hy zig daar toe met een stantvastig gemoet, en zyne huisvrouw Paullina ongevonnist met hem; die hy daar om pryst, en aldus toespreekt; *Ik heb d'aanlokzelen van 't leven aan u getoont, maar gy wilt liever den lof van de Dood. Ik wil zoodanig een voorbeeld niet benyden; dat de stantvastigheid van deze zoo kloekmoedigen uitgang by ons beide gelyk zy, maar meer vermaartheit in uw einde.*

Men moet zig (zegt Plutarchus) tegen een aantlaande quaat zoodanig bereiden, dat men 't onder tusschen niet vrees, als het komt. Hier op komt te pas het beroemde voorbeeld van Anaxagoras. Deze, verstaande dat zyn eenigste zoon dien hy hadde gestorven was, zeide: *Ik wist wel dat ik hem sterfelyk geteelt had.* En ook dus tot alle ongelukkige Gevallen: *Ik wist wel dat ik onduurzamen en licht verwisselenden Rykdom bezat. Ik wist wel dat de gene die my in zoodanigen staat gestelt hadde, my dien weder konde benemen.* Dusdanige voorbereidzelen kunnen ons leeren, hoe, wanneer ons iet diergelyks overkomt, ons te gedragen, en niet uit zwakheit en onbedrevenheit in de kundigheid der werrelze zaken te klagen, Ik verwagte wat anders: Ik dacht nooit dat my zulks overkomen zoude, enz. nadien 'er geen grond

grond is waar op wy ons zulks kunnen verbeelden.

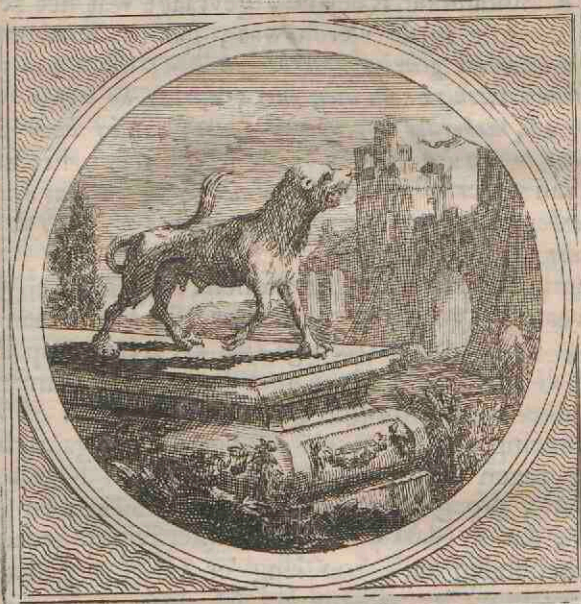
Leerzaam is de Redenvoering van Mamuth, in eenen zyner Brieven aan Nathan Ben Sadde, een Jood tot Weenen, waar in hy aldus schryft: „ Daar is
„ niets aan my gebeurt, 't gene ik van te voren niet
„ voorzag: veel min heeft dit schielyk voorval
„ myne gedaante kunnen veranderen. Besluit egter
„ hier uit niet dat ik ongevoelig over het verlies van
„ myne vryheit was, maar myne banden waren
„ verdraagelyker, vermits my de zelve lange te
„ voren gemeenzaam in myne gedachten waren
„ voorgekomen. Toen my nu dit ongeval over-
„ quam, en gebeurde my niet nieuw. Hier uit
„ kont gy leeren, hoe u zelve voor quade geval-
„ len te wapenen. Daar is geen register waar in
„ wy de verborgen besluiten des Noodlots kunnen
„ zien, als op de rolle van onze eyge ondervin-
„ dinge.

„ Zoo gy u over dit voorval ontstelt, zulks is
„ een bewys dat gy maar een nieuling in de we-
„ relt zyt, en de eerste beginzelen van de gewone
„ wysheit nog moet leeren, namentlyk: Dat er
„ geen stantvastigheid in de menschelyke zaken is.

XVI.

L E Ë N E.

Een uit duizent.

Leëne een maagt in 't eed-geſpan betrokken,
 Dat zich te Atheen, ontdekt zag en geſtoort,
 Verdroeg de boeje en pynbank onverſchrokken,
 En meldde van 't geheim geen eenig woord.
 Schoon om die zaak haar beide minnaars ſtorven.
 Dus heeft de trouwe en dappere Griekin
 Een tombe zelfs door raadsbeſluit verworven,
 Verheerlykt met een kop're Boſchleeuwin.
 Die zonder tong, daar ze iders oogen ſtreelde,
 Stantvaſtige ſtilzwygentheid verbeeldde.

De

XVI. Z I N N E B E E L T.

DE Sultaninne Roelane , gevraagd wat het zeldzaamste in de werelt was , gaf tot antwoord, *Een vrouw die geheimen verbergen kan: want men vindt de zelve gemeenlyk van dien aart , dat zy de zelve haar toebetrouwt , zekerder agt by een ander , dan by haar zelf bewaart te worden. Hoewel dit strydt tegen het zeggen van zeker Wysgeer: Datmen van geen ding dat by ons verborgen is geruster zyn kan, dan dat wy zelfs de bewaarders daar van blyven.*

Een voorbeeld by uitstekendheit, in't bewaren van een vertrouwt geheim , geeft ons Plutarchus aan de hand , in zyne verbandeling van het geklap , op den naam van Leëna. Deze met hare beide Minnaars Armodius en Aristotigon , in een eedgespan of zamenzweringe ingewikkelt , zynde den gantschen toeleg tegen d'Atheensche dwingelanden haar toevertrouwt , droeg zig daar in zoo stantvastig , en getrouw , dat zy daar door eene onsterffelyke gedachtenis behouden zal , zoo lang 'er Griekze gedenkschriften in wezen zullen zyn.

Haar beide Minnaaren mislukte de aanslag , en zy werden gegrepen en gedood. Leëne by den Raad verdacht gemaakt werd op de pynbank uitgerekt , ten einde men uit haar prangen zoude , wie al meer zig in dat Eedgespan verbonden hadden ; maar zy was daar in zoo stantvastig en getrouw , dat zy de pyn verduurde zonder ymant te melden , of van den toeleg iets te klappen: 't geen zoo zeldzaam geacht wert , dat d'Atheners tot een gedenkteeken van deze daat , na haar dood , een van koper gegoten Leeuw inzonder

tonge oprechtten by den ingang van den burg ; wil-
lende door de onvertzaagtheit van dat beest , waar
van zy den naam droeg , haar onverwinlyk hart , en
door de tongeloosheit , hare volhardinge in 't zwy-
gen afbeelden.

Men moet bekennen dat dit waarlyk een zeldzaam
voorbeeld van stantvastigheit , trouw en tongbe-
dwingen is. Waarom ook de Turksche Spion tot
Parys , op diergelyke gevallen het oog hebbende , in
een zyner brieven aldus schreef : *In een sterfelyken moe-
ten wy geen gesteltheit , die van alle opspraak bevryd is
verwagten , en veel minder in een geslagt wiens natuur-
lyke zwakheit wy door de vingeren moeten zien. 't Is
het vreemts dat men in een vrouw hoort of ziet , dat zy
de gemeene zwakheden der vrouwen niet onderworpen is ,
en zaken verricht , die van de mannelyke deucht weinig
verschillen.* Waarom ook de Wysgeer Chilo , op
de vrage welke dingen moeylykst waren , in de
eerste plaats stelt , *Geheimen te verzwigen.* En de ver-
maarde Tracier Aristoteles beklagde zig over eene
zaak die hy in zyn leven begaan hadde , te weten :
*dat hy ooit eenig geheim aan een vrouw hadde toebe-
trout.* En hoewel wy moeten bekennen dat 'er vrou-
wen zoo ten opzigt van geheimen te verzwigen ,
als andere loffelyke bedryven , zich zelve een roem
hebben naagelaten , en het zeggen van Plautus : *Dat
'er nooit een zwygende vrou gevonden is , onwaer bevon-
den is ;* nogtans vint men de zelve , als zy met ee-
nig geheim zwanger gaan , gemeenlyk in benaaut-
heit , als of zy 't zelve zwygende daar aan zouden
barsten ; eeven als Elu , Jobs vrint , die van zig
zelven sprekende zeit , *Ik ben der woorden vol , en de
Geest myns buiks benaut my : ik zal spreken op dat ik
lucht kryge , ik zal mynen mond openen , enz.*

Hier mede scheiden wy af van de vrouwen , om
nog een weinig plaats uit te winnen tot voorbeelden
van

van mannen, welke geroemt worden, over het verbergen van hun voornemen en toeleeg.

Pompejus, door den Koning Gentius agterhaalt en gevangen, werd belast den aanflag van den Roomschen Raad te openbaaren: maar hy zyn vinger in de vlam van een brandende kaars houdende zonder zig der pyne te bekreunen, deed door die stantvastigheid den Koning wanhopen, dat 'er door pyn iet uit hem gehoord zou worden.

Q. Metellus Pius, in Spanje oorlogende, hield zyn leger in gestadige beweging, op dat de vyanden geen besluit van zyn toeleeg zouden maken. Dan trok hy voor een stadt, dan weder daar van af, enz. Zeker Hopman, hem vragende wat hy voor hadde? kreeg tot antwoord, *vraag dat niet meer, want zo ik bemerkte dat myn bemd van myn voornemen wist, ik zoude het terstont uittrekken, en laten verbranden.* Diergelyk antwoord gaf ook Spinola aan eenen zyner Hoplieden, die hem vraagde waar de optogt naar toe zoude gaan. *Indien 'er (zeide hy) maar een hair van myn hooft was, dat van myn voornemen wist, ik zoude het uittrekken en wegwerpen.*

Hier van verschilt niet veel het wys gedrag van Antigonus, Koning van Macedonie, die ten aenhooren van velen gevraegt van zynen zoon, wanneer men met het leger zou opbreken, hem geestig toedreef: *Wel zult gy alleen het steken der trompet niet hooren?* hier mede bestraffende de onbedrevenheit der jongelings, die zyn vader in tegenwoordigheit van velen, die het aanhoorden zulk een vraag deed, daer de aanslagen der Vorsten in den oorlog moeten verborgen gehouden blyven. Maer als het tydt is van opbreken, laet de trompet zich hooren.

By dit verhandelen schiet my in den zin het overoude Raadzel, dat op de stilzwygenheit toegepast wort: *'t Is voor een al te nauw, voor twee ruim genoeg.*

noeg, voor drie al te wyd. 't Welk aldus word uitgeleid. Hebt gy iet op uw hart dat u benaut, zoodat gy 't niet alleen kunt dragen, zoek daar toe eenen getrouwen vriend, dien gy het geheim openbaart, en gaa niet verder, want het is voor twee ruim genoeg. Maar zoo gy 't een derden openbaart, dan is 't al te ruim; want zelden een zaak, als zy tot den derden man komt, verborgen blyft; omdat een getrouw vriend zoo zeldzaam is als een zwarte zwaan. Niet onvoeglyk word die leerzame spreuk, twee gedachten blyven de uwe, zoo lang gy die binnen hout; maar eens in de lucht tot woorden gemaakt, dan behooren zy aan een ander, en kunnen dan tot uw bederf gebruikt worden, hier toegepast, gelyk ook deze: Men moet voor bespieders van onze gedachten ons harte bedekken met wantrouwe. Want zyne gedachten te ontdekken, is de poorte te openen tot de sterkte van zyn gemoet. Wie zyn Kaartspel aan anderen vertoont, kan zich zelve en zyne medeslandere schade doen. Men moet bedekt zyn, en zulken niet veel betrouwen die licht openbaren; want die alles aan anderen vertrouwen, zulken moeten niet betrouwen. Stilzwygenheit (zeit Graciaan) is het Heiligdom van de Wysheit; de bewaardster des vredes, doende het gebrekelyk verkeer in een loffelyk geheim.

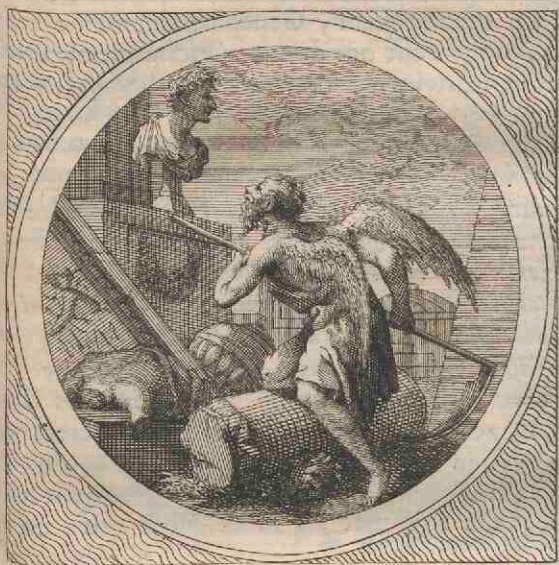
De oude Lacedemoniers, een volk zeer gezet op de strenge oeffening der deugden, hadden voor gewoonte dat, alsze een gastmaal aanrechten, de oudste der genoodigde gasten aen yder de deur wees, zeggende dat geen reden door dezelve ging: waer mede hy te kennen gaf dat men, zoo 'er onder de vreugde der tafel iet openhartigh mogt gezegt worden, dat niet aen den dagh brengen moft. Deze gewoonte had Lycurgus, hun wyze Veltheer, ingevoerd.

Een ander voorbeeld verschaft ons Alexander de

Groote, die eierzuchtige vorst, dien een eenige werelt voor zyne overwinningen te klein viel. Zeker de gebreken, die hy over zich had, werden vergolden door zeltsame gaven en deugden, waer onder uitstak de groote gaef van stilzwygentheit, de deugt, die het voorwerp is onzer verhandelinge. Hy ontving eenen brief van zyne moeder, waar in zy hem eenige geheimen schreef, met byvoeging van vele lasteringen tegen Antipater, die den Koning ongenegen was. Hy den brief opgebroken hebbende begon 'er in te lezen. Hephestion, zyn groote gunsteling, die zeer gemeenzaem met hem omging, sloeg 'er ook zyn oog in, en las te gelyk met den Koning, die het hem niet verbood, dogh na het lezen zynen zegelring van zynen vinger trok, en dien op den mont van Hephestion drukte, willende daer mede te kennen geven dat hy te zwygen hadde. Een groot vertrouwen was dit van Alexander op den inboest zyns vrients, zoo wel als het een blyk was van ongemeene bezadigtheit en inschikking, niet willende dat tot nadeel van Antipater, schoon hy zyn vyant was, iet voortgepraat wierde. Deze deugt is by den wyzen Cleanthes altydt zeer geroemt. Nogh een voorbeeld, een ik van deze Stoffe scheid. Demaratus wert in zeker gezelschap gevraegt of hy zoo stil zat zonder spreken uit dwaasheit, of by gebrek van praat. Hy daer op wel te passe: *Een zot zal immers niet zwygen kunnen.* Zommigen houden het voor wat frasis dat ze nooit zwygen, daer dat een vast bewys is van dwaasheit, gelyk in tegendeel het zwygen, als het geen tyd van spreken is, een teken is van wysheit.

DE TYD, ALVERWOESTER.

Ziet vry verder.

Zo zien we in deeze Schildery
 Hoe 's weereids groothcid en vermoogen,
 Haar pracht en praal en heerschappy,
 Met al wat lieflyk schynt voor de oogen,
 Word door den vluggen tyd, als gras,
 Met zyne zeissen afgesneden,
 Vergaat, verdwynt tot stof en as,
 Niet meer gedacht in eeuwigheeden.
 Wys is hy, die zyn leevens end
 Met ernst in zyn gedachten prent.

XVII. Z I N N E B E E L T.

GY ziet in het Konstaferaal hier achter, Keizerlyke Praalbeelden, Gedenknaalden, en andere teekens, opgerecht om de werreltsche grootmoedigheid te vereeuwigen, door den verblindenden tyd, van hunne verheven stantplaats in 't stof gebonst.

Een die dooroeffent is in de bespiegeling van den aart der werreltze zaken, en die van zig zelf zeit: *Ik heb langen tyd bezig geweest met de werrelt, en den aart en waarde der werreltsche dingen te leeren kennen. Maar zeker, na een lange oeffening, waar in myn levens tyd my tot schoolmeester heeft gedient, heb ik wel duizentmaal gedwongen geweest te belyden dat zy bestaan; maar met een altyt glibberig wezen, dat niets eigen heeft dan de zekerheit van zyn geduurige verandering, is de Le Serre.* Deze zal den inhoud van dit Tafereel door vaste bewyzen nader verklaren. Ik geef aan u, zeyehy, de vastigheden van hun glory en grootheit aan te merken, die tog niet als inbeeldelyk zyn, en ver-
volgt:

Hoe dwaas waren de Romeinen met alle hun wysheit, dat zy de grontvesten van hun duurzaamheit op steenen bouden, waar van het stof by recht van naavolging en erffenis aan de winden eigen was en toebehoorde! zy beeldden zig in dat zy onsterffelyk waren, zedert dat zy hunne beeltenissen in 't Kapitoel zagen opgerecht.

'T Mausoleum met zyne hooge pylaaren van marmer, en praalbeelden van Elpenbeen en Koper; is zamen met Arthemisia, die door 't stichten van dit groots gevaart, en door 't zwelgen van de lykas haers
mans

mans in haar ingewand haare droefheit betoonde, om zich daar door te vereeuwigen, vernietigt.

Arthemisia was in haar voornemen bedrogen, en 't geen tot een pronkgraf diende, is zelf door den tyd in d'afgronden der vergeetenheit begraven. Alles is voor onze oogen verdwenen zoo, dat de nakomelingen bezwaarlyk daar aan gelooven.

En wat is 'er van den pragtigen Schouburg van Scaurus geworden? De zon heeft hem in 't voorbygaan gezien, maar zy haar loop weer beginnende, heeft zelf met het licht van hare stralen de plaats niet kunnen ontdekken daar hy gestaan heeft.

Meer stalen van dien aart zouden wy uit den winkel dier oudheden kunnen voortbrengen.

Augustinus, op 't onderwerp der veranderingen aller dingen, van of tot Cezars graf sprekende, zegt:
*„ Waar zyn alle de zeegewagens van uwen waari?
 „ waar zyn de Koningen, die in hun dienstbaarheid,
 „ door hun stilzwygen, den roem van hunnen verwin-
 „ naar verkondigden? waar zyn de opboopingingen van
 „ ryksstaven, deze bergen van kroonen, en dit oneindig
 „ getal van andere zuilen, en zegeteekenen? Deze zege-
 „ wagens naar d'afgronden van Niets rollende, daar
 „ de Tyt, die 'er de voerman af was, hen heen geleidde,
 „ hebben 'er gezamentlyk de verwinnaars en verwonnen,
 „ de medegezellen en de volgers, de verwonderaars en
 „ alle de getuigen begraven. De dag zelf, die alle deze
 „ pragt en heerlykheit toelichtte, heeft zig onder 't
 „ kleet van zyn nacht, en deze onder die van zyn duyster-
 „ nissen verborgen, invoegen dat de Historien zelfs nau-
 „ lyks de geheuggenis van alle deze voorwerpen, die den geest
 „ met verwondering, en de zinnen met verbaasheit vervul-
 „ den, hebben konnen bewaren. En zyne koude asch aan-
 „ sprekende riep hy uit in verwonderinge, Zyn hier,
 „ o Cezar, de heerlykheden van uw Paleis? deze spinnerweb-
 „ ben zyn 'er die de Tapyten af? zyn deze wormen de Hovelin-*

gen? deze meſthoop, die met zynen ſtank my bindert, de Zetel van uw grootheden?

Daar is in de werrelt geen vermaarder ſchool van wyſheit, dan dat van de Kerkhoven, en geen geleerder meſter in deze wetenſchap dan de graven. En de Dichter Ennius zeit: dat de Dooden de getrouwe raadgevers zyn, die men zoude kunnen vinden. De Priester Filogonus maakte zyn woning in de Graffteden; om 't allen tyden aan de Godſpraak der dooden te kunnen raadvragen over de veragtinge der werrelt.

Wat zyn des werrelts grootheden? vraegt de *La Serre*. Zyn zy iet anders, als verdichtzelen, die geen beſtendigheid hebben, dan in d' ontroerde lucht van inbeelding, daar de droomen en maeleryen altyt bezig zyn met zetels voor haar op te regten? wat de Rykdommen? zyn zy ook anders als uitbarſtende ſpoken, die men, als Ixion, in plaats van een vaſt lichaam, omhelft? Een Staatzuchtige loopt den rook na; en deze rook verdwynt noch, op dat hy in zyn ſterven niets overig zouw hebben, dan een eenig merkteeken van begeerte, die hy gehad heeft om ſchatten en aanzien te vergaderen.

Wat de genugten? zyn zy zelfs iets anders, als ydele verdichtzelen van een vals voorwerp, dat altyt wegvlugtende, den menſch niet vernoegt, dan in inbeelding en noit in dadelykheit? *Doe uw voordeel met myn ſchaden, en wort wys door 't voorbeeld myner dwaasheden.*

Oneygentlyk, en naar de woorden van 't ſchool onzer Elenden te ſpreken, is de werrelt niet dan een meſthoop; en alle deze valſche goederen, van welke de menſch zig een afgodendienaar maakt, zyn 'er de dampen af, die door de hitte onzer tochten in onzen geest gerezen, ſomtyts, als de reden hun wolken deurdringt, gelukkiglyk nederkomen in een zoeten regen van tranen des berous.

De

De Historien getuigen van een oudvader zyn woning in Schytie hebbende, die, door een doodelyke ziekte tot het leste zynen dagen gebragt, zig eer hy stierf, driemaal tot lachen begaf. Gevraagd van de genen die zyn kleen bedje van stroo omringden, naar de reden van zyn blyfchap, antwoordde hy: *Ik heb d'eerstemaal gelachen; om dat gy de dood vreeft die zoo aangenaam is. De tweedemaal, om uw zotheit: dewyl gy nog niet tot sterven kont besluiten, schoon gy altyd sterft. Eyndelyk ik lach van blyfchap; om dat ik my zoo na aan 't einde myner elenden, en aan het begin myner gelukzaligheid zie gevordert te wezen.* Dit begreep ook Sokrates, hoewel anderen het Anaxagoras toeigenen. Want als iemand hem zeyde, dat die van Athenen hem ter doot verwezen hadden, zeyde hy: *zy zyn daar toe ook verwezen door de natuur.* Te weten hy oordeelde dat het geen byster zwarigheid was, als iemand ter doot veroordeelt wierde, dewyl hy toch evenwel niet lang leven kan, al doot hem niemant.

By dit lachen schiet my in, het geval van Testamenes, waer van de Schriften der oude Grieken gewagen. Dees van de hooge overigheid der Lacedemonieren ter doot veroordeelt, scheidde lachende uit de vierschaer. Gevraagd van die 'er by waren of hy den spot dreef met de Wetten der Lacedemonieren, geenszins, zeide hy, *maar ik ben eer blyde dat my opgelegd is deze boete te betalen, omdat ik ze niemant opgelegd, nochte van iemand geleent hebbe.* De onschuldige man beschuldigde de wetten zyns vaderlands niet, naer welke hy sterven most, die noit iemand had doen sterven, en niemant zyn leven buiten zich zelve verschuldigt was. Ondertusschen noemde hy de strafte des doots eene geltboete, om de wreedheit der zake door deze benaminge te verzachten. En zeker iemand wort met regt gedwongen gelt te geven, als hy

hy het van een ander geleent, of hem afgeperst heeft. Maer Testamenes speelde dus met het woort van doot, die hy verachte, als ware de doot lichter te lyden dan een geltboete: want de eerste, meende hy, kon yder licht van zich zelve betalen, en om de tweede schult af te doen werden veelen gedwongen nieu gelt op te neemen om oude schulden te betalen.

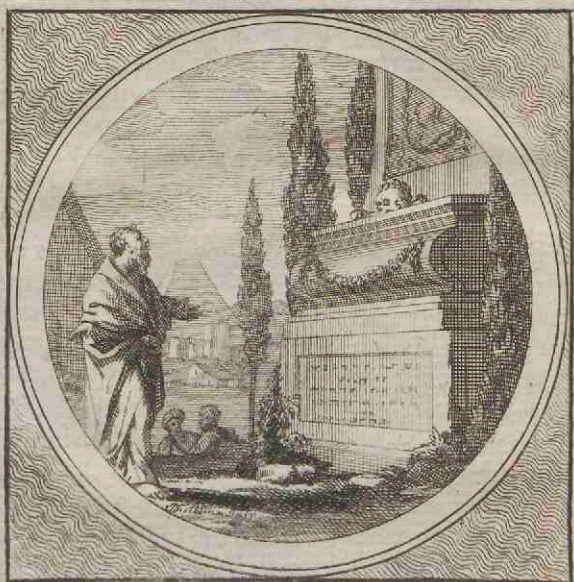
Geestigh is ook het geval van Diogenes, bekend onder den naam van Hondsch. Als hy zynen leermeester Antisthenes van ziekte te bedde leggende bezocht, vroegde hy hem of hy geenen vriend van doen had: willende zeggen dat men in zwarigheid zynde zich bedienen moet van de hulp zyner goede vrienden, om van hun troost en hulp te ontfangen.

Maer gelyk wy boven van 't lachen spraken in het genaken der doot, zoo doet ons deze Filosoof hier ook lachen. Want gehoord hebbende dat Antisthenes uit zucht tot het leven zeer ongeduldigh was in zyne ziekte, quam hy by hem met een moortpriem. Antisthenes hem vernemende zeide: *och wie zal my van deze pyn verlossen?* Hy daer op: *Deze priem.* Maer de zieke zeide, ik meende, van de pyn, en niet van het leven.

XVIII.

HET GRAF, EN 'T DOOTSHOOFD.

Elk ding spreekt op zyn wys.

Het Doodshoofd met een krans van lauwerieren
 Omvlochten, op dit grafaltaar gesticht,
 Dient, om 't gemoed met leevendige zwieren,
 Zyn sterfflykheid te schild'ren voor 't gezigt:
 En leert ons zien, hoe 's menssen ed'le gaaven
 Van kennis, konst, en magt en majesteit,
 Al tevens zyn in 't end met hem begraaven,
 Ten prooi gedoemt van de alvergeetenheid.
 Maar laas, wat baat de dienst van 's doods herouten?
 De mens blyft, als hy is, in 't aards gezouten.

Het

XVIII. Z I N N E B E E L T.

HEt dikwils gedenken aan de Dood, is by vele volken oudtyts van zulk een nootzakelykheit geagt geweest, dat zy niet alleen door spreuken zig de gedachtenisse vernieuwen, maar ook door zichtbare en tastelyke teekenen de zelve dikwils vertegenwoordigden, bewust dat de laatste wyze wel de kragtigste indrukzelen op de herten maken, en het geheugen een bestendiger aandoeninge ontfangt.

De Egiptenaars hadden de gewoonte dat zy op de Gastmalen vertoonden de beeltenis van eens menschen geraamte: en de zelve omdragende, aan yder der aanzittende gasten voor d'oogen stelden, daar by zeggende: *Ziet en beschout wel wat dit is. Weest vrolyk; maar weet dat gy dus worden zult.*

Izidorus verhaalt, dat oudtyts te Konstantinopelen de gewoonte was, dat, als de krooning der Keizeren geschiedde, en zy in hunne grootste pragt, en op den Rykstroon voor d'eerste maal zaten, een Metzelaar voor den nieuw gekozen Keyzer quam, by zich hebbende drie of vierderhande soorten van steen, zeggende: *Goede Heer, Uw Hoogheit kiese hier uit welke haer best bevalt, om eene Grasse daar van te bouwen.* Diergelyk iet verhaalt ook Cl. Paradin in zyne *Princelyke Devyzen* 181. van de Roomse Pauzen, namelyk dat oulings de gewoonte was, wanneer een Paus was ingehuldigt, dat hy dan voorby de Kapel van Sant Gregorius, in welke de meeste Pauzen begraven leggen, door den Ceremonymeeſter wiert geleit; die in elke hand een rietſtok droeg, den een aan den top omwoelt met hennip, of werk, en den anderen hebbende boven op een brandende kaars.

kaars. Hy het voorzeide hennip met de vlam der kaars ontstoken hebbende, keerde zig dan om naar den nieuwen Paus, zeggende, *Pater Sancte: Sic transit gloria mundi*: Heylige Vader: aldus vergaat de roem der werrelt.

Saladyn Zultan van Babilonie en Damascus, Koning van Egipten, stervende in de Stadt Afcalon, ten tyde van Philippus Augustus, Koning van Vrankryk, belastte, dat by zyne uitvaart, of Lykstatie, door zynen grootwapendrager zyn hemd op een lans gesteken, door alle de straten van de Stadt zoude worden omgedragen; en door een Herout, voor uit gaande zoude worden uitgeroepen, *Hoc restat ex Victore Orientis*. De Koning van geheel Oosten is dood, en neemt van alle zyne schatten niet anders mee.

Diogenes, gevraagd of de dood quaad of goed was, antwoordde, *Geen van beide; dewyl men die niet en gevoelt. Want de mensch leeft zoo lang by gevoel heeft, maar als zyn gevoel opboud is hy dood, over zulks kan de doot nog goed nog quaat genoemd worden. Maar de weg naar de Dood (namelyk de ziekten) is quaat; en gevolgelyk ons gebeelee leven, want dat is niet anders als een weg naar de Doodt*. En dewyl men de Dood heeft aangemerkt als het einde van alle wederwaardigheid, smarte, en elenden, zoo heeft men van oude tyden af Beeltenissen, die zulks beduiden wilden, inzonderheit by de Graven geplaatst. Hier uit nam Keizer Adriaan gelegenheit van aan Epictetus te vragen, waarom men het hoofd der dooden met Laurier kroonde; die tot antwoord gaf: *Dat dit diende tot een teeken, dat een dood mensch was overgekomen alle moeite, arbeid, stryd en tegenspoed van dit leven*. En waarlyk zoo wy de wyze der ouden in dit doen met een redenwikkend oog komen te beschouwen, zoo moeten wy bekennen, dat alle Beeltenissen van de Dood, sterfgedachtenissen, en elke Graf-

Grafftede , of opgerechte Tombe , als Veldtbazuinen zyn aan te merken , welke voor de levenden den af-tocht blazen naar de Dood : of als Spiegel die onze gedaanten naer ons uiteinde vertegenwoordigen ; strekkende ook (inzonderheit de Graven der zulken die vroom , en deugdelyk geleefd hebben) tot voorbeelden , en sporen , om ons levensgedrag zoo te schikken , dat wy na de dood onder 't getal der gelukzaligen getelt worden. 't Lust ons de getuighenisse van een afgestorven Heiden , tot schaamte veler Christenen , ten voorbeeld te stellen.

De Gedenkschriften verhalen , dat Keizer Aurelius , te Thebas in Egipten , in een der Koninglyke Graffteden , een koper Tafereel vond , waar op dit volgende ingesneden , te lezen was :

Ik weigerde noit recht aan die het van my verzogten , noch barmhartigheid aan zulken die ze verdienden.

Ik strafte nooit vergramt zynde , nog beloofde geschenken met toelig op een baatzugtig gewin.

Ik opende noit myn harte ; noch dekte myne tafel voor pluimstrykers ; nog leende myn ooren den aanbrengheren van quaad.

Ik betrachtte altyt van de oprechten bemint , en van de boozen gevreesd te zyn. En om dat ik den armen gunstig was , is my van God weder gunst bewezen.

Zoo dit doen hedendaags in gebruik quam , ik gelooven dat velen liever aan eenen vergeeten hoek eenes Kerkhofs begraven zouden willen wezen , dan dat hun Grafzark met hun levensbedryf in goude letteren geschreven , naa hunne dood zoude pronken.

DE DOOD EN TROOST.

Wat niet buigt breekt.

Bedroefde moeder, schrei niet meer.
 Wil uwer om u zelf erbarmen.
 Wie eens in 't stof legt keert noit weer.
 De Grafzerk weet van geen ontfermen.
 Hy is niet wys, niet wel bedagt,
 Die met zyn al te zwakke leeden
 Den sterken stroom te schutten tragt,
 Die schielyk afftort naar beneeden.
 Gelaatenheid in rouw en smart
 Te toonen, past een deugdzaam hart.

Gelyk

XIX. Z I N N E B E E L T.

Gelyk de Gedachtenis des Doods , in 's menschen leven haare nuttigheit heeft , en de Droefheit , (van Leenhof een zwakheit en gebrekkelykheit des gemoeds genoemd) in zeker opzicht geoorlooft is , zoo heeft zy nogtans haare zekere paal en maat , die haar bepaalt. 't Is niet wel mogelyk dat een mensch die drift zoo geheel uitschudden , en zig der natuur zoo zeer ontwennen kan : dat hy geene aandoeningen over het verlies van zyne liefste vrienden gevoelen zoude. Maar uit de kundigheit van den aart dier dingen , en het noodwendig gevolg des Doods dat de menschelyke lichamen onderhevig zyn ; word de droefheid by tyts gematigt ; en zulks stantvastigheit des gemoets genoemd. Daar en tegen die zig ontroostelyk geheel aan die drift overgeven , worden onbezonnen genoemd , dewyl zy zich quellen over zaken die niet te herdoen zyn , of met tranen weer• roepen kunnen worden.

Wie keert ooit wederom door tranen en gebeên?

Opmerkelyk is het voorbeeld van Solon. Deze was heel bedroeft over de Dood van zyn zoon ; en als ymant hem daar over berispte , zeggende , wat vordert gy met uw droefheit ? antwoordde hy , *Even daarom ben ik bedroeft , om dat ik niet en vorder , noch myn kint met treuren weder kan bekomen.*

De verbeelding van de onmogelykheit , om eenen gestorvenen weder in het leven te kunnen doen komen , was het hulpmiddel waar mee de berugte Darius door smarte over het verlies van zyne huisvrouw , die hy
by

by uitnemenheit beminde, zoodanig door droefheid ter nedergeslagen was, dat het Hofgezin vreesde dat het tot schade van hem, en het ryk mogt afloopen. Democriet dan stilde de voortkankerling van die wonde door de hoop van een ydele verbeeldinge. Want hy zeide aan den Vorst, in zyn bedroefheit wat bedaart, dat, zoo hy drie namen van menschen wist op te geven die ooit droefheit gehad hadden, hy de zelve op het graf schryven zou, en dat dan zyne vrouw weder levend zou worden. De Vorst dus een regtzinnig begrip van de zaak gekregen hebbende, zag dat de droefheit algemeen was, en over zulks ydel dat hy zig zoo ontroostelyk had aangestelt, even als of hy de eenigste waare, dien zulk een lot te beurt viel.

Pertinax, als de Roomsche borgery overmatig bedroeft was over de dood van den Keizer Commodus, stilde de zelve met deze reden: *Wat zyt gy dus overmatig bedroeft? weet gy niet dat Commodus een mensch geboren is?* Dit is het dat de konst in dit bovenstaande Tafereel heeft willen beduiden, waar in gy ziet afgebeeld een vrouwtje, zittende in rouwgewaast, naar de wyze der oude Grieken en Romeinen, by het Graf of Lykbus te treuren, en daar by een bedaarden wyzeling om het zelve te troosten.

Met goede reden hebben dan doorgaans d' oude wyzen gezeit: *Dat het dwaasheit is zig te ontrusten, en bedroeven over zaken die niet te veranderen zyn.* Dezen voet hebben ook de braafste Dichters gehouden, in hunne Lyk- en Troostredenen. Waar van wy eenige stalen niet ondienstig hebben geagt aan te wyzen. Dus leeft men ergens:

Al wat geboren is, moet eens het leven derven.
De Troon verschoont geen Vorst van 't onvermydbaar sterven.

Heeft nu de Dood, die 't al ten grave jaegt,
Haar kamprol in het eind ook af doen loopen;
Waarom 't geen onvermydlyk is beklaagt?

Het nootlot staat te vast, de dood en heeft geen ooren.

Dus ook in de Gedachtenisse ter uitvaart van den
overleden Dordrechtſen Borgermeester, Hugo Rep-
laar, geſtelt door den Heere S. Everwyn:

Geen ongeregelt, of miſtrooſtig Lykgebaar,
Zal een ontbonde ziel, ten Hemel opgenomen,
In 't bange huis van kley en leem doen wederkomen.

En de vernuftige J. van Braam in zyne trooſtreden
aan de Weduwe des overleden:

Al wat oit leven kreeg op aarde,
Hoe luifteryk, hoe groot van waarde,
Wort vroeg of laat ten deel aan 't graf.

En kort daar aan:

Want konden immer heete tranen
Den weg tot trooſt aan 't mensdom banen,
'Zoo was geen Diamantgeſteent',
Hoe ſchoon, by tranen te gelyken.

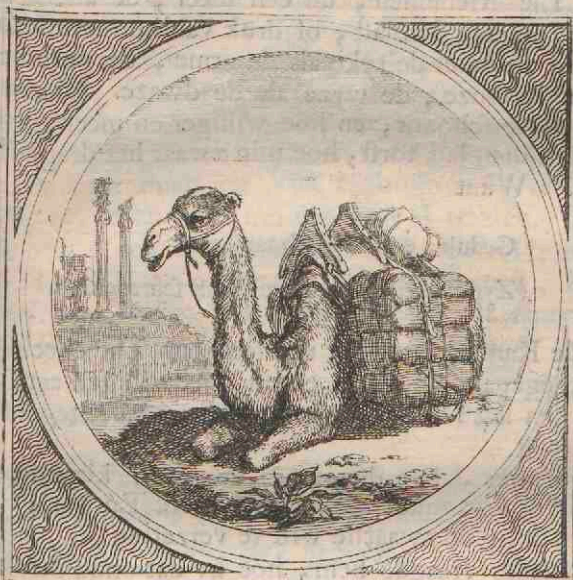
Hier over uit zich een ander Dichter in dezen zin:

Sta buiten rykdom, eer en ſtaat.
De doot zal uw geſnor verdryven.
Wat in de werrelt leeft vergaat;
Maar deugt alleen zal eeuwigblyven.

XX.

DE KAMEEL.

Niet meer nog minder.

De mens van eige min bedroogen
 Stelt vast, hy draagt het zwaarste kruis,
 Maar had hy 't kruis van elk gewoogen,
 Licht bragt hy weer zyn eige t' huis.
 Een Kemel schikt zich om te draagen
 Den last op zynen rug geleid.
 Des menssen plicht is, zonder klaagen,
 Zyn lot, zyn wederwaardigheid,
 Van 's Hemels hand hem toegedreeven,
 Te omhelzen, en vernoegt te leeven.

XX. ZINNEBEELT.

Alle Menschen, de een meer, de ander min, moeten den last, of druk van hun nootlot dragen, zoo wel de ryke als de arme, de vroomen als de goddeloozen, de wyzen als de dwazen. Niemand is hier af verschoont; en hoe williger en meer getroost iemand dien last torst, hoe min zwaar het dragen hem valt. Want

Gedult, en stille lydzzaamheit,

Zyn stutten die den kruisdruk schragen.

De Kameel word tot een leerzaam Zinnebeeld daar op toegepast, die van eenen goedwilligen aart zynde, den last hem opgeleid geduldig zonder tegenmoren torst.

Socrates, hoe deugzaam en wys, klaagde echter over drie zaken die hem drukten. En wilt gy weten hoe hy de zwaarste wist te verzetten, luister toe. Alcibiades vraagde hem, hoe hy dat onduldelijk gekyf van zyn vrou Xantippe kon verdragen. Dien hy dus antwoordde: *Ik heb my daar toe nu alzo gewent, dat ik my daar aan niet meer stoort, dan aan het geraatel van een braatspit.* Dit word maar onder gemeen huiskruis getelt. Dat van Gelimerus Koning der Wandalen klinkt een toon hooger. Deze moest gevangen zynde, gekeertent den zegewagen van Keizer Justiniaan met vrouw en kinderen volgen: en hy droeg zig zoo geduldig in die smaat dat de Keizer zig daar over verwonderde.

Men verhaalt van een vrou, die zig verbeeldende dat haar kruis en drukking zwaarder was dan van andere

dere menschen, daar over klaagde aan een Filosoof, en raad vraagde om daar van ontslagen te wezen. Dees gaf tot antwoord: dat niemand daar vry af was, en dat de beste raad was, geduldig die smart te dragen. Zy hield aan om anderen raad. De Filosoof, om van haar ontslagen te wezen, bedacht 'er een: te weten zy moest zoo veel linnen van een webbe affnyden als tot een hembd noodig was, en daar mee gaan by een vrou, die zy dagt dat geen kruis had 't geen haar drukte, en haar verzoeken het zelve voor haar te naajen. Zy verkiest 'er een die ryk was en veel goed had. Maar deze witt zoo veele stalen van onlusten die haar smart en druk aanbrogten op te tellen, dat zy reden vond om van haar af te zien. En gaande van d'een tot d'ander vond zy overal 't zelve. 't Hemd bleef ongenaait, en de spreuk, *Elk huis heeft zyn kruis*, bewaarheit. Maar de zinryke Gezina Brit geeft ons eene

Nader Toepassing op ons Zinnebeeld.

Noit zal 't genot van 's werelds goed,
Hoe hoog men 't in den top mag haalen,
Den eis van 't menschelyk gemoet
In zyn begeerte en tocht bepaalen.
Maar vraagt men in wat staat de mens,
't Zy 't weiffelend lot hem mee of tegen
Op aarde valt, zyn hoogsten wens
Na veel verlangen heeft verkreegen;
't Is, als hy uit ootmoedigheid,
Aan 't eeuwig godlyk welbehaagen,
In alles waar zyn lust toe leid,
Zich onverdeelt heeft opgedraagen.

Terwyl geen aardse Weeld, zyn hert,
 Verpand aan 't algenoegzaam wezen,
 In haare strikken ooit verwert,
 En hy geen tegenspoet zal vreezen,
 Nog in een middelbaaren staat
 Zich ooit verheffen boven maaten.
 't Zy hoe 't hem in de wereld gaat,
 Hy hout zich stil in God gelaaten.
 Dus leeft hy in gestaage rust.
 Zo kan hy best het wit beschieren,
 Dus zal hy hier zyn meesten lust,
 Zyn hoogste heil en wens genieten.

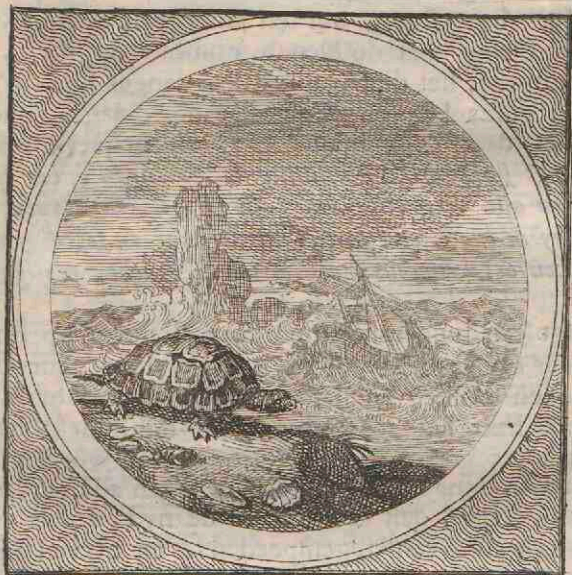
Dit bevestigt ook de Heer D. van Hoogstraten,
 onze oude vriend, in deze regelen :

Nu zult gy nut en voordeel zoeken
 In dezen ryken overvloedt,
 Als gy met mannelyken moedt
 Gaat weiden in doorlugte boeken,
 Om uit dezelve uw deugtsaam hart
 Te wapenen, en troost te geven,
 Om vol gelatenheit te leven,
 Al leeft men hier vol moeite en smart.

XXI.

DE SCHILDPAD.

Die zich zelf bezit is gelukkig.

Gelyk de Schildpad overal
 Haar eige haartsteé, hof en wooning,
 Voert met zich om, door bos en dal,
 En leeft en sterft in die vertooning;
 Zo weinig kan de zuivre deugd,
 Haar gunstelingen ooit verlaaten.
 Zy onderhouwtze in rust en vreugd,
 Al tuimelen des waerels staaten.
 Zy bergt ze van 't onstuimig strand,
 Om hoog in 't hemels vaderland.

XXI. ZINNEBEELT.

Dit Tafereel vertoont den Lezer een Schildpad op het dorre strand, om ten zinnebeeld te strekken, hoe de Deugt met de Deughtminnaars opgroeit, als de schilt met het dijs; welk hoe langer hoe sterker word, zulks het een zwaar gewicht draagt, zonder dat het daar door hinder lyd, of gequetst word. *De lange slaap (zeit Cicero) de wellusten, het spreken, en alle vermakelykbeden der jeugt, verdryven den tyd, by de ouden van jaren; maar daar en tegen groejen de gaven des Gemoeds, als wysheit, deucht, matigheit, enz.*

Jaagt een bulderende noordewind storm op storm op haar aan, of weerlicht met gespitste vuurvlammen, en donder en slagregen vermengt: of overstroomt haar het zeewaater, haar schilt dekt haar, en zy blyft gerust in den zelve. Zoo worden ook de vromen door de deugt gedekt tegen alle verdrukkingen, tegen den blixem van de nyd, en de verbolge wateren van tegenspoeden, en blyven in al die nooden stantvastig, en buiten hinder; daer het agterwerk van het Tafereel (daar een zeerots verbeeld staat) op zinspeelt; om ons te leeren hoe

De Deugt groeit tegen 't ongeval
 Der Tyden, en hun wisselingen.
 Laat ramp op ramp haar steeds omringen,
 Zy staat gelyk een zeerots pal,
 En ziet de woeste golven woelen,
 Door dwaze tochten voortgezweept,
 Dôg met dien vloed niet weggesleept,
 Die op haar bodem aan komt spoelen.

En

En wort zy van het ſchuim beſpat,
Men leert 'er uit hoe laſteringen
Den luifter tragten haar t'ontwringen.
Zy word wel voor een tyd beklad;
Maar komt die buy eens te bedaren,
Zoo dat zy weder adem haalt,
Straks ryft zy die eerſt was gedaalt,
En komt te ſchooner op te klaren.

Hoe de Deugt onquetsbaar is voor de verdrukkingen, daar van zullen wy in het volgende zinnebeeld ſpreken: en op ons tweede gezegde, namelyk, hoe zy den blixem van de Nyd, die gemeenlyk op haar toeleit, kan verduuren, om het zelve te bevestigen, alleen het voorbeeld van Plato bybrengen.

Deze, als hy van zyne medeleerlingen benyd zynen leermeeſter Socrates vraagde, hoe hy zig van de Nyd beſt zou kunnen ontfiaan, kreeg tot antwoord: *Zyt als Therſites*. Deze Therſites was een leelik, ondeugend, en ongeſchikt menſch. Dus gaf hy daar door te verſtaan, dat het deugdelyk leven, altyt van de nyd wort vervolgt, en om dat de booze menſchen daar vry af zyn, dit als het lot van de Deugt moet aangezien, en met gedult gedragen worden. Te recht zegt P. Rabus in de Voorreden van zynen Kruishelt Paulus:

Dit nootlot volgt altyd de vroomheit agter aan,
Dat zy door Monſters en Harpyen, aangedaan
Met gruwelen, zoo ſchelms beloont wort voor haar daden.

Maar zy zet zig pal, tegens de Nyd, en ſtaat als een Bolwerk,

Dat ſtorm en aanval kan verduuren;
Noch zig door wreede ſolfervuuren
Ontroeren, of verſchrikken laat.

Alle zinspeligen der oude Wyzen komen op dit zeggen van Seneca uit : *De Deugt is, en blyft altyt roemwaardig, schoon de Nyd haer menigwerf met scheve oogen begluurt; ja dan wort zy met haar gezellinne de Wysheit niet zelden eerst naar hare waardy geschat, wanneer men haar derst en verloren heeft.* Waarom zeker Dichter hier mede overeenstemmende zeit:

De Deugt alleen is nut, en waardig te betragten.

Daar is geen heil als uit bestendig goet te wagten.

Niet onvoeglyk komt hier te pas, het antwoord van den Filosoof Stilpo. Deze van den Koning Demetrius, wanneer hy de Stadt Megare verwonnen en geplondert hadde, gevraagt of hy ook niet in die plonderinge iet van zyn goed hadde verloren, gaf tot antwoord : *De kryg kan de Deugt niet beschadigen, of wegrooven.*

Van wat waarde de Deugt by velen der ouden geschat is geweest, blykt uit dit eene Voorbeeld van Crates, die liever zyn goud in de zee liet zinken, dan dat daar door zyne Deugden, door den vloed van 's werrelts voorspoet overrompelt, schipbreuk mogten lyden.

Ag! lag dat zoo by alle menschen,

Wie zouw naar staat of Rykdom wenschen?

Dus spreekt de Heer Zeeus, in zeker Vaers dat hy aan my heeft opgedragen:

De deugt gefoltert, en vertreden,

Steets van de minsten aangebeden,

Om dat de menschen haar waardy

Niet kennen; aan de Vleyery

Der ydle werrelt zig verslingeren

Die hen verlaat, en door de vingeren

Heendruipt, als den verquistet 't gelt.

Maar

Maar Deugt, en 't loon der Deugt verzelt
Den mensch in 't woeden van de baren,

In stormen, en in lantgevaren,

Ja blyft zelf in den zwaartften noot,

Van aardfche goederen ontbloot,

Haar minnaar steeds met trooft omringen,

Als zy hem leert hoe 's werrelts dingen,

Slegs als een wentelende bal

Zyn van het wiffelziek Geval,

Dan gins, dan elders heen gedreven,

Dan neergeploft, dan opgeheven.

Al 't geen in onbestendigheid

Bestaat, heeft ons verdriet bereit.

De deugt van eedler aart geboren

Is door geen tegenspoed te finoren,

Maar groeit door allerlei verdriet,

En druk, gelyk een welig rier.

Weg fchynfchoon goed der ydle weerelt,

Bedriegelyk met glans bepeerelt,

Hoe menig heeft op u betrouwt,

Dien 't naderhant met fmart berout!

De deugt met goddelyken luifter

Gehuit verquikt de ziel in 't duifter.

Sokrates had voor een gemeen spreekwoord dat, even als een pronkbeeld rust op zynen voet, zoo ook een regt deugtzaam man, bestendigh is in al zyn doen, nochte zich laat omwentelen door eenigen voor- of tegenspoed, nochte oit zwicht voor gebeden of dreigementen. Dit vertoont ons levendigh de Roomfche lierdichter in zyn derde Gezang van het derde boek, waar van het begin, het geen tot ons oogmerk dient, van den Fenixdichter Joannes Antonides vander Goes in zyn jeugt dus is nagezongen:

Een

Een helt van inborst vroom, en niet licht om te zetten,
 Ontziet geen dolle drift van 't volk, noch 't moordend oog
 Van dwingelanden, dat hem schielyk dreigt te pletten,
 Noch zuidewint op 't Adriatisch meer,
 Dat hem erkent voor heer:
 Noch blixem van Jupyn, geslingert van om hoog.

Al viel het hemelhof uit spillen en gewrichten,
 't Zal d' onvertzaagden maar vermorzelen tot drek.
 Die moedt bragt Pallas in 't getal der hemellichten,
 Met Herkules, waar by Augustus blinkt,
 En zoeten nektar drinkt.
 Dus bragt u het gespan der tygers, hart van nek,

Geslagen in 't gareel, o vader Bacchus, boven
 In 't oppergodenhof, om uw verdienste en eer.
 Hier quam Quiryn met Mars klinkvoeten aangestoven,
 Toen hy de hel ontvlood, daar 't breede hof
 Der Goden zynen lof
 Uitgalmd, en zynen naam verbreidde meer en meer.

* Wy kunnen ook op de stantvastigheit en gelaten-
 heit eens deugtsamen en vroomen mans met kleene
 verandering gevoegelyk toepassen, het geen Jakob
 Zecus, boven van ons gemelt, uitgedrukt heeft in
 zyn Zinnebeeld van het VERGENOEGEN.
 Want zeker een wys en vroom man is altyt verge-
 noegt, het zy hy veel, het zy hy weinig heeft: het zy
 het hem in de werrelt voor, het zy 't hem tegengaat.

Vergeeffsch zal hem de stormwint dreigen
 En dolle orkaan, die met een slag
 Den sterken gevel neêr kan rukken,
 En ryten al 't gebou van een.
 Zyn deugt hoedt hem voor ongelukken.
 Daar waait het onweêr over heen.

Het overige, opdat wy ons niet te verre uitbrei-
 den, kan by den Dichter zelf gezien worden.

OOSTERPALM.

Door tegenspoet verheven.

Men poog' den Ooster Palm met drukken, kneuzen,
 Zyn fierelyken bloei en wasdom te beletten, (pletten,
 Hy groeit gestadig aan, in weerwil van de pyn.
 't Gaat op een zelve wys, met die godvruchtig zyn.
 Die door verdriet gesolt den hoogsten prys behaalen.
 Zo kon de Christenkerk voor dezen zegepraalen,
 Schoon de opgeruide magt des afgronds met geweld
 Van vuur en zwaarden, wreet alom te werk gestelt,
 Haar tedre spruiten zocht te schenden, te verdelgen.
 Zy kreeg door't martelbloed weer duizenden van telgen.

Wy

XXII. Z I N N E B E E L T.

WY hebben de Deugt om haare waarde en nutte Zinspelingen, twee Tafereelen toegeschikt. Cefar Ripa, die ons door vernuftige en fraye vindingen, de menschelyke bedryven, Deugden en Ondeugden vertoont, heeft de Deugt den Konstoefenaaren inzonderheit ten gebruik afgemaalt, met een jeugdig schoon wezen, en Laurierkrans; schoon, om dat de Deugt het grootste sieraat is van 't menschelyke gemoet; jeugdig, om dat de zelve nimmermeer veroud, maar altyt wakker en sterk blyft, en des menschen levenstyt verduurt en hem byblyft tot de Doodt; met een Laurierkrans, om te beduyden, dat, gelyk de Laurier altyt groen, en nimmer van den blikzem verplet wort, de zelve ook altyt in zyne volle kragt blyft, en nimmer van eenige rampen, hoedanig de zelve ook zouden mogen zyn, zoo kan ter neder geslagen worden, of hy ryft van zelf weder op: in welk opzigt de Jeruzalemze Palm (waar van gezegt wort, dat geene zwaarte, zelf van eenen molesteen, schoon hy daar door gekneuft, en verplet wort, magtig is het opschieten van nieuwe scheuten te beletten, zoo dat hy tegen alle drukkinge het hooft boven hout) haar ten Zinnebeeldt gestelt wort.

De Deugt, die ons de Palm verbeeldt, schiet lot,
En kan door druk geteifert, en geknot,
Noch triomferen.

Dit bevestigt Cebes de Thebaan, in de ontleding van zyn Tafereel, zeggende: Dat, *die Deugt heeft, geen ding hem kan beschadigen.*

Met

ZINNEBEELDEN. 95

Met de zelve toespeling wordt de Deugt ook vergeleken by de Roomsche Kamille, die, hoe de zelve meer getrapt wordt, hoe ze sterker groeit, en kragtiger reuk van zich geeft. Voorbeelden zouden wy uit voorleden tyden tot bevestigingen kunnen aanhalen, maar de tegenwoordige ontdekt aan alle kanten stalen genoeg; maar om de zelve aan te trekken, zouden wy ons zelve somwylen schade kunnen toebrengen, (want wy in een werrelt leven die het nautyks van pas te maken is met schryven) en onzen toeleg missen, welke is niemant te steken, maar Deugden te pryzen, en ondeugden te veragten, ten met een zwarte kool te merken; waarom wy dan in 't algemeen zeggen:

Men kent (ô schande!) op deze weerelt
d'Opregte en ware Vromen niet.

Waarom? zy leven in verdriet

Doordien de schyndeugt schoon bepeerelt,

Der werreltlingen oog verdooft!

Zoo weet de List/zig op te luisteren,

Dat zy de Deugt zelf kan verduisteren,

En haar van haaren glans berooft,

Of 't onrêgt in haar lof komt deelen.

Geveinsde, doorgeslepen fyn!

Gy weet door eenen valschen schyn,

Den rol der Vromen na te spelen.

't Lust ons dan deeze bladzyde ten lof der Deugt te vullen. Het geestig antwoord van den eenen Filosoof tegen den anderen zal het beginzel aanvoeren. De eerste vraagde dan wat meest in de werrelt uitblonk, en kreeg tot antwoord, *de Zon*. Waar op de eerste vrager aldus antwoordde: *nogtans kunnen de blinden de zon niet zien! dienvolgende zoo moet de Deugt veel meer uitblinken; want de blinden kunnen*
haar

haar zien en gewaar worden. Dus verdient de Deugt dat zy om hare eigen schoonheit bemint wort.

Een snoode door zyne driften aangestoot, verlaat de boosheit zomwylen uit vreeze voor de straffe (zei Seneca) maar die door een goeden Geest worden geleid, *beminnen de Deugt*, om de Deugt. Daar wy de reden van den Redenaar Antisthenes, op te pas brengen, die zeit: *Datmen geen ding daarom moet doen, of laten, om dat het wetten gebieden of verbieden; maar om dat de Rede zeit, dit is Eerlyk, of Schoon: dat is Leelyk, of Schadelyk.*

De groote Dichter J. Antonides maakt een zoe- te speling tusschen de schoonheit des Lichaams, en des Gemoeds, of tusschen de bestendige Deugt, en de wisselvallige schoonheit, met deze woorden, te vinden in een zyner Mengeldichten:

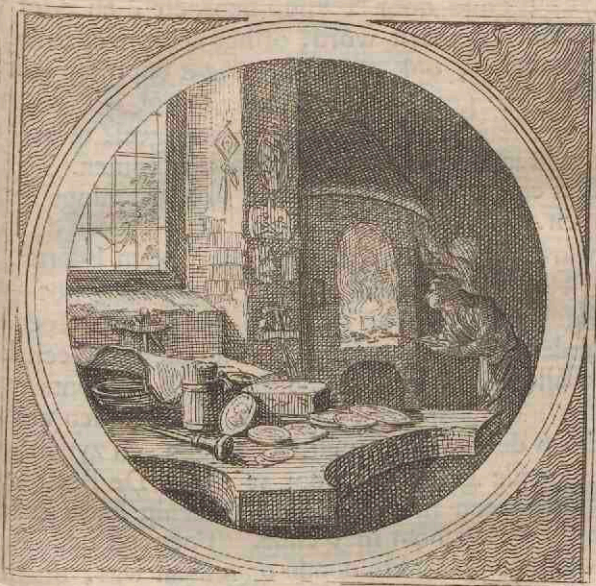
Die heerlykheit is zonder duur;
Een nevel kan die gloeyentheen bederven,
Gelyk de lucht de waterverven;
Maar 't zielefschoon is godlyk van natuur;
Die luister volgt in 't ondergaan
De zomerzonne, om schooner op te staan:
Die zich van geene schaduwe laat bevelken.
Dus kan de Deugt
Ter glory strekken
Aan de schoone Jeugt.

Dit geeft een goet slot aan ons Tafereel.

XXIII.

DE TOETSTEEN.

Zich voor bedrog te hoeden.

't Vernuft des menfchen heeft een Steen,
Om 't goud te toetfen, uitgevonden.

Maar d'opkomst van veel zwaarigheên
Leert ider beft den aart doorgronden

Van die hy voor zyn vrienden kent;
Die meeft getrouw in voorfpoet blyven,

Dog, als 't geluk den rugge wend,
Hun vriend onachtzaam laten dryven.

De vriendschap, op de deugd gebouwt,
Is waardiger dan al het goud.

XXIII. Z I N N E B E E L T.

HEt agterstaande Printtafereel vertoont ons een Toetssteen, en eenige stukken gemunt Gout. Dit geeft ons aanleiding om te beduiden: dat, even gelyk 't goud door 't vuur beproeft, en door den Toetssteen getoetst word, of het zelve wel zuiver en onvervalst is, ook aldus een vriend beproeft wort of hy ook een getrouw en oprecht vriend is: wanneer hem, wiens vriend hy zegt en voorgeeft te wezen, eenige rampen of zwaarigheden overkomen.

Om een Voorbeeld van deze proefneeminge aan te toonen, vind ik geen bequamer dan 't geen de Heer D. van Hoogstraaten, in zynen berymden Fedrus, op pag. 127. uit Avienus aanhaalt: te weten hoe twee reizigers, in verbont getreden van zuur en zoet met elkander te zullen lyden, in een bosch van een Beer overvallen wierden. De een stelde zig aanstonts op de vlucht: d'ander geen kans van te ontkomen ziende, ging op den gront uitgestrekt leggen, en zynen adem inhoudende geliet zig doot te zyn. De Beer rondom hem heen snoffelende of hy eenig leven gewaar werd, verliet hem in 't ende. Toen nu het gevaar over en de gemaakte doode opgestaan was, quam de ander weder aanloopen. En van verre gezien hebbende dat de Beer hem aan 't hoofd en de ooren besnoffelt had, vraagde hem, wat dit beest hem had in de ooren geluistert. Dit, antwoordde hy, *Dat ik my nooit meer op ontrouwe vrienden verlaten moet.* Zulks de Professor Schuppius wel dubbele reden heeft om te zeggen: *Geloofst gy dat die man, welke u in tegenspoet verlaat, ooit uw oprechte vriend geweest is, zoo zyt gy in uw meening bedrogen: want aan een ware ongeveinsde vriendschap is geen einde.* En Euphues, *Gelyk het al geen goet Geld is daar des Keizers munt op staat; nog al Goud dat 'er blinkt: zoo is 't niet al waarheit dat den schyn*

schyn van waarheit heeft. Noch 't zyn altemaal geen vrienden, die een vriendelyk aanzigt toonen; een lieflyke tonge is geen bewys van een oprechten vriend; maar zyn trouwhartigheit.

Maar zyn trouwhartigheit, zeit de Spreuk. Dit dwingt my noch een voorbeeld daar toe dienende van gemelden Heere Hoogstraten te rooven. Dit zal my zoo qualyk niet afgenomen worden, om dat ik niet, als hy, met den Schryver in d'eygen taal kan handelen. Polienus verhaalt van Alcibiades, dat hy begeerig te weten wie van zyne vrienden hem getrouw waren, veinsde een doodslag begaan te hebben, en de plaats en persoon, die van den handel wist, en zig geliet als dood te wezen, in den duister aanwees, hen biddende zy wilden die zaak tog verborgen houden, en hem hulpe en bystant doen. Alle schrikten zy hier af, en verlieten hem, uitgezondert zynen vriend Kallias alleen, die hem bybleef, en op deze toets oprecht bevonden werd. Zedert welken tyd Kallias altyt van hem voor een getrouw vriend, en in groote waarde gehouden is.

Op dusdanige vrienden, die in nood zig van kant maken, even gemelt, doelt de spreuk: *Een vriend wort met voordeel gewonnen, en met schade verloren.* En waarom tog? Euphues zal het zeggen: *Eygen liefde is de waaragtige oorspronk van alle menschelyke daden.*

Nog een voorbeeld, en daar mee houden wy aan ons Zinnebeeld genoegzaam voldaan te zyn.

In 't Jaar 1642. werd de Heer *De Thou*, met den Graaf, Stalmeeſter des Konings van Vrankryk, veroordeelt om met het zwaart onthalt te worden. Als hy dan zag dat zyne vrienden zig des niet bekreunden, zeide hy tegen zyn Biegtvader, zeer verwondert te zyn, dat hy zig van alle zyne vrienden aan 't Hof verlaten vond. Maar die gaf hem tot antwoord, dat zulks de loop der wereld was, volgens de bekende Latynsche vaarzen:

*Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

Zoo lang als u't geluk en voorspoet willig dienden,
Had gy een groot getal van aangename vrienden;
Maar nu zich eindelyk 't Geluk heeft om gewendt,
Niet een van allen die u kent.

Zeker het zou thans al wat zeltzaam wezen, een
vriend te vinden, die tot in den uitersten nood een
vriend blyft. Zeker zeg ik nog eens; Die 'er zoo
een heeft, die de proef heeft uitgestaan, mag hem
wel in waarde houden. Maar waar vint men in on-
ze dagen Oresten en Pyladessen, wier liefde zoo groot
was dat zy voor malkander wilden sterven? Dit voor-
beeld is van Luc. Rotgans loffelyk berymt, in zyne
Zedelessen uit d' oude Verdichtzelen, daar hy in de toe-
passing dus zegt:

Waar zal ik Pylades in onze dagen vinden?
Of die Orest in trou en vriendschap evenaart?

In voorspoed telt men nu een lange ry van vrienden,
Maar geen, wanneer 't geluk zig tegen ons verklaart.

Zoo lang 't mildadig lot uit Amaltheaas horen
Den middagd'isch stoffeert, en 't muskadellebloet

In gulde schalen gloeit, heeft elk ons trouw gezworen.
De vriendschap word gesterkt door weelde en overvloedt:

Maar als 't Gebrek in huis, met krachtelooze beenen,
Door onze keuken kruipt, of in den kelder zucht,

Waarom de huisvoogt quynt, en vrou en kinders weenen,
Verslaautze op dat gezicht, verdwynt en neemt de vlucht.

Maar mag men u den naam van ware vrienden geven,
Gy die den voorspoet volgt en liefkoost om 't genot?

Neen, tafelvrienden, neen: de vriendschap wort verheven
Om haar stantvastigheid in een rampzalig lot:

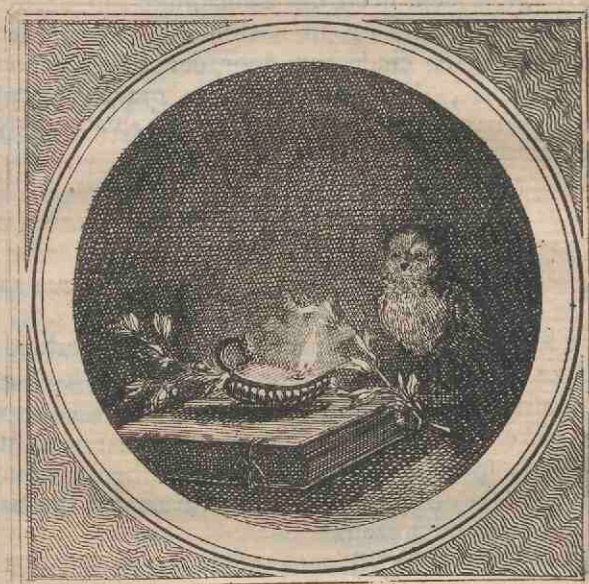
Dies moet ik Pylades en zyne deugden loven:
Geen vriend in veiligheid, maar midden in t gevaar:

Geen vriend op 't feestbanket in Agamemnons hoven,
Maar in den kerker, en by Thoas moortaltaar.

XXIV.

D E U I L.

Van weinigen gezocht.

Oud Grieken bragt wel eer een Nagtuil op de altaaren
 Van Pallas, om 't geheim der wysheid te bewaaren,
 Als diende dit om 't volk te leeren, hoe met kragt
 Van harssenaarbeid by een lamplicht in den nagt
 Die schoone en edle gaaf wiert van den mens verkregen.
 Maar heeft een Christen lust met wysheid allerwegen
 Te wandelen, wel aan. Het Euangeliboek,
 Zyn vraagbaak, zal hem meest, door stadig onderzoek
 Verzelt met waaken, by aandachtig overdenken,
 Veel Christelyke deugd en wysheid tevens schenken.

XXIII. Z I N N E B E E L T.

Dit Zinnebeeld geeft ons aanleidinge om de loffelyke WYsheit in haaren aart en waarde te bespiegelen, ten einde wy door der zelve schoonheit bekoort, daar naar mogten graven als naar Goud. Waarom Salomon Cap. 2. de zelve vergelykt by een *verborgen schat*: en zyne Spreuken, waar in de zelve legt opgesloten, by een *aangenaam hoofdsierfel en goude balsketenen*; met belastinge van de zelve zoo dierbaar te agten, en te bewaren als den *appel onzer oogen*, te binden aan onze vingeren, en te schryven op de *Tafelen onzer harten*.

De Kaldeeuſche, Egiptiſche, en inzonderheid de Griekſche Wyzen hebben door hun natuurlyk vernuft en naarſtige beſpiegelingen al vroeg de waarde der zelve gekent, en blyken daar van naagelaten in hunne Goude ſpreuken, en, op het voorbeeld van den wyſten der Werrelt, de WYsheit als den dierbaarſten ſchat aangeprezen.

De Redenaar Antiftenes, zeide dat de *Wysheit onze waaragtige Rykdom is*, en dat de *ſtaat der menſchen dan eerſt gelukkig zal wezen, wanneer een yders vernuft met het licht der wysheit omſchenen zynde, in al zyn doen en laten naar de Reden te werk gaat*. En Diogenes, dat zy een *ſchat is, die gevonden zynde niet gerooft kan worden, nog verminderen*; invoegen dat zy in *Schipbreuk met ons aan land zwemt*: ja dat een *Wyze nooit arm, maar altyd ryk is*; want hy heeft de dingen niet van nooden, maar de dingen hem. Gevraagd, op wat wyze heeft hy de zelve niet van noden? antwoordde hy, om dat hem, die alles bezit, niets en gebreekt. Dit is niet ongelyk aan 't geen de Zee-de-meester Seneca daar aan ten luister heeft

heeft toegepast, zeggende: *Schoonheit verslengt met 'er tyt, schatten kunnen gerooft worden; maar wysheit blijft zyn bezitter by.*

De Brandende Lamp, in het Tafereel afgebeeld, is een Zinnebeeld van het licht des verstants, 't welk door byzondere goetheit van den bouwheer der werelt in de zielen der menschen ontfteken is; waar omtrent de oeffening als de oly is, waar door de zelve in stadig ontvlammen word onderhouden.

De Olyftak beduit den innerlyken en uitterlyken vrede die van de zelve herkomt. En van zommigen is verstandig aangemerkt, dat het geen Virgilius melt van Eneas, een Olyftak in zyn hand nemende als hy met de Sibille naar de onderaardze geesten in de Elizeeze velden, om zyn vaders schim te bezoeken, afrok, geen verzinzel is, maar dat de Latynsche Puikdichter het teeken voor de beteekende zaak heeft gestelt, en dus door den olyftak niet anders heeft willen te kennen geven, als dat de wysheit den mensch door alle zwarigheid geleid tot een gelukkig einde.

Het besloten boek, is de Wysheit die Jeruzalems eerste Tempelbouwer een verborgen schat noemt, om de duistere bezwagtelingen, die zonder het licht des verstants bezwaarlyk 't ontwinden zyn. De Egyptenaars en oude Grieken hebben de verborgen wysheit in raadzelen gestelt, en het * verzinzel van Sphinx van Argos, daar op toegepast; als mede der

G 4

zel-

* Sphinx, een Amazone, was de huisvrouw van Cadmus, die, na dat hy Dracon gedood, en zich in des zelfs Ryk gezet hadde, ook des zelfs zuster ten Vrouwe nam. Dit gaf oorzaak dat Sphinx zig van hem afscheurde, het grootste deel van zyne onderdanen op haar zyde lokte, en hem eenen grooten schat ontroofde, enz. Hier mede voorzien zynde vlugtte zy op het gebergte Sphingium, van het welke zy Cadmus met list beooreloogde, en velen van de Thebanen overviel en ombragt. Nu plagten de Thebaners de

zelve beeltenissen voor hunne tempelen gestelt. Dus getuigt Plutarchus, zeggende: *Zy stelden gemeenlyk voor hunne tempelen de Sphinxen, waer mede zy te kennen gaven, dat de leering van hunne heilige dingen bestont in een verborgen wysheit.*

De Griekze Kerk heeft in den lentetyd van hare opkomst het Zinnebeeld van een besloten boek overgenomen ('t is hier de plaats niet, anders zouden wy verscheiden Kerkgebruiken kunnen aantoonen, die uit het Heidendom ontsprooten zyn) en op den Heiligen Bybel gepast. En ons gebreken geen bewyzen om aan te toonen dat verscheiden der eerste Griekze Kerkleeraren, in hunne zinspelingen, een gesloten boek met zeven zegelen (nu nog in de Roomsche kerk, met een Lammetje, agtervolgens het gezigte in de Openbaringe van Johannes met dat oogmerk gebruikt) ten Zinnebeeld gestelt hebben van de verborgenheden Gods in den Heiligen Bybel opgesloten; hebbende Godt, naar hun gevoelen, voordachtelyk onder duistere bezwagtelingen deze dingen voorgedragen. Dus hooren wy Gregorius in zyn verklaringe over Ezechiël zeggen: *De duisterheid van Gods uitspraken brengt grootte nuttigheit aan; want zy oeffent de zinnen, dat ze door vermoeyingen worden uitgebroeit, en dat eene welgeoeffende verkrygt, het geen een die luy, en traag is, niet kan vatten. Noeh heeft ze wat anders in, want zoo de kennisse der H. Schrift voor een yder open slont, men zou ze niet agten: want in zekere duistere plaat-*

de Krygslift en verborgen toeleg der vyanden raadzels te noemen: en dus is uit het zeggen: Sphinx van Argos vermelt ons niet het uitgeven van raadzels, en niemant kan die oplossen; dit verdichtzel gesmeet, dat Edipus het raadzel radende, Sphinx zig zelve van de rots te barsten heeft laten vallen, enz. Maar dit is 'er van, Edipus, een man dapper beroemt in 't oorlogen, heeft, met een deel van Cadmus volk gellekt, haar onvoorhoets overvallen, haaren toeleg ontdekt, en haar gedood. Zie *Palephatus* van de *Onghoofte Historien*, pag. 33.

plaatzen vermaken ons die dingen die t'elkens uitgewonden zyn, en met hoe veel meerder zoetigheid, alzo ook met meerder arbeit, 't gemoed hebben afgemat. De zelve op een andere plaats: *Gelyk de H. Schrift den eenvoudigen met de uitterlyke letter vermaakt; alzo oeffent zy de wyzen met hare verborgenheit. Want zy heeft in 't openbaar waar mede zy de kinderkens kan voeden, en behoud in 't verborgen waar mede zy de hoogdravender verstanden tot verwonderinge in zoetigheden ophoud.*

Wy hadden met deze uitweidingen den Uil, in ons Tafereel gestelt, byna geheel vergeten. Deze is altyd van de oude Heidenen gehouden voor een Zinnebeeld van Wysheit, en goeden Raad. De *Beeldespraak* geeft 'er deze reden van: *Dit dier vliegt meest by donkeren nacht om zyn kost te zoeken, en heeft dan een scherp gezigt: gelyk de Natuurschryvers zulks getuigen, enz.* Door welke beeltenisse vertoont wort de naarstigheid en 't nachtwaken waar in zulken die naar wysheit zoeken, inzonderheit ook de Prinsen en Raadsheeren moeten bezig zyn, op dat zy des nachts bedenken en overleggen 't geen zy op den dag hebben uit te voeren; doordien de inbeeldende kragt van 't gemoed in de stille duisterheit veel sterker en kragtiger is. Waar van de Uil ten voorbeeld strekt, die den nacht voor den dach verkieft. Met opzigt op dit aangehaalde hooren wy Homerus zeggen: *Het be- taamt een Raadsheer niet, dien de last en zorge des volks bevolen is, gansche nachten te slapen.* En tot bestempelingen van 't gene gezegt is, wyzen wy den Lezer tot de munt van Keizer Domitianus, in de meeste muntkabinetten der liefhebbers; maar 't gereedste in de *Roomsche Mogentheit* van J. Oudaan, op pag. 306. Tab. LV. te zien, welke door den Raad tot eere, en gedachtenisse van hem, die ten eersten aanvang zynrer Regering een bezorgt gemoed scheen te hebben, met die beteekenisse, geslagen zyn. Weer te ruim geweid hebbende zullen wy sluiten met de frai-

je Redenvoeringen van den Prof. Balthazar Schuppius, in zyn Boekje over de INBEELDING, daar hy dus zegt: Gewislyk is in alderhande geval beter, wysheit dan groot goet te hebben; om dat, als het Geluk ons begeeft, wy egter het verstant behouden. Want daar alles wat wy bezitten heel onvast, en niet anders is als een Toneel van geduurige verwisselingen, is de wysheit alleen die onbeweeglyk en vast, ons bestendig, en onbeweeglyk maakt. Dierhalven behoorden wy te LEVEN alleen om te WETEN, en te WETEN alleen om te LEVEN.

't Lust ons echter eenige stalen tot lof der Wysheit te melden, de bedryven van een zot en Wys man in bespiegeling te brengen, en eenige grondlessen (dienstig om in alle voorvallen, die den menschen in hun leven ontmoeten kunnen, daar mee te raadplegen) voor te stellen.

De woorden of Redenkavelingen (zei Democritus) zyn schaduwen van 't bedryf. De woorden zyn de vrouw, het doen is de man. Het zeggen is ligt, het doen is moejelyk. De voortreffelykheit der bedryven is duurzaam, en die der woorden voorby gaande.

Die Wys is (zei Gratiaan) acht al de werrelt; om dat hy weet dat yder wat goets heeft. Die anderen te boven gaat, vind altyt nog ymant die hem te boven gaat; maar een zot agt niemant, om dat hy niet weet wat goet is, en zyn verkiezing altyt loopt op het ergste.

De zelve: De Dwaasheit komt altyd in met een open mond. De zotten zyn stout; maar de Wysheit komt in met zeer veel voorhoede. Hare voorlopers zyn d'Opmerking, en d'Onderscheiding, die de wacht voor haar houden, ten einde zy voortgaat met getelde schreden, waar te twyffelen valt of 'er diepten mochten zyn.

Het is een wyze Proteus, die zedig is by de zedigen, Verstandig by de verstandigen, Ernstig met de ernstigen, Vrolyk met die vrolyk zyn, en heeft het middel om alle harten te winnen.

De Gezonthheit is het Geluk van 't lichaam, de Weten-

Wetenschap dat van de ziel. Paus Julius de tweede van dien naam had voor een Zinspreuk: *Geleertheit is 't Zilver van de Borgers, het Goud van de Edelen, en de Diamant der Vorsten.*

Zommigen vertrouwen zig zo zeer op hunne verdiensten, dat zy gans geen zorg dragen om zig te doen beminnen; maar de Wyzen weten, dat de verdiensten een grooten omweg moeten afleggen, wanneer ze niet door gunst geholpen worden. De schrandre Spanjart Juan Rufo, gevraagd zynde: *Waar het van daan quam, dat de meeste bedieningen vielen op luiden van kleene verdiensten; gaf tot antwoord, Om dat de bequaamste luiden wachten, dat zy door hun verdiensten van zelf geroepen worden, en anderen in tegendeel daar krachtig aanzoek om doen.*

Daar is geen gevaarlyker woestyn als zonder vrienden te leven. *Te leven zonder vriend* (zeit het Spaans spreekwoord) *is te sterven zonder getuigen. Ik ben die* (zeit de Vrientschap by Gratiaan) *zonder welke geen heil in de werrelt is, en met welke alle de onlusten licht vallen, en verdraaglyk zyn.*

In voorspoed heeft men veel vrienden, en die alle goedkoop: men moet die aan de hand houden, niet veragten; want daar kan een tyd komen, dat gy u gelukkig zoud agten een der zelve te hebben. De boersche lieden hebben nimmer vrienden, zelf niet in voorspoed, om dat niemant hen kent. *Zoo lang gy gelukkig zit* (zeit Ovidius) *zult gy veele vrienden tellen. Maar de Ongelukkigen* (zeit meergemelde Rufo) *hebben geen zwager, en een arm man is altyd in een vreemd lant. Hierom raad Gratiaan: dat wy ons van der vrienden gunst zoo wel moeten weten te bedienen; dat, wanneer die ons komen te ontvallen, wy geen gebrek lyden.*

De Beleeftheit is het voornaamste deel van 't wellevē; zy is een soort van betoovering, waar door men zig by de werrelt bemint maakt, in stee van datmen zig door stuursheit doet baaten, en veragten. Het kost weinig, en
gelt

gest veel. De beleefden hebben dit voordeel; dat al de eer daar van aan hun blyft. Hierom antwoordde een Filosoof, gevraagd, Hoe groet gy een man die niet weder groet? Het is geen oneer voor my, dat ik beleefder ben dan een ander.

De genen die met 'er haast iets eiffchen, moeten met bedaartheit geboort worden. De Mildadigheit is pryslyk: maar dikwils (zeit de Jonge Plinius) word een haastige Mildadigheit van berouw verzelt.

Daar is niet lichter te bedriegen (zeit Gratiaan) dan een eerlyk man. Hy die nooit liegt gelooft licht, en hy die nimmer bedroog vertrout veel. Men moet leeren van zyn eigen en een anders schade. Wacht u dan zoo eerlyk te wezen, dat een ander daar door gelegenheit neemt om oneerlyk te werden. Men moet half Duif, half Slang zyn volgens den raad van 't Evangeli. Matth. 20: 16.

De zelve: Zommigen nemen de rust in 't begin, en laten den arbeit voor 't einde. Maar Diogenes zeide: Men moet wagten met rusten, tot men aan 't einde van de loopbaan gekomen is.

Zomtyts bestaat het geneesmiddel van 't quaad in dat te vergeten, en men vergeet dat middel te gebruiken. Hier om zeide Themistocles tegens een man die hem de konst der Geheugenisse wilde leeren, dat hy liever de konst van vergeeten leeren wilde.

Men moet willen als men kan; want de gelegenheit en de tyd wagten naar niemant. Schryf aan uw willen geen vaste wetten voor; want morgen zout gy licht gedrongen zyn het zelve water te drinken, dat gy beden versmaad.

Een voorkomende verschooning verwekt den agterdogt die fliep. Men moet zig nooit gelaten eens anders agterdogt gewaar te worden: maar moet tragten het agterdenken te genezen, door een getrouw en eerlyk bedryf.

Men moet nooit deel zoeken te hebben aan de geheimen van de genen die boven u zyn. Gy zout gelooven

looven kerſten te deelen, en gy zout de ſteenen krygen. *Het vertrouwen dat een Vorſt op zyn onderdanen ſtelt* (zeit Bocalin) *is een ſnoer dat hy om zynen hals heeft, om het toe te halen wanneer hy begint te vreezen, dat de geheimen, die door d'ooren in 't hart zyn gedrongen, uit het hart tot de tong mogten komen. 't Beurt dikwils dat een Vorſt berouw krygt van zyn geheim vertrouwt te hebben, en hierom bevreesd, ſtelt zyn geheim in verzekertheit.*

Het oirkuffen is een ſtomme Sybille. Op een zaak diemen te doen heeft te ſlapen is beter, dan wakker te zyn op een zaak die gedaan is. Geheel ons leven moet zyn denken, om niet te dwalen. *De Grieken noemden den nacht voorzienig, (zeit Servius) om dat een menſch meer doordringentheit van geest heeft by nacht, dan by dag. Dog zomnigen bedenken zig lang, en daar na laten zy zig nog in alles bedriegen, zonder van te voren daar op gedacht te hebben.*

Eindelyk Spreuken en bedryven van anderen zyn in een vruchtbaeren geest zaden van ſcherpzinnigheit, die vervolgens eenen overvloedigen oogſt van nutte leeringen verſchaffen voor de opmerkenden.

Hierom hebben ze eenen nutbaeren arbeit op zich genomen, die niet alleen de gedenkwaardige bedryven, maer ook ſpreuken van wyze mannen uit de beſte Schryveren by een gebragt hebben: dewyl zeker is dat geen ſoort van ſchrift zoo voordeeligh is aen de menſchen, byzonder die jong van jaren zyn, omdat de voorbeelden wat ſterker ingang hebben dan alle de leſſen der wyzen. Het geen de oude Filoſofen hebben te boek geſlagen over de zeden en het beſtieren des levens is wel wetens waardigh, maer het naſporen daer van yder niet even gelegen, dewyl de zaken met veel omwegen bezet zyn, die niemant door kan gaen, of hy moet luſt en overvloed van ledigen tydt hebben. Ariſtoteles heeft zich daer omtrent op-
gehou-

gehouden, maer op zulk een manier dat hy alleen voor Filosofen schynt geschreven te hebben. Hier in zien wy dat veele geleerde mannen den leesgierigen hebben willen te gemoet komen door hunne naerftigheid en naeuwkeurigheid, welker eenigen Spreuken by een gezamelt hebben, als Theognis en Isokrates, anderen de Krygsliften en gedenkwaardige Spreuken van doorluchtige mannen, als Valerius Maximus, en Sextus Julius Frontinus, die te kennen geeft dat het zelve van eenige anderen gedaen is. Zeker daer hoort veel tydt tot het gaen zoeken van gout in de aderen der aerde, of edele steenen op het strant of in zee. Zoodat hy eenen aengenamen dienst doet aen leergierige verftanden, die voor den dagh komt met zuiver opgemaakt gout, en ons een geschenk doet van uitverkoren en gezuiverde diamanten in gout of aen drinkbekers gezet. Dit werk van velen ter hant geslagen is egter naer het oordeel van doorgeleerde mannen van niemant gelukkiger uitgevoerd dan van Plutarchus, die na het uitgeven van zyn nutbaer en stichtelyk werk betreffende het leven der doorluchtige mannen, waer in hunne brave daden en gedenkwaardige redenen verhaelt worden, voor den prysselyxten Keizer Trajaen, opgezamelt heeft de gedenkwaardige spreuken veler vermaarde mannen, omdat men daer in als in eenen onbedriegelyken spiegel verbeelt ziet den aert en de neiging van yder in het byzonder. Men ga waer men wil, Plutarchus heeft den top bereikt. Dit wist de groote Erasmus, die daerom uit het Griex van dien Schryver een geheel boek van gedenkwaardige spreuken in de Latynsche tale heeft uitgegeven.

Maer wy weiden weder te verre af. Het naefte Zinnebeelt roept ons.

ZINNEBEELDEN. III

XXV.

EEN SCHOONE BOOM.

Deugd en Schoonheit niet altyt gepaart.

Beschouw dit zinryk Tafereel,
Een schoonen Boom, maar slechts vol bladen,
Daar de oude stam, op zynen steel
Gekromt, met vruchten is beladen.
Hoe menig mens schynt voor het oog
Vernuftig, en van heuse zeden,
Die, buiten 't sierelyk vertoog,
Is ydel van gemoed en reeden;
Daar ymant van geringen schyn
Een schrandre en groote geest kan zyn!

Het

XXV. ZINNEBEELT.

HEt Tafereel vertoont voor 't oog een Boom, schoon en ryzig van gestalte, met een rond getroste bladerkruin, maar ontbloot van vrugten. Een regt Zinnebeeld van een man, rustig van gestalte, en schoon van wezen, verbeeldende door zynen uiterlyken zwier wat groots, dog die, in den ommevang beschout niets, behalven zyne uiterlyke schoone gestalte bezit, dat lofwaardig is. Dusdanig een *schoonheit bestaat in een gevoeglyke evenredenheit van het geheel tot de deelen: en van de deelen onder malkander.* Verscheiden buytenlantsche volken hebben oudtyds op d' uiterlyke schoonheit der mannen verslingert geweest. Verscheiden mannen (verhaalt Dan. Jonctys in zyn *Gesbil*, *wat de meeste kragt heeft om liefde te verwekken*) zyn om de bevallige gestalte hunner lichamen, voor anderen gestelt, en tot Koningen uitgekozen geweest. d' Indianen, Persianen, en Moren hadden oulings in gebruik, den schoonsten van geheel hun lant tot hunnen opperheer te kiezen: het welke by andere volken ook is naagevolgt. Want, gelyk Kurtius zeit, zy oordeelden niemant bekwamer den last des Ryks te dragen, dan dien de Natuur met een schoone en uitstekende gestalte des lichaams had beschonken. En dit ging zoo veer, dat Agis, Konink van Lacedemonie, gevaar liep van zyn Ryksstat te verliezen; doordien hy eene korte vrouwe tot zyne Gemalin gekoren had. Want zy vreesden in zulker voegen dat de Koninklyke Ry van haaren eersten luster verballert mogte worden. In dien opzigte moet ons niet vreemt schynen dat Isocrates schreef, dat *'er meer door eene onberispelyke schoonheit, dan door alle*
ande-

andere uitstekende deugden, eenen onsterffelyken naam verkregen hebben. Maar de ware Wysheit heeft deze blinde keur ook al voor veele eeuwen bespot, in de Fabel van de Vos. Deeze geraakt in den winkel eens Beeldsnijders, schiepte groot vermaak in beelden van verscheiden gedaante en soort te beschouwen. Onder die behaagde haar een vrouwenbeeld konstig uitgewerkt en van schoonen stal. Hier voegt ze zig by, hier spreektze tegen, dit vleidze; en het zelve van allen zyden beschouwende, (wanneer het beeld onbeweeglyk bleef zonder eenig wezen te hebben van alle deeze vriendelykheit) borst eindelijk toornig geworden uit: *O schoon aangezicht zonder berffenen!*

Wat ons belangt wy moeten bekennen dat een man schoon van leeft, wanneer de inwendige hoedanigheden, te weten een geleert vernuft, en bespraakte tong, die uiterlyke schoonheit evenaart, voor regt schoon te agten is. Ja, indien een schoon man nevens zyne lichamelyke schoonheit met zekere ongemeene deugden begaafd is, 't is te verwonderen hoe ver hare uitstekende luister de gemoederen der menschen in verwonderinge zal verrukken. Want

De deugt gehuisvest in een schoonen
Kan meerder kragt en luister toonen.

Zoo Deugt, geleertheit, en een wel
Bespraakte tong, met schoon gestel
Een's mans verzelt gaat, steekt elk d'ooren
En aandagt op om hem te hooren,
En blyft vol van verbaastheit staan.
Men hoort als een Orakel aan
Al wat hy zegt met groot verwonderen,
Als of Apolloos stem quam donderen
Uit Delfis heilig Tempelhol,
Waar door Deiphobe, als dol
Liep om altaar en drievoet waren,
Wanneer zy zou 't geheim verklaren
Aan 't jammerlyk misleide volk.

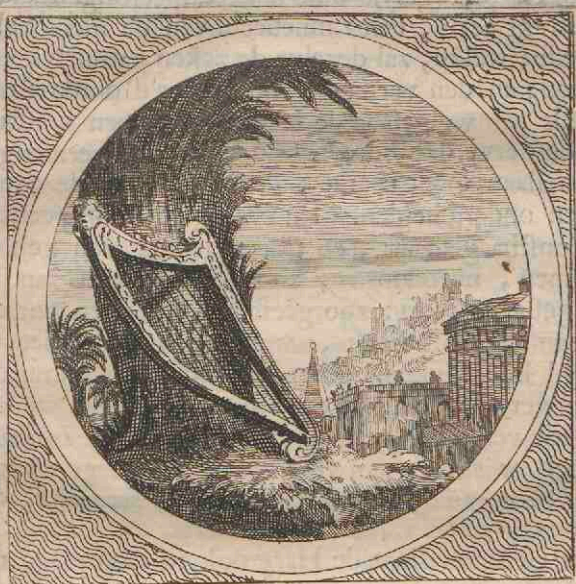
114 H O U B R A K E N S

Maar daar deze inwendige schoonheit wort gemist, kan al de schoonheit my niet meer behagen dan een schoon wasse beelt. Wy spreken zoo als het by ons leit. Zoo deed ook Paus Klemens de VIII, dog die spon den draad wat grover. Dees had op een tyt zeker Duits Prins, nevens den vermaarden Gerorgius Sabinus ter maaltyd genoodigt. De Paus, een beminnaar van luiden van letteren, sprak over tafel zeer wydloopig van vele dingen met Sabinus, daar de Prins byzat en den stommen speelde. Het geen den Paus gelegenheit deed nemen van te vragen of zyne Hoogheit de Latynsche taale verstont. Maar uit hem vernemende dat hy van alle taalkunde ontbloot was, ontzag zig niet met verwondering uit te roepen, *O schoon Beest!*

Overzulks zouw ons een scheve Socrates, of bul-tige Ezopus, wanneer zy een taal als Cicero spraken, beter behagen, dan een schoone uiterlyke gestalte, met een vernuftellooze ziel; 't geen het byvoegzel in het Tafereel (namelyk een misvormde Boom, met vrugten overladen) niet duisterlyk te kennen geeft.

Gratiaan heeft in zyn tyd ook al gezeit: *Daer zyn lieden die niet anders als een schoonen voorgewel hebben, gelyk de huizen die niet volbout zyn, uit gebrek van gelt. Met de eerste groete is het onderhout van hunne reden geeindigt; want de woorden worden lichtelyk uitgeput, wanneer het verstant niet veel water van vernuft bezit. Het valt hun licht anderen te bedriegen, die, gelyk zy, meede niet dan 't uitwendige hebben: maar die wys zyn ontdekken wel haast dat zy van binnen ydel zyn.*

Zonder geluit nutteloos.

Wat baat een Harp, die tot vermaak van de ooren,
 Door's meesters konst haar snaaren niet laat hooren?
 Wat baat een mens zyn wysheid en verstand,
 En rykdom, hem zo mild van 's hemels hand
 Geschonken, die, zyn gaaven zonder luister,
 Laat by zich zelfs verroesten in het duister?
 Maar die, geraakt van Godlyke yver, 't goed
 Dat hy bezit naar 't lichaam en 't gemoed,
 Voor 's naastens dienst en welstant nimmer spaarde,
 Verstrekt de lust, de rechte vreugd van de aarde.

XXVI. Z I N N E B E E L T.

DE Harp, (gelyk ook andere speeltuigen) verftrekt eerst, een Zinnebeeld van de menschelyke Rede, welke, zal dezelve de zaken natuurlyk uitdrukken, en den verftandigen hoorder d'ooren ftreelen, als een welgefnaarde Harp, door een konftige hand beftiert, dan hooge, dan laage, of vermengde toonen ftaan moet naar eys der maten die de zangftukken onderscheiden. En even gelyk een speeltuig hoe konftig gefnaart, en naar een bedreven gehoor gespannen, nutteloos is, zoo de hand niet aan het zelve geflagen wort: zoo geeft het ook geen nut dat een man verftant heeft, wanneer hy het niet op zyn tyd laat blyken. Hierom zeide Theophrastus, als hy over den maaltijd een Jongeling, van welken hy goede verwagtinge had, zag ftill zitten; *Indien gy ftilzwijgt om dat gy onwetend zyt, zoo doet gy wyslyk: maar indien gy verftant hebt, zoo doet gy dwaaslyk, dat gy niet en spreekt.*

Ten tweeden dient de Harp ook in dit opzigt ten Zinnebeeld, dat, even als het snarenspeel de afgesloofde Geesten verquikt, en wakker maakt, en daarom inzonderheit nut en pryslyk is; zoo ook alle uitspanningen, die de geesten, door dagelyxe, en slaafze bezigheden verftompt, weder ophelderen, verdienen geprezen te worden. Myn ge-eerde Leermcefter S. van Hoogstraten plag te zeggen: *De genen die zig zomtyts ontspannen, krygen nieuwe kragten. Men moet aan den geest eenig vermaak toelaten; want hy wat gerust hebbende, ryft eerder, en wakkerder op.* Dit komt over een met de les van Seneca, *Datmen het verftant*
niet

ZINNEBEELDEN. 117

niet altyt even zeer op eene zaak moet opgespannen houden; maar ook zomwyl wat rust, of uitspanningen daar aan vergunnen. Waerom ook al van outs af by geagte mannen de uitspanningen zyn goed gekeurt en in gebruik geweest.

De wyze Socrates ontzag zig niet by wylen met de kinderen te spelen. Kato vermocit van Staatzorgen spoelde den onlust af met een glas wyns. Scipio stelde zyn dapper en zegeryk lichaam zomwyl tot dansen; nochte ontzag zich, uit vermaak, in tegenwoordigheid van den wyzen Lelius, schulpen en zechorentjes op strant te rapen. Anderen weder zetten zich tot de Bockoeffeninge, die ook myn speelpop is: de meesten tot gezang en spel, gelyk ook vader Vondel; die zyn doffe en vermoeide geesten vaarwel speelde op een kindertrommel.

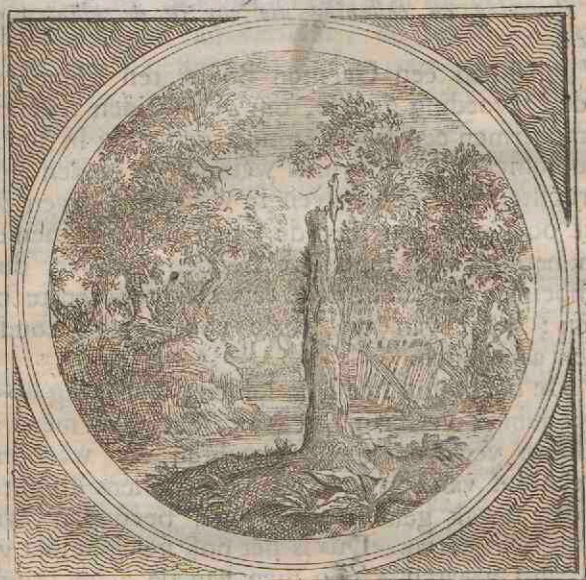
Octavius Augustus aan het gebiet geraakt had in het opgaan van zynen roem ook eenige bedillers zynen zeden: omdat hy, als Suetonius verhaalt, somtyts vischte met de hangelroede, somtyts ook met de kinderen speelde. De Heer D. van Hoogstraten verhaalt in zyne Aenmerkingen op den vertaalden Fedrus, hoe Frederik de Tweede, Koning van Deenmarken, als hy vermoeit was van de bezigheden des Ryx, gewoon was zich meenigmaal met de hovelingen te verlustigen, zeggende tot hen: *Laat ons wat spelen, terwyl de Koning van de hant is.* Als hem dacht dat het tyd van uitscheiden was, zette hy zyn wezen weder in een stadige plooi met dit zeggen: *Wy moeten met spelen uitscheiden: de Koning is wedergekomen.* Maer laat ons de Fabel van Fedrus, waar op de gemelde heer dit aangetekent heeft, en die de geleerden oordeelen dat van den Fabeldichter opgesteld is om de cere van Augustus in dit stuk op te houden, hier liever byvoegen:

EZOPUS en de kinderen voorheen
 Geraekten aen het spelen in Atheen
 Met noten. Een, die hier voorby quam treden,
 Beschimpde dit, als buiten alle reden.
 Ezopus merkt dit ras, veel eer gewoon
 Het onverstant der menschen zelf ten toon
 Te stellen en hunne ydle zotternyen,
 Dan schemp hierom van anderen te lyen.
 Hy dan ontspant op 't midden van de straat
 Een boog, en zegt, Zie of gy dit verstaat,
 Die my berispt. Het volk komt aangedrongen.
 Hy pynigt zich dus onverwacht besprongen,
 En weet niet wat Ezopus wil verstaan,
 En geeft het op in 't end. Dees vangt dus aan:
 Hout gy den boogh gespannen t' allen stonden,
 Gy breekt hem licht: maar hy wort nut bevonden,
 Zoo gy hem by gelegenheit ontslaakt.
 't Gemoedt wil dus by wylen zyn vermaakr,
 Opdat het weêr gesterkt met nieuwe krachten,
 Bequamer zich begeve tot gedachten.

Voorwaer vele brave mannen, vermoeit van zwaer
 werk, hebben in de ledigheid, als ze hun by wylen
 gebeuren mogt, getoont, dat hunne uitspanningen
 van veel grooter nutbaerheit waren, dan de inge-
 spannen arbeit van vele anderen. Ook hebben zy
 zich niet ontzien aen de werken van hunnen geest,
 in die ruste voortgebragt, den naam van LEDIG-
 HEIT of UITSPANNINGE te geven.

DE GEËNTE BOOM.

Door lyden vruchtbaar.

Zo ymant vruchten van een boom,
 Naar zyn genoeg, wenst te plukken,
 Die moet, door't snoeimes zonder schroom,
 Zyn weeldrig groeien onderdrukken.
 Zo noodig heeft de ontlooke jeugd,
 Staag onder tucht en dwang te weezen,
 Om door't betrachten van de deugd,
 Haar Schepper vroeg te leeren vreezen.
 Dus droegen in hun jeugd zich wel,
 Een Abel, Josef, Samuël.

XXVII. ZINNEBEELD.

*DE opvoeding der kinderen (zei Galenus) is als de
Bouwing en oeffening die wy in de planten ge-
bruiken.*

Wy hebben een Geënten Boom ten Zinnebeeld van de Opvoeding gestelt, om verscheiden redenen: I. wannermen een Boom zonder oeffening in 't wild laat opschieten, heeft men weinige en zelden goede vruchten van den zelven te wachten. Even zoo is het ook gelegen met de Jeugt wanneer men die haren natuurlyken loop laat houden, zonder door het snoeimes van tucht de al te weelige looten te besnoejen: waar van wy veele voorbeelden zouden kunnen aantoonen.

II. De bevinding heeft de luiden, welke zig op de Tuinoeffening verstaan, geleert, dat, zoo men van een Boom veele en goede vruchten wil wachten, men een lot van een anderen boom, wiens vruchten door den smaak gekeurt, en goed bevonden zyn, daar op moet enten. Dus is het ook gelegen met vader Adams nazaten. Zoo men van de zelve vruchten van Verstant, Deugd, en Zeden verwachten wil, moeten die, welke de opvoeding over hen aanbevoelen is, hun door gestadig onderwyzen, door brave voorbeelden van Godvruchtigheid en Deugt, met voorzigtigheid en oordeel naar mate van hun begryp, op bequamen tyd, wanneer de verstanden 't vatbaarste zyn, dezelve inenten. *Want (gelyk Fabius zeit) daar is niets dat vaster in 't gemoed kleeft, als 't gene in de kintze jaren wort ingedrukt.* Het geen het groote Maaforakel ook toeltemt, en aanraad: *Datmen van der Jeugt aan den Kinderen zekere heilige voorschriften in 't gemoed behoort te prenten; overmits het geene dat*
een-

eenmaal in 't hart gevestigd is , lang byblyft. Even gelyk een nieuwe aarde pot den reuk van 't geen daar eerst in gekookt is lang behout.

Hoe krachtige wortels de indruk van zaken , dien men in de jeugt ontfangen heeft , kan schieten , en hoe zwaar die uit te rojen zyn , daar van heb ik met verwondering proeven gezien , in menschen die niet misdeelt waren van verstant , en egter aan het bygeloof der Geestverschynzelen (om dat het hun als met de pap , als men gemeenlyk zeit , was ingegeven) zoodanig vast gehegt waren , dat , al betoogde men hun op vaste gronden , tot beschaamt wordens toe , de onmoogelykheit uit den aart der zelve , men nochtans niet magtig was , hun de ydele vrees voor 't geen niet is , te ontnemen.

Men ga omtrent het leiden der jeugt te rade met den vermakelyken zedemeester , den Ridder Jakob Kats , die onder zyne Zinnebeelden telkens heilzame lessen geeft ter bestieringe des menschelyken levens , dat noit meer gevaren onderworpen is dan in het bloeien der jeugt , die men leiden moet , zoo men in den ouderdom daar vruchten van trekken zal. Dus spreekt hy in het eerste Zinnebeeld van zynen Spiegel des ouden en Nieuwen tydts :

Verlaat den ouden tronk , en buigt het jeugdigh rys.
Maar duid dit niet alleen op alle boomgewassen :
Het kan ook boven al op uwe kinders passen.
Hooft Vaders van het huis : de jeugt , de teedre jeugt ,
Dient van den eersten af gebogen tot de deugt.

Hy hecht hier aan de goude spreuk van Jesus Syrach xxx, 12. *Buig uw kint den hals , terwyl het nog jong is , opdat het niet hartnekkig worde.* En hier toe brengt hy de spreekwoorden te passe , die van outs uitgevonden altydt eene zekere waarheit in zich begrypen ; hoedanige deze zyn : *Terwyl het rysje zwak is , moet men het buigen : 't Moet vroeg krommen dat een goede reep*

worden zal, 't Is quaet oude bonden aen banden te leggen:
Men mag zyn oude schoenen verwerpen, maer niet zyn oude zeden: Gewoonte maakt eelt. De hen is, als haar wien is: Qua wennis, qua schennis.

*Wat heeft geleert de jonge man,
Dat hangt hem al zyn leven an.*

En terwyl ik myne oogen verlustigh in het gezicht dezer zinnebeelden, zie ik dat ook het derde my te stade komt in het opmaken en toepassen van myn Taterceel. Dit verbeelt een Slang, die in de engte van een rots met het hooft inboort, en tot opschrift heeft deze vaerzen:

*Alwaar de Slang 't hooft in kan dringen,
Daar zal ze 't gansche lyf in wringen.*

De dichter voert op dit gezicht eenen Vader in, die in dezen zin voor zynen zoon spreekt:

Kom hier, myn waerde kint, ik moet u heden leeren,
Hoe gy uw domme jeugt zult mogen overheeren.
Koom hier, sta nevens my, en let op dit geval,
Dat ik u tot bericht voor oogen stellen zal.
Zie, waar de gladde slang den kop weet in te dringen,
Daer weetze straks het lyf ten vollen in te wringen.
Let vry, let op het stuk: het hooft bereit de baan,
En waar dat ingang krygt, daar is geen houwen aan.
In alle slim bejagh, in alle quade zaken,
Moet eene teedre ziel den aanvang leeren staken.
Weer, lieve, weer, en wiede, en dood het booze kruit,
Eer dat het verder ga, en eer het wyder spruit'.
De boom, die ons bedekt, en nu begint te bloeien,
Was maer een enkel rys, toen hy begon te groeien:
En nog al walt hy voort, en zoo hy langer staat,
Zult gy zyn vruchten zien, en in de vrucht het zaat.
Gy dan, die zyt geneigt om in de tucht te leven,
Wacht u van aan het quaat den eersten voet te geven.
Hy valt helaes, hy valt tot in den vuilen lult,
Die van den eersten af de vonken niet en bluft.

XXVIII.

DE A A P.

Lief baart leet.

De snoode Sim, die zaam gedrongen
 Door zotte drift, die 't hert ontsloot,
 Haar speelpop, eenen tweelingsjongen,
 Te berfte troetelt in haar schoot,
 Leert, hoe de dwaaze moederliefde,
 Die al te onmatig streelt en vleit,
 Haar kind'ren, schoon 't haar Egâ griesde,
 Bederft, door weelde en dertelheid:
 Tot zy in 't end met schande en schade,
 Haar lasse zugt beklaagt te spade.

Ge-

XXVIII. Z I N N E B E E L T.

Gelyk de goede opvoeding en tucht (als Seneca zegt) de zeden en manieren maken; zoo geeft in tegen- deel de quade opvoeding voet tot alle ongebonden- heit en eindelyk bederf.

Wy hebben het wyfje van den Aap daar toe ten Zinnebeelt gestelt. Dit krygt gemeenlyk twee jong- gen, die het den eenen voor tegen haar borst, den an- deren achter op den rug alzins met zich torst. 't Eene jong dat zy van vooren altyd beschout, heeft zy zoo overmatig en verzot lief, dat zy het dikwils tusschen de pooten, of tegens haar borst doot solt. Even al- zoo is ook de zotte moederliefde, die alle goede op- voeding veracht, dikwils oorzaak van het bederf der geliefte kinderen.

Nog eens. Dat nut gezeit is, mag wel tweemaal gezeit worden.

Dat d'Aap een van haar tweelingjongen,
Byzonderlyk van haar bemint
Uit dwaze drift verzot en blind,
Bevind in 't ende doot gedrongen:
Leert hoe de malle moedermin,
Haar krooft bederft in haar begin.
Te laat zal zich dit openbaren,
Wanneer het jong is heengevaren.

Een brok van een oud Referyntje, dat het op- schrift *Mal Moertje, mal Kintje*, draagt, schiet my ook hier op te binnen; om mee tot blyk eenet dwaaze liefde te strekken:

Hoor wat zy tegen den schoolmeester ging gewagen;
Leer myn kintje wel, maar geef het geen slagen;
Maar doe het zyn willetje, dit zegik u tot een les.
Dat het in een jaar niet leert, leert het in zes.

XXIX.

DE OYEVAAR.

Een goet voorbeeld heeft kragt.

Draagt de Oyevaar, uit tedre zugt,
 En dankbre liefde, op zyne vlerken
 Zyn moedlooze ouders door de lugt,
 En schaft hun spys, om 't hert te sterken;
 Hoe veel te meer behoort een mens,
 Een Christen, zyn nooddruftige ouderen,
 De hand te bieden naar hun wens,
 Hun last te stutten met zyn schouderen,
 Zoo veel 't in zyn vermoogen leid!
 Gewis, dat eist de Dankbaarheid.

XXIX. ZINNEBEELT.

DE Oyevaar is een Zinnebeeld van die Liefdepligt dien wy aan onze ouderen verschuldigt zyn. *Ælianus*, een yverig onderzoeker van de natuur der Dieren, zegt van de zelve: *Hoewel zy door geen wet tot deze liefde verbonden zyn, zoo worden zy nochtans door de goedaardigheid hunner natuur daar toe gedreven.* Dus verhalen ook anderen en zeggen door bevindingen ontdekt te hebben, dat de jongen der Oyevaren, wanneer d'oude door ouderdom stram geworden, met vliegen niet meer volgen konden, hen weerzyds onderschooren.

De uitstekende liefdedaad van Eneas, omtrent zynen stokouden Vader Anchises, dien hy in der yl uit de Troyaansche vlamme weg droeg, is by Virgilius berugt. Nog een staal van byzondere liefde en Godvruchtigen kinderpligt, vinden wy in de Roomsche gedenkschriften, van een Dochter omtrent haren Vader, ten tyde als Quintius en Attilius Borgmeesters waren. Deze, als hare vader gevonnist was om van honger in de Gevangenisse te moeten sterven, onderhield hem steelswyze met de melk harer Borsten; zoo lang tot dat dit uitquam; die daad by allen geroemd, en de oude man van den kerker ontslagen wiert.

Deze histori vinde ik afgebeeld en toegepast op Paus Klement den tienden, op eenen Gedenkpenning, hem ter eere geslagen, staende op de eene zyde zyn beeltenis in Pausselyk gewaat, op de andere deze zoogende vrou met het byschrift, VIVIFICAT ET BEAT; zoo veel als, HY MAAKT LEVENDIG EN ZALIG.

ZINNEBEELDEN. 127

Dogh Valerius Maximus vertelt deze geschiedenis van een aanzienelyke vrou, die ter doot veroordeelt, aen den Drieman wert overgegeven, om haer in den kerker te doen worgen. De Stokbewaarder haer van den Drieman overgenomen hebbende kreeg medelyden met haer, en stelde hierom de dootstraf uit. Met eenen gaf hy toegang aen haer dogter tot de moeder, nadat hy haer telkens van te voren wel ondertaft had of ze geen spys by zich hadde om haer moeder te voeden. Dus zouze, meende hy, van honger wel sterven, zonder dat men haar een geweldige dood aandeed. Als dit vast eenige dagen aanliep, zonder dat ze den geest gaf, begon hy hier over te maalen, kunnende niet vatten hoeze zoo lang in 't leeven bleef. Hy verspiedde dan de dochter, en zag door eene reet, hoeze haere borst ontblootte, en de oude vrou, als een kleen kint, zoogde. Bewogen door zo vreemt een zaak, gaf hy 'er kennis van aen den Drieman, dees aen den Schout, de Schout weder aen het Gerecht, dat verzet op zoo wonderlyk een geval de gevonnisse vrouw in vryheit stelde. *Wat doorboort, roept de Schryver uit, wat bedenkt de kindertiefde niet, die een nieu middel wist uit te vinden, waer door een kint zyne moeder in 't leven hielt? Want wat is zoo ongewoon, zoo ongehoort, als dat een moeder door de borsten van hare dogter gezoogt is? Iemant, vervolgt hy, mogt meenen dat dit tegen de natuur gebeurt is, indien het beminnen der ouderen de eerste wet der Natuure niet ware.*

Dezelve Schryver verheft de liefde van Cimon, zoon van Miltiades, dien doorluchtigen Veltheer, ten hemel: omdat hy het lyk zyns vaders, in den kerker gestorven, uit die banden loste, met zich zelve gewilligh in zyn plaets gevangen te laten zetten. Want, zegt hy, schoon deze Cimon daerna verheven wiert tot eenen man van staet, en voor het vader-

vaderland te velde trok , nogtans behaalde hy hier door veel meer lof in den kerker , dan op het Raedthuis.

Een opmerkelyk voorval van gelyken aart verhaalt D. P. Pers , in zynen *verwarden Adelaar* , aldus ; „ Terwyl de Spanjaards in 't jaar 1574. op „ *Westzanen* aanzetten , was zeker Huisman , agterlatende alles wat hy bezat , nergens meer over „ bekommert , dan over zyn stoude en krepere „ moeder ; en alzoo hy van geen slede was voorzien , zette hy haar op een burry , en vlugtte , „ om haar te redden uit de klauwen dier onbarmhartigen , met haar over 't ys : en van de Spanjaarden op het spoor gevolgt , bergde zig in 't riet. „ De Spanjaarts meenende dat hun een groote buit ontvoert was , en ziende , den zelven agterhaalt hebbende , niet anders als een oude vrouw op een burry zitten , gingen weder te rug zonder haar leet te doen. De zoon uit zynen schuilhoek dit ziende , trok weder aan dit godsdienstig juk , en sleepte zyn moeder voort , omtrent vier mylen weegs , tot *Hoorn* voor de *Wester Poort* : alwaar de Regeerders dier Stadt , ten spiegel der kinderlyke Godvrugtigheit , dit , aldaar ter eeuwiger gedachtenisse , in eenen steen hebben doen uithouwen.

't Werkzaam leeven is regt menschelyk.

Gaa luiard, gaa, leer van de mieren;
 Sprak eertyds Koning Salomon.
 Die arbeidzaame, kleine dieren,
 Verzaam'len by de zomerzon,
 Waar van ze 's winters zich genceren.
 Gy, door een hooger geest geleid,
 Gy moet uw leevens styl met eeren,
 Met wakkre vlyt, en spaarzaamheid
 Handhaaven; zelfs om, by 't vergaaren,
 Voor de armen nooit uw brood te spaaren.

XXX. Z I N N E B E E L T.

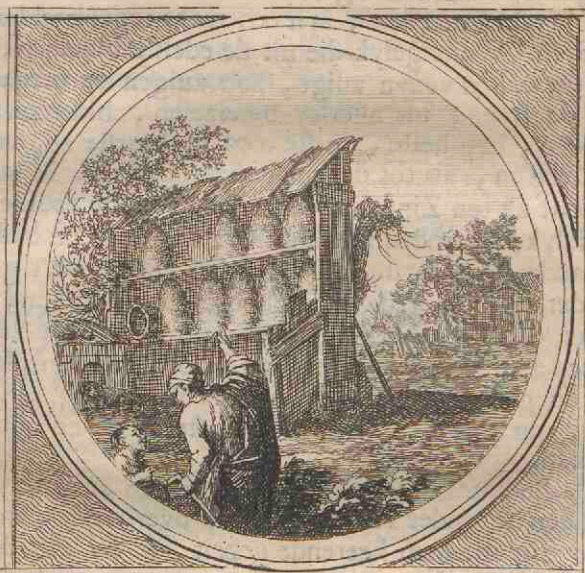
Wie twyffelt 'er aan, dat de Schepper door der Dieren menigvuldige verschilligheid, ook elks byzonderen aart, zyn wonderbaar groot vernuft en wysheit heeft willen te kennen geven? Die met vlyt en yver den onderscheiden aart der schepzelen naspeurden, ontdekten ook met een dat al der zelve verschillende drift in het algemeene menschelyke geslacht zich verspreit heeft; waarom men ook gewoon is, zoo wanneer in den mensch eene byzondere drift doorsteekt, hem straks met dat gene te vergelyken met welks aart hy de naaste overeenkomst heeft. Om geen langen omtrek te maken, wanneer men menschen ontmoet, die yverig, naartig, en zorgvuldig zyn om wat voor den winter of den ouden dach op te gaderen, men zal zeggen met den grooten Dichter Antonides, dat zy zyn

Als mieren die, in 't prillt des zomers, even kloek
Krioelen, even drok verzorgen elk zyn hoek,
En branden om in vlyt en arbeit zich te quytten.

In tegendeel ontmoet men eenen luiaard, eenen tragen, en achtelozen mensch, de Rede zal hem zynen plicht aanwyzen in het voorbeeld van de Mieren; of zeggen op het voorbeeld van Salems Tempelbouwer, *Gaa tot de Mieren en word wys*. Het orakel der welsprekenheit Cicero had hier ook het oog op, als hy zeide: *De menschen en verstaan noch bedenken niet, hoe groot een inkomen de spaarzaamheit is*. En even als dit tot het tydelyk welzyn van den mens een beproeft hulpmiddel is: zoo kan dit Zinnebeeld gepast op Deugt, en Wetenschappen, ten voorbeeld strekken, agtervolgens de vermaning aan de jeugt, ik het XI. Zinnebeeld dus sluit:

Al wie met ernst, in 't bloeyen van zyn jeugt,
En noefte vlyt, de wetenschap, en Deugt,
Komt na te jagen;
Verrykt zig met een schat van zyn gewin,
En legt dien op, ten goeden voorraad, in
Zyn oude dagen.

Geen zoet zonder gal.

Wie keur van honiglekkerny,
 Wil uit de volle korven smaaken,
 Loopt groot gevaar, dat hem de by
 Zal met haar scherpen angel raaken.
 Een schoon en leerzaam Zinnebeeld,
 Hoe veele mannen, die als ligten
 Van wysheid wandlen, mild bedeeft
 Met gaaven, om 't gemeen te stichten,
 Een', die hun eerkroon komt te na,
 Niet zelden steken tot zyn schâ.

XXXI. Z I N N E B E E L T.

DE Byen , een algemeen Zinnebeeld van eenen werkzaam aart , zyn een recht tegenbeeld van de Spin. Want gelyk die uit de edelste bloemen , en plantgewassen venyn zuigt , zoo zuigen en vergaderen de Byen , uit allerley bloeizelen , bloemen en kruiden , het beste , eelste , en nutbaarste zoo voor zich zelve , als tot der menschen gebruik ; in welk opzicht zy ten Zinnebeeld strekken van die zedige en prysselyke behandelingen omtrent het doen en bedryf van anderen , waar uit men altyt het goede , en 't geen tot der zelve lof dient , behoort op te merken ; en steekt 'er iets gebrekkigs deur hun bedryf , 't zelve op een zedige en leerzame wys te berispen , in plaats van de gebreken door een vergrootend oog aan te zien , om grond te hebben tot lasteringen en quadspreken.

Als Socrates in tegenwoordigheid van anderen aan tafel een byzonder vriend te scherp overhaalde , heeft Plato zig tot hem keerende gezeit , *of het niet beter geweest hadde hem aan een kant alleen te vermanen ;* waar op Socrates zeide : *En gy zoud beter gedaan hebben , indien gy my dit heimelyk gezeit had.* Die geaart zyn als de Spin zouden stof vinden om deze twee groote mannen te lasteren over hunne misslagen : maar die den aart der Byen in hun gemoed bezitten , weten 'er dit volgende tot leerzamen honing uit te zuigen :

Bestraf uw vriend , dog laat het niemant zien noch hooren :

Maar pryft gy hem , zoo doe zulks vry voor yders ooren.

De vlyt, en byzondere yver der Byen, word ook gepast op menschen die zich bëyveren in 't zoeken van prysselyke wetenschappen, en onvermoeit alle geleerde boeken doorsnuffelen, om het wezentlyke en waardigste daar uit op gegaart, en in een verzamelden honig op gelloten, ten nutte voor zig en anderen te kunnen te pas brengen. Een myner goede vrienden maakte op het vertoonen van een afteekening van eenen die in zyn boekvertrek zit te schryven dit volgende vaarsje, dat op den zelve zin als boven uit komt:

Hier toont het schrandere brein door 't zoeken,
 Gelyk een By die honig gaart,
 Al't nut der wysheit 't zaam gepaart
 Uit 's weerels oude en nieuwe boeken.

Schuppius zyn Boekkamer beschouwende, zeide: *Denk hoe veele zyn 'er die de werrelt met boeken vervult hebben, welker winst zoo groot niet was, dat zy 'er zout van hebben konden.* Waar is het eeuwigduurende reigelt der konsten? waar is het onverbreekelyk loon der deugt? Deze dingen zyn dweeperyen der ouden geweest: tegenwoordig leeft men met andere zeden. Nu is beter schoenen te lappen als met letteroeffening de gunst der grooten af te bedelen. Gelooft my, de Ossen zyn thans in grooter waarde als de geletterden.

Nullus Mecaenas, nullus in orbe Maro.

Daar geen Mecenas is, daar kan geen Maro zyn.

Edelmoedige zielen evenwel oordeelen, datmen met d' uiterste pogingen moet vermyden het leven in ledigheid door te brengen, te meer dewyl 'er op de werrelt niets kostelyker is dan de tydt, die eens vervlogen nooit wederkeert. En hier op ziende zeide Plato niet t'onrecht dat het gemoedt des menschen alleen de mensch was, en het lichaam niet anders dan een

wooning of werktuig des zelveu. En zeker niemand kan ontkennen dat de ziel het voornaamste deel is van den mensch, en het lichaam ten dienste staat aan de ziel. Gelyk dan de ziel of het gemoedt verre beter is dan het lichaam, zoo volgt daar uit dat de goederen des gemoedts die van het lichaam verre overtreffen. Men rekene nu eens uit, hoe veel kennis, hoe veel geleertheit, hoe veel wysheit men had kunnen opdoen in de uren, die anders in vadzige ledigheid, of onnutte bezigheden jammerlyk verquift worden. Men lette eens, als men de dagen zou oprekenen die onnuttelyk zyn doorgebracht, hoe groot het getal wel zyn zoude. Men hout iemant die gout en edele gesteenten uit losheit verdoet voor quistigh: en zal men den genen die den tydt, het dierbaarste van alle dingen, onnuttelyk doorbrengt of verquift, niet voor quistigh houden? Men overwege hier by het geen dezelve Plato gezegt heeft, dat 'er niets schooner, niets beminlyker is dan de Wysheit, die, zoo ze gezien kon worden met lichamelyke oogen, yder een op eene bezondere wyze op zich zou doen verlieven. En daar de liefde ongelooffelyk groot is, daar moet het uiterste vermaak zyn, zoo dikwils het gemoedt zich vermengt met zoo lief een voorwerp. Was 'er iemant, die eens anders leven zou willen verkorten, men zou bangh voor hem zyn: en men begrypt niet dat men door ledigheid zyn eigen leven verkort. Want arbeiden alleen is leven, dewyl een leven zonder arbeit meer naer de doot, dan naar het leven gelykt. Gedenkwaardig is het zeggen van Plinius: *Dat het leven bestaat in waken, en dat een mensch, hoe hy meer uren aan het bevytigen der wetenschappen besteedt, hoe hy langer leeft.*

*Men vint de wetenschap niet rusten op een bedt.
Zy wert den mensch alleen door arbeit bygezet.*

DE HONDEN SLEUTEL.

Groote nuttigheid.

Men zegt, hoe de oude letterhelden,
 In Rome en Griekenland verspreit,
 Den Wachthond by een Sleutel stelden,
 Als't wapen van Getrouwigheid.
 Maar schynt in de eeuw die wy beleeven,
 Naar 't geen men ondervint, de trouw
 Niet uit de waereld weg gedreeven,
 Gevlugt naar zaliger landsdouw?
 Voorwaar 't is geenzins buiten duchten,
 Dat hier de vroomen over zuchten.

XXXII. Z I N N E B E E L T.

GElyk die genen, welke men over de bewaringe, en opzigt zyner goederen stelt (het geen door den sleutel verbeeld wort) waarlyk getrouw worden geschat; zoo vinden wy ook by d'oude Schryvers, dat zy den Hont, welks natuurlyke getrouwigheid voor zyne opvoeders bekend is, tot een zelve Zinstaal hebben gebruikt. Voorbeelden zullen ons gezegde bevestigen. 't Eerste heeft Rome gezien, als Appius Junius, en Publius Silius Borgermeesters waren. Titus Labienus, gevangen zynde, liet zyn Hond niet na, altyt aan zyn zyde te leggen. Naderhant gevonnit, en van eene hoogte geworpen; een straffe dies tyts te Rome, omtrent dusdanige misdadigers als hy was, gebruikelijk: zoo bleef de Hond, betoonende alle teekens van droefheit, gestadig by het doode lichaam van zyn Heer; dragende alle de spyze, welke hem werd toe geworpen, aan des zelfs bestorven mont. Eindelyk wanneer het doode ligchaam in den Tyber geworpen wiert, sprong gemelde Hont, uit trouhartigheid, en verwonderlyke liefde, naar het zelve toe, houdende dat nog een lange wyl boven water, tot groote verwonderinge van allen die het van de boorden des Tybers aanzagen.

Het tweede voorbeeld is, de getrouwheit der twee Jagthonden van Graaf Floris den V. zoon van Koning Willem, den XVI Graaf van Hollant. Deze op de Jacht wreedaardig vermoort, bleven de gemelde honden die hem altyt in zyn leven gewoon waren te verzellen, by het doode ligchaam, en het graf, onaflokkelyk, zonder te willen eeten of drinken, leggen, waar van als nog het ruggestuk van den

den Graaflyken gedenkpenning de gedachtenis draagt, in L. Smids Graaflyke Zinnebeelden pag. 38. te zien, die daar by zeit:

Of moet ik Floris in het sneuvelen betreuren,
Met al zyn vrienden zoo blyhartig op de jagt?
Dit moest in Scythie, niet in het Sticht gebeuren.
Ontmenste menschen, die uw trouw dus eerloos schond,
Komt by dit graf en leert getrouwheit van een hond.

Het derde verschafft ons de Ridder Hooft in zyn eeuwigh werk der Historien, daer hy meldende het gevaer, waer in de Prins van Oranje was, wanneer de Spanjaarden hem by Bergen quamen besteken, en byna gevangen namen, dus zyne sierlyke reden vervolgt: *Daar op stort Juliaan zelf in met geen minder beftigheid, en vellende alle de wachten, die hy in den wege vondt, spat deur, tot op de wapenplaats, voor de tente des Prinsen: zoo gezwindelyk dat de wachtdrom aldaar niet gewaarschuwt wert, dan met den slagb, en als hun volk derwaart gevloeden quam met den vyant op de bielen. De Prins bedankte zich meenigmaal hierna der getrouheit van eenen hont, die door 't gerucht aan 't huielen raakte, voorts op zyn aangezicht sprong, en hem met krabbelen wekte, eer iemand van zyn gezin uit den slaap schoot. En hielt by sedert, tot op zynen sterfdagb toe, altydts eenen wagter van die afkomst: gelyk 'er ook verscheiden by zyn hofjonkers gevoedt werden. Zonder de voorzorge van dit dier, hy waar gevangen geweest.*

Terwyl ik my verlustig in den edelen taalvloedt van dezen Schryver vind ik nogh een exempel by hem, dat niet minder der meldinge waerdigh is. Dit vint men in het vyftiende boek der zelve Nederlandtsche Historien. Daer verhaalt hy hoe Imbyze den Baljuw van Axele en eenen Muzaart, by wege van puure datelykheit, dooden liet, bevelende 't werk

zynen Stedhouder Kornel, Jakob van Micghem; die tien of twaalf zyner soldaten afvaardigde, met ont-hiet om hen te vangen, en dan heimelyk van kant te helpen. *Deze knechten, zegt hy, bebbende dit paar be-trapt, verklaarden gelast te zyn hen te vervoeren, daer zy lichtelyk lange zitten zouden, en rieden hun derhalven, zich van gelt, lywaat en andere behoeften te verzien. 't welk geschiedt zynde bragten zy hen tot by Gent, voor de Muidepoort aldaar om 't leven; en een hont het stuk uit. Want alzooy de lyken in een put by de galge gedolven hadden, bleef dit dier leggen builen aan 't graf zyns meesters; tot dat het schalk oog maakte aan zekeren Mole-naar, door wien de maagen, vlytigh in 't naspeuren, achter de waarheit raakten.*

Hierom voert Fedrus in de laatste Fabel des vyf-den boex eenen hont in, die out geworden, en hier door geene blyken meer van zyne trou en wilvaer-digheid kunnende geven, t'onrecht van zynen heer bestraft wort, die door veelvuldige ondervinding lang genoeg bespeurt had, dat het trouwe dier

Voorhenen noit bezweek in dapperheit of vlyt,
Maer eigentlyk begon te quynen door den tydt.

Vryheid is een dierbaar pant.

Nadien een Kat, zich nimmer laat
Beteuglen, voerden de oude Alanen,
In 't ftryden met den Roomschen Staat,
Haar tot een teeken in hun vaanen.

Zelfs eertyds zag men met een Kat
De maagt van Neederland gezeten,
Wanneer ze in 't harnas afgemat,
Het Spaanze juk had weg gelmeeten.
Maar die zich van de heerschappy
Der zonde ontslaan, zyn waarlyk vry.

De

XXXIII. Z I N N E B E E L T.

DE Katten, die niet dulden konnen, dat men haar opsluit, maar tieren, raazen, en allerhande list en geweld gebruiken om zig van den kerker te ontslaan, en in onbedwongen vryheit te geraken, zyn daarom van oude tyden af tot een Zinnebeeld van Vryheit afgeschildert. Voorbeelden hebben wy aan de Oude Alanen Burgundiers en Zwaben. Deze overheert, konden den teugel niet dulden, gorden het zwaard op zy, en staken hun oorlogsvaanen op, waar in een Kat geschildert stont, ten teeken dat zy voor hunne vryheit streeden, 't geen zy ook zoo loffelyk uitvoerden dat het wel bleek dat zy, even als de Katten, de vryheit boven alles beminden.

By d'oude Romeinen werd dit door het teeken van een vrygegeven slavemuts of hoed te kennen gegeven. Een voorbeeld hebben wy aan de Moorders van Julius Cezar. Deze hunnen toeleg volbragt hebbende, staken (om de oorzaak en reden van hun bedryf aan de Roomsche Borgers door een teeken te doen verstaan) zulk een vrygegeven slavenmuts, of hoetje, op een standaard, of spits, en liepen daar mee door alle de straten der Stadt.

Hoe de genen, welke van een edelmoedigen inborst zyn naar vryheit haken, heeft Claudius Civilis, (die d'eerste van de Hollanders geweest is, die 't Roomsche juk afwierp) getoont door zyn redenvoering die hy den Hollantschen Edelen en zommige vryheit minnende borgeren voordroeg in 't Schaakerbosch, waar na hy hun den eed afnam, die daar in bestont: Dat zy malkander trouw zwoeren, en hun lyf en leven voor de

de vryheit opzetten. Met wat gevaren zy dit voornemen hebben uitgevoerd, is aan den uitslag van die Historie, door Tacitus geboekt, te zien.

De honden, ook de sterkste en grootste, worden van de menschen in slaverny gehouden, die hen voeden enkel naar hun welgevallen, en de slagen gereedt houden, zoo deeze arme dieren toetasten, eer zy hun met wenken dat toestaan. Maar arger dan honden zyn menschen, die zich verslaven aan snoode begeerlykheden, ongedachtigh aan hunnen oorsprong, waar door ze van de onredelyke dieren zyn afgescheiden. In dezen zin spreekt de Heer D. van Hoogstraten over de Fabel van Fedrus, genaemt de HONT en de WOLF, die van hem berymt dus luidt:

Niets is zoo zoet dan vryheidt in dit ront.
Een maagre wolf ontmoette een' vetten hont
By avontuur. Zy groeten op hun wyze.
Toen sprak de wolf: Door welk een soort van spyze
Wort gy zoo kloek van leen en gladt en vet?
Ik, dien elk een in krachten hooger zet,
Verga helaas van honger, droef verlegen.
Dus spreekt het beest. De Hont spreekt dus hier tegen:
Dezelve staat is meê voor u bereit,
Indienge een' heer met uw gediensligheit
Believen kunt, en trouw het huis bewaken,
Dat schelm nog dief de woning durf genaken.
Dat staat my, zegt de wolf toen, wonder aan.
Nu perst de noodt my door de sneeu te gaan,
En regens in de bosschen te verdragen,
En bloot te staan voor allerhande plagen.
'T zal beter zyn dat ik op myn gemak
My onderhou met spyzen onder dak.
De Hont hier op, ga met my. Langs de wegen
Heeft strak de Wolf in zyn gezicht gekregen
Het teken van een keten aan zyn nek.

Wat

Wat 's dit, zegt hy, myn vrient, voor een gebrek?
 'T is niets, zegt hy, maar ik schyn boos te wezen.
 Des bint men my, als 't daglicht is gerezen,
 Op dat ik rust by dage, en als de nacht
 Gekomen is, ik waarneem myne wacht.
 By schemerlicht ga ik ontbonden heenen
 Alwaar 't my lust: myn meester geeft my beenen
 En ryklyk broot, en al wat overschiet
 Van tafel: en het geen dat iemant niet
 Wil eten, wort terstont aan my gegeven.
 Dus doet de buik my zonder werken leven.
 Maar zegme, als gy eens uit zout willen gaan,
 Sprak toen de Wolf, is dat u toegestaan?
 Niet t'eenemaal, zegt hy, is my gegeven
 Die vryheit. Vaar dan wel met zulk een leven,
 Sprak toen de wolf, 'k begeer geen Konings schat
 Noch Konings staat, als ik geen vryheit had.

Nog kragtiger is de begeerte tot vryheit, wanneer de dwang het gemoed, en den Godsdienst raakt; om dat yder daar omtrent uit de natuur vry is, zoo dat geen werreltvorst bevoegt is over het zelve te heerschen, of ymants begripen in 't stuk van Godsdienst paal te zetten, veel min tegen het geweeten aan ymant een Godsdienst op te dringen; want de magtigen zoo wel als elk mensch in 't byzonder daar van alleen rekenschap schuldig zyn te geven aan God. Gelyk de geleerde Professor Ger. Noodt dit in zyn goudede Redevoering, *De Godsdienst vry van Heerschappy naar het recht der volken*, kragtig beweert heeft.

DE JONGE EN OUDE BOOM.

Niet erger als een quade gewoonte.

Zie hier den teekengeest ontdekken,
 Hoe zich een boompje jong geplant,
 Gemakklyk uit den grond laat trekken,
 Daar zonder noodhulp 's mensſſen hand,
 Geen oude boomen kan ontwortelen.
 Zo word de dwaaling, eer ze groeit,
 En zich verſterkt door tegensportelen,
 Zomtyds gelukkig uitgeroeit.
 Daar 't bygeloof, gewoon te dwaalen,
 Hardnekkig blyft in de oude paalen.

De

XXXIV. Z I N N E B E E L D.

DE print vertoont een jongen boom, licht met de hand te verzetten, en eenen die door ouderdom vast gewortelt niet is te bewegen uit zyn plaats.

Dit Zinnebeeld voor het verstant afgeschetst doet ons zien hoe dwalingen, door gebrek van opmerkingen, of verkeerde leydingen ingedrukt, zoo gevaarlyk niet zyn, wanneer men die by tyts, en door bequame leydingen uit den ouden gront verplant: als wanneer de zelve veroudert, en te vast gewortelt, onverzettelyk geworden zyn. *Het is bezwarelyk (zeit de Engelsche Thom. Broun) dat zig bejaarden tot leeren kunnen begeven; dewyl de wortelen van gewoonten in onzen ouderdom tot dwalingen opschieten: want die eerst Ekel en zyn, wasschen met onze bejaarde hersenen op tot Eykenboomen, die voor de grootste kragten der Rede onbuigzaam, en onverzettelyk zyn.*

De meeste dwalingen zuigen wy uit de gewoonte, gemeene en valsche begrippen, die nochtans met de jaren niet zyn t'ontwortelen. Daarom zeide Seneca: *De verbeelding van 't gemeene volk, is een quade leidvrouw.* Dat Pitagoras beduiden wilde met zyn gewoone zeggen: *Gaat niet door gemeene wegen.*

De meeste menschen verbeteren hun verstant met de jaren, behalven in 't stuk van den Godsdienst, waar in zy zoo blyven, door de vooroordeelen, uit d'opvoeding ingezogen. Dus is het ten hoogsten noodig dat het menschelyk begryp, van der jeugt aan, door vaste, en onbedrieglyke grontregels geleid, in goeden gront geplant, en wassende, met waarheden gemest wort. Want het is de byzondere leyding en opvoe-

opvoeding alleen die de onderscheiden begrippen en denkbeelden van zaken vormt, die als waarheden voor het menschelyk verstant verschynen. De proef hier af moet elk met verbaasheit beschouwen, als hy ziet dat in zoo velerhanden aart van menschen, die tot een byzonderen Godsdienst gedreven worden, elk zig echter verzekert houd de beste waarheit te omhelzen, met zoo vele kragtige overtuigingen, en verzekeringen van zyn gewisse, als van den waaragtigen Godsdienst kunnen geeyst worden; waar van nochtans de eerste leiding alleen de gront is; zoodat wy zien dat meest alle menschen den wegh houden, die hun in hunne eerste jeugt aangewezen is; en dat d'ouderdom door de eerste lessen gehart en gevestigd naer geene andere luisteren wil.

Men kan hier bybrengen het geen wy in ons xxvii. Zinnebeeld hebben gehandelt over de opvoedinge der Kinderen, en by de vermaningen, uit de lessen van den Ridder Kats bygebragt, ook deze voegen:

Terwyl het rys is jong en zwak,

En heeft niet eenen harden tak:

Terwyl het spruitje buigen kan,

Zoo moet een geestigh boongaertman

Het boomken leiden met de hant

En't zelve houden in den bant,

Ten einde dat het zonder bogt

Ter voller hoogte komen mogt.

Leer dit, myn vriend, uw waarde kint,

Zoo haest zyn eerste jeugt begint.

Want kromt het dan, en regt gy't niet,

Zoo is 't een eeuwich huisverdriet.

Het bekende voorbeeld van Lyncurgus heeft hier plaats. Deze doorluchtige Wetgever der Lacedemonieren voor hebbende zyne burgers van de smet hunner ze-

den over te brengen tot een gefchikter en pryffelyker maniere van leven: dewylze tot alle weelde en lekkernyen genegen waeren, en dus vervremt van alle deugt en eerlykheit, hielt twee honden van eenen zelven vaer en moer voortgeteelt. Deze honden voedde hy naer zyne zinlykheit op, enkel om zyn oogmerk van leerzaamheit te bereiken.. Van den eenen maekte hy een huishont, dien hy luftigh en lekker opvoedde. Den anderen bragt hy op tot de jagt. Beide deze dieren, toen de opvoeding wortels gefchoten had, bragt hy op de markt ten toon voor het volk. Hy liet hier op beenderen en vifchgraten, nevens eenigh lekker voedzel daer by zetten, en kort daer aan eenen haas springen. De huishond hielt zich by de fpyzen, die hy gewoon was in huis te genieten: maer d'ander den haas vernemende ging 'er aanftonts op los. Toen fprak hy de Gemeente dus aan: *Ziet gy niet dat deze honden van een geflacht en van eenen tuk egter ongelyk zyn geworden, en dat alleen door de verfcheiden opvoedinge, die ze gehad hebben? En dat dus de opvoedinge meer kracht baart dan de natuur zelve?* zeker hy vatte de zaak te regt. Het vooroordeel (zoo de onredelyke dieren anders oordeel hebben) deelt den jagthont de lekkernyen ftellen beneden het ruwe voedsel, waer by men hem het lyf deelt houden.

RYKE EN BEDELAAR.

't Inwendige meest te waardeeren.

Laat vry een man, met 's weerelts goed
 Voorzien, gedoft in purpre kleeren,
 Den magren, geldeloozen bloed,
 Voor 't oog in deeze prent braveeren;
 Hy draagt misschien een snoode ziel,
 Doorzult met veellerlei gebreken,
 Wier zin en lust op 't aardsche viel,
 Die hier zo breed komt uitgetreken.
 Daar de arme in zyn veracht gewaad
 Licht by zich zelf heel wel bestaat.

XXXV. Z I N N E B E E L T.

DE oude Wyzen, die veel werks gemaakt hebben van den Lof der Deugt, Geleertheit, Stantvastigheit, enz. overal in hunne schriften in te vlegten; en getoont datze zig minst aan de goederen dezer werrelt lieten gelegen zyn, hebben ook reden gevonden om de Armoede, hoe algemeen veragt, te roemen.

De Armoede (zegt Seneca) heeft vrede, zelf op een onveyligen weg. De Roovers gaan de naakten voorby. En op een andere plaats: De Arme is overal veylig, ten allen tyden gerust. Hoort hy de trompet steken tot den aanval, hy weet dat het op hem niet gemunt is. Hoort hy het gedruis van eenig gevaar, hy zoekt alleen hoe weg te raken, niet wat hy mededragen zal.

Waarom ook Symmachus zeide: *Dat de Armoede vrij is van schade.* Daar het oude spreekwoord, *Eenen die niets heeft kan niets ontnomen worden, zyne herkomst van heeft.*

In slegte hutten zend men zelden moordtrauwanten.

Wie zig op weg begeeft, loopt's nagts aan allen kanten

Gevaar van stroopers, en geboeft dat hem belaaft;

Zoo hy slegs eenig goud, of zilver by zig draagt;

Op 't minste ritsen van een blad staat hy verlegen:

Een ledig Reyziger zingt zorg'loos op de wegen.

En dit was 't niet alleen waar op zy boogden, maar zy hielden voor zeker, dat de Armoede de voerster der wetenschappen en konsten was. Gelyk 'er ook overvloedige voorbeelden zyn van mannen, die schoon arm, nogtans groote vorderinge in konsten en wetenschappen hebben gedaan.

Zeno,

Zeno was zoo arm in zyne jeugt dat hy geen gelt hadde om zyn Leermeeſter te konnen betalen; en egter had hy zo kragtig een drift tot de wetenſchap, dat hy behendig zig wiſt in een hoek van het ſchool te verbergen: het geen den meeſter hem vernemende, tot hem dede zeggen, *Ik zie wel dat gy myne leſſen komt ſtelen.* Cleanthes was zoo arm, dat hy ook by nacht hielp water putten, en broot kne-den, om iets te hebben waar van hy konde leven. Het geen hy ook van zynen Leermeeſter Zeno hoorde, ſchreef hy, by wyze van verkorting, met een griffie op potscherven, en ſchouderbeenen van beeſten, die hy door een noefſten yver tot dat gebruik op de meſthoopen opzocht, om dat hy geen gelt hadde, om papier te koopen. Waarom ook als 'er zeker Filoſoof gevraagd wierd met verwondering, hoe hy zoo veer in wetenſchappen gevordert was, tot antwoord gaf: *Ik heb meer oly, dan wyn verbezig.* Doch deze mode is al te oud en beſchimmelt om naa-gevolgt te worden van zulken die zich op de Hoogſcholen tot de oeffeningen begeven; waarom zy ook in tegendeel (de goeden laat ik onbelaaſt) meer wyn dan oly gebruiken.

Ik weet wel dat het zeggen van den Turkschen Spion, *Armoede verduiſtert de grootſte deugden, en is het graf der deſtige voornemens*; belettende een man dat gene te volvoeren, waar toe hem de natuur bequaam ge-maakt heeft, en ſmorende de edelſte gedachten in de ge-boorte, in vele opzigten waarheit is. Maar 't is ook met een waarheit, dat Armoede de Slyphſteen van het verſtant is.

Ook is het niet zelden gebeurt dat Armoede den gront leide, waar op veele brave wetenſchappen ge-bout zyn: ten minſte dat zy als een ſpoor tot ge-leertheit gedient heeft.

Diogenes zyn vaderlant ontvlugt zynde was arm:

tans ontvlamde in hem een onweerstaanbare drift tot geleertheit. Tuffchen hoop en vrees, gins en weer geflingert, herhaalt hy by zig zelve dit volgende vaars,

't Beurt zelden dat de geest den hoek te boven raakt,
Die in zyn armoe naar de wetenschappen haakt.

Maar hy grypt moet, zeggende, de spreuk zeit niet, 't beurt nooit, maar zelden; en het is hem gelukt. Gy zult licht zeggen, hy was, en bleef nogtans arm. Maar ik vraag wie is arm: Hy, die veel begeert, of die niets begeert? In dezen laatften staat bevont hy zig; door de ware Reden geleeraart, dat des menfchen natuur van eenen gehoorzamenden aart is, en daar toe gewent zynde, met weinig kan afgewezen worden. Waarom het alleen de overdagigen zyn, die de foberheit aanzien voor een plaag: de luijaarts, die den arbeit voor pyn agten: de wel-luftigen, dien de matigheit laftig valt; en de tragen, dien de Boekoeffening verdrietig is. Zulks dat dit alles afhangt van een verkeert begrip, en beogingen, die de dingen niet naar hunnen aart, of waarde, maar naar de begeerte tot de zelve fchatten.

't Woort Armoede begrypt in zig niet iets ftelligs, maar ontkennig, om dat zy niet heeft.

Zoud gy niet zeggen dat de Wysgeer Stilpo, wiens Vaderlant overwonnen, wyf en kinderen verloren, en hy alleen 't gevaar ontkomen was, arm was? neen: *Alle myne goederen*, zegt hy (*namentlyk deugt, matigheit, en vergenoegen*) *zyn by my*. Zoo dat hy Demetrius dede twyffelen, of hy wel verwonnen had.

N A R C I S S U S.

Eigenliefde erbarmenis waardig.

Dus komt Narcissus ons te vooren,
 Uit 's dichters brein weleer geteelt;
 Die wulps in 't water ging verlooren,
 Door 't grypen naar zyn eigen beeld.
 Nu kan ons dit verzierfel leeren,
 Hoe de eige liefde, die verblint,
 In 's weerelts onderling verkeerren,
 Meest niemant dan zich zelf bemint,
 Den mens verleid, vervoert te schendig,
 Naar ziel en lichaam maakt elendig.

XXXVI. Z I N N E B E E L T.

WY hebben, ten Zinnebeeld van d' Eygenliefde, Narcissus hier vertoont. Deze was zoodanig op zyn eygen schoonheit (gelyk Nazo daar van op de lyst van zyn Hervormelingen melt) verzot of verslingert, dat hy zig in zyne ydele bespiegeling verteede, en eindelyk in een Bloem (een Zinnebeeld, van onstantvastige schoonheit) verandert is. Wy hebben in onze groote Zinnebeelden een beeltenis daar van afgeschetst met een Schakelketen, waar mede hy aan zig zelven gekluistert is; en daar by gezegt, dat deze ondeugt niet alleen aan zig zoekt te houden 't geen zy heeft, maar ook nog naar zich te schrapen al wat in haar vermogen is. Waar van de zin, in breeder omslag, in vaarzen door den Heere J. Zeeus, begrepen is.

In wiens tafereel men eenen man vint staan, die aan zich zelven wel vast gekluistert is, hebbende aen zyn eene zyde een haen, aan de andere eenen haas, waar by men Narcissus in 't verschiet zich zelven in de heldere beek ziet spiegelen.

Deze ydele Gemoedsdrift ontspruit uit gebrek van zig zelven te kennen. En daarom is de zelve niet buiten reden by d' ouden geblint afgemaalt. *De blinde liefde zyns zelfs*, zegt Horatius van zulken die zig laten voorstaan schoon en wys te zyn boven anderen, zig in die verbeeldinge niet alleen tot walgens toe vleien, en hun ydel, en onverzadigt genoeg op alle wyzen bevorderen; maar ook met veragtinge van anderen spreken. Waarom de Eygenliefde by allen verstandigen niet alleen gehaat, maar ook bespot wort; om dat de al te veer vervoerde ydele drift

drift van Eygenliefde geen weerga kent. De paauw is moedig, en schept in haar eigen schoonheit behagen. zy spiegelt zig van op zy, terwyl zy pronkt met haren veeloogigen staart; maar erkent, en bemint egter haars gelyken. De Henne (zegt Plato) heeft behagen in de schoonheit van haar geslagt, de bond in die van 't zyne, de Os, in den Os, de Ezel in den Ezel, zelf het morsfig Varken heeft behagen in zyn medevarkens. Maar de Eygen liefde van allen natuurlyken aart vervremt, kent haars gelyken niet. Daarom zeiden ook de Woudnimffen tot Narcissus, als Suidas verhaalt, *Vele zullen u haten, zoo gy u zelven te zeer bemint.*

Maer de geestige dichter Jakob Zeeus, van wien wy zo even gesproken hebben, zal ons de zaek en zin des Zinnebeelts nader verklaren. Dus laat hy zich hooren over zyn xxviii. Zinnebeeld:

O Eigenliefde, die van hoogmoet ingenomen,
Geen wetenschappen eert, of geen geleertheit kent,
Als die, die uit uw brein, hoe dwaas, is voortgekomen,
Terwylge uw oogen naar waanwysheit keert en wendt,
Hoe voeglyk past u aan uw arm en been een keten,
Waer aen uw eigenliefde en drift is af te meten?

De vrees, uw bloetvriendin, hier door een Haas verbeelt,
Voldoet ook 't oordeel van naukeurige gedachten.

De Slaaffche kommer dien gy in uw boezem teelt,
Is eigen aan den Haan, die zyn vergulde schachten
Te zamen klapt, en kraait van hevigh ongedult,
Bekommert dat Auroor haar hoeft met rozen hult.

Steun, steun op zulk een zuil en roem op uwe krachten.

Omarm uw eigen schim, en volg Narcissus spoor.

Dorst Niobe te trots een Godtheit stout verachten:

Latonaas bede gaf Apollo heeft gehoor.

Is u dan eigenliefde in Marfyas vergeten?
En hebtge 't straffen van Arachne ooit geweten?

Ai leer dan, dwaas geflacht, die op uw wysheit fteunt,
De driften van uw' geest helthafstg te betengelen.

Gy weet wat dat de Faam van uw geleertheit dreunt:
Maar waar uit waant gy dat? befchouw u waffe vleugelen
Eens met een needrigh oog, en doe gelyk de Paau,
Wiens trotfe moedt verflaaut, als 't oogh valt op den klaau.

Te recht roept Horatius (ik moet het nogh eens
herhalen) te recht, zeg ik, roept hy uit:

*De blinde liefde tot zich zelf
Verheft den ydlen kruin tot aan het luchtgewelf.*

Hier op flaet ook Terentius in zyn Spel, genaamt
de Gebroeders, waar in Mitio zynen broeder Demea
dus te keer gaat:

*Geen ding is zoo onredelyk te noemen
Als een onwetend mensch, die alle dingen zal verdoemen
Behalven die hy zelf doet.*

Het is wel waer. Want verliest op zich zelven kent
hy zyn eigen zwakheit niet, en heeft het altydt op
anderen geladen. Zoo dat niemant minder bequaem
is dan hy om onderlinge liefde en vriendschap te ver-
wekken. Dogh dit gebrek is tegenwoordigh schier
algemeen. Elk kramer pryft zyn maffen boven die
van anderen. Elk meent zyn uil een valk te zyn.

Onvoorzichtigheid brengt ten val.

Zyt gy dan in 't beklimmen van Parnas,
Den lauwrenberg, getuimelt naar beneden?

ô Jongeling, gy hebt veel ligt te ras,
Te reukeloos, dat glibbrig spoor betreedten.

De heirbaan, naar den konstgewyden berg,
Valt niet voor elk gelukkig op te stappen.

Met stage vlyt en yver moet gy 't merg
Ontdekken van doorluchte weetenschappen.

Gy draagt geen kroon van 't hoog Parnas gehaalt,
Als die gy hebt met moeite en zweet betaalt.

Dit

XXXVII. Z I N N E B E E L T.

Dit Tafereel verstrekt ten Zinnebeeld van den steilen Berg der wetenschappen, en konsten: welkers kruin, waar op de blinkende Laurieren van eer groejen, niet te beklimmen is, ten zy men zig met een stantvastige drift wapene, naar het voorbeeld der genen, welke den zelven bekloutert hebben:

Naardien de Wysheit t'allerwegen
Alleen door moeite word verkregen.

Dit Tafereel dan onderwyft en vertoont; hoe men met een onvermoeide vlyt, en stantvastig voorneemen, van de laagte moet beginnen, en in het klimmen zig aan het duingras van taai gedult wel vast houden (het geen door den hoogklimmer in het flaau verschiet aangewezen wort) om niet ter halver baane te struikelen: gelyk wy ook op den voorgront vertoonen, hoe die genen, welke zig geen voorbeelden ten spoor voorstellen, maar zig onder 't klimmen door verwaantheit of lachhartigheid los geven, en met de ydele schemeringen der blinkende Laurieren van verre gezien te hebben, zig vergenoegen, en op zich als verkregen toepassen, plotzeling in de laagte neerbuitelen.

Men ontdekt, onder deze halfweegze bergbeklimmers, een tweederhande geartheit. De eerste zyn die zig gestooten hebben aan den steen der verwaantheit, dat hun val veroorzaakt heeft. De tweede zyn ten val geraakt uit lachhartigheid en lichte vergenoeging. De eerste zyn niet te dulden: maar de tweede te verdragen en te beklagen over hun bestemt lot.

De genen die met hun ydel vernuft den top van een
ge-

gewaanden Pindus beklommen hebben, en in die verbeeldingsdrift de laurieren zig niet alleen hebben toegepast, maar ook anderen, die de zelve dadelijk verdient hebben, dien roem benyden, zyn van de slechtste soort. Deze zyn 't, die yders pennewerk berispen, en hun eigen werken opvyzelen; schoon van yder klaar gezien word, dat hun snorken ydel, en een valsche glans is, die tegens den gloet van 't ware goud geen stant houden kan. Deze zyn 't, die vol van ydelen wint het werk der braafste mannen bedielen, hunne knibbelaryen voor verstant venten, en hun zeggen voor onseilbaare Orakelspraak willen gehouden hebben. Deze zyn 't daar men het vaars van den Dichter And. Pels, uit Horatius, met rede op mag toepassen, daar hy zeit:

Belooft die blaaskaak ons geen wonderlyke dingen

Met zulk opsnynen? ja de bergen gaan quansuis

Met angst in arbeit; maar wat baren zy? een muus.

Ja, op zulken die uit verwaantheit zig zelven hoog schatten, en zig een hooger prys, dan anderen waardigh achten, ziet de 36 Fabel van Faernus, nieulings door den Heer D. van Hoogstraten dus berymt:

Merkuur beving voorheen een luim, dat hy begeerde

Te weten, op wat prys de mensch hem toch waardeerde.

Des treedt hy eindelyk by een' Beelthouwer in.

Hy ziet daar Jupiter, en hout zig of hy zin

In deze beeltnis had. Wat prys zal ik u geven

Voor deze beeltnis, die daar staat zoo groot als 't leven?

Die kont gy hebben voor een' schelling, zegt de man.

Hy vraagt verwondert, wel wat gelt toch Juno dan?

Een weinig minder. Van verwondring opgetogen

Ziet hy zyn eigen beelt gesneden voor zyn oogen.

Ten minste zal ik hier van grooter waarde zyn,

Als

Als bode van de Goôn, en zoon van God Jupyn.
 Dit denkend vraagt hy, wat dit beelt toch zou belooopen.
 Dat hebt gy toe, zoo gy die andre twee wilt koopen,
 Sprak toen de Konstenaar. Die zig te hoog waardeert,
 Mist dikwils d'eere, die hy vierig had begeert.

De tweede soort van de halfweegze bergbeklimmers, zyn die, welke by zig zelven vergenoegt geen prikkeling van Eerzucht gevoelen die hen hooger opdryft. Deze worden wel gestelt onder de lage geesten, maar zyn draaglyk; om dat zy wel te vreden met een sober lot van geleertheit, niemand overlast of beschimping aandoen: *Want by de vergenoegden huisvest de nyt niet.* By Gratiaan worden deze noch in twee soorten onderscheiden, daar hy zegt: *Dat zommigen liever middelmatig willen zyn in een verheven bezigheid, dan uitmuntend in een middelmatige; maar die zig vergenoegt (zeit hy) met middelmatig te zyn in geringe bezigheid, geeft een bewys van zyn lagen geest, die geen edelmoedigheid kent.*

Dit is een quaal die niet te genezen is, om dat de lyder daar geen smart van gevoelt, ook naar geen hulpmidnelen wil om zien, noch zig daar toe laten raden. Anders is 'er niet heilzamer, dan, *dat yder zig zoodanig een ten spiegel voorstelle die uytgemunt heeft in wetenschap, niet zoo zeer om hem te volgen: maar om hem te overtreffen.*

Geen oogenblik zeker.

Zo uit de trekken van het weezen,
 Gebaar en kleeding, blyken kan,
 Hoe 't hart gezint is, staat te vreezen,
 Dat hier zich een grootmoedig man
 Vertoont, in zyn gewaad en treden:
 Een mens, die vol van zotten waan,
 Gedient met weereldsche ydelheeden,
 Zich vry wat heerlyks voor laat staan.
 Maar dagt die Aardwurm op zyn leeven,
 Zyn brosse toestand deed hem beeven.

Elk

XXXVIII. Z I N N E B E E L T.

ELk die maar een weinig in opmerkinge ervaren is weet wat de spreekwoorden, *Men kent den Leeuw aan zyne klaauwen; en de Pauw aan haare veeren*, beduiden willen; namelyk, dat men hunnen aart aan de uiterlyke gedaante, kentrekken, en zwier ontdekt. De laatste zal ons tot aanleidinge strekken. Deze pronkt met een moedigh opgesteken hals, op haren veeloogigen staart, en doet heur trotsheit in den tragen ommezwaay bemerken. Maar wyl dit dier meerwerf van anderen tot een Zinnebeeld van hovaardy en trotsheit gedient heeft, hebben wy liever een anderen Zinnespiegel tot ons voorwerp gestelt.

Men zal licht met den eersten opslag zien, dat dit Zinnebeeld gestelt is, om de trotsheit, verwaantheit, en belachlyke grootmoedigheid sommiger menschen met een zwarte kool af te schetzen, en dienydelen hartstocht aan den uiterlyken zwier, vederbos, gedraayt hoofd, opstaande knevels, uitgespannen borst, en wyde schreden te leeren kennen: ook op dat zulken die met dat evel besmet zyn, wanneer zy hun beeltenis zoo levendig als in eenen spiegel zien, zig zouden schamen, en van hunne bespottelyke en ydele grootheit walgen, en een afkeer krygen.

Hoe ymant door verwisseling van staat, de gedachtenisse van 't gene hy voorhenen geweest is verliest, daar van geeft ons de Profess. Balthazar Schuppius, in den *Speelpop van de Werrelt*, een aardig voorbeeld, zeggende: „Men vertelt van zeker Wittenburger; die van den ploeg tot de waardigheid van Schout verheven wert. Deze, als hem eens ymant zyner gebuuren tegen quam, en heel verwondert zynde hem met zulk een streng wezen, „niet

niet anders als of hy een Kato was, zag aantreden, wert van hem gevraagd: *Ey Hannes kents du my niet?* waarop dees nieuwe Officier, na dat hy zyn Bokkebaartje een reis of twee overgestreken had, antwoordde: *Wel malle Ary, hoe, zoude ik u kennen, die my zelve niet ken?*

Nog een voorbeeld. 't Is zeker dat men een 's mans aart best kent, als hy groot geworden is, zegt de Schryver van de *Polityke Weegschaal*; en bevestigt dit met een vertelling van een Monnik, die beleeft, meegaande, reklyk, en nedrig zynde, van het Convent verkoren werd tot Abt voor zyn leven. Maar hy tot die waardigheid gekomen, en in korten tyd stuurs, groots, wrevelig, en hovaardig geworden, zeide een zyner vrienden tegens hem: *Myn Heer, te vooren waert gy beleeft, vriendelyk, nederig, en gaande met de oogten naer beneden geslagen; maer zedert gy Abt geworden zyt, is dit alles zoo verandert, datmen het aan uw hoogmoedigen gang, en aan het uitsleken van uwe borst zien kan.* Waar op de Abt antwoordde: *Toen ik de sleutels der Abdye zocht, moest ik naer beneden zien; maer nu ik die heb gevonden, en altyt zal behouden, is zulks niet meer noodig.*

Prytlyker is het voorbeeld van Willigis. Deze als hy van Bisschop te Ments, Keurvorst geworden was, liet in zyn slaapkamer met groote letteren schryven: *Willigis! Willigis! gedenk wie uw vader was;* om daar door indachtig te blyven dat hy een Rademakers zoon was. 't Welk ook Paus Sixtus, van een geringe afkomst zynde, zig niet ontzag dikwerf te verhaalen; noch zich schaamde zyne Zuster, die om een dagloon uit wasschenging, voor zyn Zuster t'erkennen. Waaron ook de wyze Socrates, als hem verweten wierd dat hy niet geboren was uit edel bloet; tot antwoord gaf: *Daarom ben ik meerder eere waardig, om dat de Edelheit myns geslachts van my begint; te kennen gevende, dat, niet de roem op groote, en verheven afkomst,*

maer eygen Deucht de pryswaerdigste Adel is; en van zulken duur dat hy niet kan gerooft worden.

Dit is 'er van, dat ook al dikwils, den genen, die door een ydele grootmoedigheid bezeten, zich zelven groot en anderen gering agten, of smadelyk bejegenen, de kam afgeschoren, en hun door den baart gewreven wordt, 't geene zy niet graag hooren, en zy dus munt met munt betaelt zien. *Die den Bal kaast*, zegt het gemeen spreekwoord, *moet den zelven wederom wagten*; en *Die die al zegt wat hem voor den mont komt*, zeide Solon, *die moet ook dikwils hooren 't geen hy niet graag hoort*. Een nieu voorbeeld zal dit gezegde bevestigen. De zoogenaemde *Cavalier*, die den opstant in de *Sevennes* aangevoert heeft, schaamde zig niet, eenige jaren geleeden, te bekenen dat hy een *Bakkers* zoon was; by geleegenheit dat een *Hoogduits Kapitein* zeer daar op aandrong. De zelve meerder uit nyd als uit genegenheit, zegt geleegenheit om hem te spreken, die hy kreeg in een openbaar *Koffyhuis*. De *Duitser*, na eenige algemeene redenwisselingen, zeide eindelyk: *Myn Heer, mag ik de eer hebben van uw naam te weten?* waar op hem geantwoord werd: *ja, Dat hy die Cavalier, en Kollonel was*. Waar op de *Duitzer* weder tot antwoord gaf: *Ei, zoo zyt gy die Bakkers zoon?* ja, antwoordde *Cavalier*, *die ben ik, myn Vader is een Bakker geweest in de Sevennes*, en vervolgde: *Myn Heer mag ik ook de eer hebben van u te kennen?* waar op hy ook zyn naam zeide, en met eenen adem dat hy een *Kapitein* was, dat zyn *Vader* een *Collonel*, en zyn grootvader een *Generaal* geweest was. *Cavalier*, na dat hy zig een weinig beraaden had, zeide daar op: *Hoe myn Heer, uw Grootvader een Generaal, uw Vader een Collonel, en gy een Kapitein! dat telt bysser af: en wil het zoo voort, zoo word uw zoon nog wel een Bakkers Knecht*.

PIGMALION.

Zo veel vermag de eige liefde.

Pigmalion ('t luid vreemd in 't oor,
't Geen de oude dichters ons ontvouwen)
Bestond een beeld van blank yvoor,
Door hem gevormt, uit drift te trouwen.

Dus kon zyn hert op 't konstkuk laas!
Verslingert, 't ligt der reeden blussen.

Nu vind men andren, ruim zo dwaas,
Die steeds hun eige handen kussen,
Hun eige gaaven, snood voorwaar,
Voor zich berooken op 't altaar.

XXXIX. Z I N N E B E E L T.

WY hebben, in het Voorbeeld van Narcissus, het Zinnebeeld van Eygenliefde gezien: 't lust ons ook in het voorbeeld van Pigmalion, hoe zig ymant tot walgens toe in liefde tot zyn eygen werk kan verslengeren, te beschouwen. Van dezen vertelt de Roomsche Fabeldichter, dat

Hy maakte een vrouwenbeeld, van zuiver wit yvoor.
 't Bekoort zyn oog, en schynt hem toe te leven, door
 Zyn ydlen waan verblint. hy blyft 'er op verslengeren;
 Dus kust, en streelt, en strookt hy 't werkstuk zyn'er vingeren;
 Omarmt het, legt het zagt op 't purper ledekant:
 Aanschout zyn konst steeds met verwondering parmant;
 Ja schat het boven al beminlyk, smeekt de Godheit
 Door offerhanden. Die voldoet aan zyne zothet,
 En geeft hem, tot zyn straf, zyn dwaze drift ten Egt;
 Op dat hy door dien band, daar steeds blyve aan gehecht.

Om dat yder mensch zig zelven bemint, (zegt Aristoteles) zoo laat hy zig ook dunken, dat al wat hy doet, of zeit, aangenaam en behaaglyk zy: agtervolgens het spreekwoord, yder denkt zyn wil een valk te wezen. Yder mensch schept in het zyne behagen, en waant dat zyn Vaderlant, zyn kinderen, zyn manieren, en werken de beste zyn. Waarom ook Socrates dit voor een gemeene spreekwys hadde: „Zoo men in den „ Schouwburg belastte, dat alle handwerksluiden, „ zouden opstaen, niemant anders als deze zoude „ opryzen: maar zoo men gebod, dat zig alle die „ verstant hadden zouden vertoonen, zy zouden al „ te

„ te zamen opstaan. Want yder laat zig voorstaan dat hy wys is.

Loflyker deed Apelles. Deze was gewoon zig agter zyn Tafereelen te verschuilen, en liet het werk spreken, en zig zelve pryzen. 't Heeft ons geluft een vertoonfchets daar van op de overzyde op te stellen.

Men heeft niet veel moeite noodig om deze drift op te speuren: zy ontdekt zich zelve. En dit is 'er de proef van dat de maker zyn konstkuk vertoonende, dat zelf voor hem late spreken, en voor zyn waarde pleiten. Hierom hebben wy de Schilderkonst, in onze groote Zinnebeelden, afgebeeld met een dock voor den mont. Hoe bescpottelyk ook zomwylen zulke verwaande pleiters voor hunne eigen konst te pal raken, leert dit vogende staal. Zeker Schilder had een Boere Jongen uitgeschildert, dragende in een korf eenige botten druiven. Dit Tafereel in de open lugt gestelt, schoven de vogelen daar om, en op. De schilder dit ziende wert 'er moedig op en raakte aan het snorken en stoffen op de waarde des Tafereels, zeggende dat zyn druiven natuurlyk geschildert waren. *Dat 's waar*, antwoordde een die daar by stont, *maar dan moet de jongen niet natuurlyk gemaakt zyn, want de vogels hebben voor hem geen vrees of schrik.*

Maer dewyl Pigmalion hier ons den titel geeft van het Zinnebeeld dat wy voor oogen hebben, lust ons van toon te veranderen, en de uitlegginge van het zelve, zoo als die gestelt is door den vernuftigen Heere Pieter du Ryer, lidt der Fransche Academie, ten deele hier aan te hechten.

Deze Schryver vint de herschepping van dit beeld in een mensch te zyn eene der vreemdste, die in het gansche werk van Ovidius gevonden worden. Hy vint niet vreemt, zegt hy, dat men somwylen zegt,

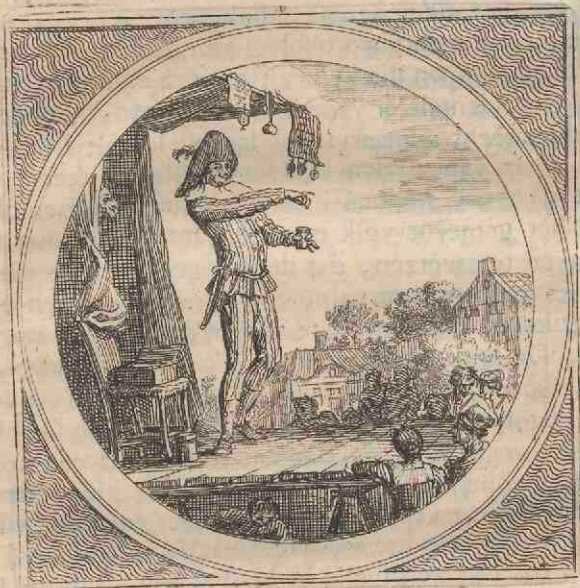
dat een mensch een klip of beest geworden is, omdat een weinig overweging ons daer van den zin terstont doet vinden. Een mensch zegt men dat een hart van steen heeft, als hy zich ongevoelig toont voor de rampen zyner vrienden, en, daar hy hen kon helpen, hen echter aen hun ongeluk overgeeft. Ja ons komt niet vreemt voor, als men zegt dat menschen in beesten herschapen zyn, omdat 'er onder hen zyn die van aart beesten zyn, zoo dat men niet van hun zeggen kan dat zy menschen zyn, maar alleen datze de gedaante van menschen hebben.

Dit alles gaat wel aan: maar dat een beelt van yvoor in eene levendige vrouw verkeert, is, zegt hy, iet zoo vreemt, dat ik niet weet wat ik 'er van zeggen zal. Na veel overwegens staat hy over tot deze gedachten.

Pigmalion had langen tydt een maegt bemint, die zyn liefde in den wint floeg. Deze dogter was genoemd EBUR dat is YVOIR. Eindelyk liet ze zich door zyn gebeden en tranen overwinnen, en tradt, na lang van hem opgepast te zyn, met hem in huwelyk. Hier uit zou dit verdigtzel zynen oorsprong hebben. Pigmalion wert op zyn werkstuk verlief: dat is, de liefde tot zyn meestresse was zyn werkstuk, het geen hy eindelyk voltrok. Voorts het gebedt aen Venus gedaen kan de genen, die zich in den echten Staet willen begeven, leeraren, dat zy Godts zegen tot zoo gewichtigh een werk hebben af te bidden, en niets dan met Godt te beginnen. Wat wyders het blank yvoir belangt, men weet dat de witheit een Zinnebeelt is der Kuisheit.

QUAKZALVER.

’t Bederf is algemeen.

Als gy een Snorker hier zyn kruiden,
 En konst, licht weinig van waardy,
 Met ydlen woordenklap, den luiden,
 Voor puik van heilzaame Artzeny,
 Hoort venten, ziet met zegels pronken
 Aan groote brieven, hem door gunst
 Van Vorsten, zo hy zwetst, geschonken,
 Tot zegeteekens van zyn kunst;
 Zo denk vry: 's weerelts mode, is liegen,
 Bedrogen worden, of bedriegen.

XL. Z I N N E B E E L T.

DE Lezer, al is hy geen Edipus, zal met den eersten opslag van zyn oog op de printverbeelding licht kunnen ramen, dat de zelve dient om de ydiele snorkery dier menschen af te bakenen.

De meeste menschen hebben van hun beroep, konst of wetenschappen die zy bezitten, een eigen kitteling, dat niet zelden als 'er van gesproken werd, hier of daar aan doorsteekt: maar inzonderheit schynt het, dat zulk soort van Artlen of Heelmeeesters zeker voorrecht daar toe hebben, om van hunne wetenschap voor het gemeene volk en tegens malkander met styve kaken te zweizen, dat de Tooneelen en de markt van het gebrom weergalmen, roemende elk zyn poeder of kruiderymengzel, te wezen *praeservator magnus vitae*: De groote bewaarder van 's menschen leven.

Dusdanige en allerhande slag van snorkers, zwetters, rammelaars, en snappers, noemden de Grieken een *Dodoneeschen Ketel*; om dat te Dodona een koper Beelt, hebbende de gedaante van een kint, stont, op een verheven spil, 't welk van den wint omgedreven, in den ommezwaai op twaalf ketels sloeg, en naar mate van zyn snelle beweging een yfelyk geklaatter maakte.

't Lust ons voorbeelden, die de proef van ydelen waan, snorkery en wysmakery volgens de printverbeelding zullen opmaken, uit bekende Schryveren aan te halen, en voor te stellen.

Angelius Bisschop van Aretinen, in een ziekte gevallen, wierd door een zyner vrienden, een Heelmeeester voorgedragen, die zig beroemde, een byzonder hulpmiddel tot diergelyke quaalen boven anderen te hebben uitgevonden. De Bisschop, die deze aanbiedinge niet wel konde van de hand wyzen ontbood den Heelmeeester, en gebood hem, hy zoude
een

een Hulpmiddel tot zyn herstellinge klaar maken; maar gebood zyn volk met een het zelve uit te gieten in een bekken, en het onder zyn bedstede te zetten. 't Gebeurde dat de Bisschop 's morgens veel beter te pas was; het geene ook de Doctor even zoo bevindende, na hy alvorens zyne knevels had opgestreken, daar op zeide: *Nu ziet gy wat kracht myn geneesmiddel heeft. Dat is waar* (zeide Angelius) *dewyl het zelve my geholpen heeft, daar het maar onder myn bedsteede staat; wat zoude het my dan geholpen hebben, zoo ik het hadde ingenomen? waarlyk het had my wel onsterfelyk gemaakt. En dit gezegt hebbende toonde hy het bekken.*

Zeker domdriftig Geneesheer snorkte dat zyn poeders van groote kracht waren, waar op hem Nicocles aardig doorstreek, zeggende: *Dat 's waar, want gy helpt 'er vele onder de aarde; en vervolgde al spottende: Ik prys uw konst, want gy maakt dat de zieken niet lang in elenden leggen, maar gy verlostze spoedig, dat zy geen pyn meer gevoelen. Voorts: Dat hy ook in dat opzigt gelukkig ware, om dat al zyne mislagen door de aarde bedekt wierden, en geen getuigen nableven om hem te beschuldigen; en dat de goede uitwerkwelen der Artsen in de zon gestelt wierden, om hen te roemen.*

Nog een aartig loopje moet ik hier by aanhalen, uit Ridderus *Historisch Sterfhuys*. Zekere oude vrouw was geplaagt met quade oogen; en begeerte hebbende om daar van genezen te wezen, vraagde dan dezen, dan genen naar een beroemd meester. Nu trofz 'er een aan, (en hoe kon zy zekerder gaan?) die zig zelve zoo zeer prees, en op zyn geneesmiddel zoodanig stofte, dat hy haar wilde aannemen van die quaal te genezen, of geen gelt. Dit stuk ging op dien voet aan. Maar de snorker zoo zig zelve als de belofte van de oude vrouw mistrouwende, quam haar dagelyks verbinden, maar dusdanig met een doek voor de oogen, dat zy niet met al konde zien wat 'er omging. Dit nam de Geneesmeester in agt, en sleepte

dan het eene stuk huisraads, dan het ander van den wand in voorbaat onder zynen mantel mee naar zyn huis. Als de vrouw wat beter begon te zien, maande hy haar straks om het voldoen van het verding, maar kreeg tot antwoord: *Gy hebt my in 't minste niet genezen, ik zie nu veel minder als te vooren: want toen ik u eerst haalde, zag ik veel huisraad aan den want, maar nu zie ik byna niets daar van.*

Balth. Schuppius beweert, in zyn Boekje, *de verstandige Heekelaar*: Dat de Redenkonst voor een Arts niet nut is; om dat die door kruiden, niet door woorden genezen moet; maar zyn antwoorder zegt: „Alle Saterdag komt een zoon van Hippocrates, die den eersten tyd van zyn leven in de school van Pythagoras versleten schynt te hebben, met zyn kraam voor myn deur staan; wandelende, terwyl hy den hemel aanziet, onder een diepe stilzwygentheit rondom zyne tafel. Gy zout zeggen dat het een Starrekijker was. Nu en dan komt 'er eens een Boer by hem die pillen of poeders van hem koopt. Dat die Doctor wakker kon zwetzen, de boeren zouden hem het gelt met karren toevoeren. Een Arts die niet weet te snappen, is al een ontsnaarde lier. Ik ken een Harder, vervolgt hy, volgens den aart der boeren snapagtig genoeg, die zig over zyn wanfortuin byna verhangen zou hebben. Hy zocht troost by een oude vrou, die zich waande kennis van kruideryen te hebben, 't welk zy hem aantoonde. Deze ried hem dat hy een quakzalver zou gaan worden. De Herder nam dezen raad aan, en 't lukte. Dog 't beurt wel meest als Jan Vos in zyne Puntdichten van verwaanden Flip zegt:

*Flip heeft een gaaf (zei hy) verkregen van hier boven;
Maar 't volk heeft weér een gaaf van Flip niet te gelooven.*

Immers zou ik in opzicht van zulke Artzen den raad van Eufuës in zyne *Ontleding des Vernufts*: Laat den kok uw Geneesmeester zyn, en de vleeshal uwen Apothekers winkel, voor best keuren.

XLI.

A P E L L E S.

Allengs komt men tot volmaaktheid.

Een leerzaam hert, dat steeds te vordren tragt
 In kennis, zal geen onderwys verveelen.
 Apelles zelf, de prins der Schilders, bragt
 Wel eertyds zyn doorwrochte tafereelen,
 (Waar achter hy zich stil verschoolen hiel)
 Voor 't volk ten toon, om vaardig by de werken,
 Te hooren, 't geen van elk daar over viel
 Met goed verstand en oordeel aan te merken.
 Op deeze wys leert een, die 't vleien haat,
 Best aan zyn werk verbeetren wat misstaat.

Uit

XLI. Z I N N E B E E L T.

UIt dit voorval is de Spreuk: *Dat een schoenmaker* *zig by zyn leeft moet houden*, by ons in diergelyk geval van gebruik herkomstig. Gy ziet den verwaanden Schoenmaker met een uitgesteken borst, en trotze wyze van staan, veragtelijk met de hand den gewaanden misstal in het Tafereel zynen makker aanwyzen, en Apelles als gereed om van agter zyn Konststuk te voorschyn te komen, om den berisper de dwaasheit van zyn ongevergt oordeel over 't gene hy zig niet verstont voor oogen te stellen, en hem daar over in den baart te varen.

Wie is 'er die my wyzen kan den man,
Die 't yder een van passie maken kan?

Hier op ziet de xcvii. Fabel van Faernus.

Een Vader, verzelt met zyn jongen zoon, dreef een Ezel naar de markt, om den langoor voor gelt te verkoopen, en zig het beest kwyt te maken. Zy beide werden belacht van een boer die in 't velt stont te arbeiden; om dat zy met moeite door ongebaande wegen te voet gingen, en lieten dat lastbeest ledig mee stappen. De oude man dit hoorende zet zyn jongen daar op. Dit ziet een ander, die bestraft den ouden man; zeggende: *Goeje man, laat gy den jongen die sterk en kloek is ryden, en gaat gy zelf met ongemak den weg te voet?* Hy dient zig van dien raad tot zyn gemak, laat den jongen afklimmen van den Ezel, die hem een wyl torst tot by het naaste Dorp. Daar was weer 't gezeg: *Een man, nog zoo sterk en kragtig naar zyn jaren*

jaren, laat zig tot zyn gemak ryden, en het arme kint te voet nalopen. De man gestoort om al dit lastig bedillen, beveelt zyn zoon agter hem op te zitten, of hy 't mogelyk eens van pas kon maaken. Een reiziger ontmoet hun, die 't oog op hen hout, en medelydig over het lastdier, zeit: *Ik vind uw doen t' onbarmhartig, gy zult het arme beest den rug inryden.*

De goede man vind zig geheel benart,
En dit gesprek van elk raakt hem aan 't hart.
Dus vint hy zig ten uitersten verlegen,
En schikt zig weer om alles te overwegen,
Dewyl hy aan geen mensch voldoening geeft,
Het zy hy 't beest dus overladen heeft,
Het zy hy 't leeg deed zynen wegh vervolgen.

Hy word grimmig over al dien aanstoot dien hy lyt,
vangt op nieuw een ander middel aan, en bind den
Ezel zyne voeten vast. Toen steekt hy een stok daar
door, daar elk een end van op zyn schouder leit; en
dus torffen zy het beest over den weg.

Dit schoufspel onghoort

En ongezien, doet yder samenkomen,
En lachen van verwondring ingenomen.
Zy schelden bei de dragers als berooft
Van zinnen: hoe, quam hun dit in het hoofd?
De Vader wort voor al van hun bekeven.

Die in 't end van gramschap gedreven, in arren moede
de 't beest opneemt en in 't water werpt. Hier op
is deze toepassing:

*Die yder een wil trachten te behagen,
Voldoet geen mensch, en helpt zich zelf aan plagen.*

Jupi-

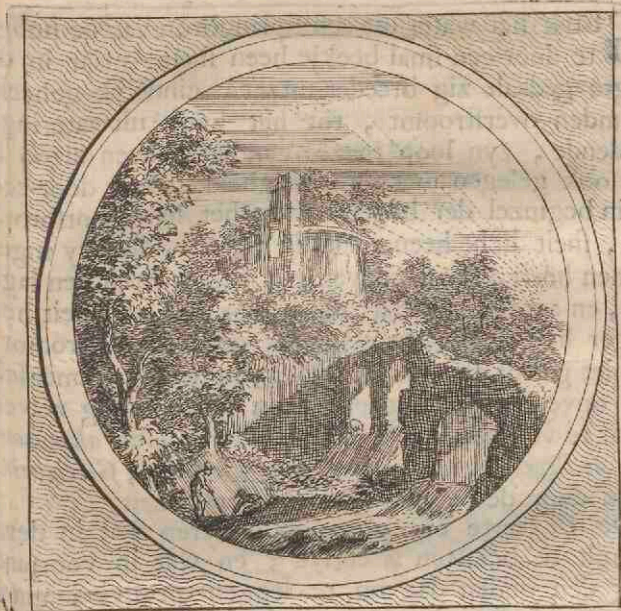
Jupiter zelf (zeit de Griekse Theognis) heeft het alle menschen niet van pas kunnen maken, het zy by door verquikkenden regen, of verwarmenden zonneschyn de velden koesterde.

Hier benevens heeft ons de veelvoudige bevinding geleert, dat menschen die zich nog op konsten en wetenschappen verstaan, en hier om van de zelve niet meer, als de blinden van de koleuren, kunnen oordeelen, egter gereedst daar toe zyn. Een Boer voorby een Schilders winkel gaande, viel hem 't oog op een Tafereel, verbeeldende Jupiter by * Danaë in de gedaante van een gouden Regen. De Boer op zyn gewaande oordeel parmant, zeide tegens zyn medekykers of zy wel konden zien wat dit schilderwerk verbeeldde, en vervolgde ongevergt, dat het de Lievevrouw was, met den Engel Gabriel, ziende de naakte Danaë, voor Maria, een vliegend kintje de gordyn van 't ledikant opschuivende, tot sieraad in 't Stuk gebragt, voor den Engel die haar de boodschap van de bezwangeringe brengt; en den gouden regen, voor de stralen van den H. Geest aan; en gaf dus een staal van zyn botheit aan alle die daar by stonden.

* Deze Fabel is van den Dichter Nazo verzonnen, om de kracht en 't vermogen van het Goud aan te duiden. Waarom ook Filips van Macedonie, de Vader van Alexander den Grooten, voor een spreekwyze had: *Dat 'er geen Stadt onwinbaar was, zoo die slegs een toegang had, zoo breed, dat een muizel met goude schyven geladen daar door konde gaan.*

DE WATERBEEK.

Verwonnen eer men 't weet.

Gelyk een Beek, door stadig groeien,
 Eerlang met ongedwongen loop
 Komt over dam en dyken vloeien,
 En werpt een landstreek overhoop,
 Zo breekt de geldzugt alle banden
 Van reën en godsvrugt in 't gemoed
 Des menssen, daar ze heerst, te schanden,
 Te blussen door geen overvloed;
 Schoon 't geld haar ruim komt toegevlooten,
 't Is oly in de vlam gegooten.

Gelyk

XLI. ZINNEBEELT.

GElyk het water uit een Springbron van de hoogte door een smal beekje heen snelt : maar in de laagte gedaalt zig breeder uitzet , eindelyk geheele beemden overstroomt , tot het zyne uitwateringe vindende , zyn loop in zee eyndigt ; even alzoo is het ook gelegen met de Gierigheid. Deze door een klein beginzel der begeerten in het harte ontsprongen , snelt licht heen , zoo de mensch , dien zy ingenomen heeft , een verheven ziel bezit ; maar een lage ziel , en aardsgezint hart wort door de Gierigheid hoe langer hoe meer , en eyndelyk geheel overstroomt , en niet gestut als door de Dood , in welke de mensch zyn onverzadigde begeerte , en te gelyk zig zelven komt te verliezen. De spreuk , *Het beginzel aller zonde is de Begeerte , en de wortel van alle quaat , Gierigheid ;* word door de bevindinge klaar bewaarheit.

De Begeerte om mede als anderen wat in deze werrelt te bezitten is cerlyk ; en wat in voorraad voor den ouden dag op te leggen pryslyk ; maar wanneer de Begeerte doorvloeit en onverzadelyk geworden is , zyn wy met een slaven van eenen onbevoegden Heer. Deze zyn het tot welke Cicero in zyne Wonderspreuken zegt : Gy pynigt u dag en nacht , dat gy niet genoeg hebt , en gy vrees dat het gene gy nog hebt , niet altyt zal duuren. Zoo wort gy dan niet alleen geplaagt van de begeerte , om altyt meer te hebben , maar ook van de vreeze , om het al te verliezen. Daarom zeide Epicurus , *De verkryging der Rykdommen heeft aan vele menschen , niet een einde der Elende , maar alleenlyk een verwisseling gegeven.* De zelve in een Brief aan Idomeneus : *Indien*

gy Pithokles ryk wilt maken, moet gy niet zyn schatten vermeerderen; maar zyne begeerten verminderen.

Een gierig mensch is d'allerarmste; want hem ontbreekt zoo wel dat hy heeft, als dat hy niet heeft.

Hier op pafst de XLVIII. Fabel van Faernus, dus door den heer David van Hoogstraten berymt:

Een Gierigaart begroef in d' aarde
 Wel eer een fchat van groote waarde,
 En zag 'er alle dagen na.
 Een buurman floeg zyn gangen ga,
 En ging 'er mede henen ftryken.
 Hy weêrgekomen om te kyken
 Ziet dat hy is van 't gelt berooft.
 Hy trekt de haeren uit zyn hooft,
 En kermt om zyn rampzaligheden.
 Daar komt een reizer aangetreden,
 En hoort waarom hy kermt en klaagt,
 En zegt, waarom u dus geplaagt?
 Leg in de plaats van 't Goud wat fteenen
 Tot uwen trooft. Zoo moogt gy meenen
 Dat gy behouden hebt uw gout.
 Want als de zaak recht wort befchout,
 En gy de waarheit recht wilt weten,
 Gy hebt uw fchatten nooit bezeten
 Zelf op den tydt, toen gy hen hadt.
 Een' gierigaart ontbreekt zyn fchat
 Zoo wel (het heeft altyd gebleken)
 Als 't geen waar van hy is verfteken.

Een geestig voorbeeldt verhaalt Horatius van eenen vrek, Opimius genaamt. Als deze van eene fleepziekte overvallen en door geene middelen wakker te maken was, bedacht de geneesheer een vond, om het geen

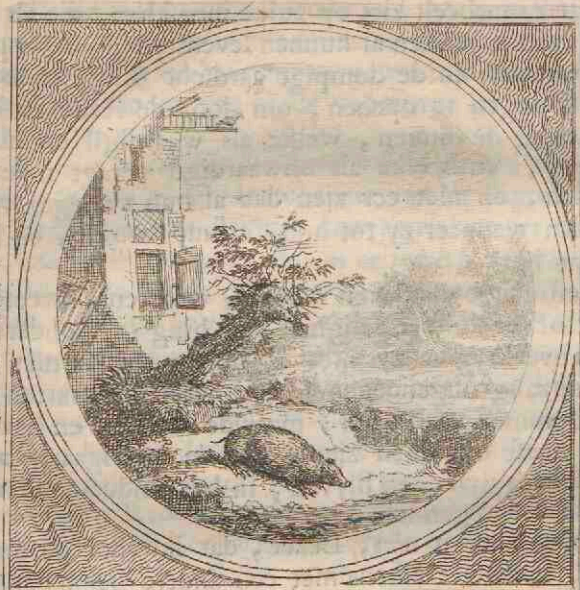
hy door geneesmiddelen niet konde verkrygen door list uit te werken. Hy liet dan zyne Erfgenamen ontbieden, een tafel voor het bedde brengen, met eenige zakken met gelt, en beval hen het zelve daar op te tellen. De zieke van dit gerammel ontwaakt schiet uit den slaap op, en ziende wat 'er omging, voer heftig uit tegen zyne Erfgenamen, zeggende: *Wilt gy my daer ik nog leve myn gelt rooven?* Strax nam de Geneesheer dit waar, zeggende: *Opimius, hou een oog in 't zeil. Maer dit dient voor al bezorgt, op dat gy uit deze slaapziekte uw leven moogt behouden, dat gy eenig hulpmiddel gebruikt om uw maag te versterken. Maar hoe veel zou dat wel kosten, vraagde de zieke vrek. De Geneesheer antwoordde: heel weinig, maar twee stuivers, zynde maar een drankje van rys gekookt. Waar op de Gierigaart zeide: Ey zoo veel! en vervolgde: Maer ik bid u, wat onderscheit is 'er tog, of my door de ziekte, of door dezen kostelyken drank het leven word benomen?*

Ik kan u veele dingen toonen (zeide Seneca tegens Lucilius) die verkregen ons van onze vryheit beroofden. 't Geval begiftigt u, kont gy niet zonder 't zelve leven? Indien gy 't lang bezeten hebt, gy verliest het, na dat gy daar aan gewent zyt; en indien gy 't niet lang gehad hebt, zoo verliest gy 't wel eens, eer het u eenig nut gedaan heeft. De Gierigheid neemt door den overvloed niet af, maar toe; om dat een Gierigaard hoe hy meer verkrygt, hoe hy meer begeert, dewyl de begeerte zig hoe langer hoe meer uitzet; gelyk een Beek, die klein is in 't beginzel, maar naderhand aanwast.

XLIII.

D E M O L.

Schuw voor den dag.

Wat moogt gy, ydel weerdkind,
Om 't zienlyk goed van kleine waarde,
Zo min bestendig als de wind,
Staag wroeten als een Mol in de aarde?
Word eenmaal wys, en zoek een schat
Van Christelyke deugd te winnen,
Die u, door 's leevens duister pad,
Brenge in 't gewenste Salem binnen,
Daar gy, voorzien van 't hoogste goed,
Treed lucht en wolken met uw voet.

M z

Dit

XLIIL. Z I N N E B E E L T.

Dit Zinnebeeldt ziet op zulke menschen, die als de blinde Mollen al hunnen levenstyd doorbrengen met wroeten in de dompige aardsehe dingen zonder eens d'oogen te openen, om door de Rede te beschouwen de dingen, welke als waardigst en nutst bejaagt, en welke als onwaardigst veragt moeten worden, en niet eer zien dat al hun zwoegen ydel is, dan wanneer zy tot hun sterfuur komen, en het te laat is.

Men zietze als slaven draven, wroeten, zweeten, even of 'er hunne zaligheid aan hing; en ondertuschen verkrygen zy met al hun wroeten niet als een onzalig ongenoegen. Zy hebben Schatten en Rykdommen verkregen; maar de wysheit en bevinning heeft ons doen zien, dat de Gierigaarts arm en elendig zyn, en blyven, in het midden van alle hunne verkregen schatten.

Verwonder u niet, Lezer, dat ik voor de derde maal, hoewel t'elkens met een andere bespiegeling en vernieuwt of verandert Tooneel voor den dag kom. 't Gevaer dier ziekte vereischt datmen midde-len bedenke. Wil het een niet, het ander mocht zyn werkinge doen, tot genezinge van deze gevaerlyke ziekte des Gemoeds.

De alwyze en goede God heeft den mensch met een edel vernuft geschapen, op dat hy de dingen van deze werrelt wyselyk behandelen; gebruik van de zelve nemen; maer zich daar niet aan verslaven zoude. De werreltsche dingen te gebruiken, als of wy die niet gebruikten, of de zelve niet misbrui-ken,

ken, om dat de gedaante dezer werrelt voorby gaat, is een leerles uit de goude penne der Euangelische waarheit gevloeit. Welke ons onderwyft hoe wy omtrent de werreltze dingen ons onverschillig gedragen moeten, niet overmatig ons in het verkrygen der zelve verheugen, nog in het verliezen bedroeven, om dat de zelve tog niet bestendig zyn; en nog veel min onze hoop en troost op de zelve vesten; 't welk niet kan toegaan buiten een geweldige verkragtinge van de Rede en van Gods voorzorge over alle zyne schepzelen.

De ziel is tot het heminnen van bestendig en eeuwig goet geschapen (zeft de Schryver van de stigtelyke Overdenkingen) *en, gy doet haar ongelyk zoo gy het einde van haar verlangen stelt in de tydelyke dingen.* Alle gevleugelde dieren, hoe zy den hemel 't naaste zyn, hoe zy minder begeren en vergaderen van de aardfche en benedenste dingen. De kruipende dieren in tegendeel verzamelen het geen ze begeeren in holen, en zyn van slegter en onedeler aart dan de vogelen.

God heeft u de ziele gegeven, en vertrouwt gy hem de zorge des lichaems niet? schaamt u, dat het Geloof en de Reden niet kunnen op uw gemoet bewerken, 't geen de natuur te wege brengt in de vogelen des Hemels, welke noch zayen noch mayen; en nochtans geruustelyk op 's hemels voorzorg zig des avonts te slapen leggen. Hier op ziet de brave Dichter H. Dullaart, in zyne uitbreiding op den CIV. Psalm, waar in hy aldus spreekt:

ô God, wat is uw goedighe:
Een voedstermoër voor vee, en menschen;
Als gy voor d'armoe spys bereit,
En voed den wellust van haar wenschen!

Ik meen nu genoegzaam den aart der Gierigaarts,
en der Rykdommen ontleed te hebben, als ook hoe

men geen angstige bekommeringe , zoo in het verkrygen als verliezen der zelve behoort te hebben : maar zal u echter nog met eenige regelen tot dit voorwerp dienende ophouden , en dan eindigen.

De Deugt (zeit Horatius) is den genen een spot , die zig de begeerte overgegeven hebbende , de snoodste harts-togten volgen , welke op datze mogen genoeg doen , zoo streven zy met alle macht naar vuil gewin. Maar als nu de zonde haar ploye heeft gezet , zoo overvaltze het gemeet en verwacht het. En dan zoude men de Deugt wel met tranen wederom roepen ; maar als ze is uitgejaagt , zoo keertze niet weder.

Rykdommen zyn Doornen , zeit de hemelsche waarheit. O doornen wat verftikt gy vele zielen ! De doornen beletten het voortkomen van het goede zaat : alzoo verhindert de zorgvuldigheid der Rykdommen de geestelyke vrugten des woorts. De doornen steken de lichamen ; alzoo quetzen de Rykdommen de zielen met zorg. De Rykdommen dryven het zweet uit in 't verkrygen ; zy veroorzaken vreeze in het bezitten ; en doen den menschen pyn aan in 't verliezen.

Niemant moet denken dat wy het Gelt , of het wezen van de Rykdommen veragten , en de zorgeloosheit aanpreken ; geheel niet. Hy is dwaas (zeit een zeker Schryver) die zich nergens mede bemoeit , en alles op den tyd laat afloopen. Een deugdelyke zorgvuldigheid wort vereist in alle zaken. En dit is nootzakelyk ; om dat wy gedurig als naar den val hellen ; waar in wy niet beter kunnen voorzien , dan met waken , en alles blymoedig op Gods voorzienigheid te laten aangaan.

XLIV.

DE GELTZAKKEN.

Wie maakt 'er een goet gebruik van?

't Bezit van rykdom, hoe gepreezen
 By de aardsgezinden, keurt de mond
 Der waarheid vol gevaar te wezen,
 Als doornen, die in 's menssen grond
 Het goede zaat te schande maaken.
 'k Zwyg, hoe ze een kemel min belaên
 Door 't naaldenoog ziet lichter raaken,
 Als Rykaarts in den hemel gaan.
 Durft dan een Christen, wel by zinnen,
 Nog wroeten om veel gelt te winnen?

XLIV. Z I N N E B E E L T.

DE onderaardsche Afgod Pluto staat hier met zynen driekoppigen helhont Cerberus, op een verheven voetsluk voor den ingang van zyn duister hol te pronken, by de Geldschatten. Verkeerdelyk wort die benaming van Schat aan het gemunte Bergmetaal gegeven; vermits de nyverige bejagers van het zelve in tegendeel onrust en zorg daar in ontwaar worden. Het spreukje van den Schoenlapper zal aanleiding tot bevestiginge van ons gezeyde geven. Deze gewoon des morgens vroeg in zyn Pothuis, onder zyn werk, een deuntje te neurien, werd, na dat hem eene erffenis was te beurt gevallen, van een zyner nabuuren gevraagd, waarom men hem niet meer als voorheen hoorde zingen? die daar op tot antwoord kreeg: *Dat hy nu te veel te denken had, hoe hy zyn Geld ten meesten voordeele zoude uitzetten.*

Anacreon had op eenen tyt van Polycrates twee Talenten aan Goud te schenk ontfangen: maar konnende in twee agtereen volgende nagten niet slapen uit bekommernis dat het mogt gestolen worden, gaf het aan Polycrates wederom, zeggende: *Het is zoo veel zorg en bekommering niet waard.*

Keizer Sigismundus, als hy op een tyt 40000 Ducaten uit Hongarie ontfangen hadde, konde den volgende nacht, door bezorgtheit, en overleg wat hy met het zelve doen zoude, niet rusten op zyn slaapstede: waarom hy des morgens vroeg zyne Hovelingen, en Hopmannen, by zich ontboot, zeggende: *Verdeelt onder U allen deze onrust, en neemt deze Beurs, en dieven van mynen slaaphuyl weg.*

Dit niet tegenstaande is, en blyft (als wy gezegt heb-

hebben) de blinkende Muntgod by de meeste menschen bemint, en van groote en kleene aangebeden. Thomas de Aquiner, quam op een tyt Paus Innocentius den III. bezoeken, dien hy bezig vont met een grooten hoop goud en zilver Gelt te tellen. De Paus in een goeden luim, en gemeenzaam met hem zynde, zeide lachende tot hem: *Ziet gy wel, Thomas, dat ik niet zeggen kan gelyk Petrus tot den Krepelen, Goud of zilver hebbe ik niet. Dat 's waar Heilige Vader,* antwoordde Thomas, *maar gy kont ook niet zeggen, Staa op en wandel, gelyk Petrus zeide.*

Niet onaardig komt my voor de vierderhande verdeling der menschelyke driften, door den Geleerden P. Fagius voorgesteld. Hy spreekt aldus: *Men vint vierderley aart van menschen in de weerelt. Daar zyn 'er die 't hunne agten ook eens anders, en dat een 's anders is ook 't hunne te wezen, en dit zyn weetnieten. Maar die zeit, het geen myn is, dat is 't myne, en het geen 't uwe is, dat is 't uwe, die is van de middelbaare soort. Die zegt wat het myne is, is ook 't uwe, en wat het uwe is laat dat het uwe blyven, deze is godvrugtig. Maar die zegt, wat het uwe is, dat is 't myne, en dat het myne is zal 't myne blyven, deze is goddeloos. Op deze laatste soort ziet Seneca als hy zeit: Wat geeft het of zulk een veel in zyn schuuren, of koffers heeft, zoo hy noch altyt naar een anders goet hunkert? want hy is niet vergenoegt met het gene alreede werkregen is: maar zoekt ook nog naar 't geen mogelyk is om te verkrygen. En hy vervolgt: Hy is niet arm die weinig heeft, maar die te veel begeert. Zie hem in zynen zestienden Brief. En daarom mag men wel zeggen: Een Giergaart is oorzaak van zyn eigen elenden. Wat kan men (zegt Kallimachus, in een zyner Grickze Puntlichten) een Gierigaart erger toewenschen, dan dat hy lang leven mag? en Cicero zeit: Dat de Geldgierigaarts niet alleen geplaat worden van den dorst hunner begeerten, om altyd*

meer te willen hebben: maar ook van de vreeze om het al te verliezen.

Hier komt nog by, dat de Geldschatten met woeker, schrapen en rapen verkregen, den bezitter zelden gelukkiger maaken, dan hy was, eer hy zoo veel had zamen geschraapt. *De gulden toom en balsbanden* (zeit Seneca) *maaken geen paard beter, nog de overbloedige goederen van 't Geval den mensch gelukkiger.*

De goederen van 't Geval (waar onder ook de Geldschatten getelt worden) zyn, zoo die wel gebruikt worden, goet: maar misbruikt, quaat. 't Geen ontspruit uit een verkeert begryp, 't geen de dingen die wezentlyk goed en bestendig zyn, als de Deugt en wysheit, minder waard schat dan de wisselvallige goederen van 't geval. 't Geschiedt egter thans zoo: En wilt gy een staal hier van zien: zeker Dichter heeft zig dus hier op uitgelaten:

'T en beurt niet zelden, dat een man met geld, en goet,
Meer word geacht, en hoog geeert (als and'ren om
Dat zy verstandig zyn, en eerbaar van gemoet)
Hoewelze in al hun doen zyn ezelagtig dom.

Of dus:

't Beurt dikwils dat een man, die heel veel gelt heeft, meerder
Dan and'ren word geëert: al zyn zy schoon geleerder.

Waarom ook Dan. Jon&tys, in zyn Bockje, waar in hy de *Liefdebarende krachten* beschryft, op pag. 4. zeit: *Het goet gebruik is zoo veer met onze eeuw in onbruik verlopen, dat*

Quam nu die * man, om wiens geboorte alleen
In twist, wel eer, geraakten zeven steên;
Quam nu die man met zyne luit gegaan,
Bragt hy geen gelt, hy moest wis buiten staan.

* Homerus.

Aanmerking over de Rykdommen.

Nadien de Heiland, in zyn ziel beroerend preeken,
 Des werelds rykdom heeft by doornen vergeleeken,
 Die 't Euangelizaat versmooren in 't gemoet
 Des menssen, en 't bezit van grooten overvloed,
 Zo zorglyk keurde, dat veel lichter eene Kemel
 Door 't naalden oog zou gaan dan Rykaarts in den hemel,
 Terwyl hy de armen in gebrek en tegenspoet,
 De naasten zegt te zyn aan 't allerhoogste goet,
 Zo schynt uit dit bericht niet duister af te meeten,
 Hoe zy, die op den troon van aards geluk gezeten,
 En die zich zien van elk eerbiedig aangebeên,
 En by het vol genot van weelde en vrolykheên,
 Geruft en kommerloos verslyten hunne dagen,
 Den welstant van de ziel veel reukeloozer waagen,
 Met vaster banden zyn aan 't zichtbaar goet gehecht,
 Van grooter heirkraft, op verderven afgerecht,
 Van een gevoede hoop van duizent snoode tochten
 Bestreden worden, en veel zwaarder aangevochten,
 Als 't nederig geslacht, dat steeds in armoe leeft,
 En sober onderhout van 's lichaams noodrust heeft.
 't Gaat vast. Te zelzaam bloeit de deugt in blyde dagen.
 't Zyn sterke beenen die de weelde kunnen draagen,
 Is al van ouds gezegt, en als men gade slaat,
 Wat in het heilig boek hier van geschreven staat,
 Men vint, hoe Salomon, en David, edle zielen,

Te

Te zorgeloos door weelde en zachte rust vervielen
 In 't allerfnootste quaat dat ooit de zonne zag.
 'k Zwyg wat de ervaarenis ons leeraart dag aan dag,
 Hoe menig mens voorzien van 't geen de voorſpoet
 deelde,
 Zyn eeuwig heil verzuimt door zorgelooze weelde,
 Terwyl zyn hert en zin van de aardſche vreugt verzaat,
 Al wat de Godsdienſt eift onachtzaam dryven laat.
 Dus blykt, hoe 's werelds goed, ſchoon van de meeſte
 menſchen
 Gezogt, als 't eenig wit van hun begeerte en wenſſen,
 In 't eindeloos verderfontelbre zielen ſtort,
 Meer als van 't Chriſtendom te regt begreepen wort.

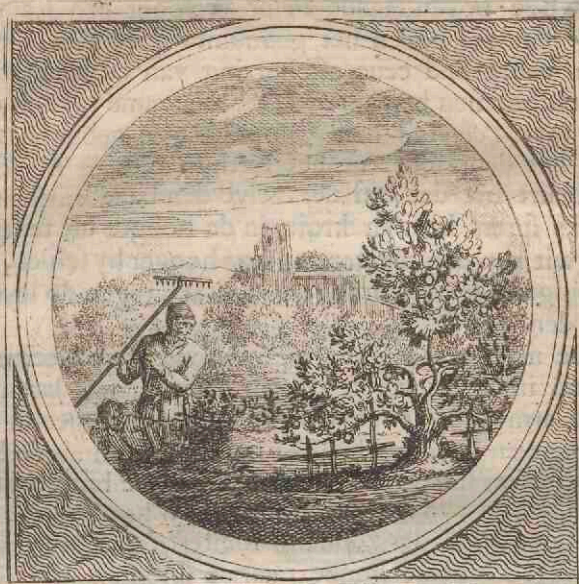
G. BRIT.

De geleerde en welſprekende Stella in zyn boek,
 genaamt de Verſmading der wereltſche Ydelheden,
 geeft ons deze leſſe: *Wanneer gy bevangen wort door
 zucht tot rykdom, verkoopt gy uwe ziele voor rykdom: en
 daer zy koſtelyker is dan alle de goederen der werrelt,
 verruilt gy haer voor ſlechten drek, even als een kint, dat
 nu geſpeent is, een koſtelyk geſteente verwerpt, als men het
 eenen appel aanbiet.* Welk zeggen F. van Hoogſtra-
 ten in zynen Voorhof der Ziele tot ſtof nam van
 een zyner Zinnebeelden, en zyne reden hier over
 dus aanving:

Het hart der ryken wort bezeten van het goet,
 En al zyn hope ſteunt op eenen overvloedt
 Van ſchatten, die zyn brein van 't hemelſch licht berooven.

DE GEBOGEN BOOM.

Die zyn plicht betragt krygt zegen.

Ja Hovenier, indien gy wys
 Zyt in het snoeien, planten, pooten,
 Buig, buig het teer en jeugdig rys,
 Eer't wild en weeldrig voortgeschooten,
 In't end uw hant te magtig werd.
 Wy trachten uit uw werk te leeren,
 De snoode lusten van ons hert
 In hun beginzel te overheeren,
 Die groot geworden naderhand,
 Den breidel werpen in het zand.

Deze

XLV. Z I N N E B E E L T.

DEze bovenstaande Print vertoont een Lanthuis dat zig boven het geboomte doet zien, en op den voorgrond eene affchutting van latwerk, met vruchtboomen beplant, welker buigzame takken door een taye Teen geknelt, in de laagte gebogen zyn, om het deurzicht tot het lufthuis niet te hinderen. Gebeurt het dat een der zelve den band ontspringt, straks spreit hy zyn kruin in de hoogte uit tegens 't oogwit van den planter; en hoe hooger hy schiet, hoe onbuigzamer hy word, en zich zet tegen de leyding van den aanqueker.

De meeste menschen met een vierige begeerte om groot in deze werelt te zyn aangedaan, laten zig door armoede, en overwigt van hunne meerderen, tot lage en geringe dienften buigen, even als de boomen in den snoeytyt, wanneer de zelve buiten groey gebuigzaam zyn: dog schieten, zoo haast hunne sappen door gunst der zonne gekoestert, vermeerderen, en kragt krygen, hunne nieuwe spranten met stugheit naar om hoog, tegen de leydinge van hunnen Bouheer. Zoo zyn de genen waar op het Zinnebeeldt ziet. Zoo haast zy door gunst hunner Heeren in volen groey en aanwas gebragt, en van de geringste foort, tot den borgerstaat aangegroeit zyn, zietmen straks spranten van opgeblazen trotsheit, ondankbaarheid en duldelooze grootshartigheid, ontspruiten, tegen den toeleg van hunnen planter, aan wien zy hun welwezen verschuldigt zyn; nog ontzien zich hun naby staande gebogen telgen met hunnen trotsen opgeschoten kruin te beschadigen, met hen te beletten genot te hebben van het zonnevuur nevens hen, op

op dat zy onder den lommer van hunne trotsheit en ondankbaarheid smoren, of verstikken mogen. 't Gaat met zulke menschen als met de Slang in de Fabel. Zy byt niet dan wanneer zy door het koestren van haaren weldoener kragtig geworden is. Om het konstig rym van den Heere D. v. Hoogstraten, zal ik de Fabel in haren ganschen omslag uit zynen vertaalden Fedrus hier inlassen, uit het IV. Boek. pag. 148.

Een Slang verstyft van kou

Lag op den grondt, en kon zig niet bewegen.

Dit zag een man, die aanquam, en genegen

Tot hulp, neemt hy het dier op van den gront,

En koestert het, zoo veel hy kan, terstondt,

En warmt het in zyn boezem vol medogen.

Maar hy vond zig te jammerlyk bedrogen.

Want zy herstelt door warmte en nieuwe kracht

Heeft aanstonts haer' weldoener omgebracht.

Oude voorbeelden bevestigen dit gezegde. Nero liet zynen Leermeester Seneca de dood aanzeggen, en 't was genade, keur te hebben wat wyze van dood hy wilde verkiezen; alleenlyk op quaad vermoeden. Dat was de dank voor al die kostelyke Zedelessen, en het aanpryzen van de Deugt, en het vroom leven, zoo meenigmaal herhaalt.

Sforica, tot de Prinselyke waardigheid verheven, liet zynen Leermeester Cola streng geesselen, en aan een touw sleepen; om dat hy hem in zyn jeugt menigmaal over zyn quaat doen gekastyd hadde. Maar deze voorbeelden zyn te verwoed in hunnen uitslag om ze tot ons oogmerk te passen, dat maar doelt op d'ondankbaarheid, zonder opzigt op dusdanige verfoeide uitwerkzelen.

Den

De Filosoof Diogenes gevraagt, *Wat veroudert het alderschielykst in de werrelt?* gaf tot antwoord: *Wel- daad; want daar is niets dat eerder vergeten wort.*

Toepasselyk is het geen de zinryke Antonides in zynen Yfroom zegt:

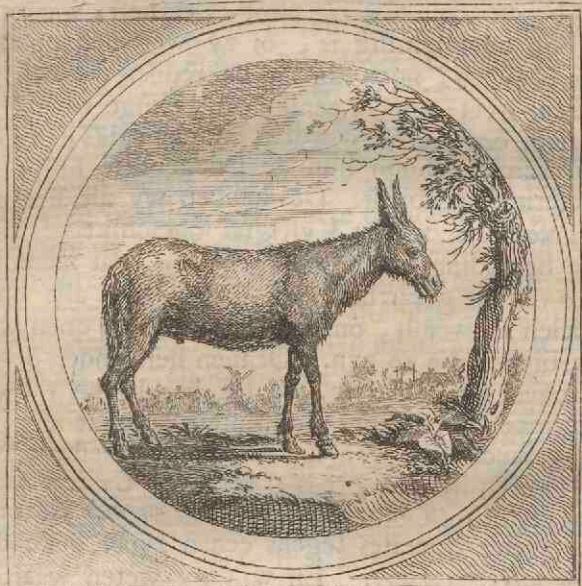
Men etft het ongelyk in koper, en op bladen
Van eeuwig parkement, en voedt het als een wond
In't hart: maer weldaet valt in een onvrugtbren gront.
Die wort als op een bladt van water aangefchreven,
En teffens met den froom in doode zee gedreven.

De Lezer zal my geen meerder getuigen afvorderen, om aan dit onderftaande geloof te ftaan.

Die eertyts door het los Geval,
Gelyk een ftoowis aan dees wal,
Ter luk maar quamen aangedreven,
Ontzien zig nu niet te weerftreven,
Hem, die hen 't eerft heeft opgeraapt,
Nu zy wat hebben zaam gefchraapt.
Hoe deerlyk is de tyt verbaftert!
De weldaad wort tot loon gelastert.

Men kan hier byvoegen het Zinnebeeld van de Vor- gelen, als de Boomgaard geen vrugten meer heeft, agter het Zinnebeeld van den Kameleon gefelt.

Veracht om 't geen hy verbeelt.

Is dan uw hert door quaade wennis
 Zoo vroeg bedurven, dat de lust
 Tot waare wysheid, deugd en kennis,
 In u, o mens, schynt uitgebluft?
 Terwyl gy loom en traag van zinnen,
 Gevoedt door driefte onwetenheên,
 Waar op geen reeden iet kan winnen,
 Een Ezel schynt van top tot teen?
 Kom herwaart, laat dit beelt u raaken,
 Op dat de schaamte u doe ontwaaken.

DE Ezel is 't Zinnebeeld van menschen die uit hunnen aart dom, en onbequaam zyn om iet te leeren, en zonder agterdenken hunnen ouden tret volgen; gelyk ook van zulken die van een lagen geest bezeten zyn, die zig nimmer verheft; waarom 't hun ook onverschillig is, of zy wetenschappen of geene bezitten, noch zig des bekreunen dat een ander meer weet; zonder eenige prikkeling van nayver daar door ontwaar te worden, en over zulks Ezels zyn en blyven, schoon hun de gelegenheit hulpe tot verbeteringe aanbiedt. Des hebben wy dit dier mee een Tafereel onder het Vyftigtal ingeschikt.

De bevinding heeft ons doen zien, dat menschen welke van die geaartheit zyn, schoon men alle hulpmiddelen aanwendt, om hen verstandig te doen worden, blyven die ze zyn. Of men hen onder opzigt van brave mannen stelt, en tot het leeren van wetenschappen voortstuwt, of buitens lants zendt, om door veranderinge van lucht en menschen de werelt te leeren kennen, 't is al vergeefs. *Gy hebt andere landen bereist, en buiten uw vaderlant vreemde volken bezocht, (zeide Socrates tegens eenen zyner bekenden) en zyt niets gevordert. En wilt gy weten waarom? Gy zyt wel uit uw Vaderlant, maar niet uit u zelven gegaan.* In welk opzigt de spreuk,

Al zent ge een Ezel naar Parys;
Hy is en blyft al even wys;

bewaarheid wort.

Zeker Thebaans Filosoof, gevraagt hoe het byquam, dat in vorigen tyd de mannen zoo wys, en in den tegenwoordigen zoo onverstandig waren; gaf tot antwoord: *Om dat de vorige mannen zich niet bekommerden dan om veel te weten, en de tegenwoordige alleen zorgen om veel te hebben.* Waarom ook Diogenes, (en het is met

'er tyt niet beter geworden) al klaagde: *Elk draagt zorge om te leven; niemand om wel, of verstandig te leven.*

Zulke vadzige en ontaarde menschen zyn den eze-
len in alle deelen gelyk. Het aartsch gewicht hunner
lichamen trekt hunne zielen neder, en hindert hare
vlucht ten hemel, waar toe zy niet minder gescha-
pen zyn dan een vogel om in de lucht te vliegen. Al-
le hunne leden zyn als verkleumt en verstyft van kou-
de, hebbende geen andere beweging of leven, als die
de natuurlyke noodt hun ingeeft. Zy toonen den aart
van hunne aardsche lichamen. Zy zyn van aarde, en
daar uit ontstaat die aardsche loomigheit en vadzig-
heit. Hunne zielen strekken nergens anders toe als
om hen voor haastige verrottinge te hoeden: even als
den zwynen de beweegelyke geesten voor zout strek-
ken, omdatze voor hun doot niet rotten zouden. Al-
le stroomen en loopende rivieren brengen vaste en ge-
zonde visschen voort. Maar zulke menschen wat zyn
ze anders als vuile en stilstaande poelen, die niet an-
ders uitbroeden als vorschen en padden, en diergelyke
ondieren? Uit den flank van moerassen en vuile wa-
teren wort de lucht vergiftigt en verpest. Maar de
quade lucht van traegheit verspreit zich door ziel en
lichaam dezer onverschillige menschen, en versmoort-
ze door hare zware en vette dampen. Eindelyk als
men hen wel beziет en doorziет, men zal bevinden
eene uiterlyke gedaante van menschen: maar de we-
zentlyke vorm, die eigentlyk een mensch maakt, ont-
breekt 'er aan.

My lust hier te spreken met den Heer Joande Bru-
ne in zyne Zinnebeelden, die zich over dit onderwerp
van vadzigheid en traagheit dus uitlaat.

„Laat ons, zegt hy, tot ons gebruik, het leven
„en onbedryf dezer wanschepzelen wat nader aan-
„merken: opdat wy door hunne ontleding ver-
„schrikt, onzen geest te beter mogen ontroeften, en
„de lemmer onzer zielen klaar houden tegen alle aan-

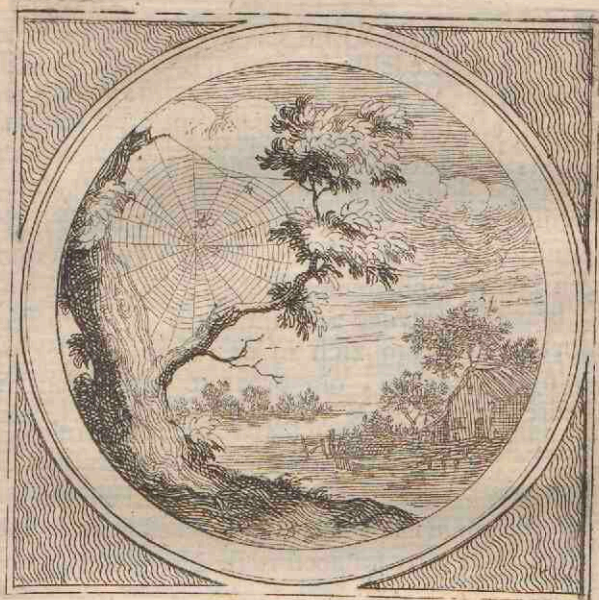
„ sprongen, die door de ledigheid veroorzaakt worden.

„ *De luiaart*, zegt de wyze Koning, *steekt zyn hant*
 „ *in den schotel, en brengt ze zelf niet weer aan zynen*
 „ *mont*. Zie daar alreede een schoone toonploie van
 „ dit stuk werks. Het magh misschien in, of voor
 „ dien tydt gebeurt zyn dat iemand van die luie bui-
 „ ken zich zoo oversmeert en verbrast had door lang
 „ zitten, dat zyn oogen door een laffen slaap bekro-
 „ pen zynde, zyn hant in den schotel gebleven is: of
 „ wel, dewyl hy met ydele zinnen de kruimen op de
 „ tafel telde, misschien vergat dat zyn hant in den
 „ schotel was, of hem niet der pyne waart was die
 „ daar uit te trekken. Zulke beesten vint men ge-
 „ noegh, die anders geen zorg hebben, als om geen
 „ zorg te hebben, en dien alles genoegh is, om vad-
 „ zigheit en onlust te verwekken. Men vint 'er die
 „ tot den middagh in de pluimen uitgestrekt leggen-
 „ de geen andere bezigheid gehad hebben als om te
 „ verzinnen, hoe zy hunne uren best verquisten zul-
 „ len. Hebben ze nogh iet anders gedaan, het bestaat
 „ hier in dat ze de witte plekskens hunner nagelen
 „ over en weder over getelt hebben; of in de strepen
 „ en quasten hunner bedtstede eenige mannekens of
 „ vreemde beeldekens gezien; of in de ruiten hun-
 „ ner vensteren ik weet niet wat orden of perket-
 „ ten bespeurt hebben, die ze in hunnen hof, dien
 „ zy niet hebben, noch oit hebben zullen, te passe
 „ willen brengen.

Ik ontzie my den vernuftigen Schryver verder te volgen, op dat ik niet te verre buiten myn perk springe. De lezer scheppe zyn genoegh uit de bron zelve, het geen hy vinden zal in het xiii. Zinnebeeld, vertoonende een lolster die uit haar bedde niet komen kan, en voerende tot opschrift:

Ledigh en laf,
 Een levend graf.

Men vind ze overal.

Befchouw hier, hoe de walgelyke Spin,
 Van wier bedrog de diertjes zelfs getuigen,
 Door haar verstrikt, die hatelyk van zin,
 Uit heilzaam kruit een vuil venyn kan zuigen,
 Verbeelt een vals en liefdeloos gemoet,
 Steets afgericht, al waar 't zich komt te wenden,
 Om 't goede dat zyn naaste spreekt of doet,
 Door een verkeerde en quaden naam te schenden.
 Een snood gebrek, met ernst van elk alom
 Te weeren uit den grond van 't Christendom.

XLVII. Z I N N E B E E L T.

MEn zeit van de **S P I N** dat zy venyn weet te zuigen uit de edelste kruiden, bloemen en andere veltgewassen. Waaron zy niet onaardig gepast wort I. op zulk een soort van menschen die men Berispers, Bedillers, Woordvitters, Muggezifters, en Wryters noemt; die door zulks te doen de werrelt wel zouden willen wysmaken en doen gelooven dat zy ervaren fluurlieden in die wetenschappen en letteroeffeningen zyn, doch gemeenlyk (als het spreekwoordt zeit) brave stierluyden aan lant zyn, en geen hart, of moet hebben om zich in de ruime zee der penoeffening te begeven, om proef te geven van hunne bedrevenheit. De vermaarde Dichter J. Antonides zeit van zulk volk:

Zulk een gebroet, dat als de rekels, die vervaart
Wegsluipen in hun hol met ingetrokken staart,
Geen edeler party het hoeft zouw durven bieden.

Dit lot zal deze speelpop van mynen buitentyd al mee te beurt vallen. Want niemand moet my verdenken dat ik zoude gelooven dat myne schriften, gelyk die van anderen, al mee niet over den hekel gehaalt en bedilt zullen worden, en woordenvittery onderhevig wezen, of dat myn doen niet zal tegengesproken worden, al eer men eens heeft agt gegeven op het nut dat ik, in opzigt van het verbeteren der bedorven zeden, voor heb. Want dit is het gewone loon, dat elk in deze bedilzugtige eeuw voor zynen goeden yver, nachtwaken, en met de neus in de boeken te zitten (terwyl anderen om een trantje gaan,
of

of met ydelheit, zoo het daar noch by bleef, hunnen kostelyken tyd verquisten) te wachten heeft. Hierom zeide Dan. Jonctys en had 'er licht reden voor, *Dat het immers zoo gerust niet was schoenpinnen te maken.*

II. Wort het bedryf der Spin op quaataardige menschen gepast, die, het zy zo 't wil, uit vuilaardigheid, 't zy reden of geen reden daar toe hebbende, van een yder en zyn doen altyt ten quade, of met verachtinge spreken. Ja dat nog erger is, hoe zuiver het oogwit van een Schryver zy, hoe voorzichtig en oprecht hy de zaken behandelt heeft; nochtans zullen quaadaardige menschen de Spinnen gelyk, door verdrajinge van den zin, of verkeerde opvatting, daar venyn uit weten te zuigen, om den reynen yver van den Schryver met dien venynigen zwadder te bekladden. Zulke menschen zyn rustverstoorders, tyrannen, en beulen van den geest, en stellen zig in zeker opzigt gelyk met den veragtelijken Nero, die reden zonder reden vond om zynen boozen aart te oeffenen! gelyk dan volgens het verhaal van Suctonius, *alle misdaat zelf van geringe dingen, en eenvoudige woorden, by hem voor hoofdzonden werden opgenomen.* Ja een Tooneeldichter onder voorwendinge dat hy Agamemnon met lasterlyke woorden getergt hadde, wert van hem gestraft.

't Gebloemt waar uit de nyv're Honigby

Den honig gaart, tot zoete lekkerny,

Strekt voor de Spin stof om venyn te zuigen.

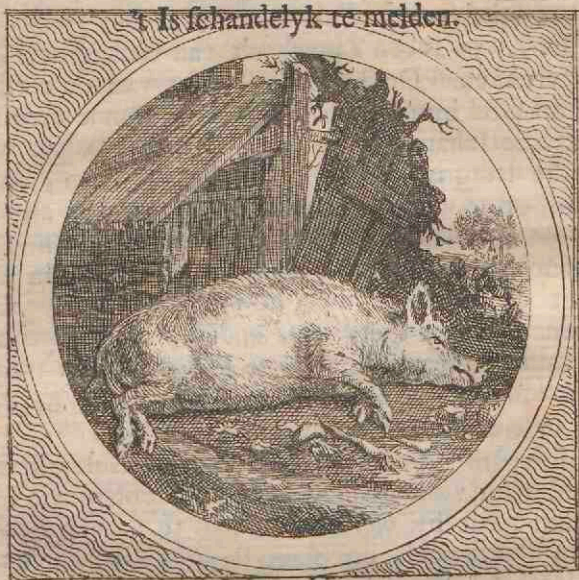
Waar ontrent niet anders te doen is, dan met een Christelyke bezadigtheit zulke menschen te verdragen, en te denken het geen Xenophon zeide tegens een die hem lasterde: *Gy hebt geleert quaat te spreken; en ik heb geleert het zelve te verdragen.*

III. De *Spin* in gedaante als boven verbeeld , in 't midden van haar warnet , van waar zy naar alle kanten loert op eenig aas , stil , en uitgestrekt geplaatst , wort genomen voor een Zinnebeeld van List ; en vergeleken by het doen van de Kat , in de Fabel , welke ziende dat de muizen alle hare list ontdekt hebbende in hare holen bleven , zich liet met bey de pooten om een balk geslagen , stil , en uitgestrekt , even als of zy dood was , hangen , om op dusdanige wyze de muizen te verschalken. Maar eene der voorzigtigste deze list bemerkende , riep haar van verre toe ; *Al veranderde gy u zelve in een meelzak , nochtans zouwen wy 't ons niet betrouwen by u te komen.* 't Gaat ook dus met de *SPIN* in opzigt van de vliegen. De voorzigtigste vermyden het net , de groote en stoute boren 'er door heen , maar de kleene en onnozele blyven in het zelve verwart hangen. Daarom vergeleek Solon *het Recht en de Wetten by een Spinnewebbe , daar de kleene vliegen in gevangen worden , maar de groote doorbreken.* Daar die oude , dog quade spreekwyzen ; *Dat Kooplieden hun woort moeten houden , maar de Prinzen niet ; Dat de wetten zyn voor het volk , niet voor den Vorst gemaakt , hunne herkomst van hebben.*

Keizer Karel de V. moet tot zynen roem hier by gedacht worden. Deze had tot een spreekwoord : *Alwaar het* (zeide hy) *dat de Trouw uit geheel de werelt verhuisde , zoo moestze nochtans in de Hoven der Koningen blyven wonen.*

De Getrouweit (zeit Plato) *is de grontstut , of Fondament van het burgerlyke leven.*

Is schandelyk te melden.

Was 't niet genoeg, der Heidnen drinkgelagen,
 En dronkenschap in 's weerelds duistren tyd
 Te volgen? wort dit quaat in deze dagen,
 Van 't volk gepleegt, dat Christus naam belyd?
 Helaas! wie kan 't verbloemen of verschoonen,
 Hoe veelen zich in 't nutten van den wyn,
 Tot hun bederf, niet minder gulzig toonen,
 Dan dit gepropte en overlaaden Zwyn.
 Maar spiegelt u, o dronkaarts, nog in 't ende,
 Bedwingt uw lust, eer 's hemels wraak u schende.

XLVIII. ZINNEBEELT.

Het Zwyn is een Zinnebeelt van Gulzigaarts, en vrekken. De H. Schrift zegt van de eersten, dat hun God hun buik is : omdatze hunne eere stellen in die schande, van hunnen hollen balg, wanneer die ledig is, weder op de leest te slaen, en uit sloklust op te vullen : in welk opzigt zy nog arger te schatten zyn dan de Zwynen; want die geven nog nut na hunne dood, met hun gemeste hammen, in welk opzigt de Vrekken met hun gelyk staan; want schoon de zelve niets voor anderen overig hebben, maar alleen uit vrekluft hunne ledige zakken tragten op te vullen, zo laten zy nochtans na hunne dood voor anderen wat overblyven.

Philoxenus (om een voorbeelt van Gulzigheit te stellen) nam zulk genoeg in zyn gulzigheit, en vraatlust, dat hy wenste een hals te mogen hebben als een kraanvogel, om alzo de spyze langer te mogen smaken, eer die in de maag daalde. En om dat het zwyn tot barstens toe opgevult, gemeenlyk met zyn snuit den trog omwerpt, en de overige spys uitsloort, die naderhand van dienst zoude kunnen zyn, zoo strekt het ook ten Zinnebeelt van verquistinge. Geen Roomsgezinde, denk ik, zal zig daar aan storen, dat ik Caesar Borgia, een weergaloos voorbeeld van verquistinge, hier by gedenk. Deze verquiste en verspeelde op eenen nacht met de dobbelsteenen tien duizent Ducaten uit de aflaten opgezaamt, bedenkelijk om tot een goet gebruik aangeleit te worden. Doch de H. Vader, Alexander de VI, nam deze verquistinge van zyn bastaardzoon voor suiker op, zeggende al lachende, *'t zyn maer de zonden van de dronke Duitsers.*

Laat het u welgevallen, *Lezer*, dat ik naa het openen van ons Tafereel, u een gulde les ten afschrik der wellustigheid en overdaad voorstel, ontleent van den Roomschen Redenaar Cicero, daar hy aldus zegt: *Hoe lange zullen vele Schepen over verscheide Zeen den overvloed van onze Tafel aanvoeren? word niet een os op een weide van weinig roeden gevoed? en is niet een Bos voor veele Elefanten genoeg? Of heeft de Natuur, schoon zy ons met zulk een middelmatigen aart voorzien heeft, ons zoo onverzadelyken buik gegeven, dat wy de gretigheid der vuilste beesten met onze begeerten overtreffen? geenzins. Onze natuur is van een gehoorzamen aart, en tot matigheid gewent zynde, wort zy met weinig afgewezen.*

Ons lust hier aan te hechten eenige Vaarzen tot deze stoffe dienende, zoo als die my door eenen myner vrienden overgegeven zyn. Dus luidenze:

Waarom schepte iemand oit genoeg en behagen
In wilde zwynen en in hazen te gaan jagen,
Of vogels in de lucht? waarom gebodt de lust
Te halen oesters op een afgelegen kust?
Wat ons bosschaedien, wat ons de baren geven,
Strekt geen vervulling voor het noit verzadigt leven.
Wat ons de ryke zee, wat lucht en aarde geeft
Is niet dan stof, die voor de boosheit voedsel heeft.
O Bacchus, die bekranst met groene wyngaertblâeren
Zoo dartel pronkt, gy hebt den naam van vreugt te baren.
U kunnen rozen en druïstrossen 't jeugdig hart
Vermaken by den wyn, en veiligen voor smart.
In Thebe vieren u met pracht en praal de vrouwen,
Die u aanbidden en voor eene godtheit houwen.
Zy brengen altemaal u offergiften aan,
En wyngaartranken met haar druiven zwaar gelaën.
Dan hoort men een geluit van bommen en cimbalen
En trommels op 't gebergte en in de lage daalen.
Dan drinkt men overal: men zuipt zich zelve vol:
Men legt de schaamte neêr, en stelt zich aan als dol.
O ydelheit! wat kan die weelde en wellust baten?
De dronken dorst zal noit de gulzigaarts verlaten.

De weelige overdaat krygt dus den loffen toom.
Men spilt een groot beslagh van rykdom zonder schroom.
Niets is 'er dier genoegh om op den disch te zetten.
De hooge prys alleen versiert de dischbanketten.
Men put de schatkist uit om by den dierbren wyn
In volle blyfchap en in dartelheit te zyn :
Daar Kleopatre uit lust om Rome te beschempen
Een koningschat durft in een teug azyn verslempen.
Wat Babel opbrengt wort geschonken in een glas,
Als of dat voor den dorst het eenigh middel was.
Hoe lang zal nogh de mensch uit alle vremde hoeken
Voor zyne tafel gaan de lekkernyen zoeken?
Hoe zal hy zich helaas verzadigen in 't end?
Waar henen zal zyn lust en graagheit zyn gewendt?
O Tantalus, gy staat in 't midden van de stroomen,
En kunt den heeten dorst door geenen drank betoomen.
De boom begeeft u strak, wanneer gy eten wilt,
En gy ziet al uw moeite om t'eten strak gespilt.
Uw dorst blyft even zwaar, uw honger ongemeten.
Het droeve lot belet u 't drinken en het eten.
De Griexe wysheit liegt niet altyt even grof.
Wy geven zelfs helaas tot dit verdigtsel stof.
Wat ons de zee geeft, of 't geboomte zwaar geladen,
Wy kunnen 't oog wel, maar den honger niet verzaden.
O mensch, rys uit het stof, verlaat die dwaze wys
Van leven: boet uw lust om hoogh aan hemelspys.

XLIX.

DE HAAS.

't Komt van hooger hand.

De vrees ontstelt en jaagt den Haas,
 Al zoekt hem niemant ook te deeren.
 Zo ging 't voorheen Kaligulaas,
 En wreede Neroos en Tibeeren.
 Die zich bewust van gruweldaên,
 Schoon hun geen vyand viel te duchten,
 Vol schrik op 't ruisfen van de blaên,
 Niet wisten waar ze zouden vluchten.
 Terwyl de opregte, 't zy hoe 't gaat,
 Gelyk een leeuw kloekmoedig staat.

Vrees-

XLIX. ZINNEBEELT.

Vreesagtigheid in 't algemeen genomen ontstaat uit kleinmoedigheid, die onder de menschelyke zwakheden word getelt: maar word ook onderscheiden aangemerkt, in opzicht dat zy uit verschillende oorzaken geboren word.

Daar is een soort van vrees, welke voorkomt, of ontspruit, uit bewustheit van quade bedryven, daar in het voorgaande vaarsje op word gezien. Die van zulk een vrees bevangen zyn, hebben hun geweten tot een rechter die alle oogenblikken straf vordert, en de vrees tot hun beul, dien zy niet ontvlugten konden, nog ontschuielen.

Daar is een vrees die uit kleinmoedigheid ontspruit, en zig duizent rampen bedenkt, die nooit komen; zoo dat zoodanige bevreesden zig, als men zeit, op 't ritzelen van een blad ontzetten. Deze menschen heeft de geleerde Huigens op het register der blinden gestelt, in zyn *Oogentroost*, daar hy dus zeit:

Zy zien geen blad bewegen,

Of meenen 't is een loodt; zy zien geen blooten degen,

Of voelen hem in 't hart; zy zien geen kruit aangaan,

Of denken 't yzer komt recht op hun leven aan;

Zy bukken voor een vlieg, zy schrikken voor een vogel.

En, of het duiken waer een' borstweer voor een' kogel,

Zy struiklen ongequett in 't vlakke velt.

Daar is een soort van vreeze, die meest plaats heeft in menschen die vele schatten bezitten, en ontspruit uit bekommertheit, wantrouw op de goddelijke voorzorg, en onkunde van den aart der goede-

ren

ren die zy bezitten, niet denkende aan de spreuken der wyzen:

't Geen u 't Geval heeft angebragt,

Moet niet voor 't uwe zyn geagt.

Het goed dat aan ons is tot een geschenk gegeven

Word ons wel weer ontrooft, en van ons weg gedreven.

Maar steeds in bekommeringen zynde, als of het hun eygen, en bestendige goederen waren, vreezen zy de zelve te verliezen. Tegen alle deze ydele vreeze geeft Seneca een weergaloozen raad, in een zyner Brieven, daar hy dus zeit: *Wees niet door den tyd elendig, vermits gy 't geen dat misschien ooit komen zal vreeft. Dreigt u eenig nakend ongeval, wat verzekeringe hebt gy dat het komen zal? Hoe vele dingen die wy wachtten zyn niet, en andere, die wy niet verwachtten, ons overgekomen? Daar kunnen dingen tusschen-komen waar door het aanstaande gevaar gestuit wort, bezwynt, of een ander treft. Waar toe dient het datmen zyn droefheit te gemoet loopt?*

Te recht zingt Horatius:

Prudens futuri temporis exitum

Caliginosa nocte premit Deus,

Ridetque, si mortalis ultra

Fas trepidat.

[Wat baten alle onze ydle zorgen?

Dat komen zal hout Godt verborgen,

En lacht, wanneer de menschen zonder reden

Van zorgen worden of bekommering beftreden.]

Aanmerkelyk zyn de voorbeelden, die men by de oude Schryvers vint. Men verhaalt van eenen Pisander, die zoo angstvallig en bang was dat hy gestadigh vreesde dat hy zyn eigen ziel ergens zou ontmoeten,

als

als of die reedts zyn lichaam verlaten hadde. Hier uit haalt Erasmus het gebruikelyke spreekwoord aen : *vreesagtiger dan Pisander.*

Zeker Schryver heeft, om Dionys den Geweldenaar van Sicilie te behagen, die van Reggio een smet aangewreven van bloodigheid en angstvalligheid. Het geen alom zulk eenen ingang gekregen heeft, dat zy ook tot een spreekwoord zyn geworden. Want als men certyts eenen vreesagtigen mensch regt wilde afschilderen, zeide men : *Hy is blooder dan die van Reggio.*

Nerva omtrent zes en zestig jaren out quam te Rome aen het gebied. Tot die waardigheid verheven liet hy alle de triomfbogen en praelbeelden, door Domitiaan opgeregt, afbreken of om verre werpen, latende die van zilver of gout waren smelten, en tot gelt maken. Terwyl hy zich in zulk eenen overvloed van rykdom verlustigde beving hem schielyk zulk een vrees, dat hy heel en al bestorf, latende zich voorstaan dat Domitiaan leefde en gereedt was om hem op te komen en te straffen. Zoo dat men werk had om hem weder door redenen tot zinnen te brengen.

L.

DE BULTENAARS.

Niet min eerloos van binnen.

De Bultenaar verguist zyn makker,
 Mismaakt van lyf, met spotgebaar.
 't Wanschapen mens, in 't schimpen wakker,
 Beguichelt weer den Bultenaar.
 Zo kan een veinzaart, in zyn werken,
 Die boos beleit den dag ontvliên,
 In 's broeders oog een splinter merken,
 En blind geen balk in 't zyne zien.
 Dus tergt de huichelaar Gods tooren,
 Die endeloos hem is beschooren.

O

Dit

L. Z I N N E B E E L T.

Dit Tafereel vertoont ons twee Bultenaars , en hoe d'een des anders gebrek aanwyft , en beschimpt. Een Zinnebeeld 't geen ons leert , hoe de meeste menschen door eigenliefde verblind hunne gebreken , misstal , en euvel daden , licht achten , en gemakkelyk over 't hoofd zien , en die van anderen , schoon geringer , als door vergrootglazen beschouwen , en daar naar afmeten. Dit bevestigen niet alleen de oulingse zinspreuken , maar ook de voorbeelden van later tyden , en de dagelykze bevindingen.

Zeker Filosoof gevraagd , *welk het lichtste om te doen was in de werrelt* , gaf tot antwoord : *De gebreken van een ander te zien.*

De Griekse Kerkvader Chrysostomus laat zig hier op dus hooren : *Omtrent de misdaden van anderen zyn we scherpe onderzoekers : en over d'onze maken wy geene woorden.* Dus hooren wy ook Menander in zyne Griekse vaarzen , volgens de vertalinge van den Heere D. van Hoogstraeten :

Wy kunnen steeds een ander wel vermanen ,
Maar zelfs ons niet van snoode zonden spanen ,
Om dat wy die niet kennen in ons zelf.

De zelve op een andere plaats :

O Pamphilus ! daar 's niemant , die het quaat
In zich bevint , hoewel het open staat.
Maar al het quaat 't geen anderen bedryven ,
Zien wy terstont , en weten 't te beschryven.

Hier in stemt ook Horatius , daar hy zulk slag
van

ZINNEBEELDEN. 211

van menschen berispt, en hun wanbedryf hun in den baart wryft:

Nadienge uw eigen quaat niet al te wel doorziet,
Waarom beschout gy dan met al te sterk vermogen
Van uw gezicht, als hadt gy draaks of arents oogen,
't Gebrek van uwen vrient?

Hendrik de IV, Koning van Vrankryk, was een beminnaar by uitsfekkentheit, van Vrouwen. 't Gebeurde dat hy den Hartog van Biron, over de liefde tot zekere Juffer, bestrafte, welke hem daar op aldus antwoordde: *Groote Koning, hoe is 't mogelyk dat gy geen medelyden met verliefden hebt; dewyl gy zoo dikwils zelf gezegt hebt, dat, wanneer gy beminde, gy u zelf, uw Koninkryk, en onderdanen vergat?*

Daar zyn geen zaken, of doeningen in de werrelt, of een bedillustige weet 'er iet op te vitten. Dit zal de xc. Fabel van Faernus bevestigen ons door den zelve heere Dr. David van Hoogstraten opgegeven:

Jupyn, Neptunus, en Vrouw Pallas zyn voorheen
In eenen strydt en ongehoort geschil getreên,
Wie van hun drien op 't best zou aan de werrelt geven
Een gift, die wat 'er was zou heel te boven streven.
Jupyn de Vader geeft een mensch, het eelste dier,
Minerve een huis, en God Neptunus eenen Stier.
Toen wert de zaak gestelt aan Momus van de goden,
Die't werk opnemen zou, en hem met een geboden
Met keurig onderzoek op alles agt te slaan.
Hy nam den last op zig, en had het straks gelaên
Op 't maakfel van den Stier, dewyl de dubble horen
Niet wel geplaatst was op het hooft des stiers van voren,
De schoften moesten met die wapens zyn verzien
Om zoo veel sterker aan den vyant weer te biên.
De mensch was ook misvormt, om dat men zyne zinnen
Niet onderzoeken kon tot in zyn hart van binnen.

Die moesten buiten zyn, of door een venstergat
Moest blyken wat hy in zyn hart verborgen had.
'T gebouw van 't huis, sprak hy, was ook al te versmaden.
Om dat Minerve dat niet had gezet op raden,
Op dat het met zyn heer verandren kon van gront,
Zoo by geval, als 't gaat, zyn buur hem tegenstont.
Een mensch, die zig altydt wil vitten onderwinden,
Kan in de beste zaak ook wel gebreken vinden.

Momus, (zeit de wyze Gratiaan) redenkavelde
wel domkoppig, als hy wilde dat 'er een klein
venstertje voor 't hart der menschen behoorde te we-
zen. Een goed oordeel, zegt hy, is de voornaamste sleu-
tel van een anders hart. Het driefst onverstant mag de
wyk nemen tot het heiligdom van stilzwynen, en de arg-
listige geveinsheid tot een wit graf: een man van oordeel
ontdekt alles, raad, en doorgrond alles. Hy onderscheit
terstont den schyn van 't wezen; hy ontsyffert alle de
woornemens, en alle de einden.

LI.

DE KAMELEON.

Noit by zich zelveu.

Wat konstvertooning ziet men hier,
 Om de aart der vleiers op te speuren?
 't Kameleon, een schubbig dier,
 Dat zich in veelerhande kleuren
 Herschept, is't wapen, dat hen voegt,
 Die wispeltuurig boven maaten,
 In lasse vleierey doorploegt,
 Elk weeten naar den mond te praaten,
 Niet zelden tot hun eigen schâ,
 En ramp aan 't eeuwig heil hier na.

LI. Z I N N E B E E L T.

Het Zinnebeeld vertoont een gedierte, kameleon genaamt, bleekgraauwverwig, maar dat zig de koleur aanneemt van 't geene dat naarby is, of daar het zig op neerzet; levende alleen by inademin-ge van de lucht. Even zoo veranderen de pluim-strykers en oorvleyers hunne gebaarden, gelaat en woorden, naar de geneigtheden der menschen met de welke zy omgang maken; vleyen de zelve met wint van ydele Eere, Staatzugt, of zoodanig iet als zy denken dat het voorwerp van hun gevley behagen zal; terwijl zy alleen leven door de lucht van hoop, of vergeldinge.

Demosthenes plag te zeggen, *Dat de Vleyery een voester van ondeugden, een medegezellinne van het geluk, en een geduurig quaat voor Koningen en Prinzen was.* De Rede is om dat vleyers zelden waarheit spreken, de gebreken Deugden noemen, de toorn Dapperheid, en het gewelt Recht. Waarom de Wyze Bias zeide, *Dat onder de wilde dieren een Tyran, maar onder de tamme een Vleyer het schadelykste was.* Dat de fraye Dichter J. de Dekker niet onaartig in dit volgende vaarsje verklaart, zeggende:

De Vos sprak tot de Raaf, hoe sneeuw wit zyn uw veeren!

En och! wat voed onze eeuw, de zulke vossen veel!

Zulke menschen slaan geen acht op den ernstigen raat van Socrates, daar hy zeit: *Houd geen schoonsprekers, oorblazers, of aanbrengers aan: want het gene zy u vertellen komt niet uit geneigtheit voort; maar gelyk zy de gebeimen van anderen u ontdekken, zoo ontdekken zy de uwe aan anderen.*

't Was

't Was een gemeene wyze van spreken by de Grieken, dat onder alle fchepfelen de menfch alleen komt aan een onverdiende gunft, of ongunft. Een fchoon paart wort beter bezorgt als een flegt. Maar 't helpt een man niet dat hy vroom, deugzaam, kloek, en edelmoedig is; want men geeft gemeenlyk de eerfte eer aan de pluimftrykers, de tweede aan de valsche aanbrenghers, de derde aan de verraders. *De angften van leven bekomen de beftte ampten.*

Men leeft by Tacitus, dat, als Tiberius des gebiets was meester geworden, de Edelen zoo wel als de gemeenen hem vleiden; waarom hy dikwils van 't Raathuis komende, zeide: *O menfchen gereedt ter flavernye!*

Hoe algemeen de Vleiry inzonderheit aan de Hoven is, geeft de Ridder Fil. Sidnei in zyn *Verdediging der Poëzy* niet onaartig te kennen, alwaar hy van het Keizerlyke Hof meldende zegt, hoe Gio Pietro Pugliano, met wien hy omgang had, 't paard noemde *den eenigften Hoveling die gedienslig was zonder vleiry*. En gelykmen menigvuldige ftalen zoude konnen aanwyzen van Vorften die door vleiry zich fchandelyk hebben laten by d' ooren leiden, zoo zyn 'er ook in tegendeel voorbeelden van anderen die zulks hebben gewraakt.

Koning Lodowyk had voor gewoonte zig dikmaal te verkleeden in onbekent gewaad, en onder het gemeene volk te verkeeren. Als hem gevraagd wierd van zyne Hovelingen tot wat einde hy zulks dede, gaf hy tot antwoord: *Om dat ik de waarheit vernemen wil: want myn huisgenooten zyn maar pluimftrykers, die my zoeken te behagen, en aanbrengen 't geene hun voordeelig, en aan hun vyanden fchadelyk is.* Daarom ook, als Koning Alphonfus gevraagd wierd, welke hy voor zyne getroufte Raden hielt, gaf hy

tot antwoord, *de Boeken* : welke zonder vreeze, of pluimstryken, my vrymoediglyk en getrouwelyk zeggen, 't gene ik begere te weten.

Vleyery heeft uit vrees, of hoop, twee regtsnydende gemoedsdriften, haare herkomst gekregen. En het streelen der Vorsten geschied gemeenlyk met de zelve opregte meeninge en het goede hart, als waar mee een gevangen de struikroovers of moordenaars in nood zynde bejegent, welke hy vleit, en zoo lang naar uiterlyken schyn cert, als zy macht over hem hebben, dewyl hy daar van ontkomen de zelve verfoeit, en dus genoegzaam betoont dat het maar geveinst is geweest; en hy het alleen gedaan heeft uit vrees voor zyn leven, of op hope dat hy van het zyne wat mogt behouden. Zulks men op de Pluimstrykers, en Vleiers het Spaans spreekwoord, *Vele menschen kussen handen die zy liever zouden byten*, met recht mag toepassen. En verscheiden voorbeelden leeraaren ons, dat vele Staat- en Volkbestierders, die niet van kennisse en oordeel ontbloot waren, t'elkens hebben geklaagt; *geen Vrienden te hebben die hun personen beminden, maar hunne macht*; zulks zy *de heerschappy verliezende, alle hunne vrienden te gelyk verloren.*

Eindelyk een oorstreeler der Vorsten behoort verstandig te wezen (zegt het spreekwoord) om zyns meesters aart en neiginge te kunnen sliken; om zyn gevelei daar naar te schikken, even als de Kameleon zyn kleuren naar den gront daar hy op zit maakt. Anders kan hy zich licht vergiffen, en zynen toeleg verydelt zien. Een voorbeeld van Keizer Sigismund zal dit bevestigen. Deze van een Pluimstryker tot walgens toe geveleit, en met ydele lofstuiting gestreelt, gaf hem tot zyn belooning slagen; en als die gast naar de reden vraagde waarom de vorst hem sloeg; antwoordde de Keizer; *om dat gy my byt.*

Met

Met goede reden vergelyktmen ook de geveinsde
tong en oorvleyers by de schaduwe,

Die 't beelt navolgt, en aan blyft kleven.

Zy ook, zo lang 't hun voordeel bied;

Maar komt hun vriend eens in verdriet,

Doordien zyn staat word omgedreven

Door 't wisselvallig werrelds lot,

Zy zullen hem den rug toe keeren,

Zyn ongeval met smaat vermeerren,

Of dryven met zyn val den spot.

De werreltlingen mogen 't verstant, en Hofslyk-
heit noemen, de tyd, en gelegenheit in agt te ne-
men, en door gevley den genen aan te kleven, van wien
zy gunste verhopē; ik derf wel ront uit zeggen,
zoo het met geen opregtheit, en alleen om eygen
voordeel geschiet,

Heet dit zyn drift naar reden stieren?

Vergeefs heeft dan de Schepper milt

Die weldaat aan den mens gespilt,

Wanneer hy volgt op 't spoor der dieren.

Het pluimgedierte quinkeleert,

En komt met zang den boomgaard streelen,

Zoo lang zy van de vrugten deelen;

Maar niet wanneer 't sayzoen verkeert,

De boomen ledig zyn van vrugten.

Dan houd het quinkeseeren op;

De kale boomgaard krygt den schop,

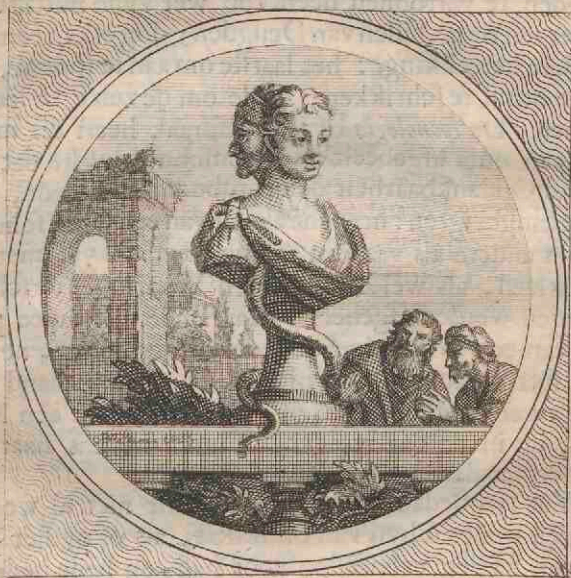
En elk ontgaat zyn dank met vlugten.

Met nogh een voorbeeld van vuile vleierey zal ik dit Zinnebeeld sluiten.

Alexander de Groote , Koning van Macedonie, gekomen zynde in den tempel van Jupiter Ammon, wert aan den ingang ontfangen van eenen der oudste priesteren, en met den naam van zoon begroet, zeggende hem de Priester dat Jupiter hem deze benaminge gaf. De heerschzuchtige Vorst hier op , ik neem , zeide hy , *den naam aan , en zal hem my laten welgevallen , zoo gy my de heerschappy over den ganschen aartbodem vergunt.* Hier op begaf de Priester zich naar binnen, en bragt , als of hy met den Godt hier over gesproken had , bescheit dat de Godt hem dat beloofde. Toen verklaarde Alexander dat hy gaerne weten wilde of 'er nogh iemand in 't leven ware der genen, die zynen vader hadden omgebragt. De looze paap, om hem de maat vol te meten, voltooide de vleierey met dit zeggen : *Alle de moorders , o Koning, van Filips zyn gestraft : maar wat uwen vader aangaat, dien kan niemand lagen leggen.* Hier mede betekende hy dat Alexander niet de zoon van Filips , maar van Jupiter was.

BEDROG, EN VALSHEIT.

Wees op uw hoede.

Een mens, die met twee aangezichten
 Van achtren grynst, van vooren licht,
 Als zocht zyn dienst elk te verplichten,
 Vertoont de valsheid in haar kragt,
 Gereed om gruwlen te bedryven.

Dus zag men Joab, vals van grond,
 Welcer zyn grooten vriend ontlyven,
 Wyl hy hem drukte mond aan mond.
 Iskariot, als 't hooft der quaden,
 Heeft met een kus zyn heer verraden.

Ver-

LII. Z I N N E B E E L T.

VErwonder u niet, Lezer, dat ik dit monster op de wyze van een praalbeeld heb afgemaalt. On-deugden te vertoonen heeft zoo wel zyne nuttigheid als het ten toon stellen van Deugden; dog elk in een by-zondere betrekkinge: het laatste om aan te sporen, het eerste om af te schrikken; beide om de zelve te leeren kennen. De *Iconologia* of Beeldespraak heeft dit monster van outs afgebeeld als het afschuwelykste dat nevens d'Ondankbaarheid den aardbodem betreedt, met twee aangezigten: het eene als dat van een jong, schoon, en het andere als van een oud gerimpelt wyf, met een lang kleet, als wel eer door den Waarmont deschyn-heiligen werden afgebeeld: waar onder zig twee pooten van een Grypvogel of Adelaar vertoonen, nevens den staart van een Scorpioen. In de eene hand ziet men twee Menschenharten, en in d'andere een Masker, en in de naastvolgende Figuur nevens haar een Panterdier dat al mee wat zeggen wil.

Wat fyn bedachte vonden de List niet al weet te smeden onder schyn van billikheit, als of zy het goede van haaren evenaasten voor had, en heur bedrieglyk gelaat, wezen, woorden, enz. daar naar te schikken, weten zulken best die van heur vergiftigen angel gesteken zyn. Waar op de twee aangezigten hunne zinspelingen hebben. Gelyk ook de dubbelhartigheid door het teken in d'eene hand aanwyft het waarteken van heur goeden en quaden wil in een zelve zaak. De Gryns, door den Toneelspel-Dichter Eschylus verzonnen, heeft stof gegeven aan A. Pels, in zyn Toneelwetten, daar hy zeit:

Eschylus boude een vaste stee
Op lichte Balkjes, en was vinder van Toneelen
Van Gryns, en Kleeding.

De andere hand, gelyk ook het weerschynkleed, verbeelt hoe de list, door menigvuldige bedriegelyke veranderingen, haren rol weet te spelen, gelyk ook de zaken anders voor te stellen als zy in waarheit zyn, om alzo tot haar voornemen te komen, vertoonende een aanminnig gelaat van voren, terwyl zy van agteren den staart gereet stelt, om hen, die zy met een gemaakten lach begluurt, te quetzen.

Onder de oudste Schryvers vint men 'er die de zelve hebben vergeleken by Gerion. Dit was een gevaarlyk monster, waar van verhaalt wort dat het zig onthield ontrent het Eylant Balearica, en die voorby voeren met een vriendelyk gezigt, en woorden aan strant lokte, onder schyn van veele vriendschap en beleeftheit te willen betoonen, dogh hen, wanneer zy fliepen, verraderlyk om halsbracht. Zoo getuigt Bocatius, en Ariosto heeft de Beeltenis der List met de pen gemaakt, dat hier op uitkomt.

De Valsheit die een schoon gelaat,
 Aanloklyk oog, en vriendlyk wezen
 (Hoedanigheden waard geprezen)
 Aan elk vertoont; is in der daat
 Een monster uit de Hel gekropen:
 't Geen aalt, en suakt naar elks verdriet,
 Indien haar vraatzucht anders niet
 Heur boozen toelag kan belopen.
 Haar tong slaat Hemelengletaal
 Maar 't hart vervult met looze treken,
 Van 't loflyk Deugdenspoor geweken,
 Bedenkt vast hoe het roestig staal
 Dat, onder 't kleed van Vossenvachten
 Zich dekt, de vroomsten steeds belaagt,
 En hun de stille rust ontjaagt,
 In ste dat zy haar gonst verwachten.

O Vals-

O Valsheit, van de Rede ontaart,
 Gy weet het aanzigt te blanketten
 Met lift, en minlyk voor te zetten,
 Maar draagt een angel in den staart.

Tacitus verhaalt van Mucianus, dat hy uit bevindingen wel zag dat Antonius in 't openbaar niet onderdrukt kon worden, bewees hem veel dienst, en vriendschap, zoo met tot zyn roem te spreken, als met heimelyke beloften, hem toonende hoe door 't vertrek van Claudius Rufus, Hispanie ontbloot van bestierder was. Teffens schenkt hy eer- en krygsampten aan zyn vrienden. Daar op, na dat hy 't ydel gemoet van Antonius met hoop, en begeerlykheit vervult had, verzend hy de Keurbende, en wel inzonderheit die hem gezint waren, naar andere buitenste wingewesten, en dus heeft hy de hoop door lift misleid en schendig bedrogen. De Heer D. van Hoogstraten heeft dit in zyn aanmerkingen op de Fabel van de Rave, en den Vos gepast. Deze bejoegen beide een aas. De Rave sneller in 't vliegen, dan de Vos in 't loopen, streek met den buit heen en ging daar mede zitten op een boom. De Vos die daar op vlamde en geen kans zag om 'er by te komen, bedacht een lift, en ving daar op aan de Raaf te pryzen; dat zy net en wel gemaakt van lichaam was, zagt van pluimen, veerziende oogen, kragtig van bek en vasthoudende klauwen; maar dat het te bejammeren was, daar zy zoo schoon een vogel was, dat haar de stem ontbrak. De Rave door dit gevely opgezet, wilde toonen dat zy zoo wel als de andere vogels tong en stem had, opent haar bek en laat den brok vallen; daar de Vos mee stryken ging, verkrygende door bedrog, het geen hy met loopen niet had kunnen magtig worden.

Het Panterdier, van ons gemelt, komt mede voor
 een

een Zinnebeeld van List op de Rol. Van deze dieren wort gezeit, dat zy hun hooft tusschen de voorste pooten verbergen, op dat andere dieren, op de schoonheit van hun geplekt bont verlokt, te gereeder van hun gegrepen worden. Ja hoe de list zig ook by beurtten bedient van het kleed van schynheilichheit (daar wy ook van hebben aangeroert) bevestigt de Fabel van de Muizen, en de Wezel. Deze ziende dat al haar toelig bekent, en dus vergeefs was om de muizen te betrappen, bedacht een anderen vont. Zy zwoer zig te bekeeren van hare misdaden, deed boete, trok een Geestelyk kleed aan, zette de troony als een Heilig kluizenaar, deed beloften van nooit vlees meer te zullen proeven; en verschalkte dus de muizen door dit schynheilich bedrog. Op zulk een List, met schynheilighen glans bestreken, heeft de geestige J. Zecus het oog, in zynen *Wolf in 't Schaapsvel*, pag. 2. daar hy zeit:

Wie noemt me een ondaadt, op't bekende werreltrondt
Bekent, hoe gruwlyk, die de Valsheid niet bestondt,
In schyn van outerdienst? want onder't kleed der vroomen,
Het schynkleedt meen ik, is dat monster opgekomen;
Een Monster, dat zyn rol in hof en tempel speelt,
En, waar het gaat, een zwerm van wangedrochten teelt.
Het derft zyn zetel op gewyde gronden planten;
Neemt List, en Hoogmoedt aan voor trouwe troontrouwanten;
Bedrog en Staatzucht voor zyn zuilen. D'ondeugt pleit
Voor 't burgerlyk geskil, terwyl schynheilichheit
D'ontevenaerde schaal, om 't heiligh recht te wegen,
Als waer zy Themis, torst; en met geknakten degen,
Dien zy behendigh uit der vorsten handen rukt,
'T eenvoudigh volk misleidt, dat voor haar voeten bukt:
Een kanker, al van outs ter werrelt ingeslopen,
En steeds met meerder drift in 't heimlyk doorgekropen,
Van 't Priesterdom gevoedt, gequeekt en aangezet;
Een kanker, die 't altaer met helsch vergif besmet;
Den zuivren wieroekdamp ontreinigt, onder 't branden;
De kerk met smook vervult van stinkende offerhanden;
De zwoegende offervlam met heiloos vocht besprengt;
En dus een viezen geur in 't witte koorkleet brengt.

Wel,

Wel, kan men voor dat quaet de tempeldeur niet sluiten?
 En was die pest in haar geboorte niet te sluiten?
 Kon 't Heidendom, dat ook met oordeel was begaafd,
 Wiens leerzaam voorbeeld nogh veel wetten styft en staft,
 Gegront op burgerheit in 't loffelyk regeren,
 Dat zoo veel monden stopt, die kerkharpy niet weren?
 Kon Grieken, doelende op een eerelyk gerucht,
 Wanneer het Asie en Europe hielt in tucht,
 En den Achaïer naar zyn wetten dwong te luisteren,
 Dat heilloos ondieer in zyn oorlogsboei niet kluisteren?
 En heeft het ryken, ryk van volken, overheert;
 De krygsorkanen steeds kloekhartigh afgeweert,
 Terwyl al 't vorstendom most voor zyn schepter schroomen;
 En was het magteloos die Hydra te betoomen?
 'T schynt ja: want waar men zyn geschichtboek openslaat,
 Bevint men dat elk blad vol priester-naamen staat.
 Der vorsten oordeel raekt door 't kerkgeraas aan 't hollen:
 Zy leenen d'ooren aan verdichte orakelgrollen.
 Hun toeleg is gericht naar kerkelyk belang,
 't zy recht, of onrecht, 't zy goetwilligh, of door dwang:
 Een gryze wichelaar moet hun besluit eerst wikken,
 Opdat hy 't moge naar zyn eigen oordeel schikken,
 Eer 't in ciment legt, en hy keurt zyn opzet goet,
 Zoo 't overeenstemt met zyn loos en valsch gemoet,
 Dat met geen dieplood is te peilen of te gronden,
 Gespijst op loosheit en bedriegelyke vonden.

In zyne Opdraght schildert hy ook dit Gedrocht
 met deze verwen af:

Een ondieer, scherp van klaau en tanden,
 In wildernissen opgevoedt,
 Van niemant veilig aan te randen,
 Gebeten op onnozel bloet,
 Op bloet van werelooze schapen;
 Een ondieer, dat al 't velt afstroopt,
 En d'ongeruste lantliên noopt
 Met doodelyken angst te slapen;
 Een ondieer, slug en stuurs van aart,
 Dat geen' aanquekeling, hoe teder,
 Aan 's moeders vollen uier spaart.

Wie zou 'er niet voor schrikken?

ô Nyd , die als een pestvuur woed,
 Hoe kricht uw hoofd van helsche slangen!
 Gy knaagt uw eigen hert, om't goed,
 Dat gy uw naasten ziet ontfangen.
 Met u dorst Kain best de kans
 Van Abels wreeden doodslag waagen,
 Terwyl zyn nydig oog den glans
 Van 's broeders deugd niet kon verdraagen.
 Gy snoode hebt door 't Joods geslacht
 Den Heiland zelf aan 't kruis gebracht.

P

Wy

LIIL. ZINNEBEELT.

WY hebben de NYD en den LASTER in dit Tafereel door een zelve Figuur vertoont. Waarom? wy merken de NYD, als de natuur van dat monster, en den LASTER als uitwerkzel van het zelve aan.

„ De drift van NYD en VERAGTING (zeiden wy
 „ in het vervolg van Philal. Brieven) heeft een en de
 „ zelve aanrizzeling; alleen met dat onderscheit,
 „ dat d'enkele Veragting ontsteekt, en zig ontroert
 „ over voorwerpen in haren zin of aart veragtelyk;
 „ dog de NYD in tegendeel over pryswaardige zaken,
 „ waar over zy zig naar billikheit behoorde te
 „ verblyden. Als by voorbeeld, het welwezen en
 „ voorloep van haren Evennaasten, dienze in tegendeel
 „ afdunstig en met scheve oogen aanziet: waar
 „ op Horatius zinspeelt, als hy zegt:

Myn welstant wort steeds van ter zyden

Met een benydend oog begluurt.

En een ander Dichter:

De ondankbare Afgunst volgt den Voorspoed op de hielen,
 Gelyk de schaduw 't beelt, waar heen 't zig keert en wend.

Waarom Bontekoe, in zyn Geneesmiddel der Hartstogten, p. 119. niet onaartig zeit van de Nyd, datze waarlyk zotheit is; om dat zy zig zelf pynigt, en terwyl zy bedroeft is over een anders welstant, door dit nydig gemoed alleen te weeg brengt, dat het haar zelf qualyk ga; zoo dat een zig zelf het quaad, dat hy anderen torwenst, op den hals haatl. Voor al dewyl hy,
 een

een ander zyne goederen door enkele nyd niet konnende ontvremden en zig toevoegen , alleen zig zelf quelt en pynigt.

Dit bevestigt Plutarchus , daar hy zegt van de Nyd , dat zy de genen quelt die niet wys zyn. En hy toont in het 12. Hoofstuk van de Gerustheid des gemoeds , dat deze drift ontspruit uit d' overmatige begeerten , en ongenoegen der menschen , begerende alles voor zig zelve , zonder ooit vernoegt te zyn ; willende niet alleen t' effens Ryk en Geleert , maar ook wel Stedebestierders zyn.

Dionys de oude was niet vergenoegt met dat hy de grootste Dwingelant van zyn tyd was ; maar hy was gemelyk , en nydig , om dat hy niet zoo goede Dichter was als Filoxenus , en zoo schrandere Redenaar als Plato : waarom hy den eenen in de gevangnisse deed werpen , en den anderen op 't Eyland Egina verzond , om voor slaaf verkogt te worden.

De voorgemelde Zedeschryver toont ook vervolgens , de rede waarom wy niet zoo zeer ons , om ons eygen geluk , verblyden ; als wy ons wel om dat van anderen bedroeven. Namentlyk , om dat onze natuur zoo zeer bedorven is. En hy vraagt in yver uitberstende : *Waarom is 't o mensch , dat gy zoo gestadig op uw eigen ongeluk ziet , dat gy altyt vernieuwt , en nimmer het oog vest op 't goede dat by u is , en 't Geluk dat gy bezit ?* Zeker zulke menschen zyn daar in gelyk den Koopman van Chios , die goeden wyn in zynen kelder had , en overal zuuren wyn ging opzoeken , om over zyn taafel te gebruiken. 't Antwoort des Dienaars komt ook ter snee ; die gevraagt zynde wat zyn meester dede , toen hy van hem scheidde , antwoordde : *Veel Goed hebbende zoekt by quaal.*

De verblindheit , en 't verkeert oordeel waar mede de Nydigen bezet zyn , brengt hen in dien waan

dat zy meenen dat een anders staat gelukkiger is dan de hunne. Zy benyden hem in dien waan; dog plagen zich zelve meer dan dien zy benyden, volgens de spreuk:

Zalks wie eens anders luk benyt,
Verteert zich, en hy barft van spyt.

Wy hebben in het voorbeeld van Dionys gezien, hoe de Dicht-en Redenkonst benyd is. Maar moeten wy ons ook niet verwonderen; dat ook de Deugt, de waardste schat om te beminnen, oudstyt altyt benydt is, en nu noch van de Nyd met scheef gezigt begluurt wordt. 't Eerste bevestigt de spreuk van C. Manlius, daar hy zegt: *De nyt is blind*; en daarom spreekt zy quaat van de Deugt. Het tweede geeft P. Rabus niet duisterlyk te kennen in deze Rymregelen:

Dat noodlot volgt altyd de vroomheit agter aan,
Dat zy van monsters, en Harpyen, aangedaan
Met gruwelen, zoo schelms beloont wort voor haar daden;

Ja dat het Deugdelyk leven altyt van de Nyd wort vervolgt, wist Socrates in zyn tyd al te zeggen; waar uit wy besluiten dat de werrelt nu, als toen, en toen als nu is geweest.

Zoo haest ymants staet aangroeit, of aanzien krygt, straks word hy van anderen benyd, en zyn wandel, en bedryf, hoe opregt, gelastert. 't Is den eenen hond (zei het spreekwoord) leet dat de andere een brok krygt. Dit zietmen niet alleen bewaarheit in menschen van eene neringe, en ambacht; maar ook in zulken die niet het minste nadeel vaneens anders welwezen, 't geen zy nochtans benyden, te vreezen hebben. En niet alleen in luiden van geringe

ringe soort, maar ook van menschen die voor verstandig, godsdienstig, en boven het burgerlyke willen geacht wezen.

De oude wyzen, en Filosofen zelfs, welker spreken en leerlessen ik doorgaans, volgens verdiensten, hoog roem, waren zoo haast, d'een voor den ander niet in de gunst der grooten ingewikkelt, of in voordeel of agting in de werrelt aangegroeit, of zy benydden niet alleen malkander; maar ontzagen zig ook niet elkander met lasteringen te bekladden.

Appianus sprekende van Ariston en andere Filosofen die Athenen beheerst hebben, zegt dat zy de grootste Tyrannen van hunnen tyd geweest zyn: en twyfelt daarom, of *Filosofen die de Eer, Magt, en Geld, in hun leven veragten, 't selve niet maar deden, om daar door hunne luyheit te bedekken.* En Aristophanes zeit: *Dat de Pitagoristen door nootzakelykheit matig en spaarzaam waren; maar dat zy die Deugt wel wilden agter wege laten, als zy op een anders kosten mochten smullen en vrolyk zyn.* Ja de Schryver van de *Politike Discoursen*, B. P. ontziet zig niet te zeggen: *In d'oudheit vintmen geen beter onderwyzingen tot matigheit, als die welke de zeven Wyzen van Griekenland hebben naagelaten; en in dien tyd waren geen onrechtvaardiger Tyrannen, als die uit deze zeven tot het bestier des volks gekomen waren.*

Alle d'oude Wyzen en Filosofen zyn geen Heiligen geweest, maar menschen, die, d'een meer d'ander min, hunne gebreken hadden, 't welk zy zelfs bekenden: en in welk opzigt ook Amphilogus zeide: *Niemand is 't aller uuren even wys.* Maar dat ook de vroomsten wel van de argsten gelastert zyn geweest, dat staat by my vast. De bevinding heeft my ook geleert, *Dat de schurffste schapen meest blaeten.*

Men heeft eene beschryving van de Nydt, ingevoerd als een Persoon, by Ovidius, die haer een woonplaats toeschryft in laege en diepe dalen, waer uit de uitleggers van het verdigtsel hunne uitleggingen opmaken, en toonen dat niet als de lage en geringe verstanden aen dezen ondeugenden hartstogt onderworpen zyn; omdat zy in zich zelve de gaven niet bespeuren, die anderen medegedeelt zyn. Want die van zyn eigen deugt en goede gaven verzekert is, zal dergelyke aen anderen niet benyden. De Fabelschryvers getuigen hier by dat het Paleis dezer afzichtige Godinne kout is: het geen getrokken schynt te zyn uit de stelling der Natuurkundigen, die ons willen doen gelooven dat menschen die kout van bloet zyn het verstant laeg en kleen hebben, en daer uit der Afgunst meer onderworpen zyn dan andere, die heeter van gesteltenis zyn.

De vernuftige dichter zoo even genoemd melt dat Pallas, de Godin der wysheit, hebbende de Nydt te spreken, alleen aan de deur klopte zonder verder in haere woninge te treden. Dat is te zeggen, zy wekte haer op; een beeltenis, waer door te verstaen is dat de nydt door het roemryke gerucht van wyze luiden wort opgewekt en gaende gemaakt; het geen door de dagelyxe ervarenheit beveltigt wort.

LIV.

OLY IN 'T VIER.

't Hangt aan een goet beleit.

Met Oly 't Vuur te willen blussen
 Zal nimmer reedlyk mens bestaan.
 Zo laat zich noit de gramschap fussen,
 Met harde woorden voor te slaan.
 Vorst David strekt hier tot een spiegel,
 Die toornig dreigde Nabals bloed
 Te plengen, toen de schrandre Abiegel,
 Zyn bittren trots en wrevelmoed,
 Door haar geschenk en heusse reeden,
 Verwon en stelde in 't end te vreedn.

LIV. Z I N N E B E E L T.

HOe het smeulende vuur van een quaataardigen inborst, wanneer men zig met een gelyke quaadaardigheid en wreveligheid tegen het zelve ter wrake aanzet, te meer ontvonkt, en in stee van daar door gestuit te worden, in lasteringen ontvlamt, en eindelyk in een vuur van toorn ontfteekt, heeft ons de bevin- ding geleert: waarom de spreuk, *men moet geen oly in 't vuur gieten*, hier op toegepast, doet zien dat zulke hulpmiddelen verkeert zyn, en datmen tegen de inkankerige dier gebreken verzagende plaasters ter genezinge moet gebruiken.

Paradin maekt van de krakkeel-en kyfzugtigen, in zyne *Prinselyke Devysen*, een Zinnebeelt, vertoönen- de een Krygsman die in woede met zyn zwaard het vuur 't onderst boven roert, zoo dat de vonken op- waarts springende hem het oog quetzen; en bedient zig in zyne onderrichtinge van de Spreuk van Pytha- goras, welke zeit: *Men moet het vuur met geen zwaard slaan*. Welke leerles wy den Lezer voor goet zullen, aanpryzen, en vervolgens tragten smakelyk te ma- ken met het voorbeeld van Koning Philips. Deze, als hem zyn Hovelingen zeiden dat Arcadion qualyk van hem sprak, en den Koning aanstookten om door straffe zig daar over te wreken, zeide: *Bejegent Arcadion vriendelyk, en geeft hem een geschenk*. Eenigen tyt daar naa belastte hy zyne Hovelingen, zy wilden eens onderstaan wat Arcadion nu al van hem zeide. En als zy zeiden dat hy veel deugt van den Koning sprak, en hem boven gemeen prees, ant- woordde Philips: *Ziet gy nu wel dat ik een beter genoesmeester van de quaatsprekenden ben als gy? en dat*
als

het by ons zelfs toe komt datmen goed of quaat van ons spreekt?

Dus hooren wy den Rabbyn Gamaliël by J. de Dekker in zyn Treurſpel den Dooper:

Zoo imant wat te hardt durft drukken op ons zeer,
Wy wreeken 't meesterlyk met ſchelden op zyn eer;
Wy weten 't felle vuur der razerny te voeden,
En helpen 't grimmig hart met laſteren aan 't woeden.

Wel had hy te voren gezegt:

De gramſchap, vyandin
Van redelyk vermaan, verduiſtert ziel en zin,
Dryft nutten raadt van 't oor, doet brein en geeſten hellen.

Ook ſpreekt de waarheid door zynen mont in de vorige vaarzen:

Iet zonder rypen raadt loſhoofdig te beſtaan
En voegt onze orde niet: zacht gaan in alle dingen
Betaamt den vaderen: in woefte jongelingen
Wort woef en los bedryf noch eenigzins gedult:
Maar geen onſchuldiging dekt hier der ouden ſchult.
Laat, bid ik, uwen toorn een weinigsken verkouwen,
Wil toch uw hevigheit wat in den breidel houwen.

Daerna tracht hy Malchus dus ter neder te zetten:

Schoon dat hy al het quaat, waar meê wy hem belaften,
Beſtaan hebbe of miſſchien nogh erger hebb' beſtaan,
Het voegt u evenwel den man eerſt toe te gaan
Met zachte middelen, en onberoert van zinnen
Dien doolenden te zien door heusheit te gewinnen,
En minnelyk vermaan: opdat men niet en meen'
Dat gy den leggenden veel liever gansch vertreên

Dan met een enkle hant tot ryzen zout bewegen.
 Voorwaer daar is uw eer niet luttel aan gelegen,
 Dat ook d'afgunstigen verstaan uit uw beleit,
 Met welk een liefde en zucht gy naer de zaligheid
 Van allen dorst en snakt, en niemant wenscht verloren,
 Dan die moedwilliglyk geen raad en willen hooren.
 Ik bidde u, overleg, eer gramschap uw gemoedt
 Nogh verder buiten 't spoor der reden rennen doet,
 Wat vruchten gy van uw hartnekkigheid zult plukken.

En als Malchus hier op antwoordt:

Dees namelyk dat ik myn vyant zal verdrukken,
 De vromen wel getroost zal maken in den geest,
 De twyffelenden sterk, d'onschamelen bevreesst,
 Ten leste door dit bloet de vaderlyke wetten
 Zal vestigen, en op gewisse voeten zetten;

besluit Gamaliel wysselyk aldus:

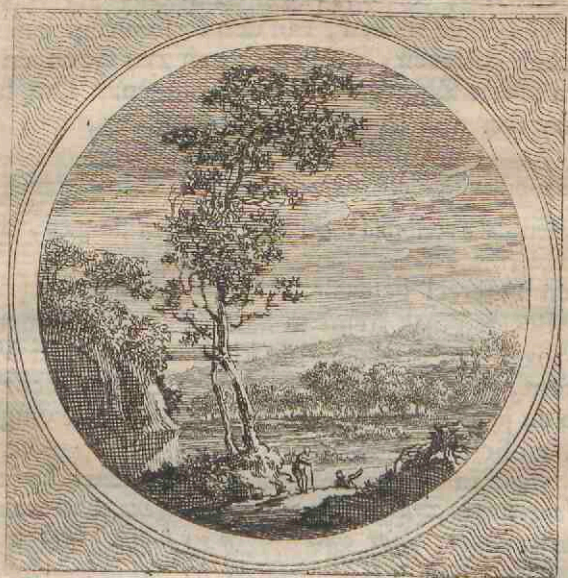
Neen vriend, dit zullen eerst de vragen zyn hier van,
 Dat elk gelooven zal dat gy een eerlyk man,
 Dien gy niet magtig waart door reden te vermannen,
 Getracht hebt door geweld van wreetheit uit te wannen.

Ik eindige dit Zinnebeelt met de woorden van Horatius, gepast op de Gramschap en Wraakzucht:

De Gramschap is een korte razerny,
 Voer over uw gemoedt de volle heerschappy.
 Gehoorzaamt het u niet, het zal u overheeren.
 Betoom't met ketenen, indien gy't wilt regeren.

DE MORGENSTONT.

't Leeven uit den dood.

Ziet gy de schoone morgenzon
 Hier door de vochte kimmen breeken,
 Om uit haar vruchtbre leevens bron,
 Het quynende aardryk op te queeken,
 Zo breng u zelf den zoeten tyd
 Der eerste jonkheid weer te binnen,
 Met regt aan leezucht toegewyd,
 Om nutte wetenschap te winnen,
 Terwyl de vroege morgenstond,
 Naar 't spreekwoord, goud heeft in den mond.
 't Lust

LV. ZINNEBEELT.

't **L**Uft ons, eer wy van ons buitentyts tytverdryf
 een einde maken, van den eerften trap van het
 menschelyke leven, gelyk ook van zyn ryzen en af-
 nemen, een Zinnebeeld af te schetzen. Dus heb-
 ben wy dan den aangenamen Ugentont,

Wiens morgenkleederen, van helder weerschyn glimmen,
 Die zynen glans verspreid van d'ooster morgen kinnen,

tot een Tafereel gemaalt.

De Beeldespraak stemt in hare Zinspelingen met dit
 vaars over een; daar zy de kleederen van den Mor-
 gentont, zynde van Goudgeel weerschyn, beschryft,
 en op de jeugt toepast, om uit te drukken de vlugtig-
 heit, en lichtveranderlykheit die eygen is aan de jaa-
 ren, waar in zy Aristoteles naavolgt daar hy zeit:
De Jongelingen zyn wispeltuurig, en't gene waar naar zy
hebben verlangt, daar van walgen zy haast. Gelyk ook
 Theophyl. zeit: *'t Is bezwaarlyk iet van de jongelingen te*
ramen. Hun oude is wankelbaar, zonder vast oogmerk,
en vol veranderingen.

Sommigen der ouden hebben het menschelyke leven
 in vier, zommigen in drie deelen afgedeelt. 't Laatste
 behaagt ons: om dat die, welke vier verdeelingen
 in het zelve stellen, de kintsheit, die weinig begrip
 van zaken, of leidinge heeft, op den eersten trap
 plaatfen. Maar de jeugt, waar in de Hoop van
 een goede verwagting door kleine beginzelen uit-
 straalt, en d'Ouders doet verbiyden, heeft een veel
 toepasselyker overeenkomst met den morgentont,
 die met zynen wassenden gloet de kruiden en boomen

ver-

ZINNEBEELDEN. 237

verquikt, de vogels tot zingen wekt, en het wol-
lig vee den nachttal uitgetreden van verheugen doet
huppelen.

Op deze eerste verdeeling des menschen leven pas-
sen wy deze Zinnebeelden: Goede opvoedinge, door
een *Geënten Boom*: Hoe de Tong te bedwingen, door
een *Slot*: Hoe zyn Tochten te bedwingen, door een
overboogt Prieel: Liefde tot zyne Ouders door een
Oyevaar: Yver, door de *Mieren*: Naarstigheid, door
de *Byen*: Wakkerheid, door den *Haan*: Getrouw-
heit door den *Hont*: en zig zelve te leeren kennen,
door een *Spiegel*, vertoont.

Wat den Morgenstont aangaat, my lust tot stich-
tinge der genen die in hunnen eersten morgenstont
des levens zyn hier plaats te geven aan den schoonen
MORGENZANG aan Christus; gedicht door
den beroemden Georg Buchanaan, den prins der La-
tynsche dichteren in Groot Brittanje, en door den
zinryken Jeremias de Dekker in Nederduitsche vaar-
zen overgegoten:

O Zoon, in wiens rein aangezicht
Des Vaders eeuwig wezen speelt,
Glans, waare glans van 't ware licht,
En waere Godt uit Godt geteelt;
Zie hoe de nacht weer henen vlucht,
Zo ras Aurore 't voorlicht spreedt,
Wiens bloozend aanzicht lant en lucht
Alom in 't roosroodt purper kleedt,
En brengt te voorschyn met haar lamp
Al wat van schaduw lagh bedekt.
Maar och, een mist, een donkre damp
Van dikke onwetenheit betreft
Ons harten steeds; en het gemoedt,
Niet aangesteken als 't behoort,
Legt schier als midden in een vloedt

Van

Van duistere dwalingen versmoort.

Rys, zuivre zon, en toon uw kracht,
Schenk aan de werrelt dagh en licht,

Verklaar en helder onzen nacht,

En dryf de schaduw van 't gezicht.

Verstroi de dikke en koude locht,

En zuiver eens door uwen gloet

Van vuilen damp en drabbigh vocht

Den akker van ons dor gemoedt:

Opdat hy, in dien dageraat

Van reinen nektar overdout,

'T voorheen ontvangen hemelzaat

Magh wedergeven hondertvout.

Niet qualyk voegt hier by de Morgenlang des
braven dichters Joannes vollenhove, die dus begint:

Daar schuift het morgenlicht

Van 's hemels aangezicht

De duisternis en dampen.

De dagtoorts die noit rust,

Verschynt weêr bly, en bluft

Al 't nachtlicht met zyn lampen.

Al wat nu adem haalt,

In wout of weide dwaalt,

De lucht doorsnydt met pennen,

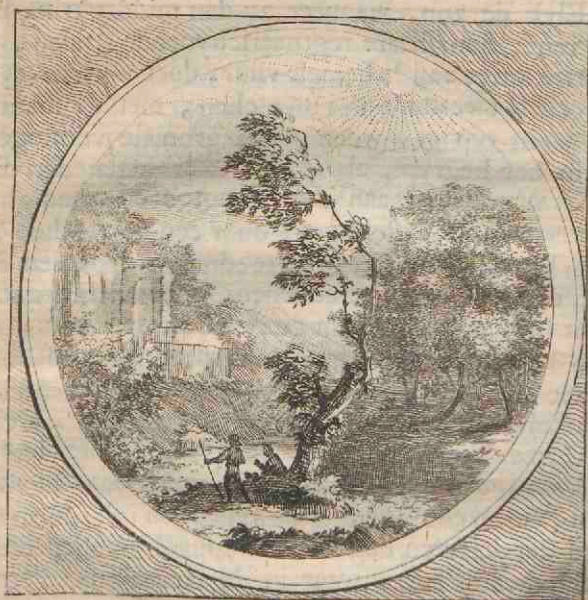
Begroet, elk op zyn wys,

Den dageraat, ten prys

Van d'Almagt, dus te kennen.

Maar wy zouden ons hier vergeten. Wy verzen-
den den Lezer naer de bron zelve, waer uit wy dit
weinigh nat geschept hebben.

Het toppunt nader.

De middagzon, die met haar stralen,
 De gantse wereld door verspreid,
 Aan bossen, beemden, duin en daalen,
 Verschaft gewenste vruchtbaarheid,
 Schynt niet onleerzaam hier te passen
 Op 's menssen mannelyken stand.
 Die ryk in kennis opgewassen,
 De deftigheid aan elken kant
 Vertoont, die kloek in 's levens plichten,
 Met weldoen yder voor kooft lichten.

Gelyk

LVI. Z I N N E B E E L T.

GElyk de zon, wanneer zy den middagkring be-
rent, door haare regtneerschynende stralen, de
grootste kragt van 't hemels vuur, doet voelen: even
zo heeft het verstant des menschen, met de manne-
lyke jaren ryp geworden, zyn grootste vermogen,
zoo in het begryp, als in d'uitwerkingen der din-
gen. Wy passen aan die jaren toe de kundigheid
der werrelldlyke wijselingen, door een *Radt*: hoe zig
tegen het *Geval* stantvastig te dragen door een *Py-
laar*; en hoe gedult te oefenen, door een *Kameel*.

Dit is de middelste, en geroemste trap van 's men-
schen leven, zoo naar onze verdeeling, als naar
die der ouden, welke alle de bedryven der menschen
afhankelyk stellen van de zeven Planeten. Gelyk
de kintze jaren gestelt worden onder het bestier
der Maan; d'aankomende jaren, onder dat van *Mer-
curius*, in welke oude het geheugen en de oeffe-
ninge der letteren begint; de Jongelingschap onder
't gebied van *Venus*, waar in de wellusten, verma-
ken, ook Gulzigheit, Geilheit, en Verquistingen
aanvang nemen: zoo worden de mannelyke jaren,
zynde de middelsteun, gestelt onder het bestier der
Zonne; en men wil dat door de zelve de mensch tot
alle loflyke oefeningen, en deugdelyke werken word
aangedreven.

Ptolemeus, en Albertegnio, maken op dezen tyd
des levens een zoete overeenbrenginge van de zon op
den mensch, zeggende: *Gelyk de zon in 't midden der
andere planeten staat, om der zelve verscheidenlyk ge-
aarde werkingen te temperen: zoo heeft ook de Alwy-*

zen Schepper in het midden van den mensch, het Hartewuur, en in het zelve de rede geplaatst, om de verschelinge werkingen der omzwerfende driften te matigen.

't Gaat evenwel niet altydt vast dat de mannelyke jaren de behoorlyke bezadigheit en zedigheit aenbrengen. Want het gebeurt niet zelden dat de jeugdige driften ook met ryper ouderdom grooter kragt krygen, zoo ze door reden en wys overlegh niet beteugelt worden. De Griexe historischryvers vertoonen ons eenen Alcibiades, die uitstak zoo wel in ondeugden als deugden, naar de gelegenheit hem voorquam om die te beoeffenen en in't werk te stellen. Want naer eisch des tydts was hy arbeidsaem, geduldigh, milt en matigh. Vercifchte de tydt een ander gedragh, en dagt hem niet goetd zich veel te pynigen met ernstige dingen, hy ontspande den boogh, en gaf zich heel en al aen de overdaat, weelde en alle wellusten over: zoo dat men niet begrypen kon dat in eenen en zelve man zoo groot een ongelykheit en verschillentheit van natuur was. Nepos getuigt byzonderlyk van hem dat hy tot zyn mannelyke jaren gekomen, uitspatte in minneryen, en veele darteledingen, die meer eigen aen de jeugt zyn, uittrechtte. Zoo lang hy by de Atheners was, overtrof hy hen alle in kostelykheit en pracht van leven. Van hun uitgedreven quam hy te Thebe, en schikte zich zoo zeer naer den aert van de inwoners, dat niemant in arbeidsaemheit, en krachten des lichaems, by hem halen kon. Te Lacedemon gekomen, daer de lytsaemheit voor de grootste deugt geagt wert, ging hy alle de Lacedemoniers te boven in zuinigheit en matigheit van leven en gewaet. Hy onthielt zich ook eenigen tydt by de Traciers, een volk wonder minvallig en op den drank gezet. Hier schikte hy zich ook wonderlyk naer hen, sloeg aen't drinken en klinken en rinkinken dat'er al't landt van waegde, gelyk hy ook niet na-

Q

liet

liet lustigh te vrouweeren. Met de Persen ging hy naer hun gewoonte dagelyx ter jagt, en hielt een pragtige tafel: zoodat zy alle zich zeer over hem verwonderden. Dit was mannenwerk, het geen hem van zyn jeugt aankleefde. Maer het is het rechte mannenwerk niet. Op den middagh des levens moet men denken op den laten avont, den avont, die het hek des levens toefluit, en alle vermaeklykheden af-snydt. Zeer wel begrypt het de stichtelyke dichter in zyn Voorhof der Ziele, sprekende aldus:

Het leven is onzeker.

Wy wachten vast, dat ons de Doot uit haren beker
Een' drank zal brengen, dien men niet ontzeggen magh:
De vinnige aart der Doot laat ons geen eenen dagh;
Geen uur, geen oogenblik in veiligheid. Wy sterven
En zinken in het graf als water. Het bederven
Van ziel en lichaem, daer de doot ons eene wet
En maet van leven stelt, dient yverigh belet.

Dit Tafereel geeft ons een gevoeglyk uitzicht op het volgende.

LVII.

DE AVONT.

't Einde kroont het werk.

Een heldre glans verzelschapt de Avondzon,
Wanneer ze daalt en legert in de kinnen.

Zo houd een mens, die hier zich zelf verwon,
Om in de deugd en wysheid op te klimmen,

Zyn waarde, schoon verdweenen uit ons oog.
Dus luid ten stut en troost van 's hemels erven,

't Onfeilbaar woord, verkondigt van om hoog;
O zalig zy, die in Gods gunste sterven!

Hen volgt in 't licht, dat geene schaduw kent,
De losspraak van hun werken zonder ent.

LVII ZINNEBEELT.

GElyk het menschelyke leven, tot zyne hoogte geklommen, eygen Zinnebeelden vind, zoo hebben ook d'afgaande jaren mee de hunne, tot het einde des levens; die als klare spiegels zyn, zoo om hen de smetten hunner misdryven te doen zien, als om hun den regten pligt aan te wyzen, en hen daar toe aan te sporen. Dezen tyd plagten d'ouden (agtervolgens de wyze op het voorgaande Tafercel gemelt) in drie verdelingen af te meten; en dus was hy in orde de vyfde, en gestelt onder het bestier van *Mars*; en de Hovaerdy, de Hoogmoed, en het tragten naar ydele eere en aanzien wert aan die oude toegeschreven. De zesde verdeeling eygenden zy toe aan *Jupiter*, waar in de mensch naar Rust, en Vrede begerig is. De zevende of laatste verdeeling des menschelyken levens stelden zy onder het bestier van *Saturnus*, een Planeet die koud en droog, zwaarmoedige en droefgeestige gedachten veroorzaakt. In dit laatste deel des levens heeft de mensch meestentyt met des lichaams qualen, (want d'ouderdom is van outs een ziekte genoemd) en met quellingen des geefts te worstelen, inzonderheid ook zoo hy spaarzaam geweest is met den tyd; en eindelyk met de vreeze des Doots, *het uiterste van alle schrikkelikheden*, naar het zeggen van Aristoteles. Tegen deze willen wy hulpmiddelen ter genezinge voorschryven, en dan met dit werk eindigen.

Volgt de booze Nyd u van agter na met ontaarden laster, uw jaren by d'ondergaande zon geleen moeten u tot een les strekken. De zon aan 't dalen geraakt

raakt maakt de schaduw grooter; zy volgt u na, maar wat hinder doet zy u? Even zoo weinig kan de nyd u hinder doen, zoo gy u haarer niet bekreunt; want zoo zal zy niet u, maar zich zelve van spyt vermageren, gelyk wy in de voorgaande Zinnebeelden ep meer dan eene plaats getoont hebben.

Ryzen met de avondschemeringe van uw levens-tyt donkere wolken van tegenheden, en stormen van verdrukkingen, gy hebt tyds genoeg gehad om stantvastigheid geleert te hebben, en hoe men zig, even als een Eyk in de aerde, in de Deugt moet wortelen, die door geenerhande tegenheden te verzetten, te quetzen, veel min geheel te verpletten is, want zy is in haren aart den Palestynsen Palm gelyk, en groeit tegen allerlei verdrukkingen op.

Eyndelyk is uw gemoed bezet met vreeze des Doodts, denk dat dit de stempel is die u op het voorhoofd gedrukt is, toen gy ter werrelt quaat: en dat

Al wat geboren is eens moet het leven derven.

De troon verschoont geen Vorst van 't onvermydbaar sterven.

Gy hebt uit de zelfskennis geleert de broosheit van der menschen lichamen. Duizenden van menschen zyn op die wyze voor u henen gegaan uit deze werrelt, waar aan gy u hebt konnen spiegelen, en spiegelende dit voorbeeld aan u bevestigen, dat de dood een noodwendig gevolg van 's menschen leven is; en by gevolge is

het ydel dat de veege mensch

Zyn sterfuur inroept door wanhoopige gebeden.

Socrates werdt van zyne vrienden geraden 't ge-vaar dat hem dreigde t'ontvlugten, maar hy wees dien raad van de hand, vragende al lachende, of zy

ook

ook buiten 't gebied van *Athenen* een plaats wisten, daar de Dood niet konde komen. Gy vrees de Dood die u onvermydelyk overkomen zal: maar denk op't geene Seneca in eenlander geval zeide: *'T gene vrees erkent een wet, en stelt zig onderdanig.* Maar komt de vreeze voor de Dood in u niet veel ligt daar van daan, dat gy te vast gehegt zyt aan de goederen dezer werrelt? zoo ja, verdryf de zelve als vremdelingen, en bedriegers, by tyts uit uw gemoed; draag een doodelyken haat tegen de zelve, want zy zyn van dien aart, als die d'Egiptenaars PHILETAE, dat is, KUSERS, noemden, die omhelsden om te verworgen; en hou de Deugt alleen als een huisgenoot binnen. Deze door oeffeningen der geleertheit verkregen, zal u teffens d'onvergankelyke waardy der zelve doen kennen, welker beloning nimmer sterft. Waarom ook de Wyze Chilo gevraagt: *Waar in de vromen van de onvromen verschilden*, antwoordde, **IN EEN GOEDE HOOP.** Maar het gaat met de boozen zoo niet, die alleen met hunne gedachten blyven hangen aan de goederen, die ze verlaten moeten.

Zoo hangt hun hart aan de aarde vast,
 Aan d'aarde, die hen heeft betovert,
 En al hun zinnen heeft veroverd,
 Hoewel zy hen nu laat in last.

TOEPASSING

Op het laatste

ZINNEBEELD.

't **V**erreezen lichaam, daar de geest,
 Op 't endelooze vreugdefeest,
 Mè zal gepaart, gelukkig weezen,
 Door Christus, heerlyk opgevoert,
 Daar geen gerucht het heil beroert
 Van die de Godheid waarlyk vreezen,
 Is van zyn brosse sterfflykheid,
 En wat de grove zinnen vleid,
 Zelfs vlees en bloet, geheel ontslagen,
 Terwyl geen nietig aarden vat,
 Den allerkostelyksten schat
 Van 't Hemels Koningryk kan draagen.
 Dit voegt een lyf naar 's Heilands beelt
 En godlyk weezen zelfs geteelt,
 Bekleet met goud en zonnestraalen,
 Om in het driemaal heilig licht,
 Daar al wat sterfflyk is voor zwicht,
 Eeuw in eeuw uit te zegepraalen.

G. B R I T.

BLADTWYZER.

A.

A angezicht zonder herffenen.	Pag. 113
Aap.	123
Aarde ge loekt.	14
Aardsche menschen by mollen vergeleken.	180
Aardsgezinhait der boozen.	246
Adam en Eva. 9. onder 't juk.	13
Afbeelding van den Morgenitont.	236
der Doot.	17
der Dubbelhartigheit.	220
van t Geval.	45
der Hemelkringen.	I
des Huwelyx.	13. 15
der Lift.	220.
der Stantvastigheit.	60. 240
des Tydts.	69
der Wakkerheit.	41. 105
Afbeeldingen der Deugt.	94
van Bedrogh.	219
Agis in gevaar van zyn Kroon te verliezen.	112
Alcibiades zeltsaem in deugden en ondeugden.	241
Alexander de Groote vroeg gestorven.	20
door vleierey Jupiters zoon	
genoemt.	218
Angerona, godin der stilzwygentheit.	34
Antonius in zyn hoop bedrogen.	222
Arcadion vriendelyk van Filips bejegent.	232
Artemisia.	70
Avont.	243
B.	
Bedelaar.	148
Bedryven der menschen afhankelyk van de Plane-	
ten.	240
	Bc-

BLADT W Y Z E R.

Bedrogh. 219. een afschuwelyk gebrek.	220
Begerte, een eigenschap der menschen.	11. 12
onverzadelyk.	85
Begin der dingen verschuldigt aan zyn oirzaak.	2
Beleeftheit, het voornaamste deel van 't wellevén.	107
Bespiegelingen van Vondel.	4
Bestendigheid der Deugt.	91
Bevelhebbers gekoren om hun schoonheit.	112
Bybel, de leitslar des Geloofs.	7
Byen.	131
Blintheit der Nydt.	228
Boeken, getrouwe raadtsluiden.	216
Boom des levens aan Adam verboden.	12
Boomen wel te bezorgen.	120
Boozen vry van nydt.	89
Broosheit van des menschen leven.	18
Bultenaars.	209

C.

Cesar Borgia, een voorbeeld van verquisting.	202
--	-----

D.

Danffen voor uitspanning gebruikt.	117
Darius in zyn rou door Democritus getroost.	81
Deugt onquestbaar van verdrukkingen.	89
beschermster der vromen.	88
onbeschadigt in den krygh.	90
een stantvastige gezellin.	91
vergeleken by het kruit Kamille.	95
van de nydt vervolgt.	228
Dooden met laurieren gekroont.	77
Doot afgebeeld. 17. beschreven.	18
noch quaat, noch goet.	77
onvermydelyk.	245
een schat van groote waardye.	246
Dootstraf, geltboete genoemd.	73
Driften gestyft door den ouderdom.	241
Dubbelhartigheid afgebeeld.	

BLADT W Y Z E R.

E.

Eer aan de Fortuin bewezen.	51
Eerste Paar.	9
Eden Adam en Eva ontzeit.	14

F.

Fabel van de Vos.	113
van de Rave en de Vos.	222
Fabel uit Fedrus.	23. 27. 110. 141. 119
uit Camerarius.	28
uit Faërnus.	147. 172. 177. 211
Filosofen met gebreken bezet.	229
Fortuin als een godin ge-eert.	51
Haar afbeeldingen.	52. 54

G.

Gedachtenis der doot.	76. 80
Gedicht op de Rykdommen.	187
tegen de Overdaat.	203
op de Vrientſchap.	100
Gedult afgebeeld door een Kameel.	240
Geraamte op gaſtmalen ten toon geſtelt.	76
Gerion.	221
Geval afgebeeld. 45. zyn veranderlykheit.	49
Gezontheit, het geluk des lichaams.	106
Gilmerus Koning der Wandalen.	84
Godt, een vernuftigh werker.	3
Goederen maar geleent.	46
Gramſchap, een korte razerny.	234
Grootheden der werrelt, enkele verdichtſels.	72

H.

Harp. 115. een Zinnebeeld der menſchelyke reden.	116
Harpokrates, Godt der ſtilzwygentheit.	34
Hemelkringen afgebeeld.	1
Henrik de IV. Koning van Vrankryk minvallig.	211
Herkules beroemt door welſprekenheit.	31
Hoop van Antonius te leur geſtelt.	222
Hugo de Groot, een byzonder vernuft.	43
Huwelyk afgebeeld.	13. 15.

BLADT W Y Z E R.

I.

Inenting.	120
Jongelingen uitmuntende door hun vernuft.	44
Jongelingschap onder 't bestier van Venus.	240

K.

Kallias, een getrou vrient van Alcibiades.	99
Kameel, een lastdier.	84
Kamelcon.	213
Kamille, een Zinnebeeld van Deugt.	95
Kat.	139
Kinderliefde.	124
Kinders wel op te voeden.	120
Kinderspel van Augustus.	117
Kindtsheit onder de bestiering der Maan.	240
Kleenmoedigheid moeder der bevreestheit.	206
Krygslisten beschreven.	110
Krooning der Pausen.	76

L.

Lamp, Zinnebeeld van een verlicht verstant.	103
Laster.	226
Laurier altyt groen.	94
Leëna vermaart door haer zwygen.	63. 64
beeld voor haar opgerecht.	65
Les tegen de overdaat.	203
Leven onzeker.	242
by een verkeerspel vergeleken.	56
in deelen onderscheiden.	236
Lift, 220. afgebeeld, 221. door Zeeus.	223
Lof der Wysheit.	106

M.

Methuzaleg.	19
Middagh.	239
Mieren.	129
Miltdadigheid	108
Minneryen van Alcibiades.	241
van Henrik den IV.	211
Mis-	

B L A D T W Y Z E R.

Misvormde boom met vruchten beladen.	114
Momus oordeel.	211
Morgenstont, 235. afgebeeld.	236
Morgenzang van Buchanaan.	235
van Vollenhove.	336
Muizen door de Kat verschalkt.	223

N.

Nachtuil.	101
Narcissus.	151
Nero in zyn jeugt geprezen.	26
Nerva bevreest door inbeelding.	208
Nydt.	225
van Dionys den ouden.	227
vervolgster der deugt.	228
van Ovidius beschreven.	230
gaende gemaakt door den lof, <i>ibid.</i>	

O.

Oievaar.	135
Oorzaak der dingen.	2
Olyftrak, zinnebeeld van Vrede.	103
Ondankbaarheid, een snood gebrek.	220
Onzekerheit des levens.	242
Oordeel van een boer over een tafereel.	174
Oorkussen, een stomme Sibille.	109
Oosterpalm.	93
Opimius, een gierigaart.	177
Opvoeding der kinderen.	120
Orestes en Pylades.	100
Ouderdom van Methuzaleg.	19
een ziekte.	244

P.

Palm, zinnebeeld der deugt.	94
Panther, zinnebeeld van List.	223
Paradys aan Adam en Eva ontzeit.	14
Philoxenus, een vraat.	202
Pilaar, zinnebeeld van standvastigheid.	60

Pisan-

B L A D T W Y Z E R.

Pisander, bevreesd door inbeelding.	207
Planeten regeersters der menschelyke bedryven.	240
Pluimstrykers gestraft.	216
Pluimstrykers by een Kameleon vergeleken.	214
Pylades en Orestes.	100
Q.	
Quaad door vergeten genezen.	108
R.	
Raadt tegen ydele vreeze.	207
Raadtzel gepast op de stilzwygentheit.	66
van Sfinx.	104
Radt, zinnébeelt van wisselingen.	240
Rampen algemeen.	85
Rykdom in zee geworpen.	90
Romeinen door Pertinax getroost.	81
Rou van Solon over zyn zoon.	80
van Darius over zyne gemaelin, <i>ibid.</i>	
S.	
Saladyn, Koning van Egipten.	77
Schepping der dingen.	3. 6.
Schildpad.	87
Schoonheit voordeelig aen velen.	112
der eerste menschen.	10
des lichaams en des gemoets.	96
met wysheit gepaart.	113
zonder wysheit bespottelyk.	44
Schouburg van Scaurus door den tydt verwoest.	51
Schulpen van Scipio op strant geraapt.	117
Sfinx.	103
Sfinxen voor de kerken der ouden geplaatst.	104
Sim.	123
Sokrates spelende met de kinderen.	117
Solon betreurende zyn Zoon.	80
Spraakzaamheit geroemt.	30. 35
Spreuken der Wyzen zeer nutbaar.	109
van Theognis.	110
van Isokrates, <i>ibid.</i>	
Spreu-	

B L A D T W Y Z E R.

Spreuken van Valerius Maximus.	110
van Plitarchus opgezamelt, <i>ibid.</i>	
van Erasmus, <i>ibid.</i>	
Stantvastigheid verbeelt door een pylaar.	60. 240
Stiefmoeder, schendnaam der Natuur.	19
Stilzwygentheit geprezen.	35
gestraft.	99
Straf van den Heer de Thou, <i>ibid.</i>	
T.	
Tafelvrienden.	100
Tafereel van eigenliefde.	151
Tafereelen der deugt.	94
Tegenspoedt.	90
Teltamenes.	73
Tydt afgebeelt, 69. Het dierbaarste van alles.	164
Tydtverzuim, een groot quaat.	38
Toepassing op 't laatste zinnebeelt.	247
Toetsteen.	97
Traagheit misprezen.	38
Trommelspel by Vondel gebruikt.	117
Troostredenen der dichteren.	82
Trotsheit door cerampten veroirzaakt.	161. 190
Tuingezicht.	25
V.	
Val veroirzaakt door verwaantheit.	156
Valsheit.	219
Veiligheit der Deugt.	94
Venyn door de Spin uit de edelste kruiden gezogen.	198
Verdiensten weinigh geacht.	107
Vergenoeging, 50. vry van nydt.	158
Verschooning niet te vroeg te gebruiken.	108
Uil, 101. een zinnebeelt van wysheit.	105
Visschen voor uitspanninge gebruikt.	117
Uitspanningen nodigh, 116. voordeeligh.	118
Vleiende priester.	218
Vleier gestraft.	216
Vleiry veroorzaakt door vrees of hoop, <i>ibid.</i>	

Vol-

BLADT W Y Z E R.

Volkomenheit by trappen te verkrygen.	2. 171
Voorbeeld van vrientſchap.	98
Vooroordeelen.	121
Voorspoet.	107
Vraatzucht van Philoxenus.	202
Vrees uit bewustheit van quade bedryven.	206
uit kleenmoedigheid, <i>ibid.</i>	
in ſchatryke menſchen.	206
van Piſander.	207
van Nerva.	208
Vrienden beproeft.	98
in nood, een zeltſaam ding.	100
noodigh in de werrelt.	107
Vryheit omtrent den Godsdienſt.	142
Vromen onderscheiden van onvromen.	246
Vroomheit onverwinnelyk door de Nydt.	89. 90

W.

Wakkerheit afgebeeld.	41. 105
Welsprekenheit van Herkules.	32
Werreltbou.	7
Werreltkloot afgeſchetſt.	5
Werreltſtof.	2
Wetenschap, het geluk der ziele.	106
Wysheit, zinnebeeldelyk vertoont.	102
met ſchoonheit gepaart.	113
Wiſſelingen door een Radt afgebeeld.	240

X.

Xanthippe vrouw van Sokrates.	84
-------------------------------	----

Z.

Zeerots, zinnebeeld van ſtantvaſtigheit.	88
Zeeſchuim by laſteringen vergeleken.	89
Zezoftris Koning van Egipten.	47
Zinnebeelden te houden voor ſpiegels.	22
der aſgaende jaren.	144
Zinnebeeld der opgroeiende deugt.	88
van ſtantvaſtigheit.	88

Zinne-

B L A D T W Y Z E R.

Zinnebeelt van vergenoeging.	92
der wysheit.	102. 105
van een besloten boek.	104
der opvoeding.	120
van eigenliefde.	210
van Pluymstrykers.	214
van List.	223
van den eersten trap des levens.	236
der menschelyke reden.	116
van Deugt.	93. 95.
van een verlicht verstant.	103
van Vrede.	103
Zon krachtigst op den middagh.	240
Zorgen door wyn afgespoelt.	117
Zwygen zeltsaam in vrouwen.	65
van Pompejus.	66
onmogelyk voor zotten.	68

E I N D E.